

БАҲАР

8

Institut kuracie Paris

Institut kurde de Paris

LIV. N. 1. - 3. 100
13/11/2017
921 САС ВАН (8)

ԵՐԵՎԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Institut Kurde de Paris

«Хорհրдаин гրոց'»

Երևան — 1989

ԳՄԻ 84 ՔԴ 7

Գ 367

**Բэрэвок Կарлене Կачани, Եսկօրե Բօյիկ ւ
Շրքեզօ Ք'օշ Նազրկրնօ**

Բэрэвокеда ղ'ֆրանդնե նվիսարկ'արե կ'օրդեդ Տօветիե Նադնօ շափկրնե, եդ կօ Բ' Ի'օԅ ւ ի'շկրնօնօնօ մօշն զօրն'օզօ ղ'մրօ մօյի իրօնի, ղ'զլօ, զօստիյօ շիմօղ'տօ զիճիւրօն. Մօ Բэрօվոկօդօ մօ օսօ յի ղ'ֆրանդնօնօ շօյիր ւ նվիսարկ'արօն շօնիլ շիւարկրնօ, եդ կօ ղօր ղ'իյօ ղ'ֆրանդօրօնօ.

Բэрօվոկօդօ կ'իտօԲօ շօյիր Ք'իզօլիօ Ք'օշիզ ւ ղ'լիխօնօ Մօմօ տօնօ շափկրնօ.

4702350600 (154)

Б 705 (01) 89

ISBN 5—550—00119

© «Խօրիւրզօնի ցրօր'» Երօվօն, 1989

80-САЛИА БУЙИНА ШАСЬМЕ ШЭЛИЛ

Хьтм бу 80-салиа буйина шайир, нъвиск'ар, т'эршьмэчье к'ордаи эйан Шасьме Шэлил. We йэкер'а гьредаи к'атьбтйа Тьфаа нъвиск'аре Эрманистане пирознэмэ нобелйарр'а шандйэ, к'ижанеда натйэ готье:

Шасьме Шэлили хвэйқэдър.

Һун жь ван вэк'иле э'дэбйэта к'ордана, сэрһатйа жийна к'и-жана һ'шйарбун у пешк'этына шыма'та к'орда у э'дэбйэта вейэ дэвра нур'а натйэ һунандьне. We бы һ'һиёре хвэйи э'франдарие бы эмэке хвэйи п'рсалэва к'ар дайэ пешк'этына мэдэнийэта мьлатие. Сале зар'отейэ севнхансейэ гьран, хвэндьна эскэрие ль Бэк'уе, Т'ьби-лисие, сале к'аркьрна педагогие у нэшьркьрьне ль Ереване, хьзмэт-кьрна вэйэ дэрэща э'дэбйэте у дэрэше майин э'мьре Вэ дэвлэманд кьрьнэ, т'эқьла к'урайа бахаркьрьне у р'астие данэ шьер, сэрһатие Вэ. Ава бона чь бэрэвоке Вэйэ «Элэгэз», «Бэйт'-сэрһатие к'орди», «Канйа вэт'эние», «Ошаха мьн» у ед майин жь алие хвэндэванада, бы һ'эзкьрын натйэ қэбулкьрьне, т'эршьмэйи эрмэни, ур'си у зьмане майин бунэ, лангн гондарйа кьритика э'дэбйэтзание бунэ. Қимэтли-нэ бса жи к'этебе дэрсайэ жь алие Вэда һазьркьри.

Шасьме Шэлили хвэйқэдър, эмэке Вэ нава дэрэща достйа шы-мэт'е эрмэнийа у к'ордада бьльнд натйэ қимэткьрьне чава жь алие шыма'та мэ, са жи жь алие мөхөлқэтйа э'дэбйэтеда. Эм иро Вэр'а шансаг'ие, ачьхие э'франдарнейэ нөһ дьхвэзын.

К'атьбтйа Сэрwertйа т'ьфаа нъвиск'аре Эрманистане.

ЭМ ВЭР'А САГ'ЛЭМИЕ ДЬХВЭЗЫН

Шыма'та к'орда бы дьл у һ'эзкьрынэке мэзынва 80-салияа шайир, т'эршьмэчие наскьри Шасьме Шэлил бьмбарэк дькэ. Эмэке ви дэ-рэща пешдачуина э'дэбйэт у мэдэнийэта к'ордада мэзынэ. Бы қэ-

лэма шийэ эфрандарие гэлэк бэрэвоке шыера, т'аршыма, к'яктебе мэк'-
т'эба хатьнэ хольцандьне, э'фр'андьнед ши бы зьмане ур'ьси, эрмэни
гёрцьки, э'роби у бы зьмане майи хатьнэ т'эршьмэкьрьне.

Р'астэ Шэсьме Щэлили 80-салийэ, ле эви гэлэки хэбати'ьзи сэр-
хвэйэ у бы н'эваск'арика мэзынва дьэ'фр'инэ. Эм бы дьл жер'а
сэх'эт у қэвате дьхазьн, быра қэлэма шийэ эфрандарие дьна у
дьна аланбэ.

Сексиа нъвисарк'аре к'ордайэ Советие.

Ч'ИАЕД К'ОРДЬСТАНЕ

Эш сэкьнинэ мина эсч'эба,
Мьл к'отанэ нэв вана қорнада,
Мьқим тэйрок, баһоз у ба,
Бунэ меван ч'йаед к'орда.

Эш шэ'де э'мыр у шэфа к'орданэ,
Эш шэ'де тэлэбхте ванэ,
Сэкьнинэ мина калед эмана.
Шэр'ада т'ьме эш т'эвгэл бунэ.

Ве агьр гьртйэ э'рд у э'зман,
Тамаред ньфте щиде дьк'элын,
Хуна хвэ дьр'ежьн өвлөде к'орда,
Хвэстьна ванэ азайи, йан мьрын.

Ч'йаед к'орда минани дайка,
Эш н'эмез дькьн зар'ед ван к'орда,
К'ижан бы э'гити бона азайе,
Хатьнэ кёштьн мейдана шер'да.

У чэнд щара қөр'не бөһорида,
Эш тэйре бази өвлөде к'орда,
Хатьнэ хвэйкьрын дэрбе дьжмьна,
Нешьра хвэ дитьнэ ль ван ч'йада.

Һәй бьра, бьбһен дәнге мьн,
Сьдге сах һун сәр р'астиенә,
Wәки ә'рд у ошаха хwә хwәйкьн,
Һ'әму бьбьн йәк, һун жь декенә.

Әз дьк'әwгьрьм бь ве альве,
Бьра бьгижә, гәрмкә дьле wә,
Т'әви wәмә дәге чәтьнда,
Р'әх wәмә әз, нава щерге wә.

Ч'ЙАЕД ЗАГР'ОСЕ

Ч'йәед Загр'осе минани дайка
К'өрд һ'әмез кьрнә ль бәр синге хwә,
Г'өжмед ван бьльнд к'өбар сәкьнинә
Әw бунә сонде әгите ләвед хwә.

Ч'әме Фәрәте, ава қөдрәти,
Дьк'шә фурдьдә к'әмбәр хәйәт
Мина шире шер қәм-қьнийәт дькә
Ләвед хwә әгит, ләвед хwәйи т'и.

К'өрдьстан букә, баг', р'әз хәмьли,
К'өрдьстан дейә бь һ'өб әвинти,
Ә'рд у хәлйе we хөбара дөр'ә,
Һәр ләwәк жь тәйр бьльнд дьфр'ә.

Ле бой намус у бой хирәте,
Бой ә'рд у хәлйе, бой ә'ширәте,
Һазьрә һәр к'өрд, wәк Р'остәми Зал,
We сәд бәндир'а вьр дайнә дә'w у қал.

Т'ьм пыштоване кем т'әқәтанә,
Херхазар'а әw достә у бьра,
К'әдкьред һ'әлал зор у хәбатчи,
Бал вана т'өнә ч'ә'вқөли, ь'ащи.

ӘЙ К'ӨРД

Тө шер, п'әләһан,
Р'остәме гөрс ғыран,
Наве тә ә'һан
Ль һ'әму дәран.

Тө шер, п'әләһан,
Р'остәме гөрс ғыран,
Дейә К'өрдьстан,
Дайә тә быстан.

У боһа Һе дайке,
Бь гөрге ғыран,
Дәрхә бьһ дәста
Дайка К'өрдьстан.

Institut kurde de Paris

Н'ЬРЧ' У Р'УВИ

Н'ьрч' у р'уви бун һавал,
 Хвәр'а данин һ'ал у мал,
 Шарна дьчунә мешә,
 Дьгәр'йан қолч' у гошә,
 Дор-бәр мезә дькьрн,
 Неч'ира хвә дькьрн.
 Ле һ'ьрч'ое сәләхан,
 Әв т'ьр'але беиман.
 Шарна дьготә р'уви:
 — Әз нәхвәшым, гәләк т'и,
 Иро лане әз дәрнаем,
 Әзе хеләке р'азем,
 Бой мьн бинә гошт, һьнгьв,
 һьн мьришка, һьн жи дув,
 Гава иди әз п'ак бум,
 Дәст, п'ие мьн жи вьр вәбун,
 Хвәйе шестйәк серимә.
 Нә, әз п'адше мешәмә,
 Әзе биньм һәр тышти,
 Кө нәдибә т'о бәнди.
 Бәсә бьки вьнгәвьнг,
 Дә ләз һьлдә дәст у льнг,
 Зу бәржербә нав мешә,
 Сәре мьн гәлә дешә.
 Ч'арә р'уви һат бьр'ин,
 К'әтә чол у йабана,

Гәр'яа ль дәшт, зозана,
Ль нав гөнд дикәк ч'опанд,
Бәр к'еврушке бәйт'әк хвәнд,
К'еврушк авитә чәме,
Һьлда ани диwane.
Һ'ьрч ьр кьрә өр'ин,
Го: — Р'увие п'остзер'ин,
Мьнр'а э'йнси бьрайи,
Тө р'онайа ч'ө'вайи,
Сәр тәр'а мер һ'әрамьн,
Кьрне тә, вәллә, т'амьн.
— П'адше мьни дәрб гьран,
Төйи мере һәр билан,
Хвәйе шестйәк серайи,
Тө чь ьра тәлйайи,
Р'абә әм һәр'нә мешә,
Аwa набә, ид бошә,
Әз фәқирьм, бәләнгаз,
Һәр'р'о дькмә казәказ,
Әзым хвәйе серәке,
Дьхапийнм шарәке,
Вәллә, әзи гөнәмә,
Т'ьме хөламе тәмә.
Һ'ьрч'о ьр кьрә өр'ин,
Зорке к'ьшанд нәфәс, бин,
Го: — Р'увие мьни баз,
Бәсә бьки казәказ,
Демәк, дьбе, әм р'абьн,
Ль нав мешә әм таьн,
Дә дәсте мьн бьгьрә,
Ща мьн жь ши ләз р'акә.
Р'уви зорке һ'ьрч' р'акьр,
Бь кәлзьки мезә кьр,
Го: — Дә бьльв, п'адше мьн,
Неч'ирәке әм бькьн.
Һ'ьрч'о, р'уви ьр р'абун,
Бәрбь мешә әw та бун.

Эп'ещә ә'рд ван қәданд,
Һ'ьрч'о һесър вьр баранд,
Го: — Бьрчимә, ай бьра,
Ч'арке бькә тә вьра,
Лаптә әз һ'ал к'әтьмә,
Вәллә, иди мәст бумә.
Бьн дарәке әв р'ушьшт,
К'әсәра к'ур ви р'аһьшт,
Ньшкева кәри гошт ди,
Нав т'әлькәкә гьрти.
Го: — Р'уви, әв чь ә'щебә,
Гошт шишева қә дьбә?
Йан чьр'а вәшартьнә,
Доре т'әмам гьртьнә,
Р'ьсқе мьнә, вәллә, әв,
Әзе бохәм вьра т'әв.
Р'уви һеди вьр к'әһйа,
Сьмбел бада у тәһйа,
Һәр тьшт жер'а ө'йан бу,
Щие хвәда лап әв кәр' бу.
Һ'ьрч'о ид т'ә'мул нәкьр,
Гоште сор'он мезә кьр,
Гава ләз ләп авите,
Кьрә қажин: «Вәй, мәт'е»,
Ләп к'әтьбу т'әльке.
Р'уви һатә к'омәке,
Го: — һ'ьрч'е мьни билан,
Төйи хайе п'ьр' серан,
Фә'лькәке дә вәкә,
Хвә ве йәке хьлазкә.
— На, р'уви мьни баз,
Тә ақьли, п'оставаз,
Дә тә һьлдә дәст у зәнд,
Р'уви мьни ақьлбәнд,
Сера хвә бинә ор'т'е,
Мьн хьлазкә ве қәт'ле.
Го: — һ'ьрч'о, дә тә сәкә,

Дор-бәре хwә мезәкә,
Неч'ироване бен вьра,
We тә бьднә бәр гөлла,
Хwәде вана т'өнәйә,
Әв кьрна бәлайә,
Т'әркәмьрар хwә баве,
Әз жи бәр т'өлме һане
Вәләзьм, р'аст бьбьм дар,
Ч'ә'ва зуркьм лап беч'ар,
Неч'ироване бе щәм тә,
У п'осте тә вьр вәдә,
We бьнһер'ә тә мьри,
Ләпа дәрхә жь т,әле,
Паше we ч'ә'в мьн к'әвә
У гәләки we шабә,
We бьбәзә бәрбь мьн
Тө бьр'әвә бь р'йа кьн,
Әзе жи вьр фьрдаскьм
У неч'ирван жи шашкьм,
Һ'әта кә һ'әш бе сери,
Әме һәр'ьн бәрбь гели.
— Wәй, ә'фәрьм, р'увие баз,
Иди нәкә казәказ,
Дә әм дәст фела бькьн,
Жь ве қәт'ле хьлаз бьн.
Сәр ван гьлйа, хәбәра,
Дурва һат дәнге гөлла,
Һ'ьрч' у р'уви ләз р'абун,
Бьн дарада дьреж бун.
Неч'ирван жи дьнвьат,
Бәрбь т'әльке ләз дьһат,
Гава әw ч'ә'в һ'ьрч'е к'әт,
Һәма щида әw бу мә'т,
Тьрса дор-бәр мезә кьр,
Т'вььнг һьлда у р'аст кьр,
Ле ньшкева феза хwә
Р'увик вьн дит һ'әмде хwә,

Wәллә, буйә р'аст кәвьр,
Һ'ышк бйә лапдә, вьр.
Р'абу р'уви гьреда,
П'ьһ'инәкә зәрп леда,
Ләз незики һ'ьрч'о бу,
Һежа бь дьл әw ша бу,
Һ'ьрч' жи ани гьреда,
Нав һәwе гөлләк бәрда.
Р'уви тьрса ч'ә'в вәкьр
Һ'ьрч'е вандол мезә кьр,
Һ'ьрч'о кьрә өр'әөр',
Дешйан дәст-п'е ль вьр зор,
Го: — Р'уви фьтълбаз,
Ч'ә'в к'әспько, ч'ә'в бәраз,
Тә чь ани сәре мә,
Тә хьраб кьр мала мә.
— Әз чь бежьм, һ'ьрч'о шан,
Ль мә қәлйа урт', мьк'ан,
Щьмә'те вьр р'аст готийә:
«Ч'ә'ла хәлқе к'е к'ола,
Жер'а дьба әw бәла,
Бь һәрд ньга дьк'өве
Бой кьрьне хwә нәт'е».

ГӨР У ҚАРЬК

(Бь мотива щьмә'те)

Нав мешәки сьхда,
Қарка р'ьндьк дьч'ерийа,
Щарна дькьр мькә-кьк,
Әwа р'әшә дел к'ьндьк,
Банздьда бь к'әл у бин,
Дьлда нә тьрс, нә жи к'ин,
Паше р'әһ'әт р'удьньшт,
Бина хwә т'ер дадьһьшт,

Тә һәw ди диса банздыда,
Qöлоп'ани вәдыда,
Бәлге дара дьчърпант,
Бьн бевьле дьньват.
P'оке диса аша лист,
Дурва дәнгәк we бьһист,
We һәw т'ьре дайкә,
P'абу һәр'ә мезәкә,
Ле ньшкева нав мешә,
We дит гөрәк дьһәжә,
Әwe лаптә хwә шашкьр,
Tьрса дор-бәр мезәкьр,
Банзда к'әтә бьн даре,
Дара феза we п'але.
Бьн бевьле гөр к'әни,
Гот: — Хөде лап ләв ани,
P'әше бавежмә чөме,
Һәма ль вьр, ве дәме.
Паше р'абу шәләп'ийа,
Готә каре әв гьлийа:
— P'әшка мьнә дел к'ьндык,
Поз п'әльшие бәжн кьньк,
Һәла ль ве, т'әшк-п'әшка,
Ижа, дькә вьр дәлк'а,
Дә зу бьн даре дәре,
Ләз бәр бь мьн тә wәре,
Tө хwәйе чәнд сәрийайн,
Кө жь мьн qә натьрси,
P'абуй к'әти нав мешә,
Һерса сәре мьн дешә.
— На гөре мьн, аг'е мьн,
Наве тә хьраб накьм,
Заньм мешә йа тәйә,
Дәсте тә сәр дәстайә,
Һатьм хелке ль вьра,
Бьгәр'ьм нава дара,
Ле хальфим wәлә әз,

Жь һ'ыше хвәйи лап лә'з.
— һәла әва мәлкәмот,
Дьле мьн жи лаптә сот,
Ижа буйә ақьлбәнд,
Щабә дьдә лаптә қәнд,
Әw жи нәбу сала пар,
Тә карька динә һар,
Һәр'и ль щәм қафр'әшо,
Ль щәм һ'рч'о у бәшо,
Газна ль вана бьки,
Сәр мьн шәр'ки тә сазки.
— Гөре мьни мә'рифәт,
Тә занәйи бь зор зәнд,
Ле әз һәла вьр'нимә,
Әв чәндәкә әз бумә,
Пар әз қә т'өнәбумә,
Wәлә қәй әз нибумә,
Накьм вьр'а-дәрәwа,
Әз һәйрана ван ч'әва,
Оса ль мьн нәһпәр'ә,
Заньм һерса тә п'ьр'ә,
Бьнһер' лаптә к'әлахьм,
Qә тьштәки әз нахwәм,
Хайитике мьн бькә,
У тә р'ьнд мьн мезәкә,
Вандәра мьн т'ер хөрткә,
Дьране хwә жи тужкә,
Паше тәр'а әз қөрбан,
Бөхwә, к'ефкә, әз һ'әйран,
Бәр ван п'әр' у баске тә,
Дьфьтьлә қә бәндә,
Төйи п'адше меше гөр',
Бәр тә кеч'ә шере һ'өр',
Әмьн тәр'а т'әв хөлам,
Һьн сәбрьн, һьн гөман.
Гава гөр әв йәк бьһист,
Шабуна дела wi лист,

Һерса дьле ви дани,
Ль сэр каре бу бәни.
Го: — Дә бьра ѓса бә,
Һ'әфтек тәр'а лап бәсә,
Әзе бьбьм вьр бәрхван,
Тә жи хвәйкьм урт', мьк'ан,
Бой һьнәки р'әһ'әтби,
Һәстөе тә жи жәв дәрән,
Дьране мьр'а ләв бен,
Накьм һ'әнәк-мәнәка,
П'ак бьзанбә ван йәка.
— Готна тә сэр һәрдө ч'ә'ва,
Накьм т'өщар ә'щева,
Сонд дөхвәм әз бәр тәда,
Банзнадьм вьрда-вөда,
Мьр'а бьбә тә бәрхван,
Әз бәнийо, әз һәйран.
Р'абун һәрдө р'ек'әтһн,
Бәр бь ч'ера п'әлах һатһн,
Ле һәма хут ве дәме,
Карке дит дайка Шәме,
Һ'рч'о, Бәшо, Қафр'әшо,
Дайә бәр хвә у дажо,
Гава гөро ч'ә'в ван к'әт,
Вьр ләрьзин дәст у занд,
Р'әнг ле фьр'и бу к'ьтан,
Р'әви бәр бь меше к'ан,
Ле карька р'әшә шан,
Дайкер'а бу мьк'ан.
Го: — Дайка мьнә дәлал,
Бей тә дәрк'әтһм жь мал,
Һ'әта саг'бьм әз дьне,
Бей тә начьм әз т'әне.
Бьзьн карьк һәв шабун,
Һ'рч'о, Бәшо қөр'әбун,
Ле әв гөре дини һар,
К'әтә гели сау ль бал,

Бын зьнарки эв р'унышт;
К'эсэра к'ур ши даьнышт,
К'этэ ль нав мьтала
У хьвэр'а гот эв гьлийа:
«Карэк к'этбу дэсте тэ,
Хёде жорда дабу тэ,
Тэ бьхара к'эф кьра,
Ава канийа сэр кьра,
К'ынге бьуй, тó бэрхван,
Бэрх, карар'а буй мьк'ан,
Диса шькьр ль хёде,
Кó хьлазбуй ве қэт'ле,
Ле п'ак бьзанб карма дин,
Эзым гэлэк һерс у к'ин,
Те бьк'эви чэма мьн,
Иа хьвэ эзе һор бькьм».

БАГ'ВАНЧИ У ХОДЕ

«Хэбат дьгөпезэ қьрара хёде»

Дьхэбьти шэв у р'ож,
Сэре һ'эсо дьбу дож,
Р'адьбу лэз баг' авдьда,
Нивро хёли вэдьда,
Қьрш у қалед нава баг',
Дьбун п'етиед агьр даг',
Баг' жи вьр дьк'ьмк'ьми,
Бь сев, һьрме у тьри,
П'энщед тэ'ве дьк'нин,
Ль сэр фекийа дьбарин,
Һ'эбе тьрийа вэк к'арбар,
Иди бьбунэ нубар.
Р'оке дэврешки баба,
Т'эсэлэбу ль вьра,
Бь ч'э'ве хьвэ инк', нэбхер,

Баг' ньер'и бь фел, сер,
Го: — Баг'ванчи р'ож бь хер,
Тьрие тәнә ноли зер',
Гуши тьри к'әрәмкә,
Тө дьле мьн һесакә.
Баг'ванчи вьр т'эг'минкьр,
Ч'ә'ве дәвреш мезәкьр,
Һеди жь ши әв р'абу
Ль сәр гьлийа әв вәбу:
— Чь дьбежи ай дәвреш,
Әше гьртийә ль мьн т'еж,
Фекие мьн һәла хакьн,
Вәлә тәр'ьн у ч'укьн.
Дәвреш р'абу п'ор-п'ошман,
К'әтә р'ийа хвә бь гөман,
Гази Мамәр'әшан кьр,
Ль 'ви баг'и мезәкьр,
Го: — Хөдейо бьки хер,
Баг' ондабә әк'ьн-бер,
Баг'ванчи бьбә пәпук,
Дар бьминьн т'әк у т'ук,
Хөде әв йәк жор бьһист,
Qөләма ви ль шьр лист,
Ба у баран р'акьр зор,
Дар һ'ьшккьрьн дор бьр дор.
Баһар вәбу тә'в дәрк'әт,
Баг'ванчи жи ль баг' к'әт,
Авда хөли к'әврәк кьр,
Пер'а жи к'аг'ан дькьр,
Ле шин нәбун ль вьр дар,
Мәһ дәрбаз бун, бунә сал,
У баг'ванчи ль нав баг'
Дьк'әвгьри, дьли даг',
Дьхәбьти шәв у р'ож,
Дьнийа ль сәр бьбу дож.
Ва дәрбаз бун се, чар сал,
Нав баг' вәбун гөлед ал,

Баг' к'ымк'ьми бь феки,
Н'эсо шабу н'эвэки,
Бьн дарэке эв р'унышт,
К'эсэра к'ур ви даһьшт,
Паше диса мэр' һьлда,
Бь лэз хөли ви авда.
Р'оке дәвреш бит'эрбу
Баг' ньһер'и у сарбу,
Баг'и диса гөлдайэ,
Фекийа навда шахдайэ.
Жор ль хөде ньһер'и,
Дэнге ви э'зман бьр'и,
Го: — Тэ чькьр ай хөде,
Кьрна тэйэ лап нэт'е,
Нэбуй хайе созе хвэ,
Нэ жи хайе э'мре хвэ.
— Дәвреш баба чь бежьм,
Жь тэ эз чь вәшерьм,
Бәндэ жь мьн зортьрә,
Хәбатһ'ызә, к'әлтьрә,
Баг'ванчи зор хәбьти,
Шәрма мьн қьрар дани,
Бой баг' диса шаг' вәдә,
Бәндә навда т'ьм гөлдә,
Һәр баг'әк бьбә щьнәт
У азабә һәр мьләт,
Бьбә хайе баг', бостан,
Дор-бәр бьбә гөльстан,
Шәмс жоре һәр бьк'әнә,
Ль дьне әшқ, шайибә.

Ереван — 1988-с.

БЪРАТИ ШИРЪНӘ

Р'оке меше ль р'эх гонд,
Н'ърч'эк дәрк'эт ноли конд,
Бьн дарәке әв р'уньшт,
К'әсәра к'ур ши даһьшт,
Дор — бәре хвә ньһер'и,
Соз, қьрарәк ши дани:
«Брчина лаптә к'әтъм,
Бе қодумьм лап мә'тъм,
Ле әз шере, шерабьм,
Мерхасе ван элабьм,
На бьк'әвмә әз чока,
Нькарбьм һәр'ьм нока,
Кәсәк нае вьр к'омәкдар,
Т'әв мьн дькьн қир у қал,
Ва р'абьм һәр'ьм бәр бь гонд,
Бәрбат' бькьм т'әва р'ьнд,
Һонгьв дәрхьм жь мала,
Пер'а жи р'уне к'ьла,
Пәнире нав горақе,
Шир, қат'ьхе ч'еләке,
Аре гәнме к'ьр'ьки,
У п'охина һ'әльки,
Бьхвәм, бьдьм, к'еф бькьм,
Хәбәра кәси накьм,
Сәр пыште т'ер вәләзьм,
Көдке хвәр'а бьлизьм».
Р'абу кьрә һ'өрмә-һ'өрм,
Же дьбари инк' у зөлм,
Һеди бәржери гонд бу,
Бьн дарәке әв табу,
Ч'ә'в зөроқбун, бун фьндәқ,
У вәрьми ноли бәқ,
Һерс, инк'а ши вьр р'абу,
Һәспе омәт'е сийарбу,
Бандза к'әтә нава гонд,

У бәйт'әк хвәнд вьр бьльнд,
— Мьр'а ләз һынгьв биньн,
У орт'а гөнд жи дайньн,
Wәр'а сәһ'әтәк wә'дә,
Һ'әта тә'в жи п'әнщ дьдә.
Кьрә ор'ин вәләзийа,
П'әнще тә'ве ледьда,
К'әтә хәwa һынгоре,
Кәсәк т'өнәбу доре,
Тьрса т'әва тадабу,
Дәри сәр хwә дадабу.
Паше һәвдә шешьрин,
Qьрар кьрын к'әл у бин,
Дизә һынгьв ләз анин,
Ль бәр һ'ьрч'о жи данин,
Ч'ә'ве һ'ьрч'о ч'урьсин,
Ләле wi жи ләрьзин,
Дор-бәре хwә мезәкьр
У к'аре хwә вьр ләз кьр,
Р'абу һеди фьзьранд,
Ль бәр бь мешә wi ләзанд.

Wa дәрбаз бун чәнд һ'әфтә,
Һ'ьрч'о р'абу вьр нәт'е,
К'әтә бирә гөнд, һынгьв,
Р'абу һьлда диз у шьв,
Бәр бь гөнд диса әw мәшийа,
К'әрба сәри зор дешийа
У ньшкева ль бәр бь wi,
Гөрәк дәрк'әт бин к'әти,
Го: — Ай, һ'ьрч'е аqьл фә'ш,
К'әда дьчи бса хwәш,
Һә we гөнди р'абунә,
Дә'с к'еләнди һьлданә,

Уе тә бькьн вьр бәрбат',
Гоште тә бькьн қат-қат,
Һерса ванә вьр р'абийә,
Дьле вана т'ьжи буйә,
Вәрә т'әрке тө бьдә,
Зорә кьрна һәр бәндә.
— На бәние сәрр'әшо,
Дьране мьн шәк тәвшо,
Ләпед мьн гөрз у к'әмбәт,
Әзе ван бькьм қәт-қәт,
Һәма хун сәр йәке к'әт,
Е майине бьбьн мәт,
Уе ләз р'абьн бьр'әвьн,
Һьнгьв мьр'а уе биньн,
Һәла р'уне нвишки,
Нане гәрми һәвришки.
Паше р'абу ләз р'ек'әт,
Нә т'алашбу, нә мьнәт.
Гөндийа гава һ'ьрч'о дит,
Һьлдан шьвдар, шиш у һ'ит,
Һ'ьрч'о һежа хвә бакьр,
У қиле хвә вьр туж кьр,
Кьрә ор'ин к'әт нав ван,
Ль ван қәланд урт', мьк'ан.
Гөндийа гава әв йәк дит,
Һәвдө к'әтьн ноли һ'ит,
Һьнгьв анин дан һ'ьрч'е,
Ит'маз кьрьн гәләк че,
Бой вьр нәкә ищата,
Бьдә т'әрка ван фәнда.
Һ'ьрч'о маша хвә һьлда,
Ль нав мешә ви тада,
К'әтә дә'ле вәләзийа,
Ль сәр гөндийа т'ер к'анһа,
К'өдьк һатьн ле шабун,
Һьнгьв хвәрьн у мәт бун.

н'эфтек, дөдө дәрбазбун,
Һ'ьрч'о жь нә'ле р'абу,
Диса вьр гөнд к'әт бире,
Һәр'ә ль вьр нол бәре,
Бьдә, бөхвә, бьстина,
Һьнгьве хвә ләз бинә.
Р'абу һеди к'әтә р'е,
Бәр бь гөнд мәшияа зә'ф нәт'е,
Ле феза гөнд, р'әх мешә,
Эше авитә т'әвшә,
Хелке р'ушьт һесаба,
Бәлки эш жи дәрбаз бә,
Ле һәма хут we дәме,
Гөро бәр дәрк әт т'әне,
Го: — Һ'ьрч'е мьни дәнгьз,
Бәсә бьки вьзә-вьз,
К'ода дьчи бе ақьл,
П'әйда дьки хвәр'а кәл,
We һ'әфт бьра р'абунә,
Ль феза гөнд табунә,
Бьра һиньн, р'аст шәрьн,
Дәрбе вана гьраньн,
Һәма тө вьр диһар буй,
We бькьн шәр'ки нәбуй.
Һ'ьрч'о вьр кьрә ор'ин,
Ле һат бьр'ин нәфәс у бин,
Р'абу һеди вәгәр'ийа,
Ль бәр бь мешә әв лвьийа.
— Р'асти, гөре зор бәшо,
Сьмбел хьшто, қил тәвшо,
Бьрати зә'ф ширьнә,
Һьн т'ьфақә, һьн бинә,
Бьриндар бу әгәр йәк
У бьра дит әв йәк бәрк',
Һерса вәне вьр р'абә.

П'осте мьне бѣлабѣ.
Ва һ'ьрч'е кьрѣ һ'ѳрмин,
К'ѣтѣ мешѣ к'ѣл у бин,
Һеди пѣй хвѣ мезѣкьр,
Ве кьрне т'обкьр.
Ле һѣма хут we дѣме,
Һѣфт бьра гѳнд дѣртен тен,
Гава һ'ьрч'ѳ ч'ѣ'в ван к'ѣт,
Кьрѣ ѳр'ин we бе һ'ѣд,
Го: — Гѳро, бьра һатьн,
Ѣвѣ ѳафи сѣѳѣтън,
Банзѣ иди чь сѣкни,
Т'ѣви ван жи тен гѳнди.
Һ'ѣта 'вана вьр к'ар кьр,
Бьра 'вана мезѣ кьр,
Р'ьк'ѣви сѣр вана кьр,
П'осте ван жи бѣрбат кьр.

Institut kurde de Paris

Бнар к'ъмк'ъмйә, т'аба мьн нае...
Чьда жи р'асти олацхаха бем,
Әзе дәрк'әвьм сәйра днйае
Чава т'әлалә һ'ьсрәте, һ'өбе.

Мьн к'амчо дькә Росийа р'әнгин,
Мина дайка зар'ө пе һ'ьсрәт.
Гәло һәнә әв п'әнцәре һешин,
Вәки Есенин дьстьра дьл-щә'д...

Qöлынгно, йазьх, сәһ нәкьр дреж
Әви дәнге вә һ'ьсрәти һ'әйран,
Нава кабаке шәһәрә қр'еж
Әщәлә машанд щанйа хвәйә шан...

Һ'ьсрәта гөнд у мһ'ине стра,
Ле гөндда нәма, хвәй нәкьр мһ'ин,
Бьн шәмала бәхт нәкьр п'еч'ьра
Гөндикә демзәр, малкьр, млаһим...

Йазьх, сәд йазьх... Ах дькьм, фәқәт
Әз бь хвә-хвә жи итқат набьм гөнд,
Дьхвәзьм бь р'ее тәнг у фреқәт
Һәр'ьм ду к'обра Сидоракә р'ьнд...

Мын к'амчо дькын бэр'ие э'рэби,
Дэб у деша һэр мьлэт у зман,
Хвэзыл бьжим т'эв мэрве бэрфи,
Банг бьдым т'эви мэлле мөсөлман...

Гэло чь дьбен мэллэ э'рэби?
Ле мьне к'орди бангда бь һебэт:
«Һэрге һ'ьсрәте дьди, йа р'эби,
Чьма п'эр'-баска нади исанэт»...

1987
Ереван

Весиньн һ'эму ван ләмпе токе,
Бэра хөр'убэ диндара һиве.
Вэрын, псаммно, эм қә на р'оке,
Бьн һивэр'оне р'унен сэр шиве.

Вэ'дэ дьфьр'э, зубэ йан дэрэнг,
Эме ондакын ве днйа дэлал,
Вэрын, дьл у щэ'д эм дэнг бьдын дэнг,
Дэрбазкын дэмэк һэвалтйа һ'элал.

Эм дьла дэрхьн мур'ед мхэнэт,
Чава стөр'йа дэста дэрдьхьн,
У бь сьдқе қәнщ, бе тьрс, бе мнэт
Дрежи һавкын дэсте дьле хвэ.

Ща бьнһер'ьн, чь бэдәвэ э'зман...
Вэ қә нэпьрсйэ бь дьле бэнги:
К'е мөда ант'ех кьрйэ эв шаһан,
Һ'эйр у һ'ьсрәте һ'эзар-йәк р'энги?

Чьма хальц ша дьдә мәрдә-мәрд,
Дькә машоце р'әүше днйа р'он?
У чьма даве бы дәстәки сәрт
Хун у хәбура к'ешвәре К'арон?...

Дьбә кә шәрав шеврәке бьдә?
Әм дагрън т'асе гөндитиейә кәвн,
Вәхвөн бы бина гиһе п'әрвәдә,
Бьн нур-нәдәра һивәр'она хәвн.

Һыңге бьн т'асе хвә валакьри
Әме бьбиньн бәңгзе кал-бава,
К'өбра зар'өтйа хвә өндакьри
У бьгрин бы дьл ча зар'а сава.

У вәхта ида шәвц-шәмал р'ети —
Һив һәр'ә ава пьш ч'йәе Дбур,
Әм бы дьле динщ, дьле вәр'оти
Һ'әмеца һәвда хәвр'а һәр'ьн к'ур.

У... хвәзыл мина ван ч'ьре бәре
Әм бьтәмьрьн хәвәда кәр'-лал
У қә дәрщ нәкьн әве к'әдәре,
К'а ча онда кьр мәднйа дәлал...

1983
Г'амп

ЛЙУДМИЛАЕР'А

Лйудмила Пушкин тәда хбльқйә,
Йарославна Йгоре ә'гит.
П'әрвәдә буйи тә жь к'әсәра
Есенине мьн наздари шәһид.

Н'эму тышт, чь кӧ мьнда буйэ н'эсрэт
Бэрбь Р'осийа р'энгин, н'эк'йати,
Нав бэнгзе тэйн бы шевр у шбрэт
У ч'э'в у бруе бэлэква мыл ди...

Слава тэ нур бһарэ бой мьн,
Һелина дьлэ бэшара тэ хвэш,
Эз бэнгзе тада бэрашьл дькьм
П'рти приска мӧн'бөтейэ гэш...

Дьр'ышьфьм we приска тэр'а,
Чава же вехьм к'ура н'ӧбе гэрм?
Ньзам бьдьм бэр бае хэбэра?
Ньзам — бэр һелма к'эсэрайэ нэрм...

1986
Москва

ЭТИУД

Дэрк'этьбу п'ала ч'ие
Хас-хатуна кӧрманшице:
Хэмэк хэрав ль сэр р'уйа
Вьра тышки дьгэр'йа...

Ньзам, базне нур бэние
К'этьбу we нэпэние,
Ньзам гӧстилк, ньзам т'ор',
Ньзам бьрданока п'ор'...

Ах, мэрвь зер' ондакэ,
Гӧнд у бажер' ондакэ,
Т'эхт-т'аще шаһ ондакэ,
Хэзна п'адша ондакэ,
Т'эк шаһьлтйа нур-нэдэр
Онда нэкэ, нэдэ дэр.

... У мина мьн бегöман,
Вөк нөждөшө бе дөрман
Нөньһер'э п'ала ч'ие —
Хас-хатуна көрманщие...

1987
Ереван

Ньзаньм, ә'мре мәрвөд момьн
Чь тәһарийә, бь чь қраре,
Ле чь кө азьм, бөхт-қөдәра мьн
Буйә р'өзгәрәкә мөһа адаре:

Дөмөк дьбә ә'вр,
Дөма дьн -- сайи,
Йөк жь бөхт стөвр,
Йа дьне — зайи...

У дөм-дәрөщө бөхт-иг'бале мьн
Һада зу бәр һөв тенә гөһастьн,

Ваки әз пер'а
Һаһиньм бьлә

Дөе' ль р'өжа хвөйә хвөш бькьм,
Ньфьр'е р'өжа хвөйә р'өш бькьм...

1986
Москва

Шаһьлтйа мьн бь шьк у шөр' дәрбаз бу,
Нава гел у гежйа шөһөр дәрбаз бу.
У әз р'өвим жь һө гөла қир у сир,
Чава көрманщ дьхулькә жь хнзир...

Наһа хивәр'а ль п'еша ви ч'йае тә'т
Мәрәм дькым дәрһәқа калтикә рәһ'әт
... Әһ, әз һивйа чь калтиемә нава ван
Гөндие дөр'у у гәнәфьс у нөхсан?

Е кә т'әне п'инш кьрьнә гөһе хвә,
К'а чь нав у нуч'ке бәт'әр дәрдыхә
Шайка әван қәг'бәте бәд у беа'р
Дәрһәқ шайире к'өрдаи нә һ'өлөк'ар...

1985
П'амп

МӨСТӘФА БАРЗАНИР'А

Мә мал-мләти нәкьр шин-гри,
Шина шәһидйа тә мәрдемери.
Мә ль р'ожа сәр ава һнер'и,
Вәки кә ә'мыр дьде р'ожәк дьн.

Мә ль т'охьме шова һнер'и,
Вәки кә зөвйа дьдә гиһандьн.
Мә ль сәре ван лава һнер'и,
Жь к'ижанар'а дьбен Барзани
У мә бь сәбре гри гөһер'и,
Мә бь һестьра нәкьр арзани...

Бәра әв мләт һесра бьр'ежә,
Е кә нькарә бьр'ежә хуне,
Е кә чәвдәра р'зи давежә,
Дьхвәзә геньм һьлинә шуне...
Ле мә ақа хун мәйданада р'ет,
Вәки әм педа бунә Щәгәрхун,
Әм бунә һәжар, Шван, Щәләлдет,
Хошнав, Херуллә, Ләйле у Мәһ'муд.
Әм бунә лава ван дайике т'е,
Кә т'ур вәдьдә һәрке бист бәри,

У мләте мә нав сөр' у шәхте
Рагыһиштә бист миллион нәфәри...
Бист миллион мәрвь... сәрқөр'на бисти...
Бәйание шунглия дһа бун дәвләт,
Ле мә чьл қөр'нә ль ду хвә һьшти,
Һе хвә давежьн мг'ар у мзгәвт...
Һе нав духана һ'әшиша Мәһ'мәд
К'өрд п'ак нәдьдит к'өрд һ'әтани дөһ',
Р'оже ог'ьрма хун ль сәр мә к'әт,
Мә т'әзә наскьр қәрат'уе һәвдә...

Бәле, сәре мә к'әт, ле әм нагрин,
Шина тә накьн, баве шмә'те,
Әме минани көр'ке дембрин
Быгрин, бьк'әнһн бәр һ'әмеза де:
Дайка К'өрдстан... к'әнге хвә рагырт,
К'әнге мәрәма тә һатә сери,
Һьнге we нава шайа мәйә гөр'
Бьһ'әлә шина тә мәрдәмери...

1979

Ереван

Ве шәве қөльнг р'әф-р'әф сәр ч'йар'а фр'ин у чун,
Әзмане чит у чарсәв мәқәски бр'ин у чун.
Ах, диса хөрдьли хев, гөһ п'әнщ дәрани
Һ'ьсрәта мьнә ә'щев: «бәраза» мьн бәйани...
Чәнди шәхт динщ бубу, кәр', мьн т'ьре хлмашә әв,
Жь к'өбра р'әнг у р'өһ'бәр т'ерә, бе т'алашә әв...
Ле наһа чь бькьм, шәх, бәндәки бе баскьм әз,
Сәр ч'әме шәхти һәрчах п'ьрти п'әр', п'еқаскьм әз...
Тәлабәхт р'ода бәрдам, у дьчьм, дьчьм, дьчьм
Бәрбь шьр, к'ө сийә, сам, дожәйә, мьск'әне щьн...
Ле бһар, бәр'и у бәр' паизед бь аш-арван?
Ле ч'әм, ч'йа, р'әз у р'өһ'бәр? ле к'еша к'оч' у карван?
Ле к'өбра ч'уктйа мьн «но»? ле к'елма аможна һащ'...

«Қольнге бәр'иенә, го, дьчньә Сәрһәд у Һ'әш»...
Паизәк зәрин бу, ах, бәрдана бәрин бу, ах...
Ль ә'змин қольнг қуртйан, ль ә'рда кәри бун, ах...
Фр'ин чун әw р'ож, әw р'әф, аможн у зар'отйа зер',
Фр'ин әв р'әф жи ишәв, дагер'ә, дьло, дагер'.
Әм нәчун шәрқ у шмал, нәгәр'йан бәр'и у бәст,
Бәрбь һив, стерке шәмал нәфьр'ин һ'срәт-п'әрәст,
Әм хwә жи дагер'ьн, дьл, әм хwә жи вәгәр'ьн, дьл,
Жь хәwнед хwәйә хадьм, һ'срәтед нурә фадьл.
Әз мина Ә'вдале кор, тә мина қольнге wи
Сәр к'озйа тәндурәк сар кәнд вәдьн мина севи.
Дәwса бәхт, бәнгзе бәдәw, ә'рд, ә'рше бе сәро-бьн
Бь к'ахә авсир у дәw қор'ибьн, итqат бьбьн.
У дә'н-дә'н дәа' бькьн жь хwәде, бәндә р'әзи,
Һ'әтани дьбьн к'ози, һ'әтани дьбьн к'ози...

«Муйәки тә әз надьм бь сәд Зин и Шриинам.
Чь дьбьт һ'әсавки тә жи мьн Фәрһад у Мәм»

МӘЛЛӘЕ ЩЗИРИ

Мәтһ'е диндара тә нур мәйрәме
Һәр-бь һәр мьн бәдәw бьгота,
Гәр навкьрама тә жи әз Мәме,
Әй Зин-хатуна Щзира Бота.

Щзир у һәwлер, Мәqrуб у Мәрга
К'әтьн к'фара звтйа у зәрга.
Звтие ә'рәба, фарса у т'рка
К'әрдстан кьрьн шова бәр щота.

Щот у щобаре мә бьрьн т'алан,
Дәзгә, дөрөшмә, к'ахәт у к'лам,
У һ'әсав кьрьн әм хев у хәлам,
Бәйт'у — бәйание бе нәхш у нота.

У сйар дьбын не бэргире к'орда,
Жь һав бьр' дькын э'шире к'орда,
Бэдәүе к'орда, шайире к'орда,
У мә к'ывш дькын бь кэвн у кота...

Кэвнэ к'ниyata эрг'ед шэлүзэ,
Дьбэ ч'ер', легенд, қәлэботк, қьсэ,
Ле бһа накын легенде бинсэ
Бабәти п'остәпельнгйа Шот'а.

Бабәти бәйт'эбора «Мәм у Зин»
Уе шам-шөрәта генийа мә қәдим.
На, мләте Мәм у Қәрәт'аждин
Онда набә бь т'ө анекдота...

Р'әш набә җаре Аһ'мәде Хани,
Уәки пьрса дин-дәүләте дани,
«Мәм у Зин» кьре бәйта рөһ'ани,
«Қөран» т'әхсир кьр дь бәйта хвәда...

Бәле, әм т'ур'а шинә, әрһәдә,
Тө Зин-хатуни бь нур п'әрүәдә,
Р'өсқәткә, жь бәр нур-нәдәра тә
Вехьм шәмдана к'лама к'орда...

1982
Т'билҗи

«ДӘНГБЕЖЕ МЛӘТ»

Зьр'зөк'анәки зьрхи бәдәнбәр,
Стәда — хаче И'са П'ехәмбәр,
Дестдаүгөстилка зер'ә йәк һоқә,
Сәр бәрстуйа блуз хәләқ-хәрбоқә,
П'әрүәдәкьри чәнд к'ламе тә'т
Бь гәнәфь'сие қальктйа қөг'бәт, —
Дькә қьрч'ә-қьрч' минани қьрме.

У ль сэр әwe һелә-һынгърме:
«Щанә, һа щанә»... нөхсед нсобәт
Һәлана дьдын «дәнгбежә мләт»
У бы фә'ме кьн
Тә жи туж дькьн,
Wәки тә сйаре к'һ'еле Пегас
Т'әзә-т'әзәдан бы һ'әйр у һ'әwas
Т'әв сйаре чоше
Бьк'әви чоше...

1988

Ереван

Institut kurde de Paris

СЪБӘХЕРИ

Съба вә хер,
Гәли бьра,
Съба вә хер.

Съба вә хер,
Ч'әм у кани,
Съба вә хер.

Съба вә хер
Синорхвәйкьр,
Съба вә хер.

Съба вә хер,
Гедук, бөһөр,
Съба вә хер.

Съба вә хер,
Wәг'ән у де,
Съба вә хер.

Съба вә хер
Пешмәргәно,
Съба вә хер.

Сьба вә хер,
К'өрд, К'өрдьстан,
Сьба вә хер.

Әз дәнгбеже
Сьба вәмә,
Сьба вә хер.

ПАЙИЗ

Ч'йае бьльнд хали бун,
К'оч'а хор-хорә,
Бьһар, һавин чава чун,
Дьле мьн нура сорә.

Зозане хәмьл шеланд,
Бу пирәкә зәмин,
К'әлб сәр шәрге мала ман,
Зукийан кьрьн кузин.

Һәр дәр т'озә у хобар,
Ч'йа шәргьртийә мьж,
Дар бьн барада к'өбар,
Гольн гөлавр'еж.

Ах, дьле мьн дьзарә,
Дькә к'ьзә-к'ьз,
Иди дур нинә ч'ьлә,
Бәр дерийә пайиз.

Ч'Ә'ВЕ МӘ Р'ОН

Ч'ә'ве мә р'он, дөә'а бькьн,
Зар'әк һежка һатә дьне,
Дөә'а бькьн бь әшқ хьне.

Ч'э'ве мэ р'он р'абьн, шабьн,
Малэк нешка һатэ дьне,
Э'мыр һатэ хэмландьне.

Ч'э'ве мэ р'он, һун шэ'дәнэ,
Гөлэк нежа һатэ дьне,
Дөө'а бькьн-р'о дьк'әнэ.

Ч'э'вед вэ р'он һогред мьн,
Дөр'эк нежа һатэ дьне,
Херхазно, һэв бьмбарэкьн,
Бэлки бьбэ ч'ьра,
Бэлки бьбэ п'ьра,
Бэлки бьбэ пешмэргэ,
Бэлки бьбэ һэйк'эл
Сэр р'йа, гэли бьра.

МЭРИ

Мина муме дьшхольм эз,
Дьбьмэ нур нава тэ'рие,
Дьбьмэ тэ'в бой мөва, р'эз
У бөшэра лева зэрие.

Хазла мьн ви, хазла мьн ви,
Оса педа дьтэмьрэ
Же р'азинэ к'ом у р'өви...
Мэрве өса қэ намьрэ.

Һ'ОЩА ДИИА МЬН

Баве мьн мьр, мэр'а бу бав,
Ч'ьра мэ бу-һ'ьшийар һэргав,
Қазанщ дькьр нан у дьрав,
Wөләһ, мербу һ'оща дийа мьн.

Дәwsа мeрa гa бap дькър,
Кър' мьрaз wи шaдькър.
Qизa сәр мә бәрwар дькър,
Э'йни шер бу һ'оща дийа мьн.

Әw қәрәwыл у мьлк'а мә,
Әw шәкьре бәр дьлке мә,
Әw һелин у хрщина мә,
P'асти зер'бу һ'оща дийа мьн.

Дайка мала гьран бу әw,
Нава шәвада шәмдан бу әw,
Бой сәхира нандар бу әw,
Бәрбьдһербу һ'оща дийа мьн.

Әw р'онайа һәрдо ч'ә'ве мьн,
Дәр щинара әw дьһ'әбанд,
P'әһмә де у бaвe we т'әван,
P'әһ'мә тә жи һ'оща дийа мьн.

К'и дьбежә-ше дьне,
Шәwәр'әшә, аха сар.
Ле әв кәлилк, йәсаман,
Әв гогәрчин, әв ләйлан,
Кә жь хwәлие тенә дәр, --
Гәл шин дьбьн сәр мәхбәр,
Дара һешин дөһ'алә,
Чьвик сәр гәләгалә,
Мьqаме ч'ем сәр зарә;
Ми дьчерә, дьк'алә, —
Ахьр жь wьр тен әw р'әwш,
Әв баһара мьраз бәхш...
К'и дьбежә-те дьне
Зәнгә, чәнга мьрьне.

Р'ЕКВИЕМ

(Шәһ'иде һ'әләбшәр'ә)

I

Һәһара хвәде әв чь адарә,
Әв чь баһарә, агьр дьбарә.

Дьшәһьтһн гөнд, обә у бажар,
Баһар жи суцлу дькә зарә-зар.

Дьк'ьфьрһн ч'йа, мьзгәвт у зйарәт
Хәзәһа р'әшә, қанә, қыйамәт.

Хун бйә ч'әм дьк'шә, ә'шир дьр'әһн.
Көле бьк'әһи то мала дьжмһн,

Чаһа диса бь әлк'е у қәт'ле,
Авитйә ль сәр К'өрдьстана де.

К'әсәрһн, нә'лин, заринә, зукин.
Дәнге нә'ләте дьһнижә ә'змин.

Мә го: баһаре хер-шайе бинә,
Мьзгинйе бинә, ә'длайе бинә...

Һәһара хвәде әв чь баһарә,
Шьпука р'әшә, агьр дьбарә.

II

Дайка мьн, дае, ьнка мьнэ шан,
Сонд у дӱӱ'а мьн, к'ӱсӱра гьран.

Ӳв чь шьпук бу, чь эш бу, чь қан,
Ӳв чь бьрин бу, бе ду, бе дӱрман?

Ӳв к'е бун аг'ьр, бехӱда, бесав,
К'ӱ Һишьтбун ван р'ӱма дьл, исаф?

Тӱва у дӱ'бе к'и жару бун ӱв?
Бь қӱрӱфате ӱ'вдауи дӱрӱв.

Ве адара хвӱш, ве сьба сайи,
Тӱр'а анин ӱв қӱт'ла бехайи.

Ӳв вӱре тӱйи р'ӱнгиуи, шьнӱт
Кьрнӱ шӱ'ньмӱ, ньфьр' у нӱ'лӱт.

Ӳвре мьрьне гьран кьрын к'ин,
Же саве дьгьрын Һ'ӱта р'ӱн'стин.

Дайка мьн, дае, сонда мьн, дӱӱ'а
Ӳв чь хӱзӱвӱ бӱчап у бӱва.

III

Дайка мьн, дае, чьр'а ва жару?
Мала хвӱдани, ле бе ст'ари.

Гӱртйеда чьра ва бӱн'ӱнӱри
Чьр'а мина ван тӱ жи нӱ гори?

Баре тӱ чьр'а ӱса гьранӱ,
Ӳв чь бенсаф фьсьлдуманӱ.

Джъмне тэйэ қанәқане гөр,
Чарали нәмәрд, дәлк', инк' у хунхөр.

Һәвр'а бунә йәк, дор тә бунә йәк,
Дәсте ванда әлк', дәсте ванда ч'әк,

Дәсте ванда дин, һ'әбандын, мәчит,
Гышк пешбәри тә у дора тә чит.

Дьвнә мартәкел, дьвнә мәрвьхөр,
Һьлдьдн ч'әке бәрк'ә, дьнеқьр.

Т'әк тә бһелын ва дил у ва қул,
Стухар, бьндәст, һесир у мәлул!...

Дайка мьн чьр'а ва бех'нори,
Мина ван ч'ьр'а тө жи нә гори?

IV

Ә'вдно, нәмәрдно, we шәрм нәкьр на,
Нә сава р'әш бу әw һиросима.

Һиросима шәшьтийә дьн,
We чьр'а че кьр сәр вәт'әне мьн?

Һ'әләбщә иро бйә кōла хәдар,
Сәр синге дайка мьнә бьриндар.

Зōлма сәр зōлме, қана сәр қане,
К'е вәкьр дәре ве шабьрхане?

У да мәрвьхөр ч'әка мьрьне,
Әлк'а савейә, иройә дьне.

Ви жи нэмэрдти, к'ин бь фьр'нда
Ани авит сэр шаре мө к'орда.

Эм кьрын нава ван кӧл у дәрда,

Э'вдно, нэмэрдно, вә шәрм нәкьр, на,
Нә кӧла р'әш бу әв һиросима.

Һиросимакә шәвътийә дьн,
Вә чьр'а че кьр сэр вәт'ане мьн?

V

Щьнйазьн, щьнйаз бәла бей'әсав,
Чь дидәмәкә р'әшә бейсаф.

Денә, зар'онә, бавьн у бьра,
К'е шә'ньм ани у р'ахьст вьра?

Дӧ һәр йәк ч'ьра маләке бу, ша,
Иро весйанә стәйркед ә'рша...

Дӧ һ'об бун, һ'әвас, ә'мьр бун, һ'әсин
Иро зӧлма р'әш һ'икинә, зукин.

Дӧ вьр гӧл дьдан мьраз у мәрәм
Весбе к'әла кӧл зәвт кьрынә әм.

Канйе ч'йа-банйа һесьре мәнә
Һесьр жи наен — кани чькйанә.

Эм зьһа бунә бәр ве зӧлма к'ин,
Зӧлме бәнд кьрйә һ'ьсрәт у һ'әсин.

Зьнар жи дьгрин, һесьре ван те,
Эм кәвьра жи қәсптьрын, хвәде!

VI

Чьр'а вә ани әв шьп'ук, қана
Һьндьк бу қәт'ла ләйә зәмана.

Һьндьк бу нире қултйеи нә'ләт,
Һьндьк бу мәр'а әв р'ож у әв бәхт?

Көр'е к'е кәштйә ве зара ч'әвшин?
Вәки һун жер'а бунә р'әһ'ьстин.

Мала к'е данә бәр мирата р'әш
Ван қизед левсор, ван хортед к'әләш.

Сәва ван р'испйе: хал — пирә, әхтйар
Чьр'а һун бунә нә'ләт у нәйар?..

Чьр'а вә кәштын әв дайкед һ'әмлә?
Бьруска ә'змин қап'йе вә к'әвә.

Чьр'а мале шен вә мират'кьрын,
Әв вәре щьнәт вә кьрә щә'ньм?

Һун бунә ә'ду, бунә әлк у зйа,
Чьр'а һәр'ьманд вә наве мәрйа?

VII

Бьһер' әв т'ьфал майә бехайи
К'әс т'өнә ч'ә'лкә де у баве ви.

Де хвә авитйә сәр бешика кәр',
Хьлаз нәбунә һәрд жи жь агьр.

Баг'ванчи к'әрба баг' һ'әмез кьрйә,
П'ашла бег'де жи р'әһ' дайә, мьрйә.

Хунедә сор бйә хелйа агъри,
Бйә к'әфән сәва бук-зә'ве мъри.

Йа р'әби сәва ви хәлде ам-т'ам,
К'е ә'франдийә әв қәт'ла нәмам.

Һәргә р'әһ'ими, к'әрими, хәдан,
Вәжәнә, қәлкә тә щәгәра ван.

Хуне жи текә ве к'аса сәбре,
Нава хуна ван шәһ'иде қәбре.

Бьшинә ванр'а бьра вәхән, һар
Т'ербьн жь хуна щәгәра һ'әлал.

VIII

Шьвано, шәрә, дьлоке бежә,
Ч'ә'ве мьн у хвә сәр ван бьр'ежә.

Әмә хәрибьн, дйа мә қәрт'әлә,
Дьле мә кәлә, бәхте мә тә'лә.

Дьжмьни гөрә, дәсте мә кьнә,
Һәқи жи кәр' бйә, ах, исаф т'ә'нә.

Ә'йшишан р'абә гази зәрякә,
Гази ләйлакә, гази сәйракә.

Бьгри у бежә дирика, бәйт'а,
Гөлье ван жека-дайнә сәр мәйт'а.

Р'абьн ә'шире к'өрдайдә дьлзар
Шина хвә бькьн минани һәрщар.

Вәр'екын вана бы к'отәл, бәйрақ,
Вәр'екын вана у бьын т'ьфақ.

Бьын дьләки, кӧ хәлқ мә наскә,
Т'фақ т'әк корә вәт'ен хьлазкә.

Вәр'ын әм т'әмам сонд бӧхӧн бәр ван:
Бьнә пешмәрге азайе вәт'ан.

IX

Р'абьм һәваре весбе к'е дахьм,
Ви сфәте қәт'ьл пешйа к'е р'әхьм?

Газне хвә һәр'ьм ах, ль к'е бькьм,
Гӧне хвә чава ӧстйе дьнекьм.

Бәр к'ижан щьни чокдьм, дӧә'акьм,
Бәлки исафе жь хәве р'акьм.

Һьлдьм фьтара ве р'әмәзәне,
Һьлдьм тавьсе, һьлдьм қӧране.

Һәр'ьм бәр к'ижан мәчит, зйарәте,
Бькьм чь дӧә'е, чь ә'бабәте.

Һәр'ьм бьгижмә мала к'әрәме,
Һ'әта әт'әка р'әбе а'ләме.

Бәлки дәнге мьн дьне дьбне,
Бәлки херхазәк һәвара мә те!

Бәлки бьвиньн ве қан, хәзәве,
Зӧлма ван дә'ба у р'әше шәве?

X

Р'абьм һәваре багәр-ба дахьм,
Ә'wr у думане сәре ч'йа дахьм

Жеше зор дахьм, тәва, тәйрәда,
Бьра әw бен нав ве зөлма ә'вда.

Зөлма щинаре мәйә қөрәне,
Қөран жи дор мә бйә сура қане.

П'ашла мәданә у мәр'а нәмәрд
Наһелә дәнге мә бьбьһен ә'вд.

Һәр тьшт дәрәwә, бошә у бәтал,
На, тө к'әс навә жарар'а һәвал.

Мә гәләк дитйә, ә'мьр, өсанә
П'ехәмбәр жи тьм алийе зоранә,

Р'абьм һәваре багәр-ба дахьм
Ә'wr у думане сәре ч'йа дахьм,

Меше зор дахьм, тәва-тәйрәда,
Әwe т'әк фә'мкьн дәрде мә к'өрда.

XI

Һуне сәва ве қәт'ьл-қана хwә,
Щаwe бьдьн у р'әзилбьн, ә'сәл

Ле нә Мәк'әе, нә Мәдинае,
Нә бәр мәчите ве К'әрбәлае.

Мә гөман гәлә дабу сәр вана,
Бь ван әм хайан дәwr у зәмана.

Һун гәрә шаһе бьдһн бәр дһне,
Бәр ве хәзәва хвәйә мьрьне.

Бәр ван мәхбәре зар'оке бәва,
Кө т'әмьзбун ча әв сонд, әв дөә'а.

Бәр ван кал-пире фәқирә-әхтһар,
Кө бунә хөре қәт'ла вәйә һар.

Бәр бажаре шен, кө буйә мәхбәр,
Наве шә жи р'әш һьвисинә сәр.

Бәр көл у дәрде К'өрдьстана мьн
Жер'а һун т'ьме ә'дунә, дьжмьн.

Һуне сәва ве қәт'ьл-қана хвә
Щаһе бьдһн у щә'забһн ә'сә!

XII

П'ор'е тә весбе һәвк'әтийә, дае,
Дәһран хайинә, мәр'а р'е һае.

Буйи к'урмәкә гөр'ә-беалав
Тәда агьре һ'әйфе бйә селав.

Бинә әм дәсте тә пачкьн дае,
Ч'ә'ве тә шьльн, дәнг тә дәрһае.

Мәр'а иди т'ө ши у р'е т'өнә
Йане азаййә, йане мьрьнә.

На, бәсә иди сәбьр нәмайә,
К'әла хирәте дьһня һьлдайә.

На, бәсә иди әв қәйд, әв зьнщир,
Әв зөлме дәһра, әв к'әсәра тир.

Зә'ф әм хайанә, бәсә, иди, на
К'әла мә бә'рә, агьре мә-ч'яа...

П'ор'е тә весбе һәвк'әтйә, дае,
Т'ө тышт бәр ч'ә'ве лахе тә нае!

XIII

Р'абьн ә'шире к'ордайә гьран
Сонд бөхөн әм бы хирәта вәт'ан.

Сонд бөхөм сәре мерхас-ә'фата,
Сонд бөхөн наве ә'йд-ә'рәфата.

Сонд бөхөн бәр ве баһара р'әнгин,
Кө мәр'а нәбу һ'әсин у мьзгин.

Сонд бөхөм бәр ван бешике зар'а,
Кө бунә т'абут дәсте нәйара.

Бәр мәйт'е респйа сонд бөхөн әм к'әл,
Бәр щьнйазе һе мә нәкьрнә ч'ә'л.

Бәр мьһашьре бемалә, бещи
Бәр ви һесире тә'зийи, бьрчи.

Сонд бөхөм бәр ве бьрина хәдар,
Әм шуре һәқйе данайнын т'ө шар.

Һ'әта азайе дйа хвәр'а тиньн
Дьжмын жь малах р'адьқәтиньн.

с. 1989-а

Э'УРА БАРЕ ХВЭ ДАГЪРТЙӨ

Э'ура баре хвэ дагъртйө
Дьк'шын бэрбь ч'йае мө,
Гэло баре ван баранө
Йан тэйрокө, бөфөйдө?

Гэло пэйр'а р'оже шэwдө
Йан we бьвө сэдөм, сөр,
Көлирке we вэбьн һ'эвтр'энт
Йан бьк'элын ч'эме гөр'

Жь ч'э'ве ч'йа гэло һесър
We бьвнө буз бенө хар,
Йан бьк'энын мерг чимане
Ч'йае мөйө дембаһар.

Э'ура гэлөк тэйрок аийө
К'өтайө ах, бэхт у нев,
Сал-зөмана ч'йа бание мын
Хун к'ышйейө чава ав.

Чь нэдитйө хвөлийа де wor?
Иди шэхтө, иди қан,
Һа к'ьзьрьйө, һа хэньқйө
Ле житийө т'ьм бь гөман.

У һаһа жи һивйа тэйө
Шэwқ-шөмала р'ожа хер,
Кө п'эр' вэдө, бьхөмьлө
Ч'йае мыни бэрбьһер.

Э'ура диса хвэ дагъртйө
Дьк'шын бэрбь ч'йае мө,
Гэло баре ван баранө
Йан тэйрокө, бөфөйдө.

с. 1988

Мә'рәки р'әш дьран жә'р
Алайә т'уме гөле,
Сәре хвәйи бенәдәр
Дайә сәр кәлирка we.

Хәйидйә гөла сурәтсор
Жь бәхте хвәйи нәт'е,
Бәдәва назькә, наздар
Бьнһәр'ьн бйә хөре к'е?.

КОЛИЛК У К'ОРД

Һун у к'өрд өса мина һәвһн,
Көлилке ч'йайә бәйани,
Т'әв һав ль ч'ие һешин дьбһн
Нав к'ол у коч'ке бәйани,
Бин у бөхсе, р'әнг у р'әвше
Дьднә дьһна бәйани,
Ле мә бей'әйф п'епәз дькһн
Бь сьмед хвәйә бәйани...

Һуне чьдас ва тәйахкһн
Нав ван қиле бәйани,
Гәло гөне вәйә, вәки
Вәда т'ьна
Һ'өвә жә'ра бәйани.

ӘЗ

Әз канимә,
Канһа ч'ие,
Авам һава
Қәйә те.

Те жь тамар,
Qәтед к'ур,
Һәвгәр', һәсе
Тә'рйә дур.

Гежгәр'инге
Зьмзьмә,
У һәзәкәд
Щьмщьмә.

Те жь ә'wред
Р'әшә к'ин,
Хөр'ә-хөр'ед
Дьлбьрин.

Шәпед бәрфа
Р'öh'сәдәм,
У қорхунед
Т'ьжә хәм.

Те жь лейа
Һерсә, дин,
Авиа сарә
Ч'ә'вһешин.

Жь һесьре
Бука те,
У һ'ьсрәта
Ч'ә'ве де.

Те жь к'урма
Дьле ч'иа,
Нав алава
Мина зиа.

Те чава ч'эм
У фархун,
Дьлем дьбѣ
Бэр парзун.

У жь канйа
Мьнѣ ч'ие,
Ава сарѣ
Зѣлал те.

Institut kurde de Paris

ЛЪ КАТАҚОБМЕ БӘЛГҢ'ӘУЕСЕ

Әз хуәйе мърйамә...

Р'айнер Мариа Р'илке
«Р'ек'внем»

Бона биранина баве мьн — ТАДАШЕ ҚӘРО
у бьре мьни бәрбьмьраз Ә'ЛИХАН.

1. ДИЛӘКА Н'ӘТА—Н'ӘТАЕ

Әз хуә давежьмә бәр бәхте сийа тә,
Хуә бәрав дькьм жь нава н'әсьн,
Уәк кәр'е п'ошман дьдмә сәр р'ийа тә,
Ле ог'ра мьн нәр шәв дьн'әсьн.

Ле ог'ра мьн нәр шәв дьн'әсьн,
Дьлда дьзерьм дәст хәүне бажер,
Межу вәдьчър'ьн бьруск у гисьн,
У бәр сәре мьн р'әш-н'әшийә шер.

БәлгҢ'әуеса дур, әз бәрбь тә тем,
Ах, мьн сьт'аркә п'еси́ра хуәда,
Мьн бьп'арезә жь ви қьр'е дем,
Мьн вәгәр'инә нав шәүқа Хуәда.

2. Р'ЕК'ӘТҢ

На, бәхт тә щара нәдайә мьн р'у,—
Ва р'өһ' вәдр'ожә н'әстиве р'оже,
Хуә ча вәдьзъм жь самә хөр'у —
Исаф дьгьри бәр әве доже.

Һәр тиренжәкә бещанькә сар
Дьч'урьсә бәр сәвте қырқьси,
Лемә п'ър'ч'-п'ала бәре текмә бар, —
Дьбә қьсәта жәрьсе р'ьзи.

Әз п'еп'әлинга мьразе һ'әсо,
Дьдмә бәр синге мьнаре ишқе,
Авщәханеда қьншьлийә асо, —
К'әфа тә'рийә сәр леве дәқе.

Ве духанеда щьзрәта мьн
Қә нагрә бәрга ь'нт'ина мурийа...
Пе п'еп'әлинге хәтайә амьн
Пәйа дьбьм нав т'әфәк'урийа...

3. СЬБӘЙӘ ЫНЕ...

Сьбәйә ьне, у сьбә сутә,
Севе сорьн ль сальха суртә.

Сибәрә сьбә сәр сәрба шуша, —
Сөр'е сәйре сут сафи дьбьн ша.

Сәвте серава сотьн сьнще сут, —
Сонд-сьлауәтьн сәрансәр зьмрут.

Ст'аре сийанә сьлмаск у сосьн, —
Сәк'ьн сәдәфе стуне созьн.

Сьбәйә ьне, сәмта сут шьлә, —
Симөрг'а сьбе сәле сар сьлә.

4. Һ'ИРА БОҠОРИ

Ах, әз һ'шйар бум бәр п'әр' ә'змин, —
Сәр һешнае бу қыр'ави һәла,
Тә хәбәре шьл ньзанбун змин,
Жь ве дьне дәр к'әл дьбу бәла.

Мьн ч'э'ве хвэда дьдигьн б'ошшт, —
Эшца ьнеда дьтэйси бери,
Бэр к'оч'ьке г'өр' этэ р'удньшт,
Ль һ'эйре һу-һу нэдьбу ч'э'вкери.

Дькаръм бежъм — бэхтэвар бун эм, —
Р'эбе а'лэме дабу мэ р'ьсрэт...
Дэст мьнда иро хэмгинэ қалэм, —
Сер-с'өр' дьминьн ньвишкан, сэрэт.

5. БЭР СОР'А Ч'Э'ВНЭБАРИЕ

Гина сэр к'ока хвэ шин дьбэ т'ъм, —
Нав һэр сэвтида хунэ пешик'еш,
Дор-бэр т'ьжинэ к'олилк у г'от'ъм,
Жь к'е вэшери қэлиштока қеш.

Иро һэвардар гьшкэ мақульн,
Бунэ э'сле хас пе сийа һэбуне,
Ле бэр ширқина дьрава қульн, —
Эвэ майдана т'эманэбуне.

Дьхвэзъм бежъм-к'ока мьн дур те,
Жь дэнгьза те р'энге баве мьн,
У э'нзэлийэ тамара жь де, —
Һа б'ра тэ'жи тэ'на баве мьн.

Эз ва дьһатъм, эз эв ч'ьръл бум,
Ле хвэде р'оке ч'э'внэбари к'ър,
Сэр р'ожа мьнда мелбун қьжък, бум,
У... Вэ'дэ бэхте ч'эме э'сил б'ър.

6. НОСТАЛГИА

К'өнэ вар-к'озе биранине мьн?
Чьма һьлнаен думане хэвар?
Тирньвисара ч'э'вайэ амьн
Һини зьрара дьбэ к'ьр'т'эвар.

Бир дькым тэ'ма р'оже бõһõри,
У дьхэйирьн вэршәq у серав,
Давежә сәр хвә хеликә зьри
Наве ч'ә'вканийа һ'әсине шытав.

Сәр мьле мьнә лһ'ефа тә'рие, —
Ах, ча гөр'бунә баране стәвр!
Һ'õлм-гõлм р'адьбә жь хәйда һ'әйре, —
Р'ач'ә'вкьн қаше тә'рибара гәвр.

Жәв дәрхьм тә'рийа дәр'авнәкьри,
Бьпивьм бәр'ие вә'де ә'врайи, —
Тирньвисара ч'ә'ве вәкьри
Биранинар'а текмә авайи.

7. ЗЬМАНЕ К'ОРДИ

Сәре дөр'йане дьнийа гәвр буйи р'уне р'әжйайи,
У п'еп'с дькә әв қөр'на мәр'ыз тә мьсқал-мьсқал, —
Ле бь saw һewәт чьр'әмишиида һәрке қужйайи,
К'ане хай-хõдан, кõ тә бәравкә бь сәмт у п'әргал.

— Зьмано, к'е го-дәрәдәроби бьра тõ õса! —
У тә һьлч'ьньи шымал, р'оава, щә'нуб, р'оһьлат...
К'е го — стуна бәхт у чәрха тә харбә ча Пиза?
К'е го — бьмини бей Кõрдьстане-бей р'õt'б у хәлат?

Нав саләкеда мьн õндакьрьн вьр бав у бьра,
Баве мьн ч'ийабу-ә'сьл-ә'сәсе һәйәтне ле р'әнг,
Бьре мьни ч'ук, ах, дәлалибу, к'õбра хәбәра, —
Бь ван жи, бәле зйане к'әти тõ бь аваз у донг.

... Ле әз солдькьм щә'ние бавәрие у р'әбән баштьр
Бираниида вельхьм хуна қәндице ә'сьл, —
Ль Мидиае тõ алав дьди сәр заре Зәрдуштьр, —
Вьр т'ащи, дәшләт, т'ьг'уб у дõрõф, зәрп у қәрәшъл.

— Зьмано, дьвэк эм фэ'мкорьн, е кӧ дэ'вате
Хэлқеда дьбе-вьр дьһа башә, нә ль мала мә?
Дьвэк щеника хирәта к'ӧрди ль р'у һәвате,
Зәрп фәнәгорие кәвьре р'әш к'әтийә-нак'әвә дөхмә?

Бәр дәрә хэлқе ча бькакинъм ша у архайин? —
Чахе дьле мьн буйә финщана қәт'рана тьрса.
Ча бьр'әқьсьм бәр дәфа хэлқе, вәк тә'жие хайин?
Чахе р'ӧһ'е мьн шьдидийә мина кәване пьрса!

Ле тӧ әв к'ьлит-мьфта зер'ини, кӧ хуна мәда
Һати р'абартьн чава т'ьбәр'к у ча т'ӧлӧзмат,
Чь р'ьсқ, сонда Тауьс, мора бӧһӧрти, зьрийа бәр қәда, —
Пе тә жи гәрә дәрге сәрбәстие вәбә бәр к'ӧрд-мад.

Тӧ гәрә һурки зьнаре йазие у теки р'ьнгин,
Бьби ләнгәра р'ьк'ьнәта хас-бәр фьртоне а'щ,
Гәрә хвә р'астки сәр ах-т'опраха бьнийат'а р'әнгин,
У диса бьби ала хвәхвәтие, дӧрӧшмә у т'аш.

Дәстньвисара хуна мәйн тӧ, кәла р'ӧһ'е бәрк',
У сәвтә тәйә гьзрьк-гьзьрки п'арастнә ә'ас.
Тӧ хәзна һ'ьшә зьмруткьрийи, кӧ гәрәке һәрк
Дьне а'ләме һ'ьжм у һ'әйреда һе текә р'ьсас.

Тие дәрәйи жь бьн п'ие ве қӧр'не у бәр қӧр'на те
Бьмьлмьли ча шәвқа р'ӧсқәте-такьри һәр шәк, —
Дьльвә зар'а ль сәр лева тӧ, мьлда-р'ьк'а ше,
Ч'ә'вада-вәлат, дестда-к'ьтеб у сәр мьла жи ч'әк.

8. ЗЭРАЙА ЗЬРАВ

Зәрьқин зьлфе зьбара зәнгин, —
Зэрайа зьрав, ьне, кьр зьнгин.

Зәнда золкьрьн зьрие зьнара, —
Зәрза зенкьрьн зурие зьрара.

Зыл-зыл зедэбун ээмбиле зар'а, —
Зэман зинкьрын зэйнөте зара.

Зэрайа зьрав, ьне, зэ'ф зорэ, —
Зэйа зэрька зэ'мэта зэр'э.

9. ИЗНА WƏ HƏBƏ

Эз h'эта иро, h'эта ве дэме
He сэрэдэрие тыштки дэрнахьм,
Чэндьк-чэнд салэ-к'этьмэ чэме
Гежгэр'инге у хэма хвэ нахөм.

Эз к'этебхана хунемэ, хэлцно!
Һуне ломана иро мьн нэхьн,
Һун жи р'эщакьн жь дэврана но,
Кө к'аф-к'ун нэкэ эве р'енга кьн.

Һэр ньыткэкэ хуна мьнэ тир
Шьлдэ дирикэ, шьлдэ шин у доз,
Шьлдэ алавэ, шьлдэ дэнг у бир,
Шьлдэ бөһөштэ, шөлдэ дэрд у дож.

К'е we бьхунэ ве к'этебхане? —
Гава һэр к'элит һа р'ода һэр'ьн,
Изна wə һəbə-т'əв бохса һене
Сэр бэлгһ'əwесе р'өһ'да вэгэр'ьм!

10. AX, ƏW MЬQAMA...

У һэр шəв р'өһ'е мьнда ньшкева
Нөрм ледьк'əвэ мьqамэки кəвн,
Хəве сьл дькэ wəк сийа э'щеба,
У һ'ышиариеда дьтэйисьн хəвн

Эw педа хайдэ, газьнэ, шкйат,
У аазар'а исафэ щьри,
Дьлда дьчэ ча р'ьшаф у шэват,
Дьк'эвэ заг'е мэжуе сынщьри.

Же бэһ'эм дьбьн нэхше батыни, —
Бука бь хели, зэ'ве дэст һ'энэ,
Дара мьраза, бэ'лгики қот'ни,
У р'ожэкэ хвэши ширьн дьк'энэ!

Сөр'а эвине дьлэрьзэ гэрм,
Ле хвэ бэрнадэ зэ'ве шэрмокэ,
Бьн хелиеда жи дьбэ һесър шэрм,
У кэс ьър т'өнэ-щарке һэйлокэ.

Ах, эван нэхше хас-қодрэтинэ,
Кө ча т'ьбэрьк у т'аше һ'өбе
Эw мьқам нава һ'эйрер'а тина,
Дьгыһинэ бэр п'энщэра сьбе.

У ьра... дьбэ зишин у һэвар,
К'ози дьбарэ жь р'өһ'е сө'ре, —
Зэ'ве дэстһ'энэ ньшкева те хар,
Хели дьк'эвэ нав хуна сэр р'е.

Паше эw мьқам, ах, бэрэ-бэрэ
Wунда вэдьк'ьшэ-жь р'онкае сьл,
Чарнкале мьн ишьқ дьбарэ,
Ле жь һэр тьшти те бинэкэ шьл.

... Эз чакьм, ьне, хвэ ви мьқами,
Чакьм, кө тэрка хуне бьк'эвэ,
Кө симе а'ща тэйэ дьлһ'эзыни
Барэ шэвэке қаски бьһ'эвэ...

НЕСЬРЕ БАНАРЕ

(Чәнд кәри)

ПЕШК'ЛАМ

Р'о хәидйә ә'рд у ә'рша, дьлда р'шаф,
Сәрәдәрийе накә дәвре у дьнйәе,
Хәте вәдә ча дьхунә, ле навнә саф...
Гәрәк сн'әт хвәхwa банздә, т'абәт нае...
Вәхт баһарә, дәр баһара гөле тә'лә,
П'ьлте ә'вра сәрда мелън-мә'дә-мър'уз,
Кәwa ави к'лам гөһаст-нә'лә-ә'лә...
Шин гредан ч'йәе бьльнд, әw шар у дуз.
Масисе кал, замана хелйә сери
Саре хwә да к'әрба гьри бь дьл шәwат,
Щәwке хуне бәр нәйнука гьртън к'ери,
Грийе дәwра-һесре ч'ә'ва ле кьрьнә қат...
У хәйрин әw кәлилке һешин у наз
Бае сәра ле лубанде дәрд у к'әдәр,
Сәри хвар бун, дьл хәдар бун әч бәрбмраз,
Мелит' к'әтә шах у шана, ль һ'әму дәр.
Тәйрәдәе, дьбун зьншир дьлда баһар
Хали кьрьн ә'змане сут, нәдан т'ө хәт,
Wәки һ'әрсал ле дьхwәндьн к'ьлам у зар,
Qәй тә дьго ид бир кьрьн әшқ у һебәт.
У һ'әрсал жи дәв баһаре-ширьн: тә'лә...
Чьмки вәхт дәрә, сәрансәрә, ог'ьр-сәрда...
Жь тә'лайе ид ширнайе һәлә-һәлә,
Әwa һәла йа т'әбйәте,
Ле we дитйә агьре бәнда?..

Зор говәка т'опа дьне ә'рш хьминә,
 Ә'рд у ә'зман т'әв-һәв бунә, ч'йа дһ'өр'ьн,
 Дәр баһаре-бәрф-багәрын к'ьмк'ьминә,
 Шелу бунә ч'әме мәзын, аве гөр'ьн.
 Ль т'әқала Арарате бь бәрдуман
 Хуна йсан, ах, дьк'ьшә дәшт у шана,
 Ә'вда ль хвә ид данин шан зәмана...

У һ'өрминә, пел сәр р'елә Ә'рәзе һ'ар,
 Дьл хәдарә, ле те шәлпин у гөжә-гөж,
 Пе һ'әмди хвә дьхәнһәдә... т'у дькә кәнар,
 Дор-бәре ви педа-педа думанә, мьж...
 Ль ви бәри һәр зиһинә, ду т'ьвьнгә,
 Бәр тәнһште Араратен тә'лын бе һ'әш,
 Р'ома дөвхун даг'ли сәрә, р'ьнгә-р'ьнгә...
 Хәзайә бо әрмән у к'өрд бәнде к'өләш.
 У пел дьдә, фурә-фурә, дәв-к'әфа сар,
 Әв Ә'рәзе хунешушти у бе исаф,
 Навда газйә, дәнге зар'а бь зарә-зар,
 Де хвә вәдър'ун, пәй хвә давне, ә'т'аф, ә'т'аф...
 Шики каләк, левә р'ьщаф, гөманбьр'и,
 Һ'әмез кьрйә чалуйа к'әнер, газйе хьне,
 Ав бәр ч'ә'ва дьшо-дьвә һеср у гьри,
 Чь р'озгарә, чь дәвранә һатйә дьне.
 Шики бука дәстһ'әнәйә, хели сери
 Жь мал р'әвйә, нәқәтандйә бәне п'әрде,
 Дил бьрьнә зә'ве т'әзә, дьли-к'ери,
 Пашда һәр'ә, о, нькарә тьрса шьрде.
 Қизка бьк'ьр ә'рде вәдру бь эша дьл,
 Сәр шемике бра кәштьн, әв-бийә т'алан,
 К'ижан дөвхун һе һ'әмезе бькә қәт'ьл...
 Әв ах дькә, к'өтә-к'өтә гәрдәна щан.
 Ва Р'ома р'әш гәнд у холор бь дәсте дән

К'örd, әрмәния, һесир-хизан һатйә хәзе,
Лә әв бран т'ö нәбун дил, нәбун р'әбән,
Р'ом һ'әрьки, гәнди we гьрт әл р'йа бәзе.

2

Қырч'ин к'әтә эл-ә'шира, хвә данә жор
К'örd, әрмәния дәст дан дәста бь һ'әзарнет,
Мач'а щот гьрт, зор хәбатк'ар бу һорә-һор,
Ле нәчубун ль ве дьне хун у қьнет...
Дньиа к'әсьр бин вәдк'öта, бин лазьмбу,
К'әсра дәвре вә'дә кьрабу гежгәр'инге...
Бо азайа говәк-а'ләм чь газьмбу?
Гәрәк к'ока ә'ләмхөра бе бр'ине.

3

У гәф р'абу зор урьсе дәвра к'әсәр.
Бьн нәә'лина лньиа қәйд-зньшира гредан,
Льнг кьр зәнгуйе, бона р'астие ог'ьр хвәст һәр,
Го йан гьртьн, йан көштьнә, йан азан.
Р'абун урьс, т'ьрк у қазах, гөрщ у т'әт'әр,
К'örd, әрмәни, һ'әзар мьләт, һ'әзара п'ьр',
Р'абун ша'һуд, т'әвә дьләш, р'абун һәр дәр,
Щор у щәфа дэвра һати, хәмә бь гөр'.
Тә'л бәзйанә нав т'аг'бура-п'алә, гөнди,
Вәки р'авнә бәр һәр зөлме, т'өнә бу ч'ар,
Ленине мә, вәк п'ехәтбәр р'абу гәнди,
Газйа қәнщә сәр газйебу: «Һәй, һәй баһар...»
У бу һавар у бу газй бәр қьнете,
Көр' баве хвә т'ö наснакьр бь к'ине,
Әв р'абубун, р'оже чуйи данин нете...,
Кө дәрбе тә'л, дәрбе хәдар даш'шинне.
У дьһ'әжйа әв дньиа кәвн, т'опа ахе,
Приск дьчу бәр р'ьк'ефа п'алә, гөндйа,

Вөнәдьк'шйан әw т'ö wәхта, у we дахе,
Кö век'әвә агьре қанщие ль һ'әму щйа.
Бу һewәрзә, думан р'абу ә'рд, ә'рше жор,
Т'оз у хөбар бу т'әқала һәр бәст у бәр,
К'әск'әсора азайа р'аст ә'змен бу мор,
Бу шәмала Октябре һәр ши, һәр дәр.

4

Бһар һатийә, гөл-сосьнын ал у р'әнг
Т'охьмчи к'әтйә хәт у шове зәвие т'ур,
Фезе қөльнг дьқир'инне һ'әзар дәнг,
Һ'әзар мраз we п'әвк'әвьн р'ожа нур.
Қөнт'аре ч'йа: К'әләк'ута һ'әж к'әтие,
Гөнд р'абунә к'әдһ'әлал у хәбатк'ар,
К'өрд, әрмәния вьр т'әв метийә шире де,
Т'әв шен дькьн р'ожа к'әсив, бриндаг
Зуда к'әтйә сәwта Р'оме, сәwта сам,
Әw шенәкьн, әк'ьндарьн, хирәтк'еш,
Шар'ьстана нан у р'ьсқә дькьн т'ам,
Йәк бь к'әда йәки дьне к'әвш у пеш.
Һорә-Һора к'әч -кәрийанә бәрбь ч'йа,
Хәмл хвәкьрьнә хорте т'унсьз, қизе гөл,
We һел дьбьн бәрбь wара, бәрбь щйа,
Һьла к'әне һе бьтәсисьн хвәш хәмьл.
Зоме кәрманщ Қьзьләган гәшкьрьн,
Хөшина ч'әм, шипшипанә — бьйә хәләк,
Т'ещое шьван к'өми қотә, конда-жьн,
Кö ша дьбу шотә кәр'е ч'ә'вбәләк.
Ль сәр лева бьлура wi гөжинә
Һewa назьк дьлһ'әлине ль дәв шах,
Жь һоринга Гәвәза хвә авинә,
Кö жер'а буйә ә'мре ширьн у ат'ах.
Wан һелане ч'йае бьльнд, гәлие к'ур,
Ч'ә'вканиә доре дькьн хөлә-хөл,
Тәр'азьна сәр көлилка тә'вә нур,

Эшца э'мър у т'эбийәте дайә дьл.
Шьр'ькзәре қиз у бука кьлдаи
Һ'әзар р'әнги Әлөгәзе синг да бәр,
Кәре Т'ешо сәр гәрдәне гөлдаи,
Ль дөвкела фьрк вөдайә ча к'әмбәр.
Шьване ч'йа, р'ә'м дьланә вәкә ч'йа
Сьмелә р'әш, һ'әжмәк'арьн бәжи, навкелк
Бәрмалйа ши вәкә хәвна һәр шьндйа,
Ве обеда гәнди вәрдәк, суравелк.
Ах, һәр һәбьн, бьра һәбьн дьл у гөл,
Бьра һәбьн һ'өб-һ'әзкьрьн, әвиндар,
Әвде меван бьра бьжи һәр ә'дъл
Бьра хвәшбьн һесьр нәкьн т'ө баһар...

Institut kurde de Paris

Т'ЭВИ ХАНИ

Пешйе нав қәвл у бәйт'е шех, п'ира
 Пеш наве һ'әкьм, п'атша у мира,
 К'еләка наве хвәде бе һәвал,
 Ча стерка гәш, ча шәвқ у шәмал.
 Эз наве тәйи пирозр'а бум нас
 Сәрбьльнд бум бь әви наве хас.
 Әв нав сәва мьн бу шәмдан, р'ениш,
 Бь ви мьн к'әвш кьр к'ар, хәбат у иш.
 Қәвл, бәйт'а дьгот һе зендие р'оже,
 Тә вәкьр дәре бөһөшт у доже,
 Һ'әвт тәвәк әсман у һ'әвт тәвәк ә'рд
 Пешйа тә вәбун, әй р'езане мәрд!
 Сер, сьр'е дьне тә т'әсәлә бун,
 Дәрд, к'өле дьне тә мәсәлә бун,
 Тә шәв-р'о пива дәрте дәврана,
 Кө ч'арә бьки мәлһ'әм, дәрмана.
 Ле чьбки щьһан зәки әрусә¹,
 һе һ'өкөм дәсте ви шуре р'усә²,
 һе дәрте мәзын, тари, нәзанийә,
 Баһатйә р'астйе, дәрәв арзанийә,
 Сәйда! Эз жи нав хәме тәда бум,
 Һ'әта сәр «Мәм у Зина» тә вәбум,
 Һ'әта мьн тә'м кьр бәре «Нубаре»,

¹ Әрус — нөһбук

² Шуре р'ус — шуре р'ут, тази.

Н'эта мьн фэ'м кыр бэре we даре.

Бь тэ мьн дэрз кыр ньрхе жина хвэ,
Мэлн'эм мьн фэрз кыр бо бьрина хвэ.

У дит «Мэм у Зин» мэ шама Щэмэ,

Мэ нишан дькэ дэрд, кёл у хэмэ,
Дьбе бона бэхт мэр'а бьбэ йар,
Гэрэ бьбьн йэк занэ у н'ьшйар.

Гэрэ сонд бьхон т'эк бь навэки,

Гэрэ хвэ навкьн т'эк бь бавэки,
Ала азайе бьльнд бьгрьн жор,
Сэрансар вэлат бэрэв бьбьн дор,

Гэр дьбьн гори, т'эне бона we,

Бэр п'антэ бьдьн, чава бэр хвэде.
«Нубар» мэ дьбе — зьмен бьбьн йар,
Де, зьман, вэлат бир нэкьн т'ощар.
— У эгэр вэлат сэва we дейэ,

Зман канийэ — сэр бэдэнейэ,
Зман навене нэвгиртьнейэ,

Дэрмане мьлэт п'арастьнейэ.
Зман ширэта н'эзарсаланэ,
Т'эми, хирэта бав у каланэ,

Мэрт'алэ зман пешйа зальма,

Шуре дөдэвэ дэсте а'льма.
У к'е змане де дэст хвэ бэрдэ,
Ви наве кал у бава т'эв дэрдэ.

Сэйда! Эм бэр тэ не шэрмэзарьн,
К'ордьстан бьндэст, эм т'энгэзарьн,
Хана тэ чекьр, не нивишканэ
К'орд бе йэкти, бе вэлат манэ.

Не т'онэ бона мэ итт'ьфақэк,
Не вэнэбуйэ мэ инчийадэк,
Р'ом, э'рэб, э'щэм щинэ т'эмами,
Диса к'орд ванр'а дькьн хёлами,

Диса нэр йэк мэ натэм у Р'остэм,
Нэ шэр'е нэвда бир кьрийэ стэм.
Ль дэст дьжмьне щинар у е дур,
К'орд диса бунэ вэк драве лур,

Бь фэн у дэсте хвэйэ гэмари
Диса бь к'орда дькын т'ощари.
Эһ! Бь дэрде тэ, эз жи нэхашьм,
Дэрде тэ арван, эзи бэрашьм.

Ви дэрде гьран мэ спи кьр хун,
Эм бунэ Бекэс, һэжар, Щэгэрхун,
Дьбэ мэ шэкэ дэрийаке хун р'ет,
Дьбэ аqас жи дьжмыне мэ мет,
Ле йэкэ, эш хун дэя нэчуйэ,
Тамаре мэда эш хун ши буйэ.

Наһелэ бьндэст эм бьһеньжьи,
Мэрум, бэлэнгаз эм бьп'оньжьи,
У нав we хуне, Хани, дэнге тэ
Һэрр'о дөкөтэ п'эрде гөһе мэ.

Дьбе — бьбын йэк, шэлат азакьн,
К'ордьстанэкэ аза аваькьн,
Сэйда! Ностае р'астийейи мэрди,
Тө п'ехэмбэре һэлбэста к'орди.

Бейи нэхше тэ һэлбэстэ хамьн,
Бейи наве тэ эш нэ т'эмаьн,
Дэртем дэр чь р'е, тө ль сэр шейи,
Тө нав һэр хастьн у һэр хэвнейи.

Тө нав һэр шэр'е бона р'астийейи,
Тө алһьлгыре бо азайейи.
Ле мьн тыштэк жи хвэр'а диһаркьр,
Сөр'экэ тэ жи хвэр'а бэтал кьр.

Чьqас незик бьм, бьндтьр дьби,
Чьqас к'ур дьбьм, тө к'уртьр дьби.
Эз чь дьгар'ьм — тэ иди дитйэ,
Чь дькьм бежьм тэ иди готйэ.

У эзьм бэр тэ дэст т'эв шэркьри,
Бэр мэзнайа тэ сэри харкари.
Сэйда! Пе мьн жи һьлжэн хана хвэ,
У бьнд бькэ К'ордьстана хвэ!

Г'ЭВИ ТЭ, WЭЛАТ

Кани, ч'авкание бь семент-бетон
Зор мьч'қанди,
Һөндөрө мында дькьн хөлэхөл,
Дькьн бэдэна мын бьқөлешьн.
Сэргэр', бэрп'але, ч'ийае шэнг у шох,
Бэр'и, бэйаре һешин дьхwэзын.

Щушке һелине бь зьнцире танка
Т'эв п'элч'ьқанди,
Һөндөр'е мында п'эр'а дөкөтьн,
Пе нөкле бьч'ук
Дьхwэзын дэфа синге мын қөлкьн.
Һелине хwэйэ нав р'эз у завйа,
Э'смане сайи, аза дьхwэзын.

Зар'ед севийэ бьрчи у тази,
Дэродэркьри,
Һөндөрө мында дькьн зарэ-зар,
Дькьн қэфаса мын һэв вэжэньн,
Гөнд у бажаре т'эв һеранкьри,
Де-баве хwэйэ көшти дьхwэзын.

Дар, р'эзе бь'р'и,
Меше бь агре напалма соти,
Һөндөр'е мында дьса ч'ьқ дьдьн,
Дькьн нав мьле мьр'а көлилкьдьн.
П'алед бэрбьр'о, һ'афед гэлийе к'ур
Ч'эм у кание авсар дьхwэзын.

Кэч'е бьчукэ бэр ч'аве де у
бава шеланди,
Һөндөр'е мында п'ор'а вэдьр'ун,
Һөндөр'ва дэфа синге мын дьхьн,
Һ'эйфа р'эшгөлийе хwэйэ жекьри,
Нав у намуса хwэ п'епэскьри,
Жь мын дьхwэзын.

Эз жи ва дьжим,
К'ордьстана хвә жар у бьриндар
Нав дәфа синге хвәда һьлгьрти.

ЛЬ ФР'ЭГӘҢА ТАШК'ЕНТЕ

Шәв у р'ож вьра минани һәвһн.
Нолани мурйа,
Жь һ'әзар дәрйа,
Чарнькали тә мәрыве лэзын.
Тен һөндөр', дәртен,
Жь һәв дьпърсын,
Һәвдө т'әв дьдһн
У гьшк дьбэзын.
Гөрмә-һ'әвә ба
We вьра бьбйа
Wәк каникә сар ль бәр'йа бе ав.
Ле к'а ба к'өйә, ве гәрма бе бав.
Шәва һавине
Бйә хәлайа бе.
Иди эварда
Р'адио сәр һәвдө чөнд шара дьбе
Баләфьр'а мә
We әглә бьбә һ'әтани сьбе.
Жь нәдиһьарйе
У жь бечьарйе
Һьндьк дьминә п'ошманбьм жь р'е,
Һәр тьшти өса щидә бьһельм
Хвә бәрдмә хәве.
Эз бь ве хәме,
Һәма we дәме,
Qәй бежи чава ч'ара бе ч'ара
Р'онайа кора, дәнге безара
Мь к'өлфәтәк дит бь к'ьнще к'өрда
Бь к'өфи, к'ьтан,

Бь р'эхт у хвтан.
Зар'экэ бьч'ук дабу сэр чока
У вэкрьбу к'исе ч'ир'ока.
П'уте хөшейё,
Кө дарда бьбун бьжанге мьнва,
Жорда хатнэ хар,
Минани авйа сьба зозана.
Хэw у несабун,
Жь бира мьн чун.
Чум у недика
Р'уньштъм р'эх ван,
Мьн хэм у хьйал жь хwэ дурхьстьн
У щаркэ дьне
Дьнйа ч'ир'оке нэхш бумэ меван.

Даре мешэйя бьльнд у цаль-,
Кө багэр, бьруск т'ьме сэр ванэ,
сьре дьбрьн,
Кал, пире мэйя шэр', шорьш дити
Зане ч'ир'ока, дэнгбеж, р'эqасчи,
пэй нэв дьбрьн.
Дэнге оде мэ у бэйт', ч'ир'оке
Кал у бав дэwра не жиндар дьбун,
ль мэ дьбрьн.
У бь мьрьне —
Кал у пире мэ,
Биранине мэ дьбьн т'эви хwэ.
У эм бир дькьн,
Кө хелйа гэwэз
Гэрэ бавежнэ сэр сэрэ бука.
Иди ньзаньн
Бь чь зьмани.
Гэрэ ч'ир'ока бежьн бо ч'ука.

Щарна найнын бир
Дьвйа т'ербэ жи,
Гэрэ нэк'эвэ ә'рде п'ьртка нан.

У дьжин шарна
Мина фьрара,
Qэй бе чэнд р'ожа, р'аст чава меван.

Нәһельн кал, пир
Бь мьрна хвә
Мә т'алан бькьн,

Һәла зендинә—
Баре ван гьран
Һ'эвки сьвькьн.

Institut kurde de Paris

ЗЪМАНЕ МЪН

Төйи ч'әк у р'һ'але мьн,
Ләвзе ширьн, зьмане мьн,
Төйи һ'ш у сәвдае мьн,
Бьбә қорбан тә рө'һ'е мьн,
Зьмане мьн, зьмане мьн.
Т'әне бь тә пә'ни хун бу,
Зөр'әт гьһишт мьләте мьн,
Мьләте мьн п'әрвәдә бу,
Дьһиә нас кьр бь заре мьн,
Гәнди бь тә лури кьрйә,
Де һ'әжандийә бешика мьн,
Бь заре тә сәвта пешьн:
Т'әк бу р'ьсқәта гөһе мьн
Зьмане мьн, зьмане мьн.
Бь зьмане мьн п'әр'вөдайә,
Қанат гьртйә мьләте мьн,
Вәт'әне мьн шәвақ вөдайә,
Буйә һьфуса дьле мьн.
Вәк кавране дөвайи т'и,
Кө жь бәр'йа беав һати,
Мьн канийа тә ав һьлч'ни,
Диса мам т'и, диса мам т'и.

ЛӘҮЗЕ ШАЙИРӘКИ

Әз кә һәмә сьг'ри шьн,
Дәст нәдьянә ләүзе мьн,
Ләүзе мьни фәдими
Ә'мре Мәк'ә Мәдини
Дьянвьисьм шере че,
Кә һин бьбьн заре де.

Ахьр зьмен әз заньм,
Шәнгәсйаре эгьньм,
Ль бәр берие, бедәре,
Qөлч'е тә'ри, сьвдәре
Дьч'опиньм хәбәра,
Бәла дькьм һәр дәра.

Шаһьле иро хьзаньн,
Көрманщи фәт ньзаньн,
К'а р'е бьднә апе хвә,
Qәлэма хвә чәрхехә,
Гьли-готьяна пешхә,
Р'әшбәләке хвә дәрхә.

Сәд һләйф, иро ль нав мә
Е хвә бәнги буйи һәнә,
Ль һәвала дькнә к'ин,
Хвә һ'әсаб дькьн Пушкин!

Р'УВИ—Р'УВИЙӘ

Р'увие синге дьбура,
Һ'әшщие һ'ур у п'ьзура,
Һ'ьзрәта бәр тәндурә,
Qәт т'ер нәхар т'ө щара.

Р'увие һ'афа зьнара,
Хвәйе фел у фькара,
Пышта ви тьм бьн бара
Бйә йаланчие т'ощара.

Р'увие дора к'олика,
Ч'әве ви ль ар'ика,
Тәлә-тәл у һедика,
Хвә даве нав мьришка.

Р'уви фәни һәз-һәзи
Дьдә хвә тәвләбаза,
Нава дика у қаза,
Сәре ванда бәр гәза.

Р'увие к'оти қьрқьси,
Бәр қолитка мәльси,
Бьрч'йа дәляй, ч'ьлмьси,
Бин ле ч'ькйа фәтьси.

Р'увие дәртәй мәқлут,
Чоле мабу тут у р'ут.
Гав у сәһ'әт зьке хвә сут,
Бу заве мәләр'әсут.

Р'увие қафрути дөпе
Дьбе әзъм мере че,
Сәре мьн шәкә сәре ге,
П'утәк «ақьл бәр дәрте».

Р'увие т'ики сьмелсор,
We хвә дайә сәре жор,
Дьбе әзъм мере зор,
Бәйя мьда мора сор.

Р'увие нава қәсәла,
Ль қар'итка-гөбәла,
Буйә хәта у бәла,
Дьбе әз аг'е эла.

Р'увие заг'е к'омьшка,
П'эя дьдэ бэр гьшка,
Дьбе эз мире мышка,
У кӧр'апе дуп'ьшка.

Р'увие сэрп'ели э'нщуз,
Т'ьм к'эн бэр дев бе мьр'уз,
Дьбе азым т'эмам дуз
Ле бь дьлва хьндьрхоз.

Р'увие йӧкта һьз-һ'ьзи,
Кӧр'апа дькэ газир?
Дьбе һунӧ мьн р'аз,
Вэр'а бум тӧйре бази.

Р'увие хэр'ьфи-ӧхтйар,
К'а к'ер'а кьр кар у бар,
Һэта пост жи ле мьрар.
Сӧре ви бу һ'ьшк у дар.

Р'увие щане бӧраза,
Дьбе эзым шӧрӧза,
Ӑ'сле мьн е сӧрназа.
Бь хмӧ зӧ'ве шанбаза.

Р'увие қӧрӧйи қӧт'ан,
Дьбӧ софи у сӧлт'ан,
Дьбе эзым п'ӧлӧван,
Щинаре мьн т'ӧв нӧзан.

Ӑ, к'ер'а нӧ ӧ'йанӧ
Ӑ'сле р'увйа ӧсанӧ.

15—19. VIII 1982 г.

Ереван

ДЪЛЕ ДЕ

Бона 40-салиа алт'ндара шэр'а вэг'эние.

Де чъл сал һесър баранд,
һесьре we бунэ хун.
Де чъл сала бльнд лубанд,
wэкэ лемьшт у қархун.

Де чъл сала кәрконг wэргьрт,
кәрконге р'эш у мьшот,

Де чъл сала к'эсәр дьр'ет,
К'эсэра к'ур дьл дьсот.

Де чъл сала ч'э'вньһер'и,
ч'э'ве we р'е қәр'ьми,

Де чъл сала нэсәқьр'и
хәwa шәwa һ'эр'ьми.

Де чъл сала р'ешийа пьрси,
р'еши патьн, р'еши чун,

Де чъл сала дьч'ьлмьси
Бист миллион де мәлул бун.

Де чъл сала ньфьр' дькьр
ль фашисте һар у һөр'

Кө һ'ьлдьшанд, wеран дькьр
урт', ощахе бав у көр'.

Де чъл сала дба дькэ
Бой ә'длайа лал у дөр',
wәки т'ьме саг' бьминә,
сәwта әwләд у баве,
wәки т'өщар жь һәв нәбә,

Дәсте буке у заве.

КАНИ

Ль п'ала ч'наед бьльнд бона тә тем,
 Эз һәр сыбә ч'ә'ве тә р'адьмусьм,
 Ава мьн хвәдьки, кә т'ьм бәдәви,
 Эз жь авьлһ'әйате тем, кә т'ьм шаһьлби.

Р'о чу ава, тә'рие ме әрд һьлч'ьни,
 Стәйрк к'әтьнә ы'смане шин, бе бьни,
 Зомә к'әтә хәва ширьн, һьнгоре,
 Эз бесәбьр ч'ә'вньһер'ие к'очәре.

ШИРӘТЕ БАВЕ МЬН

Лао, бьжи, бьхәвьтә тә һ'әлал,
 Башбә қәнщбә нола ава зәлал,
 Қәнщи р'ьндә ль р'убаре дьнйәе,
 Хьрави т'өщар жь мала мә дәрнае.

Тә чьқаси занәби,
 Қөр'ә у бабах нәби,
 Тәйе сәре гьлиаби,
 Песәкьние гьшкаби.

Һәбуна тә чьқас п'әр'бә,
 Пе мале дьне нәфьр'ә,
 Әш қьр'ежа дәстанә,
 Иро һәйә, сьве т'әһә.

К'е жь щьмэ'те һинбә
We гөләкә хвәшбинбә,
We бь ө'сыл, мәрибә,
Be дәрд у бе бьринбә.

Зьмане хвә һ'ыз бькә,
Бь we зар'а ша бькә,
Шире дайке бир нәкә,
Канйа ә'нзәл шелу нәкә.

Ль ве дьне к'ө жи һәби
Бей зьмане де нәби,
Ле кә бо жәт'ән лазьмби,
Һәрдәм готи һазьрби.

БАВЕ МЬН

Һәй вах, һәй вах, баве мьн,
тә кал буйи, ч'ә'ве мьн,
Ширәтк'ар, дәрсдаре мьн,
т'әמידар, сәрк'аре мьн.
К'ьламе тә һ'әму щийа,
ль һәр дәра бәла бун,
Бун меване һәр к'өрдәки,
әшқ у шабун шанда бун,
К'өрд-К'өрдстана аза,
вәт'әне хвәш навда бун.
Бь к'ьлама нав-дәнге тә,
к'өбра ширьн дане ман,
Гьли-готьн, ширәтед тә
чава т'ьбәрк мьнр'а ман,
У һәр дәра у һәр гава
әзи бь ван сәрфьнйаз,
Мьнр'а қанат, чава бопа
дье әвин симе саз.

БӘЙТ—БЪНИАТ

...Р'яа ә'мре мә вәдър'әсә,
Р'яа ә'мре мә вәдър'әсә...
Бадәк-бадәк вәдър'әсә р'яа ә'мре мә...
Р'еч'а ә'мър пәй мә мина
Р'исе гөлока вәкьри
Мә у ә'мре мә,
Qәй ә'йнедә,
Дьдә к'әвше.

(Ле әв-паше!..)

У һәр шаре —
Һәр фьтләке, ч'ьванәке —
Qәнщ, йан хьрав,
Кө әм дьчһн,
Һәр щаре жи мәт'әлмайи
У бь газьн
Р'ожа хвәйә дәрбазбуйи
Әм дьһһер'ьн
У б — газьһһн,
Дьгазьһһн,
Гөвә чьма аһа буйә,
Нә кө-өса,
Гөвә диса дөһ һе хвәшгбуйә,
Нә кө-иро...
Дьгазьһһн,
Әм б — газьһһн:

Чьма?

Чьма?

Чьма, гэрэ?...

Ле, чахе кӧ әш жи дьчә,
Дәрбаз дьбә
У ч'ванәк дьне те у
Дәстпе дьбә,
Диса әш т'ас, әш тарақә,
Диса газьн...
Диса р'ожа дәрбазбуйи, дьпәсьньн...
Диса дәрде р'ожа сьве,
Йан р'ожа, кӧ
Не нәһатийә у we не бе...
Фел у фьһияз у бьһията мәрьванә —
Һа б — газьньн,
Дьгазьньн —
Гӧвә ә'мьр у йазйа мә
We наднә мә,
Чь, гәрәке ә'сә бьдьн,
Чь нежә у анәгори
Мә'рифәт у сәвде мәйә.

А, вьрайә,
Кӧ дьхвәзи ә'сә бежи:
— Нәбу, бьра,
Әнә һәқи ӧса нинә,
Wәки пьрса анәгорйе
Тини наве...
Бь өхтийарийа тә щамери,
Гәрә бежьм:
— Пешда, һ'әта жь щьһане,
Гәр тыштәки тӧ бьхвәзи
У дахвәза хвә ә'ламки —
Маледабә, йане-дәрва —
Нава эл у ә'ширәте,
Йан говәка не фьрәда,
Әгәр һәқи тӧ дьхвәзи

Пе был'эси,
Тә чь дайә,
Кө дөйне хвә тә дьхвэзи.
У нькари пашда һылдиб

Вәки санә, вәрә, бьра,
Әм серида һа қайил бьн, —
Бәре ә'wлын р'ожьн, we бен
У дәрбаз бьн,
Һьнәкә қәнщ,
Һьнәк—хьрав,
Р'ожьн, we бен,
Бьбьһөрьн...

Ле паше жи,
We һәла һе бьрәшәмә,
Кө ед нәче
Дәwsа ед че we бьгьрьн,
We ед нәзан
Сәр занәда һе бьқужьн,
Хевед сәмә
We һәла һе
Дәрсе бьднә мәрве ақьл,
У ақьле жь ван «һинбьн»...

Ле тә вьра к'е газьни?
Һәр гонәк'ар әз у тәнә...
Бәле, бәле әз у тәнә,
Әwьн, әм — гьшк.
Кө дькарьн,
Т'әне р'уенен—бьгазын...

У, кө дәм те,
Әм дәсте хвә
Т'әвар дькьн, һе нә бәсә,
Һәла сәрда, дьсәкьньн
У пәси-мәтһ'е «wана» дьдьн,
Гөвә, вәки «wана» һинбуйа,
Һ'але мәе зә'ф хьраббуйи,

Гөвә, wәки wана нинбуйа,
Пешмәрга ль К'ордьстане
We һезе хwә бьһыштана
У бьчуна.
Wәки гөвә!
Гөвә, wәки!..

У пәйр'а жи һесир-мәт'әл
Әм р'удьнен
У лурька дьбариньн —
Гөвә, чьма,
Гөвә, чьма?..

На, на, бьра,
Оса набә:
Т'ө тышт жи qә
Wi шур'әйн
Нә дькарә хьравьбә
У нә жи-че!

Һьнәки зу, йане дәрәнг,
Гәлә тыште ви ә'мрида
Р'астбә ә'сә...
Ле диса we һәр тыште wa,
Мина р'унәки һ'әланди,
Аһа сафи
У аwаки нәсәкьнә...
Чьмке, әгәр өса бьбуйа,
Ә'мре щидә бьсәкьнйа,
К'әла жийине т'өнәбуйа.

Т'әбйәтеда qә нькарә
Һәр тышт qәнщбә
Йане-хьрав:
Гәр р'әх qәнща
Һьм жи хьрав qә т'өнәбьн,
Qәнще хwә ль qәнщйе нәгрьн

(Әве йәке, һылбәт, заньм,
Жь мьн баштьр ә'сә зани!)

Вәкисанә,
Вәрә, диса бәре ә'wльн
Әз у төва бежьн, вәки
Әм жь «қәнщия»
Әван «баша» зә'ф р'азинә,
Ле, вәки әw қә т'өнәбьн,
We қәнщикә һе мәзьнбә...
У ләма жи,
Бәре пашда мьн т'ьм готйә:
— Гьзика хwә жь ван мәрва
Әз вәдзьим,
Ед кә т'әне
Бона нәвса щанйа хwәнә,
Кә р'у дьне һәнә, дьжин...
Ед кә һьм һәвал-һогре хwә,
Һьм хушк-бьра,
Һьм жьн-зар'а
У де-бава,
Һ'әта һәр'ә-дәре Wәлет,
Хwәр'а незик
У һ'әзкьри һ'әсаб дькьн,
Һ'әта к'ара ван жь ван те:
Әгәр сьве к'ар у қәнщи бьмьч'ьрқьн,
Әwe хwәр'а хал у хуч'е т'әзә дәстхьн!..

Йа дьне жи,
Әwә, бьра —
Р'йа ә'мре хwә,
Чьра дьчә,
Аликида әм wa һеди
Һәр кәсе мә гәлока хwә вәдър'есә,
У һәма жь ви алида —
П'е-п'е пәй мә,

Гьнэк дьне
Жь ви р'исе
Дәвр-зәмана щер'ьбанди
Гёлока хвә (нõн у пақыш)
Бь һ'әмде хвә ведьпечьн,
Вәки паше,
Вәхта дәм һат,
Әв жи һәма минани мә
(Ле б-щур'е хвә!)
Р'йа ә'мре хвә —
Бадәк-бадәк, вәр'әсиньн...

Вәкисанә,
Йа лап пашьн у к'отасйе —
Һәма бона хатре вана —
Бо ван,
Ед кõ пәй мә we бен,
Вәрә, р'йа хвә —
Һәр к'әсе мә
Оса һәр'ә у дәрбазбә,
Кõ ль пәй мә
Р'екә дөрьст
У т'õндөрьст һәр бьминә...
Вәки дөвек мә тә'мандйә,
Пәйһат йе мә нәтә'миньн.
У хенци we... вәки паше...
Нәве —
Нәгот!?.

НАДО МАХМУДОВ

СИАРЕ НЭСПЕ БОЗ

Сала 1918-а маһа һ'әзиране бу. Бона жь бәр гәрма һавинейә зор хвә бь'арезьн, мә кәре бәрхе хвә данин гонд у әм һәвалава бәрбь гола Севане дьр'әвийан, йа кә ви чахи дьгыһиштә һ'әйло бәр позе гонде мә у шарна жи п'еле аве давитьн сәр р'йа бәр к'әнәр. Әв гол бона мьн һәр тышт бу: һьм дәвса ч'йа у банйа дьгьрт, ль к'и-дәре әз we сале нәфәсдибум у һьм жи дәвса т'әмамиа т'әбйәте, бәдәвйа шейә һ'ькнати, кә әз һәр wa һ'әйр у мот'аше we бум.

Шарна, чахе мьн бәрх дьч'ерандьн, ч'ә'ве мьн ль ч'иае мә дьгьртьн, е кә дурва хане дькьрьн у қәй те бе-жи гази мьн дькьрьн, ле әз жь ван ч'иа у банйа хәйиди бум, әвана зар'тйа мьн, бәхтәварйа мьн жь мьн стәндь-бун. Нә ахьр вана баве мьн кәштьбу.

Ньһа дәвса ч'йа у банйа голе гьртьбу. Чахе әз незик-ки голе дьбум, мьн һәв т'ьре әве һ'әмеза хвә вәкьрийә у һивйа мьнә. Ле чахе мьн хвә ль аве дьхьст, совәк'ари дькьр, һәв т'ьре мина дайка дьлшәват мьн ша дьбә, мьн р'адьмусә, кә дәрд у кәле мьн бьдә биркьрьне.

Р'ожәкә wa жи, чахе мьн пәлә ойнбазти голеда кьрь-бун у вәстийаи жь нава ава шейә сарә зәлал дәрк'әть-бум у сәр қума бәр к'әнәр бьн п'әнще тә'веда сьншьри хвә гәрм дькьр, ньшкәва қужина қор'ькәки бьһист, е кә бь савк'еши у ә'шевмайи дькьрә гази:

— Вәй, гәли лавька, бала хвә бьдьне, к'омәкә чьқа гьран бәр бь гонде мә те.

Мә бәре хwә да wi алие, кӧ әwi нишан дабу. Р'астие жи әскәрәки гъран сәр шоша Базидер'а бәрбь гӧнде мә дьк'шйа. Мә ләзо-бәзо к'ънше хwә хwәкърьн у әм бәрбь ордие р'әвин.

Пешиа әскәр сйар дьчун бь сәрк'арйа сәрәскәре хwә. Әве тә һәспәки боз сйар бьбу, дора wi, пәйи wi пыштмеред сйарибун, мәрвед бь бәжн у бала к'aw у бь wәргъртына әскәрие. Мәрвәки навсәрә бу әw шамера. Әз дьвежъм к'ънше әскәрие, чьмки гьшка әw к'ънше әскәрие wәргъртыбун. Р'әх сәрәскәрда шурәк бь калане авзер'кьри дардакьрибу. Әwi п'ап'ахәки гәwри тутьрежки дабу сәре хwә. Сьмеләкә р'әшә қальн бәр поз бу, позәки бәрани ле. Мерәки бса бу, кӧ мәрвь жь авр'уе wi сав дьк'ъшанд. Бса ә'дъл ль һәспә сйар бьбу, бса бь һостати әw дажот, мәрвь һ'әйр у һ'әжмәк'ара wi у һәспебу.

Мә зар'а дабу ду wан, ль р'әх wан дьр'әвйан. Һәла һе әм нәгъһиштыбун гӧнд, чахе сйаре һәспе боз зьвр'и сәр сйарәки р'әх хwә у жер'а гьлик гот. Әве тә жи гьлие wi ә'лами әскәре дьне, е пәй хwә кър. Бор'ижән бь бор'иа әскәрие хьст у орди сәкьни. Сйара туре пышта хwә-ва дардакьри жорда анин, т'ьвьнге хwә чьпъхандьнә һәв, дәст бь п'ечана цыг'ара жь махорке кърьн. А, бь ви тәһәри, ль р'әх гӧнде мә бьнгәкә әскәриейә мәзын саз бу.

Әм гьшк шаш у мәт'әл ман, к'а сйаре һәспе боз чьма нажот нава гӧнд. Нә ахьр һ'әму әскәре, кӧ һ'әтани ньһа һатьбун, дьк'әтѣн гӧнд у чь бет'әрбәти бежи дькърьн. «На, юва мәрвәки дьнә, — мә һәвр'а дьгот. — Чахе әскәр ши-вар бу, сәдър'и, сйаре һәспе боз гази бәрдәстие хwә кър у ә'мьр кър дәрһәқа нане бскәрда бьфькърә. — Һәр тьшт сазә, мақул сәрәскәр, — әwi жер'а гот. — Ә'фәрьм, дькари һәр'и, — сәрәскәр гот, ле паше те қәй бежи тьштәк к'әтә бире, пе дәста әw да сәкьнандьне у т'ьрки гьлик жер'а гот:

— Ве ләзе, мақул сәрәскәр, — әскәр гот, чава қануна әскәриейә зьвр'и у ләз чу.

— Ләзәки шунда әw вәгәр'йа у бохчәки к'аг'әз т'әслими сәрәскре хwә кър.

— Вьрда вэрн, — сэрэскэр мэр'а гот, — пешда вэрн, мэтърсьн, — эви һэлан данэ мэ.

Эм к'омки незики ши бун. Эви йэко-йэко наве мэ дьпърси, дәсте хвэ ль п'ор'е мэ дьхьст, мэ ша дьбу у жь нава к'аг'эз чьвие шекър дэрдьхьстн у дьрежи мэ дькърн. Чахе сьре һатэ сэр мьн, қэ ньзаньм жь тьр'са йане жи шэрма-мьн хвэ онда кър. Ле бавар бьки гьшки зэ'фтьр жь тьрса. Һ'этани бу кьмэ-кьма мьн к'ор'е р'испие гонде мэ-Манук ньшкева гот:

— Эш к'ордэ, хало, шэкър нэдэ ши.

Эз щиди бумэ р'ьсас-сэкьним. Эгэр һэқиe бежым, Һ'этани we һынге т'о һэвалэки мьни эрмэни эш щодатйа мьлэтиe нэкърьбу бира мьн. Һьм вэхта листьке, һьм жи сэр нан-эз һэрт'ьм һэвалe бэрамбэри ван бум. Һ'эта Манук жи, е к'о ньһа хайинтйа мьн кър, т'ьме мьнр'а Һ'эйф бу. Қэй бой we йэке, к'о эз гэлэ қэват бум у эш йэк шарна бона к'ара хвэ дьда хэбате: ньзаньм. Эз т'эне заньм, вэки бей мьн парн нан нэдьхар. Чахе эви бэрхе хвэйэ мале дьч'ерандьн, у дьхвэст һэр'э гонд, мьн мьқати кэре ши дькър, ле чахе эз дьчумэ гонд, эви дэвса мьн дьгрт. У пэйи һақасир'а кьрна шийэ иройин эз шаш у мэт'эл һьштьм. Һ'эвал у һогьре мьн у ши һьм мэт'эл мабун у һьм жи һерск'этьбун. Эшана бэр хвэда дьготьн: «Хайин, қэй баве чуйэ».

Р'энге сйаре һэспе бози бь бэшэра хвэш шарэкер'а хэйиди, б'орие шийэ р'эшэ қэйт'ани жорда һатьн у те қэй бежи чэ'ве ши т'ам гьртьн. Мьн р'энге хвэ авит, тьр'сана дьле мьн зу-зу к'ота, чоке мьн бьн мьнда қат бун. Ле зутьрэке бэшэра ши диса хвэш бу у эве тэ бь зьмане к'орди гот:

— Мэгьри, мэтър'сэ, — у пэй ван хэбэрар'а чьр'е шекър дьрежи мьн кър.

Тьр'сэ-тьр'сэ эз пешда чум у мьн бь р'ьшаф дәсте хвэ дьреж кър, чьр'е шекър һьлда. Һэма we дәме эскэрэки э'лами ши кър, вэки алиe гондда м'ох'ол'қэтэки гьран бэрбь эсэкар те.

— Тыштәки накә, бьра бен, — сәрәскәр гот, — әгәр бь нета қанщ тен әме чаҗа лайиқә вана қәбулкьн.

We шунда зьвьр'и сәр мә у гот:

— Гәли зар'а, һун гьшк һәр'ьн, бьра т'әне Манук у әв көр'ке к'өрд бьминьн.

— Дьхвәзи әз жи бал тә бьминьм, — һеди һәваләки мьн — Арамайис бәрхвәда гот.

— На, Армайис щан, тә зу һәрә бьгьһижә гөнд, шабе бьдә дийа мьн, бьра бе, — мьн же һиви кьр.

Лә'зәки шунда гөндие мә незики әскәр бун. Пешйа гьшка гьрә-гьрә гөнд дьһатьн-нан у хве ль сәр дәста. Сйаре һәспе боз һ'әмди хвә пешйа ванда чу, сьлава вана вәгьрт, пари нан жь сәр сьвра сьйа һьлда, хвә-дакьр у хвар. We дәме әз тьрсана қьнщьлибум сәр һәв. Әз дьле хвәда дьфкьрим: дьвәк дәма ә мьре мьнә пашь-нә. Ле нә ахьр сйаре һәспе боз гот: «Мәтьр'сә». Қә на мьн щара пашьн дайка хвә бьдита. Һ'але һесире we чаҗабә, баве мьн мьр, ньһа жи әгәр мьн өндакә, әв у зар'е чаҗа бьжин, ә'бура хвә бькьн. Әз нава ван мьта-лед сажк'ешда бум, чахе һөйтөһола қәбулкьрьна нан у хве хьлаз бьбу у сйаре һәспе боз ә'мьр дькьр, дьда сәр әскәра, кө мьн у Манук биньн орт'е.

— Әв көр'ьк к'инә? — сйаре һәспе боз жь гөндие ль вьра һазьр пьр'си.

— Әве һан көр'е мьнә, мақул сәрәскәр, — р'успие гөнд пешда һат у гот, — ле әве һана ламуке к'өрдайи бе щи у бе сьт'арә.

— Көр'е тә у әв зар'а к'өрд һәвалтиә һәвр'а дькьн? — сәрәскәр пьр'си.

— Мақул сәрәскәр, әз һақа ль көр'е хвә һерс к'әтмә, мьн жер'а готийә, вәки шир'а һәвалтиә нәкә, к'өрдә, әрмәни к'ө, к'өрд к'ө. Йәке жи, хвә әв нә т'әе көр'е мьнә, йәки бехвәйи бехөданә. Пешие көр'е мьн гөр'а мьн нәдькьр, ле ван ахьрйа һьнәки сәр һ'ьше хвәда һатийә.

Мьн ль Манук ньһер'и; аҗа жь к'ө те готьн у кьрьна шийә иронн. Әв сәргәрдөн, мәлул сәкьнибу: қәй һ'әсина шәрме у һ'әлалие һәла һе нава р'өһ'е вида һәбу.

Хале һамо шаба р'ислие һерск'әти да, е кӧ гӧндйар'а һатъбу шъра:

— Мадул р'испи, әз һызанъм, тӧ дәрһәда әрмәһиә у к'ӧрдада чъ дьфькьри, ле әш хәвәра тәйә «Ламук», йа бь т'әқъл бәһӧрмәтиә п'әрмәдәкьри, нә бь дьле кәсийә. Әш қәт жи бехвәй һинә, мә гӧнд-гӧндити әш хвәр'а кьрийә әвләд, әш зар'а гӧнде мәйә, we йәке тӧ зәф р'ьнд зани.

Сйаре һәспе боз бь авр'укә туж жь сәри һ'әта лънга лъ хале һамо һьһер'и, ле паше зьвьр'и сәр р'ислие гӧнд.

— Р'испийә мадул, дәст хвәда те к'ъвше, к'а тӧ бь чъ тәһәри әвләде хвә т'әрбәт дьки. Һәма бой we йәке жи әш иро һавале хвәр'а хайин дәрте, вәхта мәзынбә we хаинтиә шәт'ән жи бькә. Иро һун пе нан-хвә һатън пешйә мьн, ле we чава бә, әгәр, әз сьве ши нан у хвйә вәр'а хайин дәрем? — әши һьнәки бь һер'с гот.

— Сәрәскәре мадул, нә ахьр к'ӧрда жи хаинтйа ши нани, we хвә кьрийә, к'ижан т'әви әрмәһиә харьнә. Мәсәлә, дьвезьн, шәки К'ор' һ'ӧсәйн п'аша у һ'әщи Муса жи нан у хвәйә әрмәһиар'а хайн дәрк'әтнә у әгәр әва йәка р'астә, ӧсанә к'ижанә гӧне кӧр'е мьн? — р'испи пьр'си.

Пәй бьһистъна we шаба р'испир'а сйаре һәспе боз дьһа зәф мәде хвә кьр.

— Чава те к'ъвше, р'испи, тӧ гӧр у бәрхе жь һәв шӧда наки, у бь ши һ'ьши сәрwertйа гӧндәки т'ам данә дәсте тә. Дәвса пәй гӧрак'әви, тӧ пәй ван мәрьвед бе суц у бе гӧнә к'әти. Достйа әрмәһиә у к'ӧрда К'ор' һ'ӧсәйн п'аша у е мина тә т'әр'бандьн. Ле нава к'ӧрдада хенжь һ'әщи Муса у К'ор' һ'ӧсәйн п'аша гәлә мәрьве һ'әлал һәнә, һаж к'ижана тӧ т'ӧнәйи, — әши готе.

Һәма we дәме жь нава шьмәте гӧндики р'удансьпи пешда һат, е кӧ жь Әрмәһиәстана Р'оавае мьһашар бьбу. Әве тә к'ӧме хвә дәрхьст у жь сәрәскәр һивикьр изьне бьдә, кӧ чәнд гьльйа бежә:

— Бежә, — сйаре һәспе боз жер'а гот.

— Әз жь дьһйа зӧлме у сажк'ешие һатъмә, — гӧнди

wə дэст бь гьлие хwə кьр, — эз һьм шə'де qəнщиe у һьм жи шə'де хьравиейи зендимə. Эз жь qəза 'wəпəтə Мок'се-мə. Бьнəлиед qəза мə һьм əрмəни бун у һьм жи к'əрд, е кə бь Т'ьфаq дьдəбьрин, ардьми дьданə һəв, чьqа жь дəсте wan дьһат. Сəрwertи ль qəза мə дькьр мире к'əр-дайи ə'йан Мəрт'əлə бəг. Дьqəwьмə тə нав у дəнге wi бьһистьбə, əw жи мина тə мəрьвəки мьлəтһ'ьз у һəq бу. У əгəр əрмəние qəза Мок'се жь qьр'е хьлаз бун, əw жи бь сайа сəре 'wi бу. Чахе фəрмана сəлт'анə дьзива һатə стəндьне дəрһəqа qьр'кьрьна əрмəниада, ль Wане шьва-та qаймəqайма, бəг у п'ашайə дьзива һатə дəрбазкьрьне, т'əви к'ижане дьбу əса жи Мəрт'əлə бəг. Щьватедə we фəрмане дьхуньн у дьсперьн һазьра, чахе вəгəр'ьн щие-щи дэст бь сьргункьрьн у qьр'а əрмəнийа бькьн. Мəрт'əлə бəг шəв ниве шəве жь Wане дəрте, дьгьһижə Мок'се, сəрəкə'шир у р'испине qəзаe т'əглифи бал хwə дькə у wanр'а дəрһəqа фəрмана сəлт'анə дьзива шьровəдькə. Əw дə'we жь һ'əму аг'а у бəга дькə, кə мəщал у мьк'ане əса сазкьн, wəки, мук чийа, муки сəре əрмəнийа жи кем нəвə. һ'əму мəрьвед ль wьра һазьр пер'а qайил дьвьн, хенжь бьре wии бьч'ук-Нурəдин бəг, е кə т'əрəфдаре фəрмана сəлт'анə нəмəрдие бу. Мəрт'əлə бəг бьре хwəйи нəһəқи нəсьт'ьри дьдə гьртьне. А бь ви тəһəри, бəг нə кə т'əне пьшта əрмəние qəза мə гьрт, ле əса жи ардьми да wan малед əрмəнийа, е кə жь Шат'ахе, Бит'лисе у Wане мьһашьр бьбун. Əwi һ'этани we һьнге жи пьшта əрмə-нийа дьгьрт, чахе əскəре урьс гьһиштə Бит'лисе. Wi чахи əw һежа бь дьлəки барьстан жь wьра дурк'əт. Аwa мəрьвəки чьqа əрмəний'ьз у мəрьвһ'ьз бу əw бəге мə, — гəнди гьлие хwə бь ви тəһəри хьлаз кьр.

— Р'астə, баве кал, ле т'əне Мəрт'əлə бəг нибу, 'wə-ки пьшта əрмəнийа дьгьрт. Р'ожe ог'ьрме гьран сəрəкə'-шире к'əрде эзди Щангир аг'аe Беркьрие бь т'əмамйа эл у ə'шира хwəва достйа мəйə сал у зəманар'а амьн ма, дəрбазии алиe əрмəниа бу у мьqабьли шəрдeд т'ьрка-йə хунхəр шəр'кьр, — сəрəскəр гьлие гəнди т'амкьр.

— Вьр чəнд р'ожа пешда пе фəрмана хьмбапет Аг'а-

бек дьхвастын к'орде ви гонди қыр'кырна, — we шунда гонди гот, — ле өме шек'ьрдаре Морт'олә бәге-мә т'ьвди-ра хьрав т'ьр'ьбанд у нәһшт к'орда қыр'кын. Чава Морт'олә бәг әм гиһандын урьса, өса жи мә р'ебари ль к'орда кыр һ'эта синоре эле-Әгрище.

— Wә гәлә р'аст кырийә, чь шайизә хуна мәрве бе суш у бе гонә бьр'ежын, — сйаре һәспе боз бәгәмиа хвә да гылие ви у we шунда же пьрси: — Баве кал, наве тә хер?

— Эз хөлам, наве мьн Ег'ойә, — гонди щаб да у к'әсәрәкә к'ур р'аһьште.

— Чьма өса ахин ль тә һат, хале Ег'о?, — сәрәскәр пьр'си.

— Дәрде мьн гәләкын, өз қорбан, жь дәрд у кәле гьран ахин те мьн, — хале Ег'о диса дәст бь гылие хвә кыр. — Дө кәр'е мьн һәбун, чахе бу т'өқыш-т'оқыш е бь-ч'ук р'ева ондабу, wәхта әм нәгһиштьбун синоре урьс. Мьн сәре хвә кәвьра, шәл у п'әла хьст, ле нәдит. Фькь-рим, дьқәwьмә к'орда әw гьртьбун у щаб сәр Морт'олә бәгда шанд. Ле щабә хвә мьн нәстәнд у һ'әтани иро жи ньзаньм, к'а чь һатийә сәре кәр'е мьн.

— Наве кәр'е тә чь бу, хале Ег'о, у чәндсали бу?, — сәрәскәр пьр'си.

— Наве әвләде мьн Каро бу, — хале Ег'о щаб да, — ньһа we 15 салибә.

Сйаре һәспе боз мина мәрвәки шаш у мәт'әл бьминә ль пыштмере хвә ньһер'и у паше пьр'си:

— Wәки ньһа кәр'е хвә бьвини, те нас бьки?

— Чава на, өз бь қорба, һәлә һе ч'өвада мәр'ьм һәбумә, wәки корбьм жи әзе жь дәнге ви наскьм.

Сйаре һәспе боз зьвьр'и сәр пыштмере хвә:

— Гази мерхасе мәкә, — әви готе.

Пәй чәнд дәқар'а зьламәки бь wәргьртьна әскәрие незики сәрәскәр бу, бәр т'әмәнә бу, у жер'а гот, кә бь ә'мьре ви һазьрә.

Ег'о жь ч'ө'ве хвә бавар нәдькыр, әw кәр'с ондабуйи-Кароe ви бу.

— Нагәшәмә, қәй әз хәшнәдәмә, — әши кьрә гази.
әш зылам һ'әмезкьр, к'ижан чәнд р'ожа пешда ль сәре
р'иа әскәре сиаре һәспе боз дитьбу у кьрьбу нава алае,
чава әвләде weiи т'әзә.

Каро п'еси́ра бавева бьбу шьр'шьр'к у тәе қәй бьгота
т'о зорайкә о́са т'о́нә, шәки вана жь һәв бьқәтинә. Жь
шабуна һесьр жь ч'ә'ве хале Ег'о дьбарин. Дьле һазьра
жи хьрав бьбу. У мьн жи һ'але хвә биркьрьбу, к'әтьбум
бьн һ'о́көме we қәшмандьне у дьгьрийам. Ве йәке эп'ещә
вәхт к'ьшанд. У ньшкева гьшка алики ньһер'и, wi али,
жь к'идәре дө к'о́лфәт бәрбь әскәр мина мәрвед сәшдә-
сәри дьр'әвин. Жь вана йәк дайка Каро бу, йа кә бә'са
хере, мьзгиние бьһистьбу, ле йа майин-дайка мьне жь
тър'с у хофе гөманбьр'. Қәй Арамайс жер'а дәрһақа we
қәзйаеда гьликьрьбу, йа кә бона мьн че бьбу. Йәк дьһат
хәвәра р'азибуне у шек'ьрдариә ә'лами сйаре һәспе
бозкә, кәр'е хвәйи ондабуйи бьвинә, ле йа майин дьһат,
шәки әш сиаре һәспе боз ә'мьре әвләде we бьһевшинә.
Йәкер'а шабун у бәхтәшари бьбунә п'әр' у баск, ле йа
майнр'а-гөманбьр' йа бей'әсав. Әва һ'әсина даике бу, йа
кә дькарьбу ә'мьре хвә жи бьдә-һәр т'әне әвләде хвә
хьлазкьра.

Чахе әшана незик бун, сйаре һәспе боз пьр'си:

— Әв к'о́лфәт к'инә?

— Йәк дайка Каро мьнә. Маргарит, мадул сәрәскәр,
ле йа майин дайка ве зар'а к'өрдә.

Ль вьра сйаре һәспе боз т'әг'мин кьр, шәки әскәр
һәла һе дәсте мьн бәрнәдайә.

— Зар'е бөрдә, — әши ә'мьри сәр әскәр кьр.

Т'әне дьһарбуна дайка Каро мәшбур кьр, шәки әш
хвә жь һ'әмеза баве дәрхә у бәрбь де бьр'әвә. Мина
тәйрәдәкә жь қәфәсе бәрдаи мьн жи бәрбь дайка хвә
банзда. һәрдө дайка әм мина сәшдәсәра һ'әмез кьрьн у
дәстпе кьрьн дөа' ле сйаре һәспе боз кьрьн, жер'а ә'мьре
дьреж хвәстьн. Дайка мьнә һәсир сәрдап'е дьр'ьшьфи у
эмәки дьреж к'әла we данәдани. Бона әз бәр дьле веда
бем, чьвие шекьр нишани we да, е кә сйаре һәспе боз
дабу мьн.

Иди эп'ещэ дэрэнг бу. Гөндйа к'аре хвэ дькьрын р'ек'эвн. Дайка мьн жи лэз дьк'эт.

— Эм һәр'ын, лао, — дайка мьн һеди бэр хвэда гот, — эм һәр'ын быгънежэ бэрхед хвэ, йане на, эгэр тьштэк қәвми-эм иди жь дэсте аг'е хьлаз набьн. Мьн жь Арамаис һиви кьрийэ, вәки бәрхе хвэр'а мьқатие е тэ жи бькә-һ'эта тә дьгъһижейи. Ле мьн һәла һе дьхвэст ль мьра бьмама. Мьнр'а һ'әваск'ар бу, к'а Карое чь бькә. Ле һ'але ши жи р'астие нә т'ө һ'ал бу. Алики де у бав бун, к'ижан әви диты, ле йале майиинда жи сйаре һәспе боз у әскәре ши, е кә дәвса де у баве ши гьртьбун, әв ль бал хвэ сьт'ар кьрьбун, мьқати ле кьрьбун у мина әвләде хвә же һ'ыз дькьрын. Әви һәй хвә давитә п'есира дайке, йа кә әв һ'әмез дькьр у р'адьмуса, дьщә'данд бьбә мале у һәй жи жь ве дьқәтийа бәрбь сйаре һәспе боз у әскәре ши дьчу. Хале Ег'о жи дөдъли бу: аликида әв бел'әсаб ша бу, вәки аг'ьрне кәр'е ондабуи дит, кә иди ав у һесре жь ч'ә'ве Маргаритс нәбрын, ле алие майиинда жи әв ва дьфькьри: нә ахьр кәр' һини хвәй-хөдане хвәйә нөһ бьбу у к'обар бу, кә бәр вәт'әне хвәда қөльх дькә. Чава дьһатә к'эвше, сйаре һәспе боз һьм һ'але Каро р'нд фә'м дькьр у һьм һ'але хале Ег'о. Эм бежын бой ши жи чәтын бу жь зар'е бьқәтә, чьмки мина әвләде һ'әлал жь ши һ'ыз кьрьбу. Әви р'нд фә'м дькьр, вәки бьр'йара к'өтасие шир'а гьредайә у ләма жи зьвьр'и сәр Каро у гот:

— һәр'ә, кәр'е мьн, һәр'ә бал де у баве хвә, әз шамә, әз шамә, вәки тә әв диты. Әмьре мәйи гәр'okie бона тә тьштәки чәтынә: Йәке жи, дайка тә гөнәйә, әве һәв т'ьре тә иди т'өнәйи, бона тә шәвьтийә у к'әвгьрийә. Хале Ег'о, — әв ишар зьвьр'и сәр хале, — р'астә, мәр'а чәтынә жь Каро бьқәтын, ле оса жи лазьмә. Әз пер'а жи ши кәр'ке к'өрд т'әслими тә дькьм, кә мьқатие ле бьки. Бала хвә бьде, вәки хатьре ши нәк'эвн. Зар' чь гөнәк'арын? Гәло әм готи һ'йфе жь зар'а у жьна һьлдын. Дә, һәр'ын, хатьре ве.

Әви Каро һ'әмез кьр, бь шәват р'амуса, хатьре хвә

жь һ'әму гондйа хвәст у әм бәрбь гонд р'ек'әтһн. Мьн һәрда дыщә'данд жь Каро дурнәк'әвьм, әв жь мьн нәдыфәтийа. Ле сйаре һәспе боз һәр wa ль бәр ч'ә'ве мьн бу. Гәло к'ийә әв мәрьве ә'щев, әв мәрьве сәр р'астие у һаҗие, е кӧ қәт жи мина хьмбапете һ'әтани һьнге нибу. Әв жь р'испи Нико нәтърсийа у сәрда һерс к'әт, әви зйан нәда мьн у һәла сәрда жи пышта мьн гьрт. Ле әв чьҗа һ'әйф у хәмхӧр бу һьндава Карода. Мьн һәй пәй хвә дьньньһер'и, гәло we мьнр'а ль һәв бе әз диса ʋи мәри бьвиньм, дьле хвәда дьфькьрим. Чава дьһатә к'әвше, дайка мьн жи мьталед ʋи тәһәрида бу, чьмки әве жь хале Ег'о, пьр'си:

— Бьре Ег'о, әв мерьк к'ибу; е кӧ кӧр'е мьн г'әслими мьн кьр.

Хале Ег'о ә'щевмайи ль дийа мьн ньһер'и у тә қәй бежи тьштәки ә'щевбу, кӧ әве әв нас нәдыкьр.

— Хушка Т'әр'е, әв Андранике әрмәнийә.

Әм жь ве готьна ньшкева шаш у мәт'әл ман.

— Андраник? — дайка мьн ә'щевмайи бәрхвәда гот, — хвәде жи әвләде тә бьп'арезә, Андраник п'аша!

Вәзире Әшо
жь әрмәни г'әрщьмәкьр

Р'АСТЪАТЪН Т'ЭВИ Э'РЭБ ШАМИЛОВ

Наве Э'рэб Шамилов һэла ч'уктиеда бэр гөһе мьн к'этыбу. Ле мьн эw, ча'wa дьвен, нэ дибу, нэ бина бу. Чахе эз бум хwэндьк'аре университетета Ереване, иди гэлэ щара наве 'wi бэр мьн һьлдьдан. У тыштэки э'щев у һ'эwаск'ар эw бу wэки нэ кö т'эне wэк'иле, фькьрдар, интеллигенция к'орда наве wi һьлдьдан, эw бир данин, ле öса жи гондие садэ, мэрьвед кал у пир. У э'wana бь һ'эзрэт, бь һ'эзкьрын наве wi һьлдьдан. Э'рэб wэхтэкэ дьреж нэ ль Ереване бу, ле нвисаред wi, хазма «Шьванэ к'орд», нава щьмэ'теда дьһатэ биранине.

Һ'этани һатьна Э'рэб Шамилов мьн һ'имли дэрһэда wiда эз гьли заньбун: эw һ'имдарэки э'дэбйэта к'ордайэ советийэ, занэки т'арид, э'дэбйэт, фолклор у эт'нография щьмэ'та хwэйэ, эрһэдэ, шөхөлк'арэки мөхөлqэтие у мэдэнийэтейи һэри к'эвшэ. Дьготьн, wэки зьмане к'орди зэ'ф р'энд занэ, лэwз, зьманэки лэт'ифи девданэ. Һэма öса жи дьготьн: «Мала Э'рэб шэwьти, зьмане һ'ар-мара девданэ, к'орманщия эw занэ, к'а к'е занэ». Дьготьн, wэки Э'рэб Шамилов чэнд зьмане р'оһьлате у р'оовае р'энд занэ. Бь гьлики, һ'этани һатьна Шамилов у һ'эта дитьне иди дэрһэда wiда фькрэкэ гэлэ баш бал мьн че бубу у мьн дьле хwэда дьгот: «Гэло эw wэхте бе, wэки эз бь ч'э'ве хwэ wi эмэкдаре мэдэнийэта мэ бьвиньм». У эw wэхт һат. Р'ожэке мьн р'ожнэ'ма «Советакан Һайа-станеда» э'ламэтийа агентия Эрмэнистанейэ т'елеграфиейэ р'эсми хwэнд, к'ижанеда дьһатэ готьне, wэки болшевикикэ кэвьн, ньвиск'аре к'орда Э'рэб Шамилов

вэгэр'ийэ Эрменистане. Мөхөлрөтө көрда, ле өса жи эрмэниа эв бә'са хере бь шабун қабул кьрһн... У эз бөсәбьр һивийа we р'өже бум, чахе мьнр'а we ль һәв бө, бәхте мьне лөхә, эзе ви әмәкдаре ә'дәбйәта мә бьвиньм. У әw р'өж жи һат.

Нивәка салед 50-и р'едаксйа р'өжнә'ма «Р'йа т'әзә» ль авайе сәр соқақа Қармир Банакө бу. Эз т'ьме дьчумә вьра: чава мьқаләдар мьн информасйа у мьқалед хвә дьбьрһн, йәкө жи, лавьк дьдитьн, бина мьн жь ван дәр-дьк'әт.

Шарәкө эз чумә р'ераксйае, мьн дхвәст бона шөхө-ләки р'едактор бьвиньм. Мьн дәрө кабинета ви вәкьр у чахе дит мәрвьәк балә, у әw хәбәр дьдһн, мьн нәхвәст вана шәрпәзәкьм у һьндавда дәри гьрт у пашда вәк'ь-шйам. Ле р'едактор эз дитьм у т'әглифи һөндөр' кьрһм. Мьн гөтө вәки эзе паше бөм. Әw мерькө нәнас жи вәки пышта ви мьда бу, сәр мьле хвә зьвьр'и у ль мьн ньһер'и. Эз ләз жь қатө 4-а пәйайи жере бум у иди жь авайи вәкә 50—60 метра дур к'әтьбум. Мьн һәw бьһист — йәк we дурва дәйи ль мьн дькә, наве мьн һьлдьдә. Эз пыш хвәва зьвьр'им: әва Мик'әеле Р'әшиди: рә'мәти шайире мә у т'әрщьмәчиө р'өжнә'ме. Әw һат гиһиштә мьн у мина хвә һәршар бь һәйдадә гөт:

— Көр'ө, пашда бьзвьр'ә, әм һәр'һн р'едаксйае, Ә'рәб Шамилов гази тә дькә.

Ньшкева дьле мьн к'өта: бәре ә'wльн жь ә'щевмай-ине, йа дөда жь шабуна. Эз чава ша нәбума, вәки мәрвьәки өсайи ә'йан бәса мьн, шаһьле хвәндьк'ар кьрийә, һ'әwще дитьна мьнә. Һ'әта әм гьһиштьн щие-щи, һ'әзар у йәк фькьр сәре мьнр'а дәрбаз бун: гәло чьма гази мьн кьрийә? Дьвәк йәки майин шьвандьбьм? Әw жи нақәwьмә, чьмки р'едактор нһа гөтийә: эз к'имә? Осанә, дьвәк бавө мьн нас дькә? Ле мә'на ә'йни қәт фькьра мьнр'а дәрбаз нәбу. Бәр дәрө кабинета р'едактор дьле мьн өса ле дьхьст-тә дьгот те, қәфәса мьн дәрө. Һьлк'ьшйана чар қата жи «т'әқьл» дабу хәбата дьле мьн. Эз чумә һөндөр'.

— К'эрэмкә, р'уни Вәзир шан, — р'едактор гот, — һәвалә Шамилов дьхвәзә тә бьвинә, ләма мә Мик'әел пәйи тә хьст.

Эз р'уньштъм: р'аст пешбри Ә'рәб Шамилов. Мьн бәре һәв т'ьре Ә'рәб Шамилов йәки говдәйи бәжьнбь-льндә, сьмеле р'әшә п'алькә ле. Ле пешбәри мьн мәр-вәки нивчә р'уньшьтбу, ч'ә'вьнә гьрә, р'әшә ақьл ле, бе р'у у сьмел.

— Демәк, тә көр'е Әшойи? — Ә'рәб Шамилов жь мьн пьрси, тә дьгот мә иди эп'ешәйи хәбәр дайә, у әв думә-йя гьлие хвә дькә.

— Бәле, — мьн гот у шәрмана хвидане сәр мьнр'а авит.

— Әшое һ'ути?

— Бәле.

— Мала 'вә жь йале Қәрсе, жь гөнде Ширьнк'өйе һатийә?

— Бәле, өса дьвежьн.

— һ'ути һәйә?

— На, хер, чуйә р'ә'мәте.

— Ле Хәм, Хәма пирка тә?

Чахе әви наве пирка мьн һьлда, гөрзие сәве бәдәна мьнр'а дәрбаз бун. Вәки әви наве калке мьн заньбу, әз ә'щевмайи нәмам, чьмки һ'утие калке мьн мәрвьәки нав, к'ьвш буйә. Ле, чахе наве пирка мьн һьлда, әз шаш у мәт'әл мам, вәки пәйи һақа салр'а чәва наве ве бир нәкьрийә.

— Р'ә'мә ль һ'ути бәге, Хәме бә, мьн нане бәр дәсте Хәме гәлә хварийә.

Әрәб Шамилов һежа дьһа ә'дъл дәст бь гьлие хвә кьр:

— Һена шәр'е һ'әмдьниәейи ә'вльнда бу, ле бәри р'әва сала 18-а бу. Эз ви чахи гөнде нәһ'ийа Дигор'ейә эздийа дьгәр'йам, мьн спартьна болшевика дьқәданд, к'аркьрьна р'еволусионва мьжул дьбум. Дәрәщә өса қәшьмин, вәки мьн готи хвә вә'дәли тада, сәп'ә бькьра,

бэр ч'э'ве диwana п'адыше нэк'этама. У мьн бьр'йар кьр хwэ бавежьм бэр бэхте малэкэ к'ьвш, мерэки баш. We һене мерэки һари нави — нандар калке тэйи р'э'мэти — һ'ути бэг бу. Һэбуна шийэ гьран т'өнэ бу, ле чьмки мерэки нандар, бьлийн у қэдьргьр бу, наве бэгите ле кьрьбун: чава нишана қэдьргьртъне. Лаиқи наве хwэ бу: ошаха ши ошаха э'нзэл бу, мала бэр у мевана. Гэлэки бэжна хwэ һ'ьз дькьр: п'ап'ахе кэw, сапоге хас, қайиш-қэмэ гэлэки ль бэжна шийэ бьльнд, навк'елка зьрав дьһатын. Һ'ути бэг зэрини бэдэw бу, сьмелэкэ хwэш лебу. Эз wэкэ дө мөһа мала калке тэйи р'э'мэтида мам. К'е шыка we йэке бькьра, wэки р'еволусионер, болшевик мала бэгда хwэ вэшартийэ. К'и дькарьбу сэр сама һ'ути бэге к'эта, бьһата мала ши бьньһер'йа. Диwane, дэwлэте эw нас дькьр, эwi пе нане хwэ қөльхчие дэwлэте гьшк кор кьрьбун. Чахе мьн к'охда ньвисара хwэ дькьр — зар'е Һ'ути бэге дьһатын дора мьн, һ'эйр у һ'ьжмэтк'ар у мэт'элмайи ль дэсте мьн, ньвисара мьн дьһерин. Дө, тө фэқира заньбун ньвисар чийэ? We һене мэк'т'эб гонде мала калке тэда т'өнэ бу, нава 16 гонде эздйада т'эне ль Башэлуйе һэбу. Эре, зар'е Һ'ути зэ'ф нибун, эз дьвем көр' у қизэк бу. Көр' ч'э'ве хwэр'а, дэлали хwэйн дькьрын: эw жи бь сапог, бь т'эльке п'охькьри. Ч'эка һэрэ хас хwэ у көр'р'а жь Қарсе дани, һ'эйло жь Т'ьвлисе дьда анине.

Паше Э'рэб Шамилов пьр'са хwэндьна мьн, нэфаре мала мө кьр у эз борщдар кьрьм, wэки щарэке баве хwэ биньм бал ши: гэлэки дьхwэст көр'е Һ'ути бэге бьвинэ. Эм бежьн: хэйсэте Э'рэб Шамилов өса бу: эwi т'эме дьхwэст мэрьве садэ, гонди у бажарване к'өрд бьвинэ, пьр'с у пьр'сйара жь ван бькэ. Вьра шийэ бе готъне, wэки пашwэхтие мьн тьштэки wa бал Э'рэб Шамилов т'эг'мин кьр: эгэр р'ожэке-р'ожхуна бьқэwь-мийа, wэки к'эси к'өрд ль мала ши нэбуя меван, эве бь хwэ дэрк'эта, бьчуйа к'уч'экэ Ереване, йане жи ль к'уча бьгэр'йа — һ'эта йэки жь гөнд һати, жьни буйа

йане мери, бѣдита, пер'а хэбэрда у нежа бѣ дьлэки барь-
стан вэгэр'яа мале.

Мын гот, вэки пэйи 40—45 салар'а Э'рэб Шамилов
наве пирка мын бир нэкьрьбу. Лазьмэ бьдъм к'эвше,
вэки эз пашвахтие жи сэр бира ви э'щевмайи бум.
Эви нэ кѣ т'эне наве мэрвейя ше хвэ бир нэдькьр, ле
ѣса жи заньбу фьланк'эс йане беванк'эс жь к'ижан
элейэ, к'ижан қэбиле у бэре, жь мала к'ейэ, нэвие к'ейэ,
бѣ гьлики, чава дьвен, һ'эфт говэк баве ви нас дькьр.
Бѣ ви тэһэри, эви, бавар бьки, һ'эму к'ѣрде эзди нас
дькьрын.

Жь р'астһатын, дитьна э'вльн шундатыр мын Э'рэб Ша-
милов гэлэ щара дит, пер'а қэсэ кьр: щьвате ньвиск'арада,
р'адиеода, р'едаксийа «Р'яа т'эзэда», Академияеда, к'у-
чеда у бэхте мын һэбуйэ — гэлэ щара бьвьн меване ви,
кабинета шийэ хэбатеда, бэр т'эхте садэ, бэр машинка
һ'эрфайэ бьч'ук бьвиньм. Хэбэрдан, пьр'с у пьр'сийар
һ'эз дькьрын, ле хэбэрдана дьреж һ'эз нэдькьр. Чахе
шѣхѣл хьлазбуйи һ'эсав дькьр, иди тѣ дьдайи фэ'мандь-
не, вэки лазьмэ һэр'и.

Дьчуйи мала Э'рэб Шамилов у п'ае п'ьре эви бѣ
хвэ дэри ль тэ вэдькьр. Бѣ бэшэрэкэ хвэш тѣ қэбул
дькьри, дьгот:

— Эш тѣйи, к'эрэмкэ, к'эрэмкэ вэрэ. Иро шѣхѣле
мын лэвк'этийэ, бежэ, к'а чь лазьмэ, чь йале мын дьк'эвэ?

Оса лэзо-бэзо сьвдэрэда тэр'а дьгот у тэ иди қѣрсаг'
нэдькьр һэр'и һѣндѣр'.

— Те һэр'и? — чахе тэ к'аре чуйине дькьр, эви дь-
пьр'си. — Тыштэки накэ, шарэкэ дьне вэрэ, эме хвэр'а
һьнэки хэбэрдьн.

Щарэкэ дьне дьчуйи. Диса тѣ бѣ бэшэрэкэ хвэш
қэбул дькьри у жь гьлие шийэ э'вльн к'эвш дьбу, вэки
ве тэ чава лазьмэ қэбулкэ.

— К'эрэмкә, — дьгот, — wi тō сәр ч'эвар'а бейи, wэра от'аха мьн, әм һнәки галә-гала бькьн.

Әм дьчунә от'аха wi. Ль шьра хенжь кәр'эвате, шка-ва к'этеба у т'эхте шийи хэбате т'ō тыштәки майин т'өнә бу. һәмин машина шийә чапкьрьнейә бьч'ук т'ьме ль сәр wi т'эхтәйи дани бу. Т'ьме жи бәлге нивши һ'әрф-р'езкьри теда бу.

— Э,, — Шамилов бәр т'эхте хwә, шие хwәйи хэба-тейи һәргав р'удьньшт, тō жи һьмбәри хwә дьдаийи р'уньштандьне у дәстпе дькьр, — дә бежә, qә һ'ал — wәхте тә чаванә, зар'е тә, жьна тә сьламәтьн? Баве тә qә те?

— Гьшк жи сьламәтьн, әм һәма саг'и у сьламәтийа тә дьхwәзьн, — мьн шаба wi дьда.

— Ле тә нәгот: баве тә qә те?

— Wәллә, ван аг'ьрйа һе нәһатийә.

— Ша wәки те — ә'сә бинә мала мә, малавао, әз дьхwәзьм кәр'е һути бәге бьвиньм. Тә әва чәнд сальн соз дайә, ле һәла һе нәбуй хwәйе созе хwә.

Р'астие жи: Шамилов т'ьме бә'са баве мьн дькьр. Әwi ә'мьрда баве мьн нәдибу, дьһа р'аст т'әне чуктиеда, ле чаша кәр'е насе шийи һ'эзкьри у мәрьве йашда мәзьн — дьхwәст бьдита.

Паше Шамилов пьр'са һ'ал у wәхте к'өрде дәрәкә дькьр:

— Әз һ'әйрана тәбьм, — әw зари дьбу, мина тыштә-ки һивикә, — тō qә һаж кәрманще мәйә дәр һәйи, гәло һ'але ван чийә?

Әгәр гьлик заньбуйа — тә жер'а дьгот, ле әгәр на: әw бәр хwә дьк'әт. Ле әгәр wi заньбуйа: ә'сә тәр'а дьгот.

Паше пьр'са интеллигенсийа мә, хэбата ошхәд мәйә мэдәнийе тә дькьр. Тыштәки нә бь дьли wi буйа: ә'сә дьда дәр. We шунда, тә һәw дьньһер'и, Шамилов ньшке-ва хэбәрдан, гьли-готьн оса т'омәри, гөловәр' дькьрн, wәки тә бьхwәста-нәхwәста готи р'абуйайи, бьчуайи.

Мьн паше, дәрәнги мә'на ви хәйсәте шийи ә'щев те

дәрхьст. Ә'рәб Шамилов гәлә сала нә ль Әрмәнистане буйә, жь дәрәше мэдәһнйәта шьмә'та мә қәтиайи буйә. Лама жи әви дышә'данд, мина тыштәки, вә'де өндакьри вәгәр'инә. Әш гәләки дыхәбьти, баһар бьки һ'әму сәһ'әте р'оже. Машинакь вийә бы'ук бәр бу у әви пе т'ьлие хвәйә калтиейә зьравбуйи т'әқә-т'әқ ле дыхьст. Бь сайа we хәбатһ'ьзне, we шөхөлкьрьна мәзын бу, вәки нава чәнд салада әви чәнд ә'франдьнед 'пър'бәлге һьвисин у данә нәшьркьрьне. Р'астие жи, әви һ'әйфа хвә жь вә'-де өндакьри һьлда. Баһар бьки т'ө хвәндьк'арәки к'өр-де дәрәкә, кә ль Москвае, Ленинграде һин дыбу, т'өнә бу, кә бьһата Әрмәнистане, Ереване у ль мала Ә'рәб Шамилов нәқәсдьйа. Щарәке мьн гьлики ва бьһист: го хортәки к'өрд жь Москвае һатийә, чуйә мала Шамилов. Әве тә жер'а ә'зәт-қөльх кьрийә у аг'ьрие зорә-зор сәд манат «сәрва» кьрьнә.

— Тө хвәндьк'ари, — Шамилов гөтьбуйе, — we кери тә бен. Бәле, алик'ари т'әне нәдабу жи.

Шарна жи, чахе вә'де жи һәбуйа, Шамилов т'әхтә бәр тә дыда р'асткьрьне. Хвәр'ьна вийә һәрә һ'ьзкьри к'ьвав (шашлик) бун йане жи қәли (хашләмә). Гәләки жь гоште пез һ'ьз дыкьр. Мьн те дәрхьстьбу, вәки ч'ә'ве хвә, илаһи е нәфәра, т'ө тыштида нәдыһьшт. Щарәке тыштәки ва қәвьми. Әз жь навбьрйа хәбате вәдыгәр'йа-мә щие хвә, р'алие. Ль қәте сьйа к'өлфәта мьн сәкьни бу, һивийа мьн бу.

— Нежа мәрвьәки гөнди ль вьра бә'са тә дыкьр. Жь лавьке р'едаксийа к'өрди дыпър'си, мьн жи шәрм кьр незикбьм.

— К'и бу, мәрвьәки чава бу? — Мьн пьр'си.

— Йәки нивчә, әхтиар бу, шьлйапә сери. Әз шаш у мәт'әл мам: гөндие мәйә һна жи р'ьнд хвә дыкьн, шәһә-рлуйа баштьр.

— Хвәде, — әз дыле хвәда дыфькрим, — әш гөндие нивчәйи мина шәһәрлуйа вәргьрьти к'ийә? Мьн чьда зор да һ'ьше хвә — һькарьбу те дәрхьста.

— Ә лбәкә бы'ук жи дестда бу, — к'өлфәта мьн сәр-

да зедә кър: тәе қәйн бьгота әзе пе we ә'лбе те дәрхьм,
чька әв к'ийә.

Хәбәрдан дәве мәда, жьна мьн йале нәрдаванана ньһе-
р'и у бь һәйдадә гот:

— Вайә, ва һат!

Әз фьтльим у мьн бала хвә дае: әва Ә'рәб Шамилов.

— Қизе, Ә'рәб Шамиловә.

— Чь дьвежи? — к'өлфәта мьн шаш у мәт'әл ма.

— Малавао, — Ә'рәб Шамилове бин ле ч'ькиайи,
ә'лба чийә бьч'ук деста, дурва гот, — әз веспедә тә дь-
гәр'ьм, тә к'өйи?

— Әз чубум нав шәһәр, бейи тә нә лоши шан бә,
мьн нан хвар.

— Ә'фйатбә, херәке же бьвини.

Шамилов һат, пешбәри мә сәкьни у мина хвә һәр-
щар пьр'си:

— Пьр'са әт'ьб те т'өнәбә: қиза мьн к'ийә, кәрманщә?

— Бәле, — мьн щаба ви да, — к'өлфәта мьнә.

Ә'рәб Шамилов гәлә ша бу, дәстпе кър пьр'с у пьр'-
сийар жь к'өлфәта мьн кьр'ьн: «Тә жь к'идәрейи? Де у
баве тә мәрвәе к'ижан әленә, жь кә һатьнә» у гәлә пьр'се
дьне. К'өлфәта мьнә фәқир соро-моро бубу, чьмки нь-
карьбу щаба пьр'се ви т'ам бьда. Мьн дит, на, ва навә,
алик'ари дае. Ә'рәб Шамилов жер'а нава чәнд дәқада
һақа гьли дәрһәқа т'ариқа әла ванда, дәрһәқа зәқәрия
у Шангир аг'ада готьн, вәки дьвәк әве нава т'әмамайи
ә'мьре хвәда нәбьһистьбу.

Әзи һьнәки бал Шамилов р'увәкьри бум у мьн же
пьр'си:

— Апо, әва чь ведройә?

— Баво, — әви дәстпе кър, — готьн феза р'адио
клубник стәндьнә. Қлубникар'а, — әв зьвьр'и сәр к'өл-
фәта мьн, — кәрманщи дьвежьн т'оқатк. Мьн го: әз һәр'-
ьм-зар'ар'а бьк'ьр'ьм. Әв жи бәхте мьнр'а хьлаз бубун.
Дә, тьштә накә, әзе һәр'ьм жь суке бьк'ьр'ьм. Әз жь
вьра вәгәр'йам, бьр'йар кър бем сәрики тәхьм у пе бь-
һ'әсьм, к'а ван аг'ьрия чьма онла буйи, к'ьвш наби?

— Шõхõл-ә'мәл һаһельн, апо, һәма сәрһеса бум, әзе ә'сә бем.

— Қиза мьн жи бини, ә'сә, мина йа баве хвә нәки. Дәма хатре вә, мьн гәләки сәре вә эшанд, — Ә'рәб Шамилов гот у чу.

— Апо, сәбьркә, әз бем тә вәр'екьм, — мьн пәйн кьрә гази.

— На, нә лазьмә, тõ қиза мьн вәр'екә.

Ә'рәб Шамилов чу, әз вәгәр'йам у мьн дә'w жь к'õл-фәта хвә кьр:

— Қизе, тә жь чь те дәрхьст, вәки Ә'рәб Шамилов гõндийә? Нә ахьр т'ьмт'ела вида тõ тыштәки гõндитие т'õнә.

— Мина гõдйа хәбәр дьда, — к'õлфәта мьн мә'на шашубна хвә ә'йан кьр.

Ле Ә'рәб Шамилов чьқа фьрнах дьбу, чахе дьбьһист, вәки қизәк йане жи хортәки к'õрд идарәкә хвәньда бьльндда һатийә қәбулкьрьне. Һьндькә әм бежьн — ша дьбу. К'е жи, нас буйа, нәнас буйа, һиви жь Шамилов бькра, вәки бона қәбулбуне алик'арие бьдә, әви хвә нәдьеһевьшанд: we калтйа хвә пешйа шаһьла, де у баве ван дьк'әт у к'идәра лазьм буйа, — дьчуйе, қәдре хвә хәрщ дькьр, шарна һиви — р'әща дькьр, т'әк хорт у қиза к'õрд институтеда бе қәбулкьрьне. Әз бь хвә гәлә қиз у хорте к'õрдә өса нас дькьм, е кõ бь алик'арийа Шамилов институте, университете йане жи техникумеда қәбул бунә.

Ә'рәб Шамилов нә мәрвьәки қõр'ә, бабах, к'õбар бу. Чава щьмә'т дьве: ч'укар'а-ч'ук бу, мәзьнар'а-мәзьн. Ле бь вер'а т'әвайи қәдре хвә р'ьнд заньбу, хазма қәдре ван нав у нишана, we сйанәте, йа кõ Партияе, дәвләта советие дабунә сәр ви, һьмбәри ви кьрьбун. Әви гәләки һ'ьз дькьр бир бинә, вәки наве професоре сор ль сәр вийә. Ә'рәб Шамилов һәр ә'йдәкеда, һәр щьват у эвари-кеда п'есири хвә бь орден-медалава дьхәмьланд. У, гә-рәке бе готье, вәки мәрье, кõ хәйсәте ви р'ьнд зань-бун, әв йәк к'õбарие, бабахиер'а гьре нәдьдан. Чахе әви

орден у медал п'есира хвә дьхьстьн, нә кӧ дьхвәст бь
ве йәке бежә: «Бала хвә бьдье — эз чьто мерьм», ле
мәрәме ви гьртна қәдре ван р'әва бу. Әв бь ван ор-
ден у медалава фьрнах дьбу, мина зар'әкә бь ч'әка хвә-
ва ша бә, әв бса ша дьбу.

Әрәб Шамилов бав, малхвеки хәмк'еш бу. Әви қәд-
ре к'ӧлфәта хвә — Мариа Василевнае гәләки заньбу.
Чахе эз дьчум меванья ви у к'ӧлфәта ви ль орт'е һазьр
буйа, тә һәв дьньһе'и ньшкева дьгот:

— Мәт'а тә к'ӧлфәтәкә ширһ'әлалә, әве нибуяа —
дьвәк нһа эз саг' нибума. Әве р'оже чәтн гәлә алик'ари
дайә мьн, эз әмәке ве нькарьм биркьм.

Мариа Василевнае жи, йале хвәда, гәләки хәмхӧр бу
һьмбәри ви. Мьн т'ьме т'әг'мин дькьр, вәки әв сьве
һ'әта эваре, чава дьвен, тотанга вийә, ве пирти у бесә-
һ'әтйа хвә, чава щьмә'т дьве, мина дәзмаләкә сәр дәста
қӧльха виданә. Мьн һәрт'ьм те дәрдьхьст, вәки Мариа
Василевнае һ'ыз нәдькьр, чахе меван гәләки р'удьньштн
у мере ве мьжул дькьрн. Әве нәдьхвәст, вәки бь хә-
бәрдана дьреж шӧхӧле. Әрәб Шамилов шәрпәзә бькьн,
әви жь хәбата әфрандарие бьбьр'ьн йане жи эщьз бь-
кьн. Бона саг'ләмйа ви жи гәләки хәмхӧр бу. «Тьрса»
ве Ә'рәб Шамилов нәвәрью әшкәрә щьг'аре бьк'ьшинә.
Чахе эз дьчум мала ван, әви т'ьме эз т'әглифи от'аха
хвә дькьрм, дәри сәр мә дьгьрт у изьн дьда эз щьг'аре
бьк'ьшиньм, вәки әв жи бькарьбә «тә'лде» мьнда дуе
щьг'рәке һәщамкә.

Ә'рәб Шамилов гәләки жь әвләде хвә һ'ыз дькьр.
Қиза ви, Мәйане, зува мер кьрью. Һәрдӧ қизе бьч'ук
бал ви бун, ван сале аг'ьрие мер кьрн. Әрәб Шамилов
наве кӧрманшиче ван һәрда жи кьрью: наве йәке Асе
бу, ле йа дьне — Зине, наве мерхаса поэма Аһ'мәде Хани
у бәйт' — сәрһатийа щьмә'тейә «Мәм у Зин». Ә'ви һәрдӧ
қиз жи гиһандьн мьразе ван, кьрн хвәйе хвәндьна
бьльнд.

Эз шарәке чум мала ван, ле һәрдӧ қиз жи нә ль мал
бун. Ә'рәб Шамилов жь мьн пьр'си:

— Тә кәч'ьке мьн дитьнә?

— Чава нәдитьнә!

— Ле ван аг'ьрйа?

— На, — мьн готе, — ван чәнд сале пашьн мьн әв нәдитьнә.

— Дә тә к'әрәма хвә сәбьркә, — Ә'рәб Шамилов гот у жь от'аха хвә дәрк'әт. Лә'зәки шунда шькләк дестда әв вәгәр'йа.

— Әва шькьле 'вани һәри пашьнә, чәндәки пешда т'әвайи к'ьшандьн, — Ә'рәб Шамилов гот у шькьл дьрежи мьн кьр.

Мьн бала хвә дае: һәрдә хушк шьп'йа ль р'әх һәв сәкьни бун у тыштәки һ'әваск'ар: һәрда жи к'ьнще кәрманщи, р'ьһ'але мьләтиә вәргьртьбун: к'офи — к'ьтан, дерә у эләке шьмә'та мә.

Ә'рәб Шамилов бь шабун һәйи ль мьн дьньһер'и, һәйи ль шькьле әвләде хвәйә һ'ьзкьри. Мьн т'әг'мин кьр, вәки әв гәләки бь вана фьранах дьбә у хазма бь вә йәке, вәки, қә на, шькьлда әвана бь к'ьнще мьләтиә тенә к'ьвше. Бейи готьна мьн ньвиск'аре һ'ьзкьри әв шькьл п'ешк'еши мьн кьр.

Ле қизе Ә'рәб Шамилов т'әне бона к'ьшандьна шькьл ч'әк у р'ьһ'але мьләтиә вәрнәдьгьртьн.

Щарәке әз чумә дә'ватәке. Әв дә'ват Ереванеда бу. Әрәб Шамилов һатьбу у қиза хвә — Зине жи бь хвәр'а ани бу. Зине к'ьнще кәрманщиә вәргьртьбун. Чахе әв у бавева к'әтън говәнде, мьн т'әг'мин кьр, вәки Зине қәйде кәрманщиә р'ьнд дьлизә. Баве әв һин кьрьбу.

Р'ожәке пе һ'ьсйам, вәки Әрәб Шамилов льк'өмийә у льнге ви гузәкеда шькәстийә. Әва жи бә'сәкә нә бь хер бу, чьмки, ә'йанә, вәки һәстүе кал у пирайә шькәсти дәрәнг йане жи чәтън дьщәбьрә. Әз сәрда чум. Һивие бум, вәки әзе ви һаләки мәлул у сәхирда бьвиньм. Ле диса әв Ә'рәб Шамилове бәре бу, т'әне вәк'аз гьртьбу

хвә у льнге ви пе бинте, сәр гибседа, п'ечайи бу. Дәвса эз бәр дьле вида бем, әв бәр дьле мьн у к'олфәта хвә-да һат.

— Тыштәки накә, — әви бемьнәт гот, — малавано, ве быщәбьрә. Дохтьра гот, шәки тә хөрәке р'ьнд бьхви-ве зу быщәбьрә.

Әз шаш у мәт'әле ве оптимизма ви мам. Дьвәк һәма ви хәйсәти әв у саг'ләмиева хвәйи кьрьн, чахе әв гәлә сала ль хәрибие бу, нава қәвле һәма хьравда дьхәбьти.

Вәхта эз дәрк'әтм иди, мина хвә һәршар, Шамилов эз вәр'е нәкьрм. К'олфәта ви дәри бәр мьн вәкьр у чахе дәм-хатьра эз бәр дьле веда һатм, әв гьрийа у бь к'әлогьри мьнр'а гот:

— На, Вәзир, эз заньм Әрәбе жь ви льнги һәр'ә. Гәлә щики чәтн — гузәк шькәстийә. Әв чь зәлм бу, Әрәбе сәпи сьламәт...

У иди нькарьбу хәбәрдә.

Әз диса бәр дьлда һатм у чум.

Ле Әрәб Шамилов жь льнг, жь шькәстьна һәстә нәмьр. Дьле ви сәкьни. Әв дьле, кә бона алт'ьндарийа шәхәле Ленин, Октябьра мәзьн, азайи у бәхтәварийа шьмә'те ль Қәрсә у Сариямише, ль Кавказа шьмәле у Ленинграде, ль Москвае у Ереване, ль п'ала ч'йәе Әләгәзе у Аг'мыг'ане, гәлә щи у шара к'әта бу, ле хьстьбу у ньһа, чахе иди шәстйа бу, пәйи қәдандьна р'екә дьрежә сйанәтр'а сәкьни. Ле шәхәле ви, ә'франдьнед ви ман бона шьмә'те, бона бәхтәварийа мәрьва.

Т'ЭМИИА ЭСКЭР

Кисловодск эв ши — мьск'эне гөл у сосьна, бэг' у бостана, ава хвэш, һэва шьнэтийэ. К'е наве we нэбь-нистийэ, к'е нахвэзэ ведэре һесабэ, қәншбэ, we т'эбйэта р'энгинр'а һэйр у һьжмэк'ар бьминэ. Wөлэ эм хвэхва жи малева мот'аше ве ера қөдрэтинэ. Чьқас сала малева эм дьчн ведэре һеса дьбн, һэрсал хвэр'а тиньн биранине баш, һэвал — һогьре жь бажар' у нэһ'нед тьфақиейэ башқэ-башқэ. Ве шаре жи мә хвэр'а биранине баш, пьзам у һэвале херхазэ амьн анин. Исал жь һэвалед мә йэк жь Киеве бу, украин, т'эвбуйа шэр'е вэт'эниейи мэзын Сирафима Андреевна к'өлфэтэкэ сэрэ-йэ бэньнбьльндэ бэшэрхвэш. Мэрьв we хэбэрдане бэшэра хвэшр'а һьжмэк'ар дьма. Чьқас эвар бу эм дора т'эхте чае р'удньштн, хэбэрдьда, һэр йэки биранинэк, гьли — готьнэк хвэр'а дьготьн у шэвбьһерийа хвэ һ'эвшеда нава гөл — сосьна, баг' у бостане һешин дэрбаз дькьрн, һ'этани ниве шэве, Сирафима урьс, т'эме мэр'а гьли — готьнед һ'эваск'ар дьготьн. Эw, чава дьвежн, шабуна гьшка бу. Йэк жи Р'ахима узбек, эве өса дьстэра, дэнгэки өса ле бу нола дө зэньгла, эве чэнд зьмана дьстэра, ахьрие жи к'эламэкэ к'өрди һин бьбу, йа говэнде. Дьгот у эм гьшк дькьрнэ говэнде. Эварэке жи эм вэхта т'опи сэр һэв бун Валйа урьс, һасмика эрмэни, Наталйа гөрщ эм жи һэмын к'өрд. Мэ һнэки хэбэрда, паше Валйа бэрбь Сирафиае бу у гот:

— Сирафима Андреевна, эз һиви дькьм жь наве к'о-

ма мæ гышка тӕ чӕнд гылиа мӕр'а дӕрхӕдз шер'да бежи.

Әуе кӕ әв йӕк бӕхист мӕ нӕхер'и у гот:

— Ло, чи Уӕр'анӕ, дӕрхӕдз шер'да хун бӕбӕн. Уӕрӕн ӕм гылиа дӕха ӕшд, дӕха х'ӕуас бӕбӕн, шӕр', шӕр'ӕ нӕ е гыликърынейӕ, ӕз фӕт нахуӕзым ван р'ожӕ зӕлулӕ гыран чӕ мӕн бӕр ч'ӕ'ве хуӕ дитийӕ бир биньм, 'уӕр'а жи гыликъм.

Дӕмӕке ӕм гышк тӕе бӕгота п'ошман бун сӕр глие хуӕ, чӕмки сӕр хи гыли Сирафияе р'асти жи бӕр ӕуӕ к'ӕт, ӕм гышк дӕмӕке кӕр' — лал р'уньштӕн у нӕшкева дӕнге уе хат.

— Дӕ, уӕки хун дӕхуӕзын, ӕзе сӕба хатӕре уӕ фӕуьмандӕнӕкӕ, кӕ мӕн бӕр ч'ӕ'ве хуӕ дитийӕ гыликъм.

— Р'ожӕ шер'ӕ ӕульн ӕз мӕкт'ӕба гӕнде мӕда дӕхӕбӕтим дӕрсдар, ле 'уӕхта ниве 'хӕвале мӕн чунӕ бӕр шер' у хушка мӕнӕ 20 сали жи чу бу хушка дохтӕрие, мӕн жи фӕрар кӕр 'хӕр'мӕ курсед дохтӕрие у лӕ 'уӕра 'хӕр'ӕм бӕр шер', чӕмки уӕра ӕзе кер бӕхатама. Ведӕре ӕм нава агӕрда, нава шер'дабун, мӕ 'хӕр тӕшт дӕкӕр, уӕки бӕриндара хӕлазкӕн, ниви дӕшандӕнӕ пешӕ'ние, ниве дӕне бӕрине вана дӕрман дӕкӕрӕн, гӕре дӕдан у дӕданӕ п'алдане, нава палаткада, йане жи 'х'ӕльке, кӕ кӕрбуӕнӕ госпиталда. Бӕриндара чарнӕкал газии мӕ дӕкӕрӕн. Ауа сӕбӕ 'х'ӕтани ӕваре ӕм мӕжул бун, мӕ дӕхуӕст чӕфаси фӕуата мӕданӕ к'ӕмӕке бӕдӕнӕ вана, дӕле ванар'а 'хӕр'ӕн. Ӕ, к'е занӕ, иро 'хӕнӕ, дӕбӕк сӕбе т'ӕнӕбӕн.

Р'ожӕке жи т'ӕви гӕлӕ бӕриндара бӕриндарӕки бӕртӕрӕф аннӕнӕ бал мӕ. Ӕхи аншахи 21—22 сали бу, дӕнӕ'лийа, нӕкарӕбу хӕбӕрда. Дӕр'шӕфанд, мӕ насилка хи дани бӕр сове, уӕхта ӕу 'хӕнӕки гӕрм бу, ч'ӕ'ве хуӕ уӕкӕр, мӕ нӕхер'и, у ч'ӕ'ве шелу тӕ фӕй т'ӕре дӕгот мӕн хӕлазкӕн, лаше аншахки гот: «Гӕрмбум, хушке, зӕф р'азимӕ». Шӕие хи мӕн 'ха-ханга сӕр кӕр'ӕвтае чекӕр, мӕ ӕу гӕхастӕ нава шиньвина, налина хи бу, чауа дӕхатӕ к'ӕвше гӕлӕки хӕрав бу. Ӕхи дӕсте хӕӕйи сар аншах жӕ сӕр лӕх'ефе 'хӕлбӕр'и дани сӕр дӕсте мӕн у гот: «'хӕнӕки незик р'уне, сӕре хуӕ бӕдӕмӕ сӕр мӕле тӕ, хушка мӕн,

тō гэләки нола хушка мьни». Мьн хвәстьна ви қәданд, әнийа ви мьзда, п'ор'е ви шәкър, әви диса ч'ә'ве хвә вәкър, мьн ньһер'и у гот: «Хушке, т'әмикә мьн тә һәйә, щева мьнда шькъл һәнә, нә'мә, адреса мьн, һәрке дька-ри шабе бьдә, бежә әз чь һ'алидамә, дьқәшьмә тō һәр'и алие мә, ә'сә-ә'сә һәрә' мала мә, дийа мьн гэләки р'әмә, гэләки һ'әйфә, тō ә'сә 'ве бьвинә, дәсте ве р'амусә у беже, вәки әз т'әне ниньм, кō һатьмә кōштьне».

Мьн дьлмини данә хорте шаһьл, у готе: «Оса нәве-жә, те п'акби, те хвәхwa һәр'и бал дйа хwә, те хвәхwa дәсте ве р'амуси». Әви сәр ван гьлиа мьн ньһер'и, дәсте мьн бәрбь леве хwәйә р'ьшьфи бьр у р'амуса. Дō һесьр ч'ә'ва барин сәр сурәте 'вийә сарда. Дәмакә оса дәсте мьн гьрти әw тәмьжи, худанәкә сар сәрр'а авит, до — се сәһ'әта әз к'еләке р'уньштибум. Мьн ньһер'и әw р'азайә, иди ниве шәве бу, әз фәсал р'абум у чумә мале, вәки шәбәқе диса бем.

Гава шәбәқә һатьмә госпитале мьнр'а готьн, вәки Павлик бәрбранге т'әг'дир дайә. Әз гэләки бәр хwә к'әтьм, гьрйам, паше чум, мьн к'ьнще ви, шьнеле ви дитьн, щева вида шькьлө қизәкә бәдәwә шаһьл, анцах 18—19 сали дит ньвисибу: «Павлике мьнр'а, ә'зизе мьнр'а, лехә, Павлуш шаһ, дьжмьн р'ақетинә».

Сар ван гьлиа Сир'афима хеләк дәнге хwә бьр'и, гьрийа, әм жи пер'а, паше дәстпе кьр.

— Шәр' к'ōта бьбу, әз вәгәр'йамә мале чумә мәк'т'әба хwә, диса дәрсар хәбьтим. Саләк дәрбаз бу у оса қәшь-ми, вәки әз чумә Москвае, һьлбәт мьн адреса Павлик жи һьлда. Мьн гэләки дьхwәст дйа ви бьвиньм, т'әмийа вийә пашьн бьқәдиньм. Дәри мьн вәкър к'ōлфәтәкә сәрә, әве әз дитьм, тōе қәй бежи те дәрхьст әз к'емә, бу зур'ина ве бәрбь мьн һат. «Бежә қиза мьн, тō һәвала Пав-лике мьни лома һати, бежә, әw дьбәк саг'бә». Мьн ч'ә'ве ве ньһер'и әз гьрйам, мьн те дәрхьст, вәки дайка бәлән-газ һәла һе ньзанә, вәки кәр'е ве кōштийә, әw һивйа вийә, шәв у р'о. Әw мьн ньһер'и, әз һ'әмез кьрм у гьрийа. Мьн нола дийа хwәйә һ'әлал әw һ'әмезкьр, һәрдō дәсте

we р'амусан у готе: «Павел хвэхва готийә, вәки дәсте тә лач'кьм, дае шан, бьра шива ә'йанбә, вәки әз иро мевана тәмә у готыне ши бы зйарәти дьқәдиньм». Сәр ван гьлна һежа дайка р'әбәнр'а ә'йан бу, вәки Павлуше we т'әнә, әм һәрдө т'әвайи гәләки гьрйан, паше ле пьр'си, чьма әw т'әнейә, әве жь нав һесьра бы искә-иск гот: — «Ле т'әви к'ебьм, лаwо, мере мьн жи чуйә нәһатийә, ле қи-за мьн мер кьрийә, мала хвәданә». Мьн жь бәрйа хвә шькьл у нә'мә дәрхьст у дьрежи we кьр: «Бәри мьрьна хвә Павел һиви кьр, вәки жь бәрйа ши дәрхьм, мьн жь бәрйа ши дәрхьст у аwа т'әслими тә дькьм, дае шан». Әве кә нә'мә шькьл дитьн бу зарина we, тәе қәй бежи тирәкә туж дьле weда р'от бу, шькьл у нә'мә дьле хвәйи шәwь-тива гьвәшат, гьрйа у жь нав һесьра гот: «Нина Павлуше мьни ә'зиз һатийә кәштьне». Паше готә мьн: «Нина жи чу бәр шер', әве дьго дьбә weдәре Павлуше хвә бьвиньм, әw жи һатә к'өштьн, вәй шәр'ә, вәй шәр'-базно, бәлки мала wә хьрав бә, ощахе wә кәрбә, wә чьқас у чьқас хорте т'урә кьрьнә аг' у бәре сар, мьразе wана ч'ә'ве wанда һьштьнә».

Мьн ньзанбу дайка дьлкөлр'а чь быгота, чь дьлмини быда бәр дьле we пәпуке.

Әз we шәве ль wьр мам, әве т'әрка мьн нәдькьр у т'ьме дьгот: «Бина Павлуше мьн тә те»...

Мә гьшка мәлул, кәр' у лал әв сәрһатйа зәлул бьһист, паше гава Сир'афимае хьлаз кьр, ч'ә'ве мә гьшка жь һесьра сарьбун. Әм гьшк мәлул р'абун, мә р'азибуна хвә да we у кәр' у лал һәр йәк жь мә чу бәр бы от'аха хвә.

СЭПРАН

Р'ожэкэ паизе бу, вэхте гази мэ кьрын щэм директора
Һинбунхане һавала Сат'ик Ач'емйане.

Әвө бь дө гьлыава гот, вәки сала те, к'өтасйа мәна
йанваре вө жьмартына бьнәлуйәә һ'әмт'ьфадие бе дәр-
базкьрыне. Жь вәзирәтйа һинбуна щьмә'тиө готьнә, вә-
ки һьнәк нәһ'иөд р'еспублика мәда эп'ещә мәрв жь
хвәндьне дәр манә, гәләк қиз у хортед гьһишти һө т'ө
һ'әрфа нас накьн. Лазмә, вәки ван һәрсе мөһөд бәри
жьмартынеда һәр тышт бе кьрыне бона әвана, қә на —
бькарьбьн һ'әрфа жь һәв башқәкьн, бьхвинын у бьнвисьн.

— Готьна мьн чийә? — пәй навбьр'йа көртр'а дирек-
торе зедәкьр, — лазьмә вәки жь хвәндк'арөд п'ара вә
чәнд к'ома т'әшкылкьн, бьшиньнә нәһ'иөд р'еспубликаө.
Хәрщө чуйин-һатьна вө вәзирәтйа р'онкаө һьлдайә сәр
хвә, һунө бона һазькьрына һәр шагьртәки хвәнди не-
зики сәд манат п'әрә бьстиньн. Вәр'а гәрә ә'йанбә, кө
қьрар һәйә зар'өд көрманща бь зьмане к'өрдн һинбькьн.
Һ'өкөмәта Әрмәнистана Советис пешна т'ө мәщала на-
сәкьнә, вәки бьңәлиөд вейә көрманщ бькарьбьн бь зь-
мане хвәйн де фәрһ' бьхуньн у бьнвисьн. Р'еспублика
мәда зьмане к'өрдн гәрә бе хвәйкьрыне, —әвө гьлиөд
хвә к'өта кьр у мәр'а ог'ьр хвәст.

Әз нава әвө к'омөда бум, к'ижан вө бьчуйа нәһ'ийа
Т'ә'лине. Сәроке к'ома мә дәрсдарө мәйн сазбәндйө
һөвалө Гөг'ам Г'аспарйан бу.

Насиа мә т'әви сәрвөре п'ара хвәндьна щьмә'тиөйә
нәһ'иө вәкә нив сәһ'әта жи нәк'ьшанд. Әви әм п'арөвә-
кьрын сәр гөнда, навнишөд шагьрта т'әсмили мә кьр,
хәбатчиө хвә мәр'а дани у әм шанднә щие хәбата мә.
Мәщит у Фәйзо шанднә гөндө вана — Қьбьхт'әпә, Т'ө-
мур чу һ'әкө, Мьраз-Сорикө, Москов-Авт'өнәө, Вәзир-

Гэлт'о. Эз жи шандмэ Қьжла Мэ'ра. Вэхте мьн наве қьжле бьхист — чокед мьн лэрьзин: «Һәма қьжлэ, әв жи йа мэ'ра, гэрэ п'ара мьн бьк'әта, һ'әйран?»

Мала қьжле хьраб нәбә, щиварәки жь р'е — дьрба дур, к'әнаре нәваләки бьч'уква қәмьти бу, сәри — бьни бист-биступенщ мале минани һ'олка нава кәвьр — коч'ькед дорбәрда ст'ар бьбун, анцах дыһатьнә хане.

Тьрс-хофа мьн мэ'р бун, ле әвана нәдыһатьнә к'ъвше. Мьнр'а паше готьн, вәки иди сарә, ай һавина чьқас дьле тә дьхвәзә һәнә. «На-на, зә'ф р'азимә, вәки т'өнә-нә, щькьр иди зьвьстан те, йане на...»

Сәр дөнге автомашина мә у ә'втина к'әлба қьжлэ һ'ышйар бу, зар'а кьрнә қужин. Әм бәр ханики сәкьнин.

— Апе Ходо? — хәбатчие нәһ'ие, кә әз даним қьжле, бь әрмәни каләмерәки пьр'си у бәр бь ви бь кәрманщи т'әмәнә. Р'испи дәсте хвә дьрежи ви кьр у вэхте го «Мелк'онйан, лао, той?» мьн те дәрхьст, вәки һәрдө һәвдө зуда нас дькьн.

— Апе Ходо, — Мелк'онйан пәй сьлав — к'ялавер'а гот, — к'атьбе комитеа нәһ'иейә партиае һәвале О'бете Озман Вәр'а хәбәрдайә. Әва хорта жь Ереване шандь-нә, вәки зар'о у шаһьлед гонди һини һ'әрфа, һини хвәндьне бькә. Әвә мөг'даре дө мәһ у нива меване мала вәбә.

— Бәле, бәле, — апо щаб да, — әз һаж гьляа һәмә. Тө жи һәвале Мелк'онйан, хорт жи сәр ч'әвар'а һатьнә. Дә, к'әрәмкьнә мале.

— Мал авабә, апо щан, баварйа вә һәбә әз дьлә-зиньм, щарәкә майин. Т'әне һиви дькьм п'ак хорт бьнь-һер'и, али бьки, заньби жи һа-а, «земляке» мәйә. Чь лазьмбә әме к'омәке бьдьнә вә, сьбе-дөсьба әме жь нәһ'ие ар, к'омьре у нәфте мала вар'а бьшиньн...

— К'ьриве Мелк'онйан, — апе Ходо нә әвә һерс, нә әвә к'ән зьвьр'анд, — меван-меване хөдейә, чьма чь қәвьмийә, чьма дьнйальк хьраб нәбуйә? Нә к'омьр мә лазьмә, нә жи тьштәки майин. Әзе вәкә Мьзгине хвә хорт бьньһер'ьм, тө т'ө щайша мәкә.

— Тьг'а щан ануьд шича, гу ум тьг'ан эс?¹ — апо ишар жь мьн пьр'си.

He мьн дэве хвэ ванэкьрьбу, вэхте бу т'ирчина Мелк'онйан.

— Эздийэ, кьрдэ, жь нэһ'ийа мэйэ. Нэ мьн гот, кь «зэмлякэ»... ha-ha-ha, наве ви Т'ор'ьнэ... ha-ha-ha... Вэй апе Хөдө, вэй апе Хөдө щан, ду инч лав мард эс². Мелк'онйан апе Хөдо һ'эмеэ кьр, паше хатре хвэ хвэст у р'е к'эт.

... Дэрсэ э'wльн. Бист у шэш шагьрт бэрэв бун: зар'ед дэһ — донздэһ сали, хорт у қизед гьһишти, чэнд мэрвед иди си-чъл сали — э'мьрда эп'ешэйи жь мьн мэзынтър. Эз һэр йэкир'а бумэ нас: «Наве мьн Т'ор'ьнэ, Т'ор'ьн Эскойан, һиви дькьм мьнр'а бежьн һөвале Т'ор'ьн». Вана жи навед хвэ готьн: Аһ'мэд, Э'гит, Гөле, һ'ьпо, Гэвэз, Бари, Сэнэм, Сэбри, Сэйран, Фэто, Зине...

Сэрһатийа ван? Э, чь сэрһати: йа гьшка жи минани һэв бу. Т'эне һьнэк қьжледа жь дйа хвэ бунэ, ед майин — зозана. Нэчунэ мэк'тэба, хорта бэрх ч'ерандьнэ, қиза бышкоти даикар'а кьрьнэ. Чава готьнэ мэ — кьр'а шьвдаред бава һьлданэ, қиза — т'эшиед де.

— Чунэ бажара? — мьн пьр'с кьр.

Щаб дан, кь чунэ Дере, Сэрдараве, Гөмрие, Р'эване... Эвана бы э'щербмайи һөвдө ньһер'ин, вэхте мьн го, вэки ван бажарар'а р'асти дьбежьн Эшмиазин, һоктемберйан, Ленинан, Ереван. Т'эне Ереванер'а қайил бун. Ед маинр'а дьготьн-на, эвана чунэ Дере, Сэрдараве, Гөмрие.

Мьн пьрсед башқэ-башқэ дьданэ вана: наве чь чйа, бэр у ада, ч'эм у гола, вэлат у щьмэ'та дькарьн быкнэ бира хвэ, чьма дьбэ р'ож у тэ'ри, салэкеда чэнд мөһ һэнэ у ед майин, өса вэки шагьрт быкарьбын щаба хвэ быдьн, бык'эвьнэ к'эла дэрсэ. Пэй һэр пьрсэке мьн қизэ-кэ 15—16 сали һа жь щи банз дьда, дэсте хвэ дьһ'эжанд, дьхвэст э'сэйи дэнг быдьнэ we.

¹ Тө кьр'е к'ейи.

² Тө ққас мэрвэки р'ьнди.

— К'и жь вә дькарә навә олмдар, шайир, ньвиск'ар у мәрвед майинә к'орднә ә'йан бькьнә бира хвә?

Дәнг т'ө кәси дәрнәк'әт.

— Нь? — мьн һәлан данә шагьрта у әвә қиза актив ньһер'и, — чьма тәлийаи, к'әрәма хвә р'абә бежә. Навә тә чийә?

— Сәйран. Һәвалә Т'ор'ьн, — әвә го, — е к'орда наенә бира мьн, е эздйа бежьм?

— Е эздйа — бьра е эздйа бә, — мьн готә.

— Аһ'мәдә Хани, Фәқиә Тәйра, Әрәбә Шәмо... — Сәйране хвә кәр'кьр у ар'икә ньһер'и.

— Һ'әщиә Щьнди, Вәзирә Надьри, Щәгәрхвин, Әминә Әвдал, Надо Мәһ'мудов, Сәмәндә Сиабәнд, Қанатә К'ордо... — шагьрта һәвр'а-һәвр'а готьн.

— Қанатә К'ордо нә эздйа, — Сәйране бь хәйд го, — Қанатә К'ордо сөрманә.

— Чьма? — мьн же пьр'си у аншах т'ирқина хвә зәфт кьр, — чьма Сәйран, чьма Аһ'мәдә Хани дькарә эздибә, ле Қанатә К'ордо на?

— Ле вәки эздийә, чьма навә в'и Қанатә К'ордойә? Вәки өсанә — сөрманә, нә эздийә.

— Аһ, һәма Қанатә К'ордо нә сөрманә, чава тә дьбежи — эздийә, ле Аһ'мәдә Хани жи, Фәқиә Тәйран жи, нә Тәйра — Тәйран, ә-ә, Щәгорхвин жи, Вәзирә Надьри жи, Надо Маһ'мудов жи, ло әз жи, тә жи к'ордьн...

— Әз нә к'ордьм, эздимә, — Сәйран хәиди.

— Ле вәки әв мәрвед кә вә навә вана дан к'ордьн, чьма эздикә дьнвисьн? — ишар Фәто жь ши р'абу.

— Әвана бь зьманә эздикә нанвисьн. Т'әмам жи бь зьманә к'орди, бь к'өрманщи дьнвисьн.

— К'өрманщи у эздикә йәкьн, — Фәто мьнр'а к'әтә һ'әщәтә, — ле эздикә у к'орди — на.

— Бь готьна тә к'өрманщи у эздикә — йәкьн. Бь готьна мьн жи к'өрманщи у к'орди — йәкьн, — мьн готә Фәто. К'өрманщи заравә, бь к'ижани п'ьр'анийа к'орда, в'анр'а т'әваи өса жи эздиханә хәбәрдьдә. Әз тәр'а қайильм. вәки к'өрманщи у эздикә — йәкьн, ле гәрә тә заньби,

вәки кәрманши у кәрди жи йәкьн, — мьн вәкь'ланд. — Демәк, эздики у к'әрди жи йәкьн. Ёь, Фәто, тә мьнр'а нә райили?

— На, а. Әм нә к'әрдын, сөрман ниньн.

— Тә к'әс тәр'а, мьнр'а, мә һазьра т'әмамар'а навәжә сөрман. Эзиди жи, сөрмани жи, хачп'арези жи-һ'әбандьнә, динә. Әм к'әрде эздинә, эзид дьһ'әбиньн. К'әрди жи һәнә, кә хвә дине мәһ'мәдие гьртьнә. Ле әм т'әмам мьләте хвәва йәкьн. Нава гәләк мьләтада жи п'арәкә щьмә'те динәки дьһ'әбинә, п'ара майин — динәки дьне. Мәсәлә-ә'рәб. һәнә әрәбе мәһ'мәди, һәнә әрәбе хачп'арез, әрәбе дьр'уз. Ле к'е жь ван дьпьрсә чь мьләтина, т'әмам жи дьбежьн — ә'рәбьн...

— Бо, к'и хвәр'а чь дьбежә бьра бежә, әз эзди бумә у эзди жи we бьмьрьм, хьлаз бу чу, — Фәто мьн қөрбәт го у щие хвәда р'уньшт.

Мьн хвәст ванар'а гьлиа һе һуркьм, ле тәе бьгота йәки гәһе мьнда кьрә гази: «На, бәсә, йәкә — тә нава р'ожәкеда вана нькари бини сәр гьлиед хвә. Ләз нәк'ә-вә...». Хеләке мьн шагьрта ньһер'и. Т'әмамә кәр' у лал һивиа готьна мьн бун, ч'ә'вед хвә кьрьбун ч'ә'вед мьн. Мьн жи ван ч'ә'вед кәвәри, ч'ә'вед дәләл у зәләл, ч'ә'вед р'әш у бәләк, сут у зәр дьһ'ер'и у дөшөрмиш дьбум: «Гәло әван тьфалед дьлсаг', вәки һа поч'ька ә'мьрада манә, жь р'еч' у р'ечуйина пешдабьр дур сәкьнинә у стөхар алт'ьндарнед ванә гәшр'а бунә шә'дә. Гәло әв чь зәлма гьранә, кә һәлә һе кьрьна хвәйә нәп'ак пешда дьбә, бь ви тәһәри карьбуйә р'өһ'ед әван тьфалайә бөһөртида ләпед хвәйә мьрдар бьшо у хуна ванә минани һива йәкр'ожи қьр'ежкә, һ'ьшед ван өса мәһ'кәм бь-гәһвежә сәр һәв, вәки ль вьр г'ө п'әнщәрәк, йане к'өләкәк нәминә бона р'евәкьрьна тиренща р'онайе. Һ'әтани к'әнге? Чьма дө — се шех у п'иред нәхвәнди һа фәр'һ' дькарьн п'арәкә эздиханейә гьран пәй хвә бьбьн. Ле дәрсар, өлмдар, ньвиск'ар, шайир у вәк'илед интелигенсияейә майин к'идәрәнә? Ди'вана советие әва һәр мәшала дьдә хәбате, бәр хәрщкьрьна нанһер'ә, вәки

зар'ед мæ жи хвæ р'йа пешда-чуйине быгрън, вæки култура щьмæ'та мæ дыһа гөлвæдæ, р'öh'e мæйи мьлæтиæ нае öндакърне, ле чьма эмæ һа бехæмън бәрбь сьлсьлæта т'æзæ, бәрбь съба щьмæ'та мæ...

Эз фькъред хвәр'а к'æтыбумæ һ'öщæте, у те дәрнæхьст, кö апе Хöдо чава һатæ һöндөр'. Эз у зар'о һæвр'а р'абунæ п'ийа.

— Ёь, көр'е мьн, — р'испи бәрбьр'и мьн бу, — фькьра тæда т'öнæ шöхөл иро сәр һæвда бини? Иди дәрæнгæ, тæри дьк'æвæ әрде, бьра зар'о бæлабьн, тö жи веспæда бьрчийи.

Пæй шиве апе Хöдо һежа пьрс-пьрсинар ль мьн кьр, пе һ'æсйа, кö әзи жь к'омæ, көр'е к'емæ, чь эле у бәрæкæмæ. Баве мьн нас кьр, һатæ ә'ниа мьн.

— Баве тæйи р'әмæти щамерæки баш бу, ах, һ'æзар шар ах бона ә'мьре щаһьл, әз корбьм бона ви, — әви гот, һьнæки к'æлогьри бу, ле пер'а жи бь хвæ бәр дьле мьнда һат.

— Т'ор'ън, лао, — әви гьлиед хвæ гöһаст, тö һæла щаһьли, бьбһе апе тæ we чь тәр'а бежæ. Әзи бәр дære от'ахе бум у мьн дæнгæ тæ у шагьрта дьбһист. Ә'мьре тæи дьрежбæ, вана һини хвæндьнекæ, гöне ван стöкора мæ мæзынаданæ, нæ мæ хвæ хвæндьне гьрт, нæ жи һьлг, вæки әвлæде мæ һәр'ьнæ мæк'т'æба...

Апе Хöдо һ'ætани дәрæнг мьнр'а қьсæ кьр, ширæтед гæлæки лазьм бь дьловани у херхвæзи ль мьн кьр у вæхте бу ниве шæве, жь щи р'абу, т'ъли — печ'иед хвæ п'ор'е мьнда бь назьки гәр'анд у го:

— Ёивикæ мьн ль тæ һæйæ — дәрһæқа пьрсед эздитие, йане сөрмание зар'ар'а сært хæбәр нæдæ, лæз нæк'æвæ һ'әмди хвæ готьнед хвæ пешда бьбæ. Зар'онæ, һе ван гьлиа п'ак фæ'м накьн, сәрæдæрие жь гæлæк пьрса дәрнахьн. Тö вана һини һ'æреа бькæ бьра бькарьбьн бьхвинын, бона пьрсед майин әме паше хæбәрдьн.

— Апо, вæки әз нæбежьм, тö нæбежи, ед майин нæбежьн, ле к'е ванар'а бежæ?

— Паше, паше әме бежьнæ вана, һе зар'онæ.

— Чьма Фэто, Сэйран, Мьраз, Зине у гэләкәд майин зар'онә? Әwana ә'мьрда иди йаше мьнданьн, сьба — дөсьба we бьбьнә хwәйнәфәр.

— Р'азе, р'азе. Wә'де мә гәләкә, әме he бона ван пьрса һәвр'а гьликьн. Шәва тә бьминә хwәш...

Нә сьбе, нә жи р'ожед пашwәхтиә апо иди дәрһәқа пьрсед өса гьли вәнәкьр. Әз жи дәрсава мьжул бум. Р'оже паиза минани башишкәке дәрбаз бун. Зьвстане, қап'уте хwәйи сьпида р'е — дьрб п'еч'ан. Ч'ьркин жь ә'рд у ә'змин дьһат. Ле т'алашнибу: дора соба гәш бист у шәш әвләдед Қьжла мә'ра һ'әрфед әлифба к'өрдн, чаwа wана, дьгот, һ'әрфед эздикн «һьлк'уеи хwә дькьри», we-ки зутьрәке бь ван щьмлед зьмане көрманщи минани шьрдане к'арубарә гәрдәне қиз у бука р'езкьн. Шагьртед мьн гәләки т'әрәб у гөһдар бун. Wана заньбу, wәки wә'де һинбуна ван һьндькә, сәри — бьни чәнд һ'әвте манә. У wана дьщә'данд. Зенәкә зор, бирәкә дәлал щәм гәләка һәбу, ле нава т'әмамада Сэйран у Фэто башқәдьбун. Wана дәрсед хwә р'ьнд һазьр дькьрьн, к'өбра зьмане мәйи де щәм һ'әрда жи, илаһи щәм Сэйране, өса дәлал дьхөльқи, кә һ'әйр у һ'ьжмәк'ар дьһьштьм. Әз жь wана һини т'әқьл у хәбәрр'еза зьмане көрманщи дьбум.

Щар—щарна шькәке минани бьзузе дьхwәст һелуна хwә ль дьл — щөгәред мьнда чекә, әз дөшөрмиш дьбум-дьбә әwana мьнр'а р'аст набежьн, дьбә бәри we йәке чунә мәк'т'әба. Ле пер'а-пер'а жи барьстан дьбум: «На, на, нақәшьмә, нә әwana бь хwә готьн, кә жь қьжле дур нәк'әтьнә, чунә бажар'а т'әне бона алвере». Мьн чәнд щара бона шька хwә бәр wана гьли вәдькьр, ле һәрда жи дьготьн — на.

Сэйран у Фэто өса баш һиндьбун, кә зутьрәке фәр'һ дькарьбун бьхwәндана у бьньвисйана. Wәхте зар'әкә майин шаба хwә дьда у пер'а жи дьк'әтә чәтьнайа, Сэйранә һазьр бу — шаба һәр пьрса дьда.

Wә'де һинбуне бәр һәвда һат. һ'әрфед әлифбае бь жоре һ'әтани жерьн һатьнә готьн у ньвисандьне. Шагьрта, т'әмама, иди дькарьбун фәр'ьһ', р'астә — щарна бь

банга, бьхвэнда у - бьньвисна. Р'ожа к'ъвшкьри, 15-е йанваре сала 1959-а сэрwере п'ара һинбуна щьм'этиейә нәһ'на Т'ә'лине һөвалә П. Г'азарйан, дәрсдарә мәйи һ'ызкьри — Гег'ам Гаспарйан у мәрвәки нәнас һатьнә қьжлә. Паше пе һ'әсийам, wәки әw дәрсдарәки к'өрди ә'йан — һөвалә Тьһарә. һатьбун, wәки инт'аме жь шагьртәд мьн һьлдьн, хәбата кьри қимәткьн. Бәри инт'аме wана жь һәр шагьрта пьрс дькьр, к'ө бәри ван дәрса қә чунә мәк'т'әба, дьбә шиwаред башқә-башқә һин бунә?. Т'ө к'әси нәгот — «Әре». һөвалә Г'азарйан зьвьр'и сәр Г. Гаспарйан у һөвалә Тьһар, wәки әwана пьрса бьдьнә шагьрта у занәбуне wan қимәткьн.

Сәйране әз р'успи кьрьм. Фәто жи щаба хwә баш да. Шагьртәд майин жи щаба хwә хьрав нәдьдан, һьнәка кем, һьнәка зедә меване жь нәһ'ие данә баwаркьрьне, wәки әв мәһана бона wана бадьлһәwа дәрбаз нәбунә. Пәйи щаба шагьрта дәрсдарәд меван һәрке щәм хwә бәр наве зар'а хачәк даданин. Әз ша дьбум: «Аһа шагьртәк жи хwәнди һ'әсаб кьрьн, аһа әв жи, әв жи...».

Шагьрта т'әмама щаба хwә да. Әме иди р'абуна, wәхта сәрwере п'ара нәһ'иейә хwәндьне ньшкева го:

— Хенжь Фәто, Сәйране, Зәриее... — әwi наве һ'әвт шагьрта да, — ед майин дькарьн бәла бьн малед хwә.

— Сәйран, — әwi го, — т'әне мьнр'а р'аст бежә, т'әг'мина мьн бәри ньһа т'ө чубуйи мәк'т'әбе. Авайә, һөвалә Тьһар мьнр'а дьбежә, wәки тә wәкә шагьртәд wийә к'о-ма сьсйа — чара щаба хwә дьда. Нава д'ө мәһада т'ө чава йса буйи хwәнди? Ә'фәрьм, ә'фәрьм, Сәйран, шәрм нәкә бежә — тә к'әнге хwәндьн дәст анийә, — сәрwер готә у һе щаб нәстәндьбу зьвьр'и-сәр һөвалә Г. Гаспарйан, — әз ә'щевмайи мамә, гәло совета гөнд бь чь тәһәрии наве ед хwәнди авитьнә навниша нә хwәндйа. — Диса зьвьр'и сәр Сәйране, — Сәйран щан, шәрм нәкә р'аст бежә к'ө т'ө ль к'ө чуйи дәрса.

Сәйране эмәке хwә кәр' кьр, паше зур' бу ль мьн ньһер'и. Ле дәнг ль мьн дәрнәдьк'әт, мьн р'әнд заньбу, wәки we ньһа бәрк' бежә: «Хwәндьна к'ө, һ'алә к'ө, т'ө

шики жи нәчумә дәрса, әва чәндәкә, мәки һини һ'әрфа бумә».

— Сәйран бежә, бежә, шөрм нәкә, — һәвалә Г'азарйан һа пе дьпърси. Сәйран жи тәе бежи буйә бук, хвә дақәртандийә, һа ль сәрвер дьнһер'ә, һа ль мьн.

— Сәйран...

— Бәлә, һәвалә Г'азарйан, һин бумә...

— Ну, ну, ну — бәшәра сәрвер гәш бу, — бежә, бежә.

— Ль Дерә, на пәйи, ль Эщмиазине.

«Ай тәр'а э'шеба р'әшә — гьран», — мьн бьн левә хвәда го у те дәрхьст, мәки соро-моро дьбьм.

Г'азарйан навә Сәйране р'әсит кьр. Пашә Фәто у Зозан жи «бунә хвәнди». Т'акә, ед майин готьн, кә т'ә-зә һини һ'әрфа бунә.

Инт'ам бь әви тәһәри жи к'әта бу. Һәвалә Г'азарйан п'әйе мьн у шагьртед мьн да, го, мәки р'астиа хвәдә әви баһар нәдькьр, кә вәдәки аһа кәрда мьне бькарь-буйа хәбат һа сәр һәвда баниа. Гег'ам Гаспарйан жи бь лақьрди зедәкьр: «Һ'әйф, мәки Т'ор'ьне р'уе Сәйране у Фәтода дәсте хвә жь дөсьд манатн бьк'ьшинә».

Мә хатьре хвә жь апә Хөдо у нәфәрәд мала шийә меванһ'ыз хвәст у р'е кә'тьн. Т'оз у думана, кә авто р'адькьр, зутьрәкә қьжлә авитә пьш п'әрда хвә...

... Биступенщ сал дәрбаз бун. Әз бь хьзмәте қөльхе шарәкә чумә Т'әлине. Т'әви хәбатчиед комитеа нәһ'ие-йә партиае әм чәнд идарар'а бунә нас. Чумә п'ара һинбуна шьмә'тие жи. Сәрверә п'арә — һәвалә Мелк'онйан бь к'ән го, кә дьхвәзә мьнр'а «сйурпризәкә» бькә. Әзи һе мьталада бум, кә гәло һе чь ә'шебе бьбиньм, вәхте хортәки бәжьнбьльнди дәләл дәрда һат. Сәрвер незики жи бу у зьвьр'и сәр мьн:

— һәвалә Әскойан, әва хорта п'арәда чаһа инспек-тәр-мет'одисте дәрсед зьман у литература к'әрда дьхәбь-тә. Навә һи Т'ор'ьнә, Т'ор'ьне Фәто. Навә диа хорт жи Сәйранә. Шагьрте тәйә вәхтәкә... Һь-ь, чьма хвә кәр'дьки, һь-а? — Мелк'онйан бь к'ән ль мьн дьнһер'и.

— Қьжлә, Қьжлә, Қьжла мә'ра... Көр'е Сәйрана шагьрта мьн...

ДӨ ҚӘУМАНДЫН ЖЬ Ә'МРЕ МӘК'Т'ӘБЕ

Салед Шәр'е вәт'әниейи мәзын бун. Чава һ'әму дә-
рәшед ә'мрә майинда, ҫса жи мәк'т'әбеда бубу хәлайа
мера, дһа р'аст бубу хәлайа дәрсдаред ә'сли. Ван мәри-
йа дәрс дыданә мә, кә гәләки жь дәрсдарие дур бун,
һын р'әһ'е хвәва, һын жи алие занәбунед хвәда дәрсдар
нибун. Ле чьмки дәрсдаред ә'йнис чубунә бәр шер', мәк'-
т'әб жи готи бьхәбьтийа, зар'о готи һинбуна, ван мәрийа,
кә һ'әвәки хвәнди бун у бь мә'ниед башқә-башқә гөндда
мабун йане жи жь әскәрие вәгәр'ийабун, дәрс дыданә
мә, әм «һини» хвәндын у нвисаре дыкьрын. Вәй ль we
һинкьрыне, «мет'одед» ванә дәрсдайине!

Һьлбәт, гьли дәрһәқа гьшкада нинә. Нава ванда
гәлә мәрие қәнщ һәбун у анәгори қәват, мә'риәта хвә
әм һин дыкьрын. Р'әстә, алие занәбунеда вана гәлә тышт
нәдыданә мә, ле алие т'әмьзайе у қәнщис, мәрьвайе у
т'әрбийәткьрына хәбатәда әм һини әвқас тышти кьрын,
кә һ'әтани наһа жи әм-шагьртед ванә вәхтәке-бь һ'ыз-
кьрын у шекьрдари наве вана бир тиньн.

Ле гьлие мьн иро дәрһәқа ванда нинә. Әз дыхвазьм
дө қәумандьна жь ә'мре мәк'т'әбейи ви чахи, дһа р'аст
жь дәрсдайина «дәрсдаре» хвә биньм. Әв һәрдө қәв-
мандьн бь хвә we шә'дәтие бьдьн, вәки ви чахи, ван
салед ог'ьрме гьранда мәрие чава пьрса т'әрбийәткьры-
на сьлсьләта шаһьлва мьжул дыбун. Әва жи зөлмәкә
шер'ә гьран бу, кә һатьбу, гьһишьтбу гөнде мәйи дур,
һатьбу сәре зар'е хьлфин.

«Дэрсдарэки» мæ hæбу. «Дэрсдар» нибу, агьре э'зма-на бу. Эм, шагьрт о́са же дьтърсйан, ча́ва щьн — жь һэсьн. Эви бехвæдейи о́са эм дьк'отан, те бежи дьм-мьне шийи қане-қан бун. Хэйсәте ви о́са бу. Бей ч'ер' у к'отане дәрсе ви дәрбаз нәдъбун. Бәле, бәле, дьда ч'ер'а. Ч'ер'е о́с дькьрьн, вәки гәде гөнд жи һәвдөр'а о́са нәдыда ч'ер'а. Дэрсдар у ч'ер'? Ле эви дьда ч'ер'а у т'ө дэрсдарэки төрөш нәдькьр жер'а бежә, вәки шәрмә, бәр шагьрта нәдә ч'ер'а. Ви чахи we эм бәрдана, вәгәр'-ийа сәр ви. Гәлә щара һа бубу. Ләма жи кәсәки жер'а дәнге хвә нәдькьр, нәдьхвәст хвә текә һәвалә ви. Йан на дьбу қир у сир, һ'әтани шәр'әк данәйниа, дьле ви р'әһ'әт нәдъбу. Хвәхвә йәки бьнди, қальми сәрхвә бу. Бриндар бубу, жь бәр шер' вәгәр'ниа бу у, ча́ва дьбе-жьн, шуре ч'әп-р'аст дьбьр'и. Кәсәки нәшерьбу быготае вәки жь вьра р'абә, һәр'ә дәра һан. У дьле ви ча́ва дьхвәст, о́са жи дькьр. Эм шагьрт дьк'отан, мәр'а дьда ч'ер'а, дьле ви дьхвәст дәрә дәрбаз дькьр, нәдьхвәст дәрбаз нәдькьр. Нә директор, нә сәршере п'ара һинбуне нәшерьбун дәнге хвә жер'а бькьн, вәхта тыштәк быгота-нае э'сә шәр' пешда дьһат. Ча́ва т'әвгәлә шер' п'ара хвәндьна щмә'тиә жи тышт. нәдыготе, йане жи вәхта дьготьне готьна ван бәнди тыштәки һ'әсаб нәдькьр у дьле ви ча́ва дьхвәст, о́са жи дькьр.

Эм гәләки же дьтърсйан. Эгәр жь дәрса дәр эм нава гөндда жи р'асти ви дьһатьн, ча́ва дьбежьн, версәке же дур дьр'әвийан. У вәхта эви әв р'әва мә бьдита, сьбәть-ре мәк'т'әбеда һәфе мә дьһатә дәр.

— Қама мьн, чьр'а тө дөһ ч'ә'в мьн к'әти р'әвии. Нә тө көр'әки ақьли, зани, вәки нә кө готи жь дэрсдаре хвә бьр'әвьн ле незики ви бьн, славе бьдне, — эви һа дьгот, мьле мәйә жарьк дьгьрт, чьқас һ'әм-зора ви һәбу пе т'әлйа мәзьн у бәрани тамар дьгөваштьн. Дьбу қажә-қажә мә, у эм минани мьришка бәр дьмәльсин.

— Пи, тө р'йа хвәде к'әти, чьр'а дьки қарә-қар? Қә мьн дәсте хвә дайә тә? Нәкә қарә-қар', қама мьн, дәнге

тәе бьк'эвә, һ'эйфа ви дәнге тәй зиз, — дьгот у дһа қә-
вин тамаре мьле мә дьгөвашт. Дә вәрә жер'а бежә,
вәки бона чь дьки қар'ә-қар'. Те чь бежейи у чава бе-
жейи, вәхта жь дәст эше п'аки хәбәрдан жи тә набә,
гази хвәде дәқәке зу жь нав дәст-п'ие ви бехвәдейи
дәрейи, азаби.

Әва ви чахи бу, гава тә нәһәқи нәкьрьбу, чава дь-
бежьн, суц — гөне тә т'өнәбу. Ле вәхта йәки мә р'астие
нәһәқи дькьр, к'ап дьлист у әви жи дьдит, ви чахи нә
бь хвәзъл ль мә. Әви өса дькьр, вәки шире һәвтр'ожи
позе мәр'а дани. Гәлә щара қама ви ледане нәдһат,
дәстпе дькьр әм дьгәстьн. Бехвәде-бехвәда өса дьгәст,
вәки дәвса we һ'әвтйа дьһатә к'ывше.

А «дәрсдарәки» өса дәрса т'әриқе у дьнезанәбуне
дьда мә. Дьнезанәбун у т'әриқа бәләнгаз! Минани мә
әв дәсте вида к'әтьбунә хәта хвәде. Қә ньзаньм әви
чава дәрс дьда мә йане қәрфе хвә 'тәриқе у дьнезанә-
буне дькьр. Чава һатә готье, хвәхва йәки бльнди сәр-
хвә бу. Һәр дәстәки ви вәкә р'әфькәке бу. У вәхта не-
зики хәрите дьбу, дьхвәст, әм бежьн, щие Австриае ни-
шан бьдә, дәсте хвәй р'астейи минани р'әфька сәр
т'әмаийа Европае, ло һәла эп'щәә ә'рде Асиае жи
дьгәр'анд у дьгот:

— А, Австриа дьк'эвә ван дәра.

Шагьрто, бәләнгазо, дә вәрә заньбә, вәки ә'рде Ав-
стриае к'ижанә, дьк'эвә к'идәре?

Ван сала к'т'ебед мәйә дәрса жи т'өнәбун. Әм бь
шьровәкьрьна дәрсдара дәрса һин дьбун. Чь кә дәрсха-
неда к'әтә сәре мә әв бу. Жь тьрса ви у р'уе шьровә-
кьрьна вийә хьрабда жь дәрсе ви т'ө тьштәк нәдьк'әтә
сәре мә. Әм нькарьбун дәрсе ви һинбуна. У вәхта дәрс
дльпьрси у мә нькарьбу шаба хвә бьда, дәстпе дькьр әм
бь борки дьк'өтан.

Р'ожәке жи минани һәршар гази шагьртәки кьр, дәр-
са т'әриқа дьһа кәвн же пьрси. Әви шагьрти нькарьбу
щаба хвә бьдә. Әв бәр т'әхте нвисаре да сәкнандьне.
Гази йәки майин кьр. Әве тә жи нькарьбу щабе бьдә.

Эва жи бэр т'эхтэ да сэкнандьне. Һэрнэйсэ, гази шагърте к'оме гышка кър. Кэсэки нькарьбу дэрс шьровэкьра у т'эмам бэр тэхте нвисаре данэ сэкнандьне. Нава мэда һэр т'эне қизэк һэбу. Гази we жи кър. Эwe жи нькарьбу дэрс шьровэкьра. Эw жи да сэкнандьне. Сыре гьһиштэ мын. Гази мын жи кър. Э, эз бэлэнгазе хwэде чь заньм? Мын жи т'ө тыштэк нькарьбу быгота. Эз жи к'отасийа щерге дамэ сэкнандьне.

(Wi чахи к'ома мэда гышк, бауарбьки, хорте гьһиштибун. Чэнд сала к'омеда мабун у эз чубум, гьһиштэбумэ ван. Ле ә'мрда эз жь ван гышка быч'уктьр бум, һьм жи ч'ьв-ч'ине хwэда йэки быч'уки, бэлэнгаз бум).

У әwi дәстпекър йэк һ'эв шагърт к'өтан. Чава дьк'өтэ, чава дьк'өтэ! Бэр дьсэкьнэ, архайин дькэ, ширқ силе дьде, паше дьдэ бэр пьһ'ина. Wэхта дьле wi р'әһ'әт нәбә, давежә ә'рде, п'ор'е wi дьгрә, сәре wi һьльдьбьр'ә, ә'рде дьхә. Йэк һ'эв дьк'өтэ, дьдә ч'ер а у дьдә р'уньштандьне. Қар'ә-қар'әкә өса гәда хьстийә, һәр бьра хwэде заньбә. Паши к'өтане шагърт щие хwэда р'удьнен у дьгрин. (Ле өса вана дьхә wәки щики ван хун нәбә). Һәй дьк'өтә, һәй дьдә р'уньштандьне у сыре бәрә-бәрә незики мын дьбә. Чьқас сыре незики мын дьбә, эз әwқаси зә'ф дьтьрсьм. Щие хwэда сәкьнимә, ле минани ләрзока нава аве дьләрьзьм. Эз дьфькьрьм, wәки әw мын жи минани гәде майин бьк'өтә, әзе бьмрьм. Эз нькарьм бэр we к'өтане тәйахкьм.

Сыре гьһиштә we қизе. Эw жи щивар к'өта у щие weда да р'уньштандьне.

Эз т'эне бэр т'эхте нвисаре мамә. Незики мын бу. Бинфьшк пе к'әтийә, ч'ә'в ле фьрә бунә, к'әф дев к'әтийә. Мьр'узе wi т'эне бәсә, wәки мәри же зьравқәти бьбә. Жь қәwата мын дәрә бежьм, wәки wi чахи һ'але мын чава бу. Мын һәр т'эне те дәрдьхьст, wәки анцах сәр льнга дьсәкьньм. Ле wәй ль we сәкңандьне. Өса дьләрьзьм, те бежи һ'ышкайа орт'а Хач у Хьрдьнәвида п'ехас сәр бәрфе сәкьнимә у дьр'ьщьфиньм. Бэр мын сәкьнийә, ч'ә'ве хwә к'өтанә ч'ә'ве мын, фьшкә-фьшка вийә, ле

мын нахэ. Эз нькаръм ч'э'ве ви бьньһер'ым. Бе һ'эмди хвэ дэмәке сәре хвэ бәржер дькым. Ле һәр т'әне дэмәке. Бьн ч'э'вар'а дәсте ви дьньһер'ым. Тьрса мын әв дәстын. Гәло we к'әнге жь ши бьһ'әжын у ширқине сурте мын биньн? Ле дәсте ви жь ши наһ'әжын. Эз нызаньм чьқас-вә'дә һа дәрбаз бу-дәқәк, дөдө... Те бежи эз дери бумә. Һәр т'әне вәхтәке дәнге ви мын т'әсәлә бу:

— Тә иди бәлә хвэ дитийә, мала тә шавьтийә. Эва тәр'а щәзае лапи гьранә. Тө бьздиайи. Эз дәсте хвэ надьмә тә, һәр'ә щие хвәда р'уне, ле шарәкә майин дәрса хвә п'аки һинбә, йане, на то зани әзе чь биньмә сәре тә.

Эз жь гөһе хвэ бавар накъм у нькаръм жь щие хвэ бьләқым. Әв зөлма мын бәр ч'э'ве хвә дит у аһа бе к'отан-ледан же хьлаз бьм. Эз нькаръм ве йәке бавар бькым. Ләма жи щие хвәда сәкьнимә у нькаръм бьльпътъм.

Гава әви дит, вәки эз жь ши нальпътъм, те бежи һ'але мын т'әг'мин кьр, хвәхвә мьле мын гьрт, эз бьрм щие мында дамә р'уньштандьне. Паше чу щие хвәда р'уньшт, щьг'арәк к'ьшанд.

Гәде һәвалә мын һәй дьгрин, һәй жи бьн ч'э'вар'а мын дьньһер'ын у бәрхвәда дьк'әньн. Ле эз гөһ надьмә сәр к'әне ван. Р'астә, к'әне ван мын к'әдәр те, ле бона мын йа сәрәкә әвә, вәки жь we хәзәбе аһа һеса хьлаз-бумә. Һәй жи пер'а диса бавәр накъм. Мын т'ьре we һһа жь щие хвә р'абә, әв, чь кә анийә сәре шагьрте майин, we бе сәре мын жи. У бьн ч'э'вар'а ви дьньһер'ым. Ле әв щие хвә р'анабә у те бежи һерса ви жи бәрә-бәрә да-тинә.

Эз нькаръм бьфькьръм, вәки әви гәло бона чь эз нәк'отам. Һәр мын дьле хвәда һ'әзар щари гази хвәде дькьр, вәки жь щие хвә р'анәбә, бәрбь мын нәе. Вәки ве шаре жи бәрбь мын бе, әзе ши бь ши бьмьръм. На, на нькаръм бәр we к'отана ви тәйахкым.

Те бежи занә, бәрбь мын бе, тьштәке бе сәре мын. Ләма жь щие хвә нальпътә, бәрбь мын нае. Ле мын хвә

қынщыландийә сәр һәв, пыш гәде пешие р'уньшти. хвә
вәшартийә вәки шива нәемә к'әвше, бәр ч'ә'ве ви нәк'ә-
вьм.

Хөләсә, чьқас чу гьрие гәда кем бу. Һәй шар-шара
вәдгәр'ийан, алие мьн дьньһер'ин у бьн позе хвәда дь-
к'әнийан. Ле бәса дькьрын, вәки әв нәвинә.

Дәрсхана мәда гәдәки бәрзәә һәбу. Тә бькөшта жи
ве гьлие хвә бьгота. Әви гәдәйи бәр хвә нәда, һьлда
һа гөте:

— Тә чьр'а әм гьшк к'өтан, ле дәсте хвә нәда фьлан-
кәсе?

Гәде майин сәре хвә һьлбьр'ин, һесьре хвә т'әмьз
кьрын, алие ви ньһер'ин, чька чь дьбежә. Зьраве мьн
қәтийа. Мьн т'ьре ве һһа р абә, бе, мьн бьк'өтә. Ле әви
қблага бь сьре щьг'аре хьст, дина хвә да мьн у иди бе
һерс гөте:

— Чьр'а тә нәдит, мала ви шавьтибу. Әв бьздийә
бу, р'әнг ле чубу, спич'олки бубу, р'өһ'е ви һатьбу сәре
поз сәкьнибу. Мьн т'әпәк жи леда, жь щи р'анәдьбу.
Вәхта тышәк бьһата сери ве әви к'әлахи, мьри сәр мьн
мәри һ'әсавкьрана... Чь кә әви дит, әв жи жер'а бәсә...

Һәр т'әне дө дәрсханед мәк'т'әба гөнде мә һәбун.
Һьлбәт, ван һ'әрдө от'аха т'ера һ'әвт к'ома нәдькьр.
(Мәк'т'әба гөнде мә мәк'т'әба һ'әвтсалә бу у жь к'ома
пенщада шагьрте гөнде щинар жи дьһатнә мәк'т'әба мә,
чьмки ви гөндида мәк'т'әба элементар һәбу). Р'астә,
дәрс бь дө сьрийа дьһатнә дәрбазкьрыне, ле диса һ'әсаб
йәк бу, ван һ'әрдө от'аха т'ере нәдькьр. Ләма жи чәнд
от'аха у одед гөндийа к'ьре дькьрын у ванда дәрс дәр-
баз дькьрын.

Әв һ'әрдө дәрсханед мәк'т'әбе сәр һәвва бун, дһа
р'аст жь йәке дьчунә йа майин. Дәре мәк'т'әбе әрдева
бу, п'еп'әлинг т'өнәбун, шарәкер'а тә жь дәрва п'едькьрә

һөндөре дәрсхана пешьн. Сьвдәра we т'өнәбу, шарәкер'а дәре дәрсхане вәдбу. К'еләке һ'име чәнд дәрсхана авитьбуне, ле шер' нәһишьтбу 'wana кота бькьн. Әw һәр-дө дәрсханә жи ләзо-бәзо һазьркьрьбун, ләма жи пер'а нәгиһандьбун сьвдәре чекьн. Э, wәхте шер'а мәшал к'ө һатьбун, wәки мәк'т'әбер'а сьвдәре чекьн, йане от'ахе т'әзә сәрда зедәкьн.

Һ'әwша мәк'т'әбе эп'ещә фьрә бу у шинкаий жи бол ле шин дьбу. Һ'әwше вәкьрибу, доре сур т'өнәбу. Гәла шара гөһдьеж, пәз, бәрх, гольке гөндийа дьк'әтьнә һ'әйата мәк'т'әбе у дьч'ерйан. Wәхта дәрсдара әва йәка дьдитьн, шагьрт дьшандьн, wәки бәри wan һ'әйwana дьн, жь һ'әйате дәрхьн. Ле wәхта нәдьдитьн әw һ'әйwan wedәре әwqас wәхт дьч'ерйан һ'әтани тер дьхварьн, дәрдьк'әтьн, дьчун, йане жи wәхта навдәрса шагьрт дәр-дьк'әтьн дәрва, бәри wan дьдан.

Дәрсхана мә йа пешьн бу. Жь дәрсхана мә дьчунә йа майин. Зәngle мәк'т'әбе гиснәки к'отанеий кәвн бу, дәрвава, бәр дәре дәрсхана мә диwерва дарда кьрьбун. Һәр т'әне сәһ'әта дәрсдарәки мә һәбу. Wәхта әви мәк'т'әбе буйа у бьдита, wәки wәхте навдәрсейә, йәк мә дьшанд, wәки зәngle лехә. Әм дьчун, мә кәвьрәк һьлдьда у wi гисни дьхьст. Дьбу ч'ьнгә-ч'ьнг, дөнг нә к'ө т'әне дьк'әтә wan һәрдө дәрсхана, ле өса жи wan от'ахед гөндийә дур, к'ө к'ьре кьрьбун у wанда дәрс дәрбаз дькьрьн. Ле wәхтә әw дәрсдар нә wedәре буйа, дәрсдаре майин к'әнге т'әг'мин дькьрьн, wi чахи жи дькьрнә навдәрс. Дьqәwьми дәрсханәкеда дьбу навдәрс, ле дәрсхана майинда һәла дәрс пешда дьчу.

Дәрсдарәки мә һәбу, дәрсе змане әрмәни дьда. Wәхта дәрсе әви мәр'а һәр т'әне әрмәни хәбәр дьда, ле навдәрсада мәр'а кәрди хәбәр дьда. Әм өса һини we йәке бубун, wәки мә жи т'ө шара wәхте навдәрса жер'а әрмәни хәбәр нәдьда. Ле wәхта дәрса һ'ьздьки әви кәрди жи жь мә бьльсийа, һ'әсаб йәк бу, мә һәр т'әне бь әрмәни шаба wi дьда.

— Көр'о, нә эз тәр'а кәрманщи хәбәр дьдьм, т'ө чьр'а

шаба мьна эрмэни дыди? — эви дьготэ мэ. Ле эм өсә һин бубун: паши ве готьна ви жи мэ бы эрмэни шаба ви дыда. Гэлэ щара сэр ве йәке һерса ви р'адьбу у эви силәкә шишар дыда бьнгөһе мэ.

Хәйстәки шийи дьне жи һэбу: вәхта гази шагьртәки дькьр, дәрс же дьпьрси у эви нькарьбуйа шабе бьдә, бәр т'әхте нвисаре дыда сәкнандьне, гази шагьртәки майин дькьр. У эгәр әве к'отасие р'аст шаб бьда, дьготе, силәке шагьрте пешихә, кә нькарьбуйә шабе бьдә. Ле эгәр гази чәнд шагьрта дькьр у вана нькарьбун шабе бьдьн, әв дьданә р'езе у әвқас вәхт гази шагьрте майин дькьр, һ'әтани йәки р'аст шаб дыда. У әве р'аст шаб дыда дәстпе дькьр серида һәри йәк шәмақәк дыдае. Ле әве кә дьһатнә к'отане паше әсә һәйфа хвә һьлдьдан (һьлбәт, нә дәрсханеда). Вәхте навдәрса йане жи нава гөндда дькьрнә чәме у дьданә нава ч'әва. Ләма жи гәлэ щара әв шагьрт, кә р'ьнд һин дьбун, дьтьрсйан р'аст шабе бьдьн. Вана дьхвәст йәк, йане жи дәрсдар бь хвә шәмқәке ванхә, нә кә паше жь алие әве к'отайда бенә к'отане.

Р'ожәке жи, вәхта дәрса шийә бь сьре эви гази шагьртәки кьр, вәки щөмла сэр т'әхтәйә нвиси анализ бькә. Шагьрт йәки гьри қәмәри бь гәвдә бу. Чәнд бра бун, йәк жь йәки сәрвәхтьр. Э, қә йәки дишерьбу хвә текра һәвалә ши. Шагьрт гьшк жь ви у бра дьтьрсйан. Хвәхва йәки гәләки сәрхвә бу. һәмин кәси зор ви нәдькьр, ле, вәхте эм бежьн, шагьрте ә'мрда дһа мәзьн һ'әвәки дьле ви к'әта, бра дьһатнә пыште у бәла ви дьдане. Р'ьнд һин нәдьбу (илаһи дәрсе змане эрмэни), ле сәрк'ари т'әмаийа к'оме дькьр, вәхта йәки бьхвәста т'әслими ви нәбә, әв у брава дьгьһиштьн т'ер дьк'отан, мәст дькьрьн у дькьрьнә бьн қоле хвә. Бре ви к'омед башқә-башқәда һин дьбун, өса кьрьбун, вәки т'әмаийа: мәк'т'әбе кьрьбунә бьн дәсте хвә.

Ве р'оже жи эви һәвалдәрсе мэ нькарьбу щөмле анализ бькә. Дәрсдар гази мьн кьр. Те к'ъвше эви жи

заньбу, wәки әw у брава чь тиньнә сәре мә у әм. чьqаси жь ван дьтърсын, бәри щабдайине һылда һа готә мьн:

— Әз заньм, тә дькари анализ бьки. Wәхта тә анализ нәкьр, нә хwәзыл бь тә. Әзе өса бькьм, wәки сәре тә жь зьке тә нәрмтърбә.

Әз жь сәре хwә гәләки тьрсйам у мьн qрар кьр чава лазьмә анализ бькьм. Щә'ньмеда, чь дьбә, бьра бьбә. Мьн к'ьле һылда у дәстпе кьр р'аст анализ кьр, к'ьлс дани ши у бей изндайна дәрсдар хwәст.зу һәр'ьм, щие хwәда р'унем.

Дәрсдар ниве р'е әз дамә сәкнандьне. Гөһе мьн гьрт, әз бьрьм бәр wi шагьрти дамә сәкнандьне.

— Дә, һһа силәкә шивар бьде — готә мьн у гөһе мьн бәрда.

Мьн заньбу, wәки ленәдьм, әзе бема к'өтане. Аликива жи мьн дьхwәст өса бькьм, wәки әw шагьрт нәбә дьжмьне мьн, һәр тышти фә'м бькә, wәки әз we йәке бей дьле хwә дькьм. Ләма жи мьн силәкә сьст леда.

— Әз тәр'а дьвежьм, силәкә өса бьде, wәки агьр бәр ч'ә'ве wi бьп'әкьн, — готә мьн у гөһе мьн к'ьшанд. — Йане на әзе әви гөһе тә к'өкева р'акьм.

Тажане да нав дьле мьн. У мьн qрар кьр, щә'ньмә дө гор', чь дьбә, бьра бьбә. Мьн хwә да сәр алики у силәкә зәг'м да сурате һәвалә хwә. һәма we дәме бу ч'ьр'ина дери, вәбу, сәре гөһдьрежәке һатә к'ьвше.

— Бехwәйе, бехwәйи, чава заньбу һәвалә wi дьк'ө-тьн, һатийә һәwаре, — дәрсдар бь к'ән гот.

Бу п'ирqинийа к'өме к'әнийа. Ле һәвалдәрсе мьн соро-моро бубу, сәре хwә кьрьбу бәр хwә.

Тьрса к'өтана wi дьле мьнда бу. Ләма жи к'әне мьн нәдһат. Әм һәрдө, минани дө гөнәк'ара, бәр т'әхте нви-сарә сәкьнибун. Гьшк дьк'әнийан, ле мьн ньзаньбу чь бькьра. Гөһдьреж нә пешдә дьһат, нәжи шунда дьчу.

Дәрсдар хwәш-хwәш дьк'әнийа у, тә бежи, әм бир кьрьбун. У гава ньшкева ч'ә'ве wi мә к'әт, һылда һа готә һәвалдәрсе мьн:

— Көр'о, һәр'ә һәвалә хwәр'а бежә, бьра п'аки бьһе-

лэ, һәр'э, йане на фьланк'эсе (фьланк'эс жи эз бум) бе, силәке бьдэ бьн гөһе ши жи.

Эва жи бь к'орди гот. К'энге шагьрта дәрсханә сәр хвәр'а авит. Эw жи дьк'энийа, жь зәрпа к'эн һесьр-жь ч'э'ве ши дьһатын у пе дәстмале т'эмьз дькьр.

Хөләсә, гава дит, wәки гәләки жь тә'ме дәрте, хвә-хва чу, чош кьр, к'әр жь бәр дәре мэк'т'әбе дурхьст. Н'ә-та вәгәр'ийа әм һәрдө чун, щие хвәда р'уньштын.

Тьрс дьле мьнда бу. Эз һивие бум, wәки wәхта нав-дәрсе һәвалдәрсе мьне бәла мьн бьде. Ләма жи мьр'уз-кьри щида р'уньшьтбум, т'әви һәвала нәдьк'энийам.

Навдәрседа әw жь щие хвә р'анәбум. Эw һәвалдәрсе-мьн хвәwа һат, незики мьн бу у һеди потә мьн:

— Эз заньм, тә нәдьхwәст мьнхьста. Ләма жи эз-дәнге хвә тәр'а накьм. Вьрһада тә иди һәвале мьни у wәхта йәк к'әфа тәк'әвә, бежә мьн, әзе бәла ши бьдме.

У р'астие жи we р'әжеда эз у әw бунә һәвале һәвә-незик. Э, жь тьрса ши қә йәки дьwерьбу мьнр'а бьгота позка сола тә харә (Сол мьнр'а к'ө һатьбун, щотә чарьхе-қәтиайи льнге мьнда бун).

Эв сәрһатийа гөһдьеже гондда жи бәла бубу. Гөн-дийа дьготын у дьк'энийан. Ле баве әши һәвалдәрсе мьн, wәки мәрики гонде мәйи (нә кә т'әне гонде мә) лапи-мақул у һ'әwәки жи лақьрчи бу, бьн смеле зәрда дьк'э-нийа у дьгот:

— Э, дьвә гөһдьеж һатийә, wәки һ'әвә ақьл бькә-сәре ши дәрсдари бона вьрһада тыште өса нәкә.

ЖЭ'РЕ

(сэрһати)

Наве we эйнси Шэре бу, ле гондда гышка газидькьре Жэ'ре, чьмки зьмане жэ'ра мэ'ра девдабу. Тэ һэw ньһер'и гьлики оса да дэсте тэ, wэки һэта к'урайа дьл дьшэwьтийи. К'е кэ хэйсэте we заньбун, дьшэ'дандьн хwэ дури we быгьрн, дэр-щинар дэгмэ пева дьчун-дһатьн.

Шэ'ре р'ува к'олфэтэкэ сада, һэмди хwэбу. Дэма пешие мэрве нэнас нькарбу шарэкер'а те дэхста хwэйа чь қэлпийэ, чь хэйсэтийэ. Т'эне ч'э'ве вейэ һур, кэ мина ч'э'ве р'увие дэлк'баз һелуне хwэда зу-зу дьчун-дһатьн у дьбьрқин, шэдэти дьдан, wэки эw хwэйа феле нэқэщэ.

Шэ'ре дэм-дэми бу. Тэ һэw ньһер'и тэр'а хwэш-хwэш хэбэрда, к'энийа, лақьрди кьр у мэрве пешбэр жь ве йэке бей һэмди хwэ дьле хwэ бэр вэдькьр у эгэр шаш буйа дэриһақа ачьхйе хwэ, мала хwэда жер'а гьликьра бэнгзе Шэ'ре шарэкер'а дһатэ гөһастьне, ч'э'ве вейэ һур һе һур дьбун, аwазэки т'эзэ сурте we һьлдьгэр'йа у сэр деме вейэ қэмэр, қэрч'омэке, орт'а сурэт у бевьледа аwазе шин у к'эск дһатэ к'эwше. Эw нишана we йэке бу, wэки жэ'р нава weда бэрэв буйэ у готи э'сэ бьр'ежэ. Мэрьве кэ эw р'ьнд нас дькьрн, зу же дурдьк'этьн.

Т'эбийэте эw оса хольқандьбу: ч'э'внэбари, дэхэси, гэwэзти хэйсэте вейэ һ'имли у һэрр'ожи бун. Қэзйа кэ малэке дьқэwьми, ньзани чьма ша дьбу. Шабуна we беһ'эд һ'эсаб дьбу илаһи wи чахи, wэхте жэ'ра хwэ дьр'ет, тэ'н йэки дьхьст у т'эхмин дькьр, wэки тэ'н у жэ'ра we һ'окме хwэ һиштьнэ. Wэхте һа, пер'а-пер'а

дъчу мала қазйа ле қәwьмйә, ле нә бона we йәке, бәр дьле нәфәре маледа бе, к'омәка тыштәки бьдә ван, ле дьчу пә бьһ'әсә к'а қазйа жь чь пешда һатйә, мәзьнә йан бьч'ук, нәфәре we мале чава бәр we қазйае тәйах дькьн... Мина Бәк'ре Ә'wana, нә'си у хьрави жер'а бубун хун у гошт, хәйсәт у зәндәгьрти дьмайи, wәки чава wer'а ль һәв те бәнгзе хwә зу-зу бьг'һезә: дьчу к'едәре бәнгзе we аwазе wi щийи wәрдьгьрт. Әwe заньбу к'едәре хwә чава бьгрә. Әгәр шин буа we жи дьда к'ьвше гьва бәр хwә дьк'әвә, жь ч'ә'ве we һур дьлопе һесра дьбарин, у жь нав ван һесра әwe дина хwә дьда һ'әмуйа, к'а к'е чава шине дькә, г'һе we сәр хәбәрдана һ'әмуйабу, һәр тышта бира хwәда хwәй дькьр...

Р'астә мере we, зар'е we һәбун, ле малда кем р'удьньшт һа we мале йан we мале бу, һа we т'аг'е йан we т'аг'е бу. К'едәре чь бьқәwьмйа пешйа гьшка әw пә дьһ'әси.

Мер, қиз у к'өр' р'ьнд һаж хәйсәте we һәбун. Әгәр йәки жь ван готна we нәкьра, йане пьрсәкеда жер'а бьк'әта һ'өщәте, wәй ль wi: нав, нуч'ьк у ньфьр'е өса ван дькьр, к'ө чава дьбежьн сәр кәвьр-к'өч'када бьгота, әwe жи бьт'әқйана.

Әwe һәр нәфәрәки мале навәки зедә лекьрьбу, щара һәма бь wi нави жи гази ван дькьр, һьлбәт wәхте һерсбуйа, йане жи wәхте тыштәк бь дьле we нибуйа.

Шә'ре сәрәканийа дәнг у бәса бу. Әгәр йәки бьхwәста дәрһәда тыштәкида, қәwмандьнәке йане мәрйикида пә бьһ'әсә, дьләзандьнә бал Шә'ре.

Нәнһер'и дәхәси, ч'ә'внәбари у гәвәзти хәйсәте weйә һ'имли бун, шар-щара, wәхте һерс у инк'а we р'анәбубун, ле бьқәсьдиайи, йане тыштәк пьрскьра, р'аст-р'аст дьгот, һәла сәрда жи шешр у ширәте хwә дькьр. Ле һьлбәт тыште wa дәгмә дьқәwьми. К'едәрә һ'ал зәwаш бьбуйа йане жи маләкеда қал у щәнг бубйа, т'ьлийа Шә'ре ә'сә орт'едабу.

Шә'ре һ'ьздькьр орт'а бәхт-мьразе шаһьлада хәбәрдә. Де у баве к'ө қиз у хорте ванә бәр зәwаше һәбун, дьщә'

дандын ѳса бькын, вәки Шә'ре пе нәһ'әсә. Ле жь we тышта кари вәшери, илаһи шайи, дәф-дә'вата? Вәхте дьк'әтә орт'а бәхт-мраза, әв ә'сә дьт'әр'ьбанд. Ләма жи гөндда бубу ә'дәт, вәхте йәки қиз дьда мер, йане кәр' дьзәвьшанд, бь һәдайки бьч'ук дьчунә мала Шә'ре, 'wa готи «дьле we дьк'ьр'ин», вәки әв нәбууйи-бөг'дана қиз у хорте ван нәкә. Шә'ре жи тыште ѳса һ'ыз дькьр, һәдаие ван һьлдьда, мөг'дарәки хвә кәр дькьр, ле жә'ра хвә бирнәдькьр, кә нав веда бәрәв дьбу у нькарьбу хвәда хвәйкә. Чьқас-чьқас бәхт-мьразе шаһьл р'уе нәги у бөг'дане веда дьқөрч'ьмин.

Шә'ре нә йәкә қ'әрәчи у бәд бу. Кәсәки дәнге вейи бьльнд нәбиһистьбу (щара г'әне малда сәр мерда дькьр қужин, наве вийи зедә һьлдьда), әв мина к'өлфәте майин нибу, кә дәрдьк'әтьнә дәрва, дькьрьнә қьштә-қьшт, нав у нуч'ьк һәв дькьрын. Әв мина мә'ре тәлиийи бу, тә ньзанбу we к'әнге хвә бавежә тә у жә'ра хвә бьр'ежә. Жә'ра we жи мина жә'ра һьнә мә'ра зу һ'өкми сәр мәрйа нәдькьр, чьмки мәрьве пешбәр пер'а-пер'а сәр гьлие we-йә сәргьрти вәнәдьбу. Паше вәхте же дурдьк'әт, һе пе дьһ' әсйа әве чьма ѳса гот. Ви чахи һ'өкме жә'ра we иди шөхөле хвә дькьр, дьле ви һеди-һеди дьсот.

... Хөләсә, Шә'ре, чава дьбежьн, бона гөнд-гөндийа бубу кәла тәньште, т'ука һәвраз-бәржер, пә'рие нәмьһ'-анди. Сальһ'е мере we, кә мәрьвәки мьлаһим, сахе дьле хвәбу, шәрма ньзанбу чь бька, кем дәрдьк'әт нава гөнд. Не әвбу сәран-пиран же бьқәтә, зар'ед ви иди мәзын бун, нә жи карьбу we ширәткә, гәма we бьк'шина. Фәқи-ри хвәда дьшәвьти, бәр хвә дьк'әт, ле ч'ар пе нәдьбу. Сальһ' гәләки бәр хвә дьк'әт вәхте бред 'ви бь шөхөлә-ки дһатнә мале. Әвана жи һаж хәйсәте жьна бьре һәбун, дһатьн, ле бь пьр'с у хоф дһатьн. Тө бежи Шә'ре әв бе қәдр-қимәт вәр'е дькьр? На! Бь бәшәра хвәш әв қәбул-дькьрын, бона ван сьвра вәдькьр, ә'зийәт-қөльх дькьр. Ле тә һәв ньһер'и гьлики ѳса дьда дәсте ван, тә'нәкә ѳса ван дьхьст, вәки меванед we мәт'әлмайи ч'әве һәв дь-һер'ин, бона хатре бре дәй нәдькьрын, р'адьбун-дьчун...

Дьбежын мәрыве хвә хьрабие дьгрн дьчн, сәр бәла хвә вәдбн. Әв готна чьда р'астә, кәс нькарә бежә, ле һндава Шә'реда р'аст бу.

Мала һ'әсәне һ'әпо гөндда маләкә ә'йанбу алие нав у намус, қәдър, һөрмәт у меванһ'зада. Әв щинаре Шә'ре, Сальһ' бун. һ'әсәне һ'әпо мәрывәки қәдъргьр у дурдити бу. Әв у нәфәре мала ви чьқас карьбун хвә мала Шә'ре дьгьртн. һатн-чуйна ван бал һәв кему. һ'әсән жи орт'а мала хвә у ванда сур данибу. Сур жи хвә нә сурбу: һурке һ'әсьн, дар у бәре бекер, к'еләндие кәвнә зәнгор'и, т'елгьравед ч'ьндьр'кьри һәма бса данибу сәр һәв, қаси бәжна мәрывәки бльндкьрбу, һьлбәт нә бона we йәке, wәки Шә'ре бе, сәр ve суре бәла хвә бьбинә.

Р'ожәке, кәс ньзанә жь к'ө, Шә'ре пе дьһ'әсә, wәки эваре хазгиние қиза һ'әсән we бен. Т'абәри нак'әвә Шә'ре, хвә вьрда даве, weда даве, дькә-накә нькарә пе бь-һ'әсә, к'а хазгиние Қазе жь к'ө тен у к'инә.

Шә'ре тә Шә'ре би жь а'ща дьле хвә иди т'ө р'е-дър-ба набинә, қьрар дькә жь сәр сура һ'әсәне щинарр'а дәрбази ви алибә, хвә бәр п'әнщәре бьтәлине, гөһе хвә бьдә сәр к'а к'инә хазгиние қазе ви. һеди дау-дәльнге хвә һьлдьдә, ньгәки хвә датинә сәр мәрт'әкәки р'ьзи, кә орт'а ван һуркед һ'әсьн у т'елгьрафед чьндьр'кьрида дани бун, wәхте дьхwәзә бь ньге дьне сәр сурер'а гавдә, мәрт'әкә р'ьзи бьн ньге weда дьшке у һ'әта навьке нава ван һ'әсьн у т'елгьрафада дьчә харе. Дәве к'елндйә зәнгор'и қитка we дьбьр'ә... Дьбә вишә-виша we, хвә вьрда даве, weда даве, нькарә дәрк'әвә, нә жи тәрьш дькә бькә һәвар-гази. Хеләкә кәрт һа дьминә, әп'ещә хун же дьк'ьшә.

Һ'әсәне щинар жи, wәхте меване хвә вәр'е дькә, ve әщәба гьран бәр ч'ә'ве хвә дьбинә. Әв р'ьнд һаж хәйсәте Шә'ре һәбу, пер'а-пер'а т'әхмин дькә Шә'ре бо-на чь к'әтйә «т'әла» ви, нахwәзә дәр-щинара пе бьдә һ'әсандьне, к'омәке дьдә we, wәки жь we т'әле дәре. Шә'ре ләз дьчә мале. Мер у зар'ед we кә ч'ә'в хуна қитка

we дьк'эвн, дькьнэ һеуэрзэ, дьхвэзын гази дохтыре
гөнд кьн, ле Шэ'ре наһелэ. Тиньн бь ду-дэрмене кӧрман-
щи бьрина we гьредьдн...

Сьбэтыре һ'але Шэ'ре хьраб дьбэ, гэрма we р'адьбэ,
ньге бьриндар дьвэрьмэ у шин дьбэ. Ви һ'але гьранда
we дьгӧһезнэ нэхвэшхана гөнде щинар. Дӧ р'ожа дохтыр
гэлэки дьчэрчьрн Шэ'ре жь ви һ'али дэрхьн, хьлазкьн;
ле тьшт жь дэсте ван нае: зэнга к'елэндйа кэвн дэрбази
нава хуна we бубу у т'эмамия организме we жэ'рдадайи
кьрбу...

* * *

Бэ'са мьрна Шэ'ре мина бае бьруске бэлабу. Чава,
Шэ'ре мьрйэ?... Гьшка һэвр'а дьгот у мэт'элмайи ч'э'ве
һэв дьһер'ьн, ньзанбун бэрхвэк'эвн, йане шабьн...

СЭРҲАТИ ДЭРҲЭҚА АМЬНТИЙА СЕ У СЭТИЙА
МЕРЬВДА

Пайиз һатә гөнд-бь бин-бәрәк'эта хwәва, бь нәхш-нигаред хwәйә зер'-авзер'кьрива. Гөнд эрик-берика хwә дьда сәр һәв. Гөад т'вдира звьстане дькьр. Гөндда дәф-дә'ват бун гөндда шабун бу.

Гөнд бь тьштәки майинва жи зә'ф ша дьбу. Пайиз бу у хорте гөнд, кә wә'де қәльхкьрьна ванә әскәрие хлаз бубу, вәдгәр'йан. Әвана фәла wәкә, һ'әвтеке жи к'ьнщед әскәриейә зәрә қәшәнгә-қьбрах нәдехьстьн, қайше хwә һ'ышк дьшьдандьн, к'өме әскәрие йан датанин у бь сапоге р'әшә бьрқнди нава гөндда к'өбар дьгәр'йан...

Хортед кә т'әзә wә'де ван у әскәрие даһат, бь һ'әвсуди ль ван дьнһер'ин у дьфькьрин дәрһәқа we р'ожеда, wәхта әве жи бь ван к'ьнща нава гөндда қөр'ә бгәр'ьн...

Әw wәкә һ'әвтеке бу ч'ә'ве Әле жи р'йа кәр'-р'йа Хәтое хwәйи тәе-т'әне бу. Зьлфа қиз чубу мер әw саләк бу Әле т'әне мабу...

Сьба зу, Әле чава жь ферме дьһат, фа-һанга һ'әwш-һ'әйате хwә гезидькьрьн, гөрзә гиһа дьда мозке қәрбана Хәто, кә голькти бь сәд манати жь Зөрбе щинар к'ьр'и бу, нане Базьн дьдае, қут давитә бәр мьришка у дьчу ль бьн дара т'утейә мәзьнә бәр дәрә һ'әwше, кә әве у Нәвое мере we дө сала бәри шер' нькандбу, р'удьньшт. Р'удьньшт у ч'ә'ве we ль р'йа орт'а гөнд бу...

Сәе мале-Базьн дһат бәр льнге Әле дьк'әт, сәрә хwә дьда сәр һәрдө ләпе пешьн у wi али дьнһер'и, ч'ә'ве Әле кә бун...

— Хэтое бе, — Эле бь дьловани сәре се т'имар дькьр, несьре һ'срәте ч'э'ве we шьлдкьрын, — ч'э'ве мә р'е қәр'мин, Базьн, — мә һ'эвт крас қәтандьн һ'этани әв р'ож һат...

Эле у сә бьн дареда дьман һ'этани бәрэваре, һ'этани Эле диса дьчу ферме...

— Эзе ва чум, — Эле сәре се т'имар дькьр, — ч'э'ве тә ль дэврабә, вәхта Хэто һат, тә текә ә'штин, эзе бем...

Базьн дәсте Эле, соле we даластьн у шабуна дела хвә дьһ'эжанд йане ә'сә, мьн фә'мкьр... Базьн жи ниви-йа Хэто бу... Даһатә бире, вәки чава әв у Хэто ль ч'йа-бание дора гөнд, гәли у зәһара дьгәрийан. Хэто һьнге 12—13 сали бу, ле әв-туләки гьврьк, вәхта һәвр'а һәвалти кьрын. Хэто гәләки Базан һ'ыздькьр. Де чь харьн быда Хэто, ниви дьда Базан...

Эварәке, вәхта пәз һат нава гөнд бәла бу, мийа ванә қәрәбәш нәһат.

Эле чу жь Т'әмое шьван пьр'си. Т'әмо гогбу, вәки ми Аг'ла бәрзедайә, бьра һәр'ьн биньн.

— Хэто, Хэто, — де готә көр', — мьн қөрбана хвәкә, һәр'ә-бинә...

Хэто у Базьн т'әвайи чун. Ч'ә'вк'ери бу, вәхта гьһиш-тьнә Аг'ла. Мий қәрәбәш за бу. Бәрха бәр-бәрхәкә көр'ә қәр т'әзә р'адбу сәр қәдәма, дәв дькрә гьреша маке у маке жь т'әнебуне бу йане жь шабу на бәрхе, һәй бәрх даласт у һәй дькрә к'алә-к'ал. Дәнге к'алә-к'ала we ль бәр занге нәвалә дьк'әт.

Ми, вәхта ч'ә'в Хэто у Базьн к'әт, бәрха хвә һишт у бәрва нәвала пешбәр р'әви. Базьн р'әви. Хэто жи ләзанд. Ләзандьн у ә'щевәкә гьран дитьн. Гөрәки һешин нәваләда к'әтбу у бәрхәкә қәрә т'әзәбуйи кьрбу дәве хвә, дьхвар. Ми һ'әвәки дури гөр сәкьни бу у һерс льнге хвә әрде дьхьст. Сауе Хэто гьрт. Хэто панздәһ сали бу у шара ә'вльн гөр дьдит, әв жи һақаси незик. Хэто һәв дит Базьн қөлоз бу у хвә стөкөра гөр хьст. Хэто щидә бубу р'өсас, заре ви нәдгәр'ийа. Бу выг'а-выг'а се у гөр. Дәве хвә кьрбунә қьр'ка һәв у һәв вәдгәвзандьн.

Шәр'е ван хеләкә хөрт к'шанд. Хәто һәв дит гөре һешин п'урт сәрк'әти р'әд бу. Хәто һәм жь тьрса у һәм жи жь шабуна дьгрйа. Базьн бәр ви сәр һәрдө ләпе пешьн к'әтбу, хуна дәве хвә даласт. Хәто һа-һанга бәр-ха бәр маке да бәр синге хвә, гази Базьн кьр у бәрбь гөнд һатьн. Р'ева Хәто һәй дьгот:

— Базьн, ча п'ак бу әм зу пер'а гһиштьн, йане на гөре һәм бәрха дьне, һәм жи маке ве бьхвара.

... Ле әве р'ожа пайизе, бьн дара г'утеда, сәре Базьн ль сәр һ'әрдө ләпе пешьн, р'йа орт'а гөнд-р'йа Хәто дьнһер'и у һа к'әтбу нава мтала. Дьһатә бире, вәки чәндьк-чәнд щара, холе, бәр бәрха, зар'е гөндийа дьхвә-стьянә Хәто бьк'өтана, ле тьрса Базьн нәвербун...

— Нивийа хвәйе хвәйи? — П'әр'а делка мала Зөрбе Айив у Қолое мала Әли һатьн, бьн сйа дара г'уте, к'еләка Базьн к'әтьн...

— Әре, Базьн гот, — ч'ә'ве мьн р'ейә, вәки Хәто бе, һәр'ьм щаве бьдмә Әле...

— Нәстуе мозка вә ве чава тә'мбьн! — П'әр'е дәве хвә аласт, — те гази мәки?

Қоло ль ч'ә'ве Базьн һер'и у нивийа шава 'ви бу.

— Ча гази нәкьм, — Базьн гот, — әм щинаре һәвьн, хвәйа мьнә мәрдә. Ве әвқас һ'әсту бьдә мә, вәки әм һ'әвтеке хлазнәкьн...

— Ле хвәйе тә к'өда чуйә? — П'әр'е пьрси. Әва чьқас вәхтә нае к'ьвше!

— Чуйә әскәрие, — Базьн к'өбар гот, — әв щики дурә. Т'әне хорте қәват у сәрхвә дьчьн. Хвәйе мьн гәләки қочах у қәватә...

— Хорте гөнд гәләк дьчьн, — Қоло гот, — Исмайиле мә жи ве баһаре бе...

— Нһа әскәри р'ьндә, — Базьн гот, — дьнйа ә'длийә. Хорт дьчьн, қөльх дькьн, саг'-сламәт вәдгәр'ьн... Ле сала бәре...

— Чәнд сала бәре чь?... — П'әр'е гот.

— Чәнд сала бәре, вәхта нә әз, нә тө-П'әр'е, нә жи

Қоло т'өнәбун, — дьһһаеда шәр'бийә. Шә'р тьште лапи хьравә дьһһаеда...

— Тө жь к'ө зани? — П'әр'е хәйд пьр'си.

— Дйа мьн мьнр'а готйә! Дә wәe-wәр'а нәготьнә?

— К'а мьн қә дйа хwә дит? — П'әр'е хәйд гот, — қәт йәк мәһи жи т'өнәбум, wәхта Зөрбе хwәйе мьн һатә мала бәре. Зөрбә һәспе мәһи Ньжди сйар бубу,, хөршәк т'әркие гьредаһи. Дйа мьнә қьжык һәма чаwа хөрш дит, гьрийа. Әм пенш хушык, дө бьра бун. Әз у браки мьн мабун. Мәрв сйари даһатьнә мала хwәйе мә. Нав у дәнге дайка мә эл-ова бәла бубу-тьрса дйа мә ч'вник-ч'вниктиһа хwә нәwербу сәр мала мәр'а бьфьр'ийа. Сйара бьрак у се хушке мә бьрн. Әре, чаwа дйа мьн ч'әв Зөрбә, һ'әспе у хөрще к'әт, гьрийа. — Го лао, иро жь wә йәке жи һәр'ә... Оса жи бу. Әз кьрмә хөрще у аним. Қә һызаньм жь к'ө жи һатьмә, жь чь шьсни мә!... Нә дйа хwә, нә жи хушк-бьра.

— Йазийа мә йа сайә, П'әр'е, — Қоло гот, — әм нә хwәйе йазийа хwәнә. Йазийа мә мәрв қрар дькьн, хwәйе мә! У тенә дьһһае у ль дьһһае бәла дьбьн. Жь мә т'ө йәк һызанә, we тек'әwә чь мале, дәсте чь мәрвви: қәнш йане храв, к'әсиб йане дәwләти... Әw жи бәхтә! Мәрв щарана йәкир'а, wәхта бәхте wi тинә, дьвен.«бәхте сейә»... Р'астие жи бәхте са һәйә. Ле е гьшка нинә, к'ө тинә, бса чаwа е һьнәк мәрвва. Пар пайизе wәхта әм жь ч'ие дадгәр'йан, әм П'әр'е шәһәрр'а дәрбаз бун. Әw се р'ожсе шәв бун әмә р'ебун. Әм сә жи к'очәрар'а даһатьн, wәстйабун, к'әсьри у п'урт сәр мә к'әтбу. Ньшкева мьн ль балконәке дит йәки жь шьсне мә-йәки һ'әмси ч'уки ә'лиwат we ль сәр диwание вәләзияйә, жорда гөр'ә-қөр'ә ль мә-сәе шьвантиейә к'әсьри-wәстиайи дьһһер'ә...У эwi бәйт'бари кьрә ә'wтин: «һун к'инә тен синоре мьнр'а дәрбаз дьбьн»... Мә wi һьһер'и, хwә һьһер'и! Әм бькьн? Әwi жор бу, әмә жер!...

— Wi алида бәхте мьн аһийә, — Базьн гот, — әз щәм дйа хwә мәзьн бум! Дйа мьнә р'әһ'мәти әз һини һ'ал-һ'әwале дьһһае, хәйсәте мәрвва кьрм...

— Дә бежә бәхте тә бәхте сейә, — П'әр'е к'әни — Эла хвәйя тә тә р'нд хвәйдькә. Хвәйе тә бе тә нава һ'әс-туйада к'ефки...

— Газьна накьмә, — Базьн гот, — ле вәки хвәйе мьни мазьн жи һ'бйа, һ'але мәе дһа хвәш бйа...

— Хвәйе тәйи мазьн к'ода чуйә? — Һәрдо са һәвр'а пьрсин...

— Мьн вәр'а гот, чуйә шер', нәһатийә, — Базьн к'әсәрәк к'ышанд. Мьн вәр'а гот, вәки тыште лапи храв дьһйаеда шәр'ә! Шерр'а т'әвайи хәлайи у бьрчибун жи те. Мәрвь бьрчи дьминьн! Вәки мәрвь бьрчи бьн сәе чь бьхөн? — Дйа мьнә мәр'ьм гьли дькьр, дьго, лао, эзә һе шаһьл бум, вәхта Нәво-хвәйе ве мала мә, эз аним. Нәво т'әзә шыһе бубу, шыване колхозе. Дә, эзә жи дьр'бум, фьриштие әзмана жь бәр мьн дәрнәдьк'әтьн. Һ'әвт сала шәвә-р'о эз щәм Нәво бум, бәр пез. Нава һ'әвт салада гөра гөһе карәке хуннәкьр... Ижа Нәво чава мьн һ'ыздькьр. Һ'әтани нан нәда мьн, эз т'ернәкьрама, хвә-хва нан нәдьхвар. Оса әм хвәр'а әд'ьли у бәхтәвар дьдәбрин. Ә, бона сә бәхтәварвә, гәләк тышт лазьм ни-нә! Зьке ви т'ербә у хвәйе ви шабә! Р'ожәкә пайиза, пәз т'әзә жь ч'йе дадгәр'ийа, — дйа мьн гьли дькьр. — Нәво пәз кьрә аг'ьле ферме у әм һатьнә мал. Мьн гәләки бира Әле кьрьбу. Әле к'өлфәтәкә гәләки р'әмә... Әм һатьн мә дина хвә дае Әле мәдәкьри бәр мәда һат.

— Чь қәшымийә? — Нәво тырс жь Әле пьрси.

— К'аг'әза тә һатийә, те һәр'и шер'!..

Нәво ль сәр кәвре бәр дери р'уньшт, пе һәрдо дәста сәре хвә гьрт у хеләкә дьреж дөшөрмиш дьбу. Һьнге Зьлфо се-чар сали бу. Әле жи һ'әмлә бу.

Сьвәтыре Нәво бәре хвә да мәрк'әза нәһ'ие. Нәво кьр-нәкьр Әле жи пер'а чу. Мьн жи да пәй вана. Нивро әм гьһиштьнә мәрк'әзә нәһ'ие. Баһара йане пайиза, вәх-та әм дьчунә ч'ие йане жи жь ч'ие вәдәгр'йан, щарана Нәво дадгәр'йа мәрк'әза нәһ'ие. Дьчу щг'арә йане харьн бстәнда. Эз жь Нәво дурнәдьк'әтьм, пәй дьчум у әви

дэнге хвэ мьнр'а нэдькър. Ле ве щаре щмаэ'т гэлэ-гэ-лэкбу. Мьн эвқас мэръв э'мре хвэда нэдитбун. Эм бэр авайики мэзын сэкьниньн. Эле у эз һ'эвшеда ман, ле Нэво чу һөндөр'е авайи. Хелэке шунда һат. К'ынше хвэ гөһастьбун, жь ван к'ынща, кө һһа хорте жь эскэрие тен, ленэ, — Базьн шьровэдькър, — Дестда бог'чэк. Эм бэрбь щики дьне чун. Вьра щмаэ'т дһа зэ'ф бу. Чарнькал қар'э-қар', гьри, қэрэбальх бу. Мэръве минани к'ынше Нэвойэ т'эза ле, вьра гэлэк бун. Чэнд автомашина пэй һэв сэкьни бун.

— Зу бькьн, зу бькьн, — йэки дькърэ гази...

Нэво ль ч'э'ве Эле һнер'и. һатьнэ р'уне һэв, паше Нэво сэре мьн һ'эмежкър у готэ Эле:

— Мьқати зар'а, һьрч'ебэ...

Эле дьгрыйа. Эз жи дьгрыйам. Мьн р'ожэкэ өса малул нэдитийэ.

Нэво бэрбь автомашина сэкьни чу, паше вэгэр'ийа, кэр' һ'втр'энга сэре Эле вэкър.

— Эви п'ине к'ынше мьн навда бьдэ сэре хвэ һ'этанни мал, бьра эва щэм мьнвэ...

Автомашинэ р'ек'этын. Бу қур'ин-кур'инийа хэлде бэрэвбуйи. Эз у Эле жи щмаэ'та майинр'а пэй автомашина р'эвин. Нэво һ'эвтр'энга дэсте хвэда бадькър...

— һ'этани дйа мьнэ р'эһ'мэти мьр жи, — Базьн готэ П'эр'е у Қоло, — дьго лаво, деме Нэво һэла бэр ч'э'ве мьнэ, — дэсте 'ви нава һэведа бадьбэ у һ'эвтр'энг мина к'эскэсоре шэвқ дьдэ... Эван сале шер' дйа мьн гэлэк брчибун дит. Нһайэ вэки харьн бэр льнге мә дьчэ?

— Эм һэр'ьн, — П'эр'е ль Қоло һнер'и, — эва эп'ещэ вэхтэ эмэ вьранэ, чька мал чава бун...

— Базьн, бирнэки, һа! — һэрдө са һэвр'а гот, — бей мә һэстуйе мозке ве гэврыйа тэда бьминэ!..

Базьн шабуна к'энийа у дсла хвэ һ'эжанд...

Хорте гонд кӧ we пайизе готи жь эскәрие вәгәр'яна, т'әмам натън. Ле Хәто т'онә бу. Ч'ә'ве Әле у Базьн р'е дьқәр'ми. Шабун у әшқа Әлейә р'ожед пайизейә пешьн дьбәтьли. Базьн жи хвәйа хвәр'а дьк'әтә мтала.

Сьвәке, вәхта Әле мә'дәкьри жь ферме нат, автомашинәкә «Волга» бәр дери сәкьни. Базьн бина Хәто пер'а т'әхминкьр у шабуна кьрә ә'втә-ә'вт. Хәто жь автомашине пәйа бу. К'ьнще эскәриева нибу, к'ьнще бажарвание ле бун. Жь автомашинне физкәк жи пәйа бу, дестда капе сәки һ'әмси бч'ук...

Бу қир'инийа Әле хвә авитә һ'әмеца кӧр'. Базьн жь шабуна нъзанбу чь бькә. Соле Хәто даластьн, дела хвә льнге ви дьсутън. Базьн жи минани Әле ша бу. Базьн жи минани Әле зува һивийа ве р'оже бу.

— Әва жи Нарейә, дәргистийа мьнә, — Хәто шәгмоқә готә де...

Әле хвә авитә п'есира буке. Әле жь шабуна хвә ондакьрбу. Әле we дәме йа лапә бәхтәвар бу дьнйаеда...

Ле Базьн һе соле Хәто даластьн, дела хвә льнге ви дьхьстьн у дьхвәст Хәто хвә бьдә һ'әсандьне.

— Пәй, Хәто, — бу щир'инийа Наре, — се к'ьнще тә кьрьнә сосрәт...

Хәто льнге хвә стуне се хьст, сәр р'йа хвә да алики, капе сәе һ'әмси бч'ук жь дәсте Наре гьрт.

— һьлгерә, Хәто, бьра льнге ви нәвнә қьреж...

Хәто сә да бәр синге хвә у чунә мал.

Кәсәки гази Базьн нәкьр. Базьн п'әшмурдә дор хвә нһер'и у фькри вәки ча башә, кӧ нә П'әр'е, нә жи Қоло наенә к'ьвше...

Бәрэваре, вәхта щинар жь мала вана чун, Әле т'әхтә т'әмьзкьр, нане һур у һәсту кьрьнә әләке. Дәрк'әтә бәр дери у газикьр:

— Базьн, Базьн, — ла ч'ә'ве мьн р'ьжйае, мьн веседа тьштә нәдайә ви һ'әйвани, — у әләк бәр Базьн валакьр...

Базын дэрк'этэ бэр дэре һ'эвше. П'эр'е у Қоло бн дара г'утеда сэкьни бун.

— Вэрьн — Базын дьхвэст ша бежэ у бьк'энэ, — ле нэдбу...

— Тө веседа к'еф дьки, т'эзэ гази мэ дьки, — П'эр'е к'эни у ль Қоло ньһер'и. — Базьни т'ерэ, нэхвэ!..

Ле Базын бьрчи бу. Базын дьхвэст бьхара, ле мэ'де ши төнэ бу.

— Р'астие жи һ'эстуие мозка вэ чьқаси тэ'мын! — Қоло дәве хвэ даласт, — хвэйе тэ қэ тэ ша бу?

— Сәһ'этәк бу сәре мын һ'эмез кьрбу, бэрнэдьда, — дьле Базын бэрһэв нэда. Эз өса шамэ, өса шамэ, вәки һ'этани нһа жи нькарьм һесре хвэ зэвткьм, у хөлэ-хөла һесра бу жь ч'э'ве се дьһатьнэ харе...

Institut kurde de Paris

ҚӘУМАНДЫН ЖЬ ӘМРЕ Ч'ЪВИКЕ

Де у баве мьн р'оке мина һәршар чунә неч'ире. Мьн п'ышке хвә вәрьмандьн: к'е гот, вәки әз шушька ч'ви-кемә, на хер, әз иди ч'викьм-п'әр'е мьн шин бунә, қоду-ме мьн щьдйайнә, дьндька мьн дьреж буйә, бәр мьнәта әз иди дәрк'әтьмә, дькарьм жь һелине дәрем, әрде к'ыщеш кьм, кәрма дәрхьм у бөхвәм. Зә'ф жи дйа мьн т'ьме т'әми дьда мьн, вәки тьк-т'әне жь һелине дәрнәй-ем. Вәләһ, әзе иро дәрк'әтьмә сәйранге. Мьн хвә фьр'канд, т'оз-хөбара һелине жь хвә даушанд, ногли хвә чәнд қош данә хвә, п'әр'е хвә бакьр у фьр'им. Әз аза-бум, әз сәрбәстбум, к'ода мьн бьхаста вьр дькарбу дай-нйа. Сәре п'әле мьн дани, дьндька хвә әрде хьст, мьн дьхаст хали к'ыщеш кьра, ле тьштәк бәр мьн нәдьк'әт. Т'әзә к'әтә бира мьн, вәки дйа мьн дьгот — пайизә, әрд қәр'ьмийә. Мьн банзда сәр т'ьлм, дәр-доре хвә ньһер'и бьнат'ара мьнда гөндбу, дйа мьн дьготә мьн-һ'әвса хвә бәнда бькьм, ле әз фькьрим, нә п'әр'е т'өнә, әвана чь дькарьн ль мьн бькьн, әз бьрчимә, әзе һәр'ьмә гөнд. Мьн да хвә, әз фьр'им у сәр қәлаха қәрахе гөнд дани. Бьн қәлахе п'ышикәкә бәләкә ашқорки хвә тәландьбу, гөһе хвә муч'кьрьбу, пе һәрд ч'ә'ве ног'ли дө к'уре агьр мьн дьньһер'и. Мьн әв бәрга тьштәки һ'әсав нәкьр, бәре хвә жь we гөһаст, алики майинда ньһер'и. П'ышике бан-зда, қәлахеда бльндбу, бу мьрр'инйа we, сәр һәрчар ләпа к'әт, лева хвә аласт у зу бу мьн ньһер'и. Мьн һәв-заньбу п'ышо дьхвәзә мьнр'а бьлизә, пәйайи жере бум;

п'ышике зьке хвә әрдер'а хьшыканд у тәлә-тәл бәрбь мьн һат. Ча р'анезкайа мьн кьр банзда қиле хвә нишани мьн кьр. Әз тьрсйам, фьр'имә сәр қәлахе. П'ышо стөкөра хвә харкьр у бу мәвинийа ши.

Әз фьр'им у мьн сәр һ'олька куч'ке дани. К'әлбе һ'әмьзи бәр һ'олке к'әти гөһе хвә муч' кьр, мьн ньһер'и у бу гьр'ә-мьрр'а ши. Мьн жи кьрә ч'ивә-ч'ив. К'әлб хвә авитә сәр ләпа у бәрбь мьн һат әз пәйабум сәр әрде. К'әлб р'анезкайи мьн кьр, ләпа хвәйә р'асте һьлбьр'и, хаст бьдә нав ч'ә'ве мьн, әз ве щаре жи фьр'им у дур к'әтм. Мьн сәр хени дани. Жь к'өләке бина нане гәрм дьһат, дор к'өләке чәнд фьтк мьн данә хвә. һөндөр'е хенида тәрибу, кәсәк нәдһат к'ьвше. Бәр дәре хени се зар'а малһ'ощк дьлистьн. Әз фьр'им, у мьн сәр шевике дани. һәрсе зар' зур' бун, мьн ньһер'ин. Дөдө жь вана сәрч'ә'внәшушти, п'ор' гьжьки, кьнщ бәр шалр'а дәрк'әти бун, йе сьсийа п'ор'е зәрин шәкьри, т'әмьзи қәшәнгбу. Ши бәри шемике мьн чәнд һ'әбе геньм дитьн. Әз бьрчибум, мьн банзда сьвдәре, һәрд гәде сәрч'ә'внәшушти һәвр'а мьн кьрнә қутин, у мьн һатьнә һәв, мьн хвә онда кьр, дәрнәк'әтмә дәрва, дәре сьвдәре сәр мьн һатьбу гьртьне. Әве п'ор'зер'ин готә һәрде дьн: «Һун чь дькьн, нә гөнәйә», у хаст дери вәкә, һәрде дьн әв дәвдан, авитьн у готьне: «Те дәнге хвә бьбьр'и, йан на», у данә ду мьн. Бу п'ьртә-п'ьрта мьн. Әзе к'ода жь дәст ван бьфьльтйама? Әвана әз гьртм, һ'ир'ә-һ'ир'а ван бу. Дьк'әнйан, ле п'ор'зер'ин хаст мьн дәсте вана дәрхә, вана әв к'өтан. Бу кур'ә-кур'а п'ор'зер'ин, р'уньшт гьрйа.

Һәрд гәде аниаз льнгәки мьн пе бән гьредан, у әз бәрдам. Әз фьр'им, ньшкева бән льнге мьнва шьдйа, гөште мьнда чу харе, жана эше дьл-һьнаве мьн һьнгавт, зьнгин сәре мьн һат, һьндьк ма хвәва һәр'ьм. Әз зьвьр'им у пашда бәрбь зар'а фьр'им. Мьн дит, кә п'ор'зер'ин дьгьри, ле һәрде майин һ'ир'ә-һ'ир'а ванә, сәр щьзарәте мьн дьк'әньн. Мьн нәхаст гәләки ван шакьм, хаст хвә бькөжьм. Мьн ча кә р'анезкайи ван кьр, хвә авитә

ч'ә'ла бәр дәре хени. Әw бу-ног'ли кәвьрәки әзе бьк'әта-ма бьне ч'ә'ле, чахе т'ел диса льнге мьнва һатә гөвштьне, әз эшандьм, у бе һ'әмди хwә мьн п'әр'е хwә бьрьн у анин. Т'еле қәтйай льнге мьни бьриндарва дардабу. Әз сәр картоле бьне биреда р'уньштьм. Се шот ч'ә'ва жорда мьн ньһер'ин. Шотәк бь һесьр, дө шот бь к'ән у шабун. Әван һерсек жь wьр дурд'әтьн, әз т'әне мам. Т'әә мьн сәре хwә хьст, wәки чьма хәбәра де у баве хwә нәкьр.

Хеләки шунда дө қәрәт'у сәр ч'ә'лер'а сәкьнин. Жь чь бу, әз хwәва чум... Бәр тәндура гәрм һ'ше мьн һатә сәре мьн, к'әтә гөһе мьн дәнге кәр'ьке п'ор'зер'ин: «Ба-во, ч'ьвик саг'ә, саг'ә». Әви пе һәрд дәста бь дьловани әз бьльнд кьрьм у синге хwәва гөвштьм. Баве әw һ'әmez кьр, ә'нйа ви пач'кьр: «Әфәрьм, кәр'е мьн, ч'ьвик жи р'өһ'бәрьн, гөнәнә, де баве wan жи һәнә».

Бу қиштә-қишта к'өлфәтәке — бав у кәр' қақа р'әш асе кьр: «Чийә, әв малә йан баг'че тәрәwьланә, ви һәстйе һәрәм бәр ч'ә'ве мьн ведакьн».

П'ор'зер'ин әз бьрьм қөлч'әки гомеи т'әрида щикь-рьм. Һәрр'о дьһат, льнге мьни бьриндар мәлһ'әм дькьр. Һәр щаре, чахе we к'өлфәте бехатрйа ви дькьр, дьһат к'еләка мьн р'удьньшт, дьбу искә-иска ви, дьгьрйа у дьгот: «Хазйа мьн тә те, те һәр'и бьғнижи дйа хwә, хазьл әз жи нот'ли тә ч'ьвик бума, бьфьр'йамә, т'әркә-сәри дьнебума, дайка хwәйә һәқә-һ'әлалә ширьн бьдита». Чьма һа рьгот? Дьбәк әw к'өлфәт дайка шийә һ'әлал нибу?

Мөг'дарәки шунда бьрина мьн қәнщбу. Қ'өр'ке п'ор'-зер'ин әз дәрхьстьмә дәрва. Әз бәр'дам. Әз һатьм, гь-һиштьмә де у баве хwә. Ле т'ө щара қәнщйа кәрке п'ор'-зер'ин бира мьн дәрнайе. Һ'әта р'ожа иройин әз льнге хwә жь ера әw дьминә набьр'ьм. Ле әw һарт'ьм мә'дәкь-рийә. Гәло әви һе дайка хwәйә һәқә-һ'әлалә ширьн нәдитийә. Ах, бе де ә'мьр чьқаси чәтьн у мәлулә! Хwәзи мьн әw бьдита, дәрһәқа П'ор'зер'ине кәр'е вейи дьлр'-ә'мда жер'а бьгота, әве ә'сәйи вәгәр'йа-бьһата... Ле

П'ор'зер'ин шарна дьчэ сэр кэвьраки т'эр'ьшандида дьгьри... Қэй бежи эз иди һэр тьшти фэ'мдькьм... Эз ча бьн қәнщйа П'ор'зер'ин дэрк'эвьм? Wэ?...

Н'ЬРЧ'О У ЧАЛО

Һәрд к'элб нэ шьснэкибун: Мэк'симе шьван Н'ьрч'о бэр к'элбе гөрех гьртьбу, ле Чало ль ч'э'ла сэре зэвьа хвэ дэрхьстьбу. Н'ьрч'о дō сала Чало мэзынтър бу, йэки н'эмзи гәудәбу, стōкōра ви кьн у қальм бу, дел дьреж бу, бьнге ч'э'ва к'ур бун, қаше ч'э'вайә гьр шәв тәе бьгота дō к'уре агьрьн, дьшōхōльн.

Чало йэки ашқор'ки, льнг дьрежбу.

Һәрд к'элб жи гōһжекьри у қол бун, сәва т'ьм н'ьшйарбьн.

Тәе бьгота Н'ьрч'ойи ширәткьрийә: к'е кō хвэ бьда сэр пез we дор-мәшал ле бьстанда, н'әта хайи ванва дәрдьк'әт. Щарәки жи бьре Мэк'сими хьндк'ар жь шәһәр те, кō һәр'ә меванийа бьре, ле малда кәсә т'ōнәбуйә. Н'ьрч'о сэр р'йа ви дьсәкьнә, әве тә сэр чьльава начә, пешда дьчә, к'элб шара дōда сэр р'йа ви дьсәкьнә, чәнд шара дькә ә'wtини, хорт мьнәта хвә се нагьрә, дьхвәзә дәри вәкә. Н'ьрч'о дәльнга шале ви дьгьрә, сэр хвәда к'аш дькә. Дьбә «тьбьс-т'ьбьса» хорт, Н'ьрч'о дькә гьрр'мьрр', қиле хвә нишани ви дькә, диса дәв даве дәльнге, н'әта сәре суре ви дьбә, вәр'едкә.

Чахе мәрики қәнщ бәре хвә дьда мала Мэк'сим, Н'ьрч'оe дәнгәки йан дō дәнга бьә'wtйа, сэр мәрйе бехе-рда we һақа бьә'сийә, н'әта хайи мал дәрк'әта...

Чало т'ьм р'әх Н'ьрч'обу, ч'э'в дьда ви. Әw гавәке жь мала хайи дурнәдьк'әт, гōһдарийа ви сэр кәрйе пез бу. Щьлә'тбу, пышт Н'ьрч'ода гәләки амьнбу, сәва хать-ре ви бэр һәбун-т'ōнәбуна хвә нәдьк'әт, we хвә бавита нав ав-агьр, әгәр лазьмбуяа.

Н'ьрч'о һәвале хвә қәваттър бу, шарна хашйе хвә Чало дькьр, әw ә'рде вәдьгәваст, «дьхәньқанд», пе шадь-

бу. Эw йэк дьqəwьмэ нэ дьле. Чалобу, ле нэдьда дэр. Чало к'элбе бинебу, зу һ'ьшйар дьбу, чапък-чэлэнгбу, ле wəхте qəзйе зу хwə онда дькър. Н'ьрч'о wəхте qəзйе хwə дьтэланд, сэр зьк хwə дьшульканд, н'эмде хwə һивийа нэйарабу, н'эта эван дьһатьнэ незик, паше хwə э'йан дькър у һəqe wan дьһатэ дэр.

Сьбэкэ баһарейə хwəш Мэк'сим кəрйе пез да пешйа хwə, һəрд к'элб данə ду хwə у бəре хwə да зозане Элəгəзе. Эвана гонд дəркəтьн, дуажое Мэк'сим пешийе дьчу, һəрд к'элба һəрəки хwə дабу сэр мьлəки, Мэк'сим пəй кери дьһат. Эван зутьрəке дəрк'əтьн сэр р'екə фьрəйə асфалткьри. Мэк'сим т'əхмин кьр, wəки «Жигулик» бь байе бьруске тə. Ниве кери дəрбази wi бəри р'е бубу. Мэк'сим сэр пезда qир'йа, wəки зу дəрбазбьн. Шьвдара wi һəwа ма, эwi ч'ə'ве хwə бавар нəкьр, бу р'əqинийа һəсьн у ширqинийа шуше авте, кастинийа Н'ьрч'о у бар'инийа пез. Автоажо хаст пəйабə, ле Чалойе ч'ə'в хуна һогьре хwə к'эти, н'ар буйи хwə дьрежи wi кьр, эwi дəре авте сэр хwəда гьрт. Мэк'сим бəрбь автоажо һат.

— Тə чь кьр!

— Пьсмамо, бьбахшинə, гонəк'ари йа мьнə, эзе һəqйата тə бьдьм.

— Тə т'ьре рəде мьн һəqйатə, нə тə малине мьн хьраб кьр... Чь тəр'а бежьм.

— Бро, wəре шəндəкə сэр р'е дəрхə — Мэк'сим ль дуажо кьрə qази у хwəхwа чу тəлəби Н'ьрч'о.

Н'ьрч'о к'əтьбу кəндале р'əх р'е. Мэк'сим бала хwə да хуна жь дəве к'элб дьһат, т'əхмин кьр, wəки дəрба хəдар ле гьртийə, да нав ч'ə'ве хwə.

— Wəй, мала мьн хьраб бу, ошəхе мьн кор бу. — Чок wəда əрде, сəре Н'ьрч'о т'имар кьр, — бе н'əйфа тəнибу, тə чьма хwə да бəр дəрбе, шə'ньма пез.

Н'ьрч'о чəнд щара льнге хwə бьр ани у сəкьти.

Чало һат шəндəке Н'ьрч'о бинкьр, доре чəнд фьтла чу һат, бəре хwə бəрбь əзмин кьр у бу зукинийа wi. Оса зəлули кьрə зукин, wəки дьл-һьнаве мəрйа жорда дани харе. Холə-холə һесьрабу, ч'ə'ве Чало дьһатьн. Чало

чэндък чэнд щара дора шэндәке һ'ърч'о гәр'йа, бьрине
ви аластьн, ә'рд вәда, бу зукинийа ви.

Мәк'сим али дуажо кьр, шэндәке пез сәр р'е дәрхьст
у незики автоажо бу.

— Әв р'өһ'бәр гөнә нибун, дәрк'әтьбунә баһаре, т'әзә
we ч'ә'ве хwә вәкьрана!

— Әз тә фә'м дькьм, дьле мьн жи дэшә. Бьнһер'-ави-
тйа мьн жи шькәстийә.

— Дьле тә сәва авитйа тә дэшә, сәва һәңе ван р'өһ'-
бәра дэшә.

Мәк'сим һерса әwбу бьбьһ'әщә, ч'ә'в ле шелу бубун,
р'әнг ле чубу, к'әрба дьр'ьщьфи .Әви һәңйата хwә авто-
ажо стәнд, шэндәке пез т'әслими ви кьр, һат бәр шән-
дәке һ'ърч'о сәкьни, дәсте хwә стөкөра Чалор'а бьр.

— Эт'имо, әм һәр'ьн, әм ч'ә'ве хwә жи дәрхьн набә
тшәтқи, һьлбәт ав-р'ьсқе ви һ'әйwани әwбу... Дә бьльв.

Чало щи нәльпты.

— Тә т'ьре т'әне тә дэшә... — Мәк'сим өса хәбәр дьда,
тәе бьгота к'әлб 'ви фә'м дькә, дә бьльв, бәсә, нә тә
хwә хар, шөхөла чуйи гәрәки пәй нак'әви, бьдә пешийа
мьн, — Мәк'сим стөкөра ви сәр хwәда к'аш кьр, хаст
Чало wьр дурхә, ле к'әлб р'әе, жь хайи дур к'әт, диса
кьрә зукини, ә'рд вәда, мәйт'е һ'ърч'о бин кьр, бьрине
ви аластьн.

Мәк'сим сәр т'ьлмәки р'уньшт, һивийебу п'әрч'а дьле
Чало дайнә. Хеләкә хөрт дәрбаз бу. Мәк'сим диса дәйл
к'әлб кьр, ле нә мьне, нә тәйе к'әлб гөһ нәдьда сәр ви.

— һ'ърч'о ощаха мьн кор кьр, һәма Чало дин-һ'ар
нәбйа! Мәк'сим ль һәвал кфрә гази:

— Бро, тә бьльв, пез бьбә, бәлки Чало бьдә ду эриша
пез.

Кәрйе пез к'ьшйа, зукинийа Чало нәдьһатә бьр'ине.
Мәк'сим дит бошә, кап авитә стөкөра Чало у зор-бәлаки
жь wьр дурхьст.

Чало һәй щара пыш хwәда дьзвьр'и у дькьрә зукин.

Зозане Әләгәзейә wәк ч'ьқле щьнәте: гәр'е нот'ли
халиче һ'әзар аwази п'ьмпохи у бинхаш, ч'ә вкани у го-

лед нот'ли ч'э'вед хори-п'эриа зэлал, һәwa т'эмьзэ бин-
вәкьри сәва Чало ве гаве бәтр'әнг у бер'әwш бун. Чало
пышт кон хwә авитьбу сәр ләпа, стөкөр'а хwә хар кьрьбу
у пе ч'э'ве шелуйә, бефькьр әрде дьнһер'и. Дәнг-һ'ьсе
wi т'ьнәбу, жь ве дьне чубу, нә ә'wтинбу, нә зукинбу,
нан-аве к'әтьбу, жар бубу, бьбу к'әлах...

Р'ожәке жи Мәк'сим т'әхмин кьр, кә сәр-бәрәт'е к'әлб
нае к'ьвше, һәйибийә, чуйә. Мөг'дарәке шунда Мәк'сим
р'ек'әт ,сәбә һәр'ә гөнд, бәлки к'әлба хwәр'а п'әйдакә.
Чахе әви р'анезкайи щие кә һ'ьрч'о скьтибу кьр, әще-
вәкә гьран дит: Чало сәре хwә данибу сәр щәндәке
һәвале хwә у сәктибу.

Institut kurde de Paris

Н'ЭЙР У ГОМАН

БЪНАРӨ

Бэсте лэйлан дьтэйись,
Wэрақ дьдэ бэжна қиза,
Әw р'әст пер'а дьр'әқьсә,
Өнда дькә р'еч' у иза.

Р'эзван мәқәс у мәр' һьлда
Мәшийа баг'чә бь дьл бари,
Хwләш жь сәр тьрйа вәда,
Ч'ә'вке тьрйа һесьр барин.

Qөльнга жор кьрә қир'ин,
Сәр һелине ләгләг фьр'и,
П'әрч'ә ә'wр сәр ә'смане шин,
Ширқин ле һат, кьрә гөр'ин.

Даньзьли әw т'ел бь т'ел,
Бу шьр'ьк wәк р'ишье шә'ре,
Тә'ва ә'нзәл дьне кьр мел,
К'ьмбәр шьданд к'әскәсоре.

Қарйа п'әрда р'әш қәлаштын,
У р'ез бь р'ез дәрк'әтын сәр.
Гөпке дара ч'ә'в бышкавтын,
Һелмәк бинхwәш тер'а да дәр.

Баһарә хвәш, баһарә гәш,
Хвәли һ'әмла хвә датинә,
Дәшт у зозан бь наз у нәхш,
Аһаз-аһаз хәмьтинә.

Бәсте ләйлан дьтәйисә,
Вәрақ дьдә бәжна қиза,
Әш р'аст пер'а дьр'әқьсә,
Онда дькә р'еч' у иза.

СЬБӘ ЛЬ ЗОМЕ

Дә ч'эвике чапък у жир,
Сәр пешмала коне мәзын,
Қә нъзаньм чь данин бир,
Һәв дькьрын мьнәт, газын.

Суравелкә һелинеда
П'әр'е хвә хөनावе давшанд,
Нерие кәвәр гөһер'еда,
Бабах у к'аш хвә р'ак'ьшанд.

Шьвен гөһер' һышт да һәврез
Хвә ләзандә бәрбь мале.
Нери р'акьр ши кәре пез,
Р'ашәшандә дәве п'але.

Микә вьр'ни, кәзәв шәват,
Кьрә к'алин бәр бь к'озе.
Һежа зарин ль бәрха к'әт,
Бу һешьрзә, вәкә һ'озе.

Қале дәрге к'озе вәкьр,
Бәрха р'еч'а маке хвә гьрт,
Бәрха бәрхван жь хәв р'акьр,
Дайе һәван жер'а дагьрт.

Гези һылдан, чун гөһер'е
Дө к'өлфәте мезәр бөләк,
Һәвр'а к'әтһн қош у гер'е,
Дор пәсарийа кьрын хәләк.

Йәке сьрсуме җе дара,
Иди к'ыла сьһа да кьр,
Буке һылда ә'лбе вала,
Бәрбь канийа сар хвә ба кьр.

Кәч', көр'е дөв-р'у тәрьки,
Мьздан ч'ә'ве хвә ль нав щийа,
Хөдан ә'мәл хвә фьрькин
Һаһангава р'абун сәр п'ийа.

Һәла т'әзә ч'еләк дьдот,
Букәк вәһ'ид р'у бь хели,
Сәрда һерс бу гаван, дьгот:
— Зубкә гар'ан к'ыһа гели.

Әһле эле р'абун сәр п'ийа,
Мина мозед һынгьвә жир,
Һәр кәс к'әре хвәва львйа,
Сәкьнин сәр р'ав у т'ьвдир.

Р'уньшьтбум әз ль конда
Гөһем сәр җе хез у везе,
Һәш һьһер'и тә'ве шәвқ да
Газ-гедукә Әләгәзе.

ДАГЕР'

Һәбһн жь сьнга вәкьрын,
Жь бһн кона стун дакьрын,
Кон һәв п'еч'ан у баркьрын,
Вәрга һьштһн сьнге р'ьзи.

Шьванәки дар у гопал,
Авитьбун сәр хwә п'эртал,
Бәр тә'ва бе т'афәт у һ'ал,
Бьн п'эрталда дьләрзы.

Кани мабун бе кәс, бе дьл,
Ч'әм дьк'ьшйан бе хӧлә-хӧл,
Мерга нәман сосьн у гӧл,
Зозан манә р'ут у тә'зи.

ЗЬВЬСТАН

Бәлгәк сәр дарә,
Жорда һат харә,
К'әт сәр мьлә мьн,
Пева бу шьр'ьк.

Бь ч'ә'вә хwә зоқ,
Ле бумә машоқ,
Ле әw шьқьти,
Мьнвә бу шьр'ьк.

У жь we дәрә,
Ньһер'и дарә,
Дьл ле шәwьти,
Дар мабу тә'зи.

Бае қаф сәқәт,
Лехьст жорда к'әт,
Бәрфа сәр дарә
Сар ани хwәзи.

Дәwранә һ'ӧр'ә,
Wә'дә ле дӧр'ә,
Хwә ч'ар у к'аркӧ,
Пе бьвә р'әзи.

Р'ожәкә гӱле,
Йәкә шилане,
Р'астийа р'у дьне
Әвә: чь дьхвәзи?

ДЬЛЕ МЬН ДЬМАШӘ

Дьле мьн дьмашә,
Вә дьл пе қал дьбә.
Ах бәнгзе мьн гәшә,
Қалбе мьн кал дьбә.

Ә'мре мьн бәр сала,
Мел у бәтһ'ал дьбә.
Бь вә зар'ед дәлал,
Р'ӱһ' мьн зәлал дьбә.

Мьн п'ър' к'әд у к'ар кьр,
Жь канийа хвә зәлал,
Чь вә гӱнда харкьр,
Ль вә һәқ у һ'әлал.

Ль вә һәқ у һ'әлал,
Мина шире даие,
Қиз у хортед дәлал,
Хәмла ве дьһйәе.

Һәйә гӱмана нур,
Һун сәрбазе мьн жир,
Бь зен фькре мьн к'ур,
Бькьн р'ав у т'әвдир.

Бир нәкьн ве к'әде
Әвә жь мьн һиви,
Биньн сәр қам қәде,
Чь кӱ мьн һишт һиви.

Ш А Й И Р

Баре ви хвэ хэм у кӧлэ,
Эш у к'эдэр чи wir'анэ.
Борще дьне ль сэр мьлэ,
Дэвэ, дэлил чи wir'анэ.
Т'эршмэчиге зар у дьлэ,
Бэхт у йази чи wir'анэ.
Эм машофьн, эв былбьлэ
Хьзнэ, дэфин чь wir'анэ.
Чи wir'анэ тӧ шэ'суси
У тэ дайэ бэр хвэ п'эрдэ,
Дьхази тек'эв қалке к'уси,
Ви нэ мьнэт у нэ дэрдэ.
Ч'э'в у деме тэ дьнһер'э
К'ийи, чьйи, пе э'йанэ.
Һ'эзар дьлқи хвэ бьг'ӧһер'э,
Дэлк' у долав чи wir'анэ.
Чи wir'анэ эзи жарьм,
Эве һане к'оки, зэг'мэ
Щэм ви һэр кэс хвэ дьбанья,
Дьбьн хвэҕе хвэ у дэг'мэ.

Һ'ЭВСУД

Һьш у сәвда wәки һэйә,
Э, чьр'анэ бе қальб.
Зар у зьман wәки һэйә,
Чи к'ер'анэ бе тальб.

Чи к'ер'анэ хьзна һана,
Кӧ вешартийә жь ч'э'ва
У хвэ мина п'арсәквана
Бәсте майә ләп һәва.

Вәки хвәйе хер хьзнейә,
Ле ч'ә'ве ви дәрйанә,
Һәйф зәмане, кә әв лейә,
Һ'әйфа наве мәрйанә.

Мале дьне быщвинә,
Т'ощар наве эвәлә,
Һөваләки к'еф бьвинә
Ч'ә'в дьфьр'ьн сәр к'әлә.

Малда бьрчи, дәрва һ'ьрч'и
Чь бәрк'әвә наве на.
Бәр ван ч'ә'ве шел у гьрщи
Дәрзийа щинер дьвә зйа.

Зьки мьр'ә, гөһи к'ьр'ә,
Ч'ә'в ч'ькусә, дьл к'утә.
Поз дахьстийә, мьр'уз шьр'ә,
Нә мәрйиә, нә һ'утә.

Һьш у сәвда вәки һәйә,
Э, чьр'анә бе қальб,
Зар у зьман вәки һәйә,
Чи к'ер'анә бе тальб.

ЧЬМА ДАЕ?

Чьма дае
Тә дьле хвә
Агьр даие
Бо әвләда
Дәрәм-дәрәм
Кьрә пети,
Чьма дае?
Қәт р'ожәке,

Сэр кӧр'е хwә
Һерс нәк'әти,
Чьма р'оке
Пьрсәкә сар,
Дәрпәкә хар
Тә мьн нәхьст?
Чьма р'оке
Бәр нә'сийе мьн,
Дәхәсийе мьн,
Тә гӧне хwә
Тә'л данәхьст?
Дәнге мьн у йәки дьһат,
Чьма дьле тә нәдьһат?
Әз һәқ бйама
Нәһәқ бйама,
Һәр тә дьгот:
— Ти ньһәқи!
Чьма хәлқе
Фәди наки,
Чьма бадә
Шәр'а дьки?
Чьма, чьма!

Хwәзыл дае
Һәма шарке
Тә мьн хьста
У ч'ә'вәки
Мьн дәрхьста,
Wәки иро,
Дәwса печ'ие
Тә пач'кьра
Пе шарәке,
Дьле эт'им
Һесакьра.

ЭЗЕ НЭБУМА ШАЙИР

Эзе нэбума шайир
Эгэр бэнги нэбума.
Нэбуяа йара ч'э'в бэлэк
Эзе н'эмде хвэ бума.
We эз аним хинкърьм,
Сөр' у сера эвине.
Нин кърьм у дин кърьм,
Кърьм к'увие ньвине.
Дэма щэм we нэбума
Мьн дэст давит қэлэме,
Хаз у хэте к'ышанди,
Дьда сэр дьл we дәме.
Р'ож пэй р'ожа дьсэнин.
Дьньтьранд хале we,
Сэри дьда сэр шоте
Бэ'лгие сэр бэрп'але we.
У we чэме, we хэме,
Нэр тышт дькър жь бирэ,
Эз ащьде we дине,
Мьнр а готын шайирэ.

Ай ахьри ақубэт,
Нэла бьнһер' чу кэ к'эт.

ХЭШНЕДА

Мьн калке хвэ ди
Н'алэки чэтын,
Бь қэйд, бь чидар.
Н'эбсе дэрдьк'эт,
Пешйа чар зэвтийе
Фине қотькхар.
Эw қэйд у чидар,
Нэвдэ дьк'этын,

У һәвдӱ дьсот:
Шьнгә-шьнга ван,
Һ'ал у һ'әвалә
Қалке мьн дьгот.
Мьн калке хвә ди
Һ'аләки гьран,
Һ'алә һәйвайе.
Ле бь һ'ьш, һ'әмдан,
Т'аб дани жь бәр
Қарә дьняе.
Бәре ч'ә'вә ви:
Р'әш у шин бубун,
Бубун фатәр'әшк.
Дәв, р'у хунәда
Т'әв мәшьщибун,
Дем ле бубу мәшк.
Т'унщка шийә зәр,
Бәлә бубу сәр
Әня, мәрд, кәвәр.
Ә'ня мәрд, кәвәр.
Шә'ра дор к'олоз,
Бе форм у фәсал
Шьцьтибу сәр.
Сәри т'ик, бьльнд,
Бәжн у балә р'ьнд,
Гавә т'әвәкәл.
Һәр тьшт ә'йанә,
Ве бьвә мәйт'е
Бе гор' у мазәл.
Дьл ле қӱсйа бу,
Ч'ә'ва хӱйа бу,
Дәр бубу дьне.
Инк'а бе хәдийе,
Дьлда дькьр хар
Щәгәре хуне.
Дур-дур дьньһер'и,
Мьн т'ьре дурва

Тыштэк дышьват.
У һ'эйфа һ'эйфе,
Һ'эйфа бе һ'эйфие
Дьлда дьньват.
Ви гәвде хвә гьр,
Гаве хвә давит
Ақаси һәр'ә.
Ч'ә'ве ви шелу,
Мьн г'ьре дор хвә
Тьшки дьгәр'ә.
Көла жьн у де,
Мала бе малхве,
Бе хвәй, бе хөдан,
Сәр дема бубун
Мьжәкә гьран.
Бьру у бьжанг,
Г'әви һәв бубун,
Бубунә жьжу.
Сьмела қалъм,
Һәвдө аһабу,
Бубу вәк бьжу.
Дем сьншьри бу,
Минани к'упе
Дәрхи жь харанге.
Дьл хун дьдә'фанд
Гөр' дькьр п'еле
Әлк'ана инк'е.
Хвә дьрьщрьщанд,
Вәки шур'әки
Дәре жь ви һ'али.
Иазьх зьнщире
К'афьр қальн бун,
Вәкә зөлма ви.
Қәйд у чидара,
Зор ле бьрьбун,
Анибун зәвтс.
Дьлда хвә дьхар,

Ле г'өнәбу ч'ар,
Нәдыһат қәһатә.

Қалке мьн дина
Хвә дыда зәвтйа,
«Т'опки қәт навьн
Хөре к'өлмәке».
— Әз диле вана,
Әва чь зөlmә,
К'а исафа тә
К'ане: фәләке?
Кальк дьнһер'и,
У дьпьнгьр'и,
Дьл дьшәвьти.
«Һәла бьнһер'ә:
Мьн ван гәдәнга
Фәләк бәбәхти».
У пешйа вана,
Гав дыда вәкә
Зангәки гьран.
Әван дора ви
Ба дьбун, вәкә
Дарке п'еч'ьра.
У бәр дьпәкйан,
Гава калке мьн
Авьр' дьдане.
Бәр ван авр'е туж
Дьһ'әжйан, вәкә
Чопке һ'әвшане.
Ах ван мәр'ьза,
Ван тол у дьза,
Һ'әзар қар у қил,
Анибун сәре
Қалке мьни дил.
Қалке мьни дил,
Бәдгөр'ьпи һәй
Хвә гьжәвәдкьр,

У тә бѣдита
Ван чава т'вьынг,
Дьдан бәр р'уйе хвә,
Хвә же хвәй дькьр.
Чава дьѡажйан.
У дьсьлькин,
Бәр авр'е нәѡийе...
Дәме н'ышйар бум
Жь we һевьрза
Һәѡи, нәһәѡйе.
Нә кальк, нә һ'ал,
Әзи нава щийа
Бь бәлги бәрп'ал.

Һ'але ван ѡѡжка,
Дәст калке мьн дил,
Гәло чава бу?
Әз пе нәһ'әсийам...
Гәло чава бун.
Ч'ә'ве мьн к'әсәр
Һесьра шьл кьр,
Ч'ә'вем бьр'ьжьн:
Калко we дилтйе
Қә тә нәдькьр...

САЛА Т'ӘЗӘ

Сала т'әзә
Хер у бер бә.
Т'ьжә, т'ер бә
Сала т'әзә.
Кәвани к'ав,
К.обар шер бә,
Малхве гьран
Ә'дьд, мербә.

Ль нав мале
Сьфрә сер бә,
Доре кәч', кӧр'
Жьн у мер бә.
Сала т'әзә
Хвә бьвинә,
Бьһ'әбинә,
Ч'ә'в ле т'ер бә.

ХАСА МЫН

П'еша хвә т'ьжә
Ханглиск у ч'ә'вга,
Сьпьнга-мә'ра,
Бәлге тә'льке,
Зихе узльке,
Бәре һ'әвшане,
Кӧрме баране,
Гьзере гьра,
Гиһайе гӧра,
Сәре сирме са,
Парийе мийе кьрйә.
Чәнд зьльк гәнгәз,
Бьскәк һьрйа пәз,
Стьрики қәрәз,
К'иськәк чәрәз.
Чәнд һелькбәран,
Гәврьк у чоґ'ан,
Щә'т'ьри, р'ьһ'ан,
Ашоти, һәвшан,
Мори у бьшкок,
Һьнәк гьзерок,
Ле зедә кьрйә.
Пе қәвр' хвә ч'ук,
Дӧ-се чьқ чәқчәқ,

Дәма дәнге т'ъвьнге те:
Дълкем щида дьп'ърпътә,
Хәw ч'ә'ве мьн дьшьһ'ътә,
Бәр дина мьн дьбә думан,
Авед канйа шелу тен хар,
Ә'зман дьгрә ә'wре гьран,
Р'унге р'ое дьгрә зиwan.

Дәма дәнге т'ъвьнге те:

Баг'че гōла бин же нае,
Qәй те бежи к'әтйә т'әе,
Гōл у кōлилк дьqьрqьсьн,
Бәлге назьк дьч'ълмьсьн,
Бьлбьл иди дьл навежә,
Әвине сәр чь бьр'ежә?

Дәма дәнге т'ъвьнге те:

Qәй те бежи дьнйа вьр'ә,
Дәнге зөр'не дьсәqьр'ә,
Дәфчи чомах дәфе нахә,
Ль сәр зара әф у аха,
Мәлули ль мә к'ар дькә,
Жь ве дьне дәст сар дькә.

Дәма дәнге т'ъвьнге те:

Qәй бе дьнйа дьсәкьнә,
Һив ль әсмен иди т'өнә,
Мьн һәw т'ьре дора мьнә,
Wәхт у wә'де зора мьнә,
Wәки дьне бьһ'әжиньм,
Сәр һ'әмд у һ'әмданда биньм.
Wәки qәвр'әк нура тә'ве,
Ль р'уйе һиве бьр'әшиньм,
Һив бьк'әнә шәв бьвә р'он,
Шәwq бавежә һондөр'е кон,
У нәвйа мьн ч'ә'ва вәкә,
Нурагōлийа хwөр'а шәкә.

Дәма дәнге т'ъвьнге те:

Хирәт дьвә зора мьнә,
У дор дьвә дора мьнә,
Wәки ә'wре ә'смен тишкьм,
Wәки нәмәд пашда һишкьм,
Шеwра қәт'л у қәт'ьлбаза
Ве эваре һәв п'озмишкьм.
Wәки һ'әта бьвә сьвә,
Ә'сман зәлал бьвә қөбә,
У we һ'афа Әрхәшане,
Чик сайида р'о бе хане,
Баг'че гөла диса гөлдә,
Бьлбьл диса кьлч'ик дьлдә,
Дәфчи диса ль дәфехә,
У говәнда әшқе р'ехә.
Чар, пенщ қалч'ич'әк
Хашхашке дьлр'әш,
Мьжмьжке тә'м хwәш,
Чәнд қазьндьвин,
Тө һева бьвин,
Чәнд гөһанч'еләк,
Пенщ, шәш зох кәрәнг,
Хьрпук у сьп'ьнг,
Бь әшқ һ'ьнгә-һ'ьнг.
Һьнәк п'арч'әпир,
Чап'к, чап'к жир
Һ'ьшким қәвр' кьр'я.
Бь ч'ә'ве бәләк,
Бөрийе сәр хәләк,
Бәшәра хwә к'ән,
Гаве фел у фән,
Пеш'я мьнда те
Нәв'я мьн: — ХАСЕ.
Байе адаре,
Бо we, диндаре,
Тә'в хwә п'ечайә,
Һат'я һ'әwасе.

П'еше дерэр'а,
Кэзийе we зэрр'а,
Qэйт'ана сэрр'а
К'этиэ р'эqасе.
— Калко щан, калко,
Калко шэрм нэкэ!
Мьн ширэт дькэ.
— Эва баһарэк,
— Эва баһарэк,
— Эва баһарэк.
П'еш у qэвр'а хwэ
Бэр мьн вөдькэ.
Мьн дькэ багэр,
Бэр мьн р'адьхэ.
— Эв жи баһарэк, --
Дэсте хwэ синге
Хwэ быч'ук дьхэ.
Эв гьшк баһарэк, ---
Эм гьшк жьбары.
Г'эмама тэ'мкэ.
У бэри һ'эмуйа,
Э'ниа хwэйэ ч'ук
Бэр бы мьн тинэ.
Дэ wэрэ гөр'а
Эве кóлилка
Баһаре нэкэ,
Сэбра хwэ бинэ.

Т'ЭКЕ Һ'ОРН'ОПАНИ

Т'экэки һөр' бы фэни,
Бе шьван у бе мэ'ни,
Һьлдан чэнд бызне чапк,
Хwэ гиһанд ада гөпк.
У бызьна а'щэ-а'щ,
Мина кэре дем; qыр'аш,

Р'аwəшйан нав ада хам,
Ада бьнав, ч'ерə т'ам.
Нав хьлхьлə, нав чьнгьл,
Дагьртьн гьреш, һьнгьл.
У qör'ə бу т'əке һ'өр',
Кьрна хwəр'а бу һəвсөр'.
Дит бьзьна we т'ер хар,
Һьлк'ьшйа сэр тəтзьнар,
Сəри һ'əжанд т'əкани,
Р'удана хwə бьр ани,
Wəки шьван бьнһер'ə
Т'əкə чь то «щамерə».
Чьqас гəманə сэр хwə,
Чава бьзьн дан бэр хwə,
Гиһанд орт'а чьнгьла,
Шир р'əпьсанд һьнгьла.
Чь шьван, чь дуажо,
К'е нькарə пез бажо,
Бьвə, бинə ви кəри,
Бьч'еринə та сəри.
Wa дь'антиа wi тəрзи,
Т'əке һөр'и хwə р'ази.
Т'əке т'əки к'ар дькьр,
Сэр шьвен кəр бьр' дькьр.
Ле тə бьнһер' we дьк'е,
Бьзьн хwə к'əтьн шыке.
Һеди-Һеди wək мурйа,
Санщу р'аwəшйан р'увйа.
Бьзьн к'əтьн нав хəме,
У хəм дəрк'əт жь чəме.
Т'əвда р'абун чьк бь ч'ьк,
Һəвдə кьрьн мькə мьк.
Дитьн т'əкə буйə гьре,
Сэр wi тə'ге мадəре.
Щида һьштьн т'əке һ'өр,
Т'əке əван кьрьн бьр'.
Бəри дан шьван, кəри,

Ле нэгъиштъм бэр дэри.
Та хwэ һ'эсийан ча халйан
Жана жэ'рийе wэлгэр'йан.
Льнг щот кърн һэма wър,
Бе к'ер, һ'эсан, бе лешкър.
А т'экед wa бе сэwда,
He, he һэнэ нав мэда.
Мэ бър' дькын сэр эле,
Дькын нава қар геле.
Дькын мэйт'е бе һ'эйф wa,
Хөре тэйра, хөре туйа.

БОНА БАВЕ МЫН

Мын һэйкэле хwэ
Дэсте хwэ чекър:
Ощакэк зана.
Нав у дэнге мын,
We сэр бэре мын
Һэр'э дэwрана.

Чь кō хwэр'а дьхwэзи:
Бьхwэз һэwале хwэр'а,
К'эда хwэ бьwэ р'ази,
К'аре бьһел хэлқер'а.
К'аре к'арки те харби,
Жь һэwала те сарби,
Һ'эйфа сэд у к'эда тэ
Тьрсъм тō пе к'обари.

Т'ӘМИ

(мина шмаә'те)

Каникә тә ав же вәхар
Әwe канийе шелу нәкә.
Әw әмәке бе мьнәтә,
Wi әмәки жь бир нәкә.

К'ер'а дьби дост у һәвал,
Һ'әта һәйи пер'а саг'бә,
Бәхт, тала тә һ'әлал, зәлал,
Бьра жер'а сәйрангбаг'бә.

Мале дьне, зани, п'әр'ә,
Пе wi п'әр'и зә'ф нәфьр'ә.
Р'оке сәри, р'оке бьни,
Дьһиа чәрхә, гөловәр'ә.

Бәре хwә р'аст бьдә бәнда,
У р'аст ч'ә'ве ван бьһер'ә,
Шьк у шькбәр тә нәзвьр'ә,
Пар'ава пәй ван нәнһер'ә.

Бәндә һәна п'әр' шур'әнә,
Р'аст у дәста һәв бьжберә.
Р'енга һәдие бьдә бәр хwә,
Р'еч'а мере к'ьвшда һәр'ә.

Һәр'ә у тә бәр хwә вәкә
Р'еч'әк т'әзә бь дәст, ә'мәл,
Йа на башә хwә бәр бышо
Сәре р'йа р'аст нәвә ә'шәл.

Wәки дәма чах, мәщал бе,
Дәст бьк'шини ә'мр у жине,
Бежьн wәллә мерәк че бу,
Р'еч'әк лайиқ һьшт ль дьне.

АХ ДАЕ, ДАЕ!

Ах дае, дае, ах дае, дае,
Шэвэ дьрежэ, бин мьн дэрнае,
Мина сьрсуме тэ бэрбанга шэв,
Эше у фькра эз дамэ нав нэв.
Данэ бэр к'ьла, хэва мьн нае,
Эш мьн бйэ аша э'щэле, дае!
Т'эмам р'азанэ, дьняа т'эв кэр'э,
Эв эварда сэр, сэр шан дьгэр'э,
Мина 'ви кэвре дьнге ль сэр дэ'н,
Зэнде дөкөтэ эв эш у эв жэ'н.
Щарэк жь мазэл тэ сэри ньлдэ,
Ль бэр сэре мьн вэк щара мьлдэ,
У дэст бьдэ сэр зэнда нэхвэшэ,
Бавэръм, эше пашда вэк'ьшэ.
Заньм дэсте тэ, дае, дэрманэ,
Эше мьн бьвэ н'экиме шанэ.
Бира тэданэ дае, н'элали,
Т'эне тэ мьнр'а дьгот Р'ьзали.
Мьн гавэк давит, тэ т'эмик дьгот,
Шабун у шька, дьл бо мьн дьсот.
Заньм ах диса дьле тэ ньл бэ,
Ч'э'ве р'эш диса несрада шьл бэ,
Диса дьле тэ бо мьн бьжэнэ,
Нэхвэше бе де чь'да гөнэнэ?
Шэвэ гьранэ, т'аба мьн нае,
Эше нькаръм, т'энемэ дае!
Бьбахшин көр'е хвэйи бет'абэт,
Мазэлда жи тэ наһелэ р'ьһ'эт.

Г О М А Н

Бэр ч'э'ве мьн духан,
Буйэ р'эшэ-думан
Ле дьл дьбе Вайэ:

Феза ван хьлхьлэ
Э'wред гьран, шьлэ
Э'смани ч'ик сайё.

У бы һ'эсина дьл,
Сьвьк дьбьн мьн кёл,
Гёмана мьн хвэшэ,
Чьм кё заньм э'сэ,
Бьн бэрфа кэвн, т'эзэ
Һэрт'ьм э'рди р'эшэ.

К А Н И

Кани: — һ'ьсрэтэ,
Кани: — зйарэтэ,
Кани эw ава
Авьлһ'эйатэ.

Эгэр дьхвэзи
Аве же вэхви
Wэрэ чок вэдэ,
Бэр п'антэ бьдэ.

Кани исафа
Дьле сахайё,
Һ'элал, зэлалэ.
Кани эw бьрца
Бэр бьрускейё,
Шэнгэ, шэмалэ.

Кани һесьра
Ч'э'ве дьнейё,
П'ьр'э бэрэк'эт.
Дэрмане к'эсре
У к'эсарейё,
Һеса у шөрэт.

Қани ськ'ана
Бир бавәрийейә,
Жь бо и'санәт.
Қани, канийа
Ә'мыр—жинейә
Бе қар у мынәт.

Қани к'ълита
Хер у хьзнанә,
Қани сәрт'аща
Ә'мре и'санә
Хәмла щьһанә.

«НАРЗАН»

(Ава мәдәнийе ль Кисловодске)

«Нарзан» бьра әшто канийә,
Фәратәк ав бәр дьчә,
Фәқәт зана өса кьрйә,
Фәқәт буйә һ'әзар п'әрч'ә.

Жела давен фьшнә-фьшнә,
Һөндөр' к'очка р'әнгә гөл.
Һәр гөлләкә we дәрманә,
Дьреж дькә жина дьл.

Һ'әким, лоқман, дьбен: дәма
Дәрмане хвә че дькьр,
Әшқәра we гөлләк «Нарзан»
Ә'сә-ә'сә, т'әв дькьр.

Дьбен зуда, зуда, зуда,
Дәма «бөһөшт» ә'рда бйә,
Әв хас баг'че «Нарзан» теда,
Щи мыск'әне хвәда бйә.

Паше, дыбен: перс к'эт хвэда
Сэр бэнде хвэ һ'эзар һ'ыш,
Пек'эт педа «бõһõшт» дада
Биркыр эва қõлч'а һышт.

Эз ньзаньм р'эстә, нә р'аст,
Ле ә'йанә, кõ «Нарзан»,
Wәкә ава авьлһ'өйат,
Ә'мыр дьдә р'õһ' у шан.

ЛЬ КИСЛОВОДСКЕ

Әв хас баг'чә әwқас бәдәw,
Әwқас к'aw у ньтьрйә,
Qәй те бежи носта нәщар
Бь дәсте хвә чекьрйә.

Һәр хõйанәк, халичкә,
Т'ел: кõлилкед р'әнг-аваз,
Шам у шõрәт һәв һунанә,
Ль бьн қәйде симе саз.

Сосьн: ч'ич'әк, гõлед р'әнг-р'әнг,
Чит гьртьнә бь сьре,
Mәрьв т'ьре бьндарука
Qиз, буканә дьстьрен.

Ль нав һ'әwзе мәрмәри мәрд,
Ав жь фьшна wәк гәwлаз,
Һәв дьалә у пе дәйдә,
Хõшә-хõшә һ'әйр, һ'әwас.

Хõшә-хõшә у ль һәва
Т'әв тиренща дьлизә,
Ле дьнһер'и, ле ньзани
К'әскәсорә, йан қизә.

Аһьл, шаһьл һ'эзмэк'арьн,
Һәрчар қолч'е дьне тен,
Зәндәгьрти дьминьн сәр
Серһ'өкме т'әбйәта шен.

Әв хас баг'чә, әвқас бәдәв,
Әвқас к'ач у ньтърйә,
Қәй те бежи нәш у нигар
Һоста нәшар ле кьрийә.

ХВӘЗЬЛ

Хвәзъл р'енга Сълеманийе
Мьн карванәк бьдита,
Барә карван к'охда мьлда,
Мьн арванәк бьдита.
Дәрге сура Диһарбәк'ьр,
Мәрд-мәрданә вәкьра,
Қиз у хорта бьск, т'әмори.
Дьле хвәр'а шәкьра.

Бәр бь гәлиә Ә'ли-бәге
Гавәк фьрә бавита,
У Шәнгала хвәйә' қәдим
Шам у шөрәт бьдита.

Мьн бьдита Дьщлә у Заб,
Бе хун у к'ем бьк'шйана,
Кәле қәт'ле, бьрще зөлке,
Һ'өкме к'өлме һ'әлшйана.

Хвәзъл-хвәзъл мьн бьнһер'йа
Сенедеще, Дьһоке,
Хер у хвәши ле бьбарйа,
Дәвса шин у шьһоке.

Дәвса т'оп у танке гьран
У хунмьже нав и'сан,
Жийин бьбйа һеса, арзан,
Ә'мьр бьбйа мәһришан.

Хвэзыл-хвэзыл дэнге дьне
Мьн бь к'орди бьбниста.
Бэр мьсамед жь рөһ' дэрген
Qиз у хорта бьлиста.

Пирэжня к'офи, к'ьтан,
Wэргьртына wэк щара
Сэр щенике бьск у мьрщан
Qотька п'энг харкьра.

Н'эмд у н'эмдан we к'обарийе,
Хэмла хwэ хас т'амкьра,
У тек'эта сэрговэндийе,
Ч'эпыл бь дьл бакьра.

Хwэзи н'эму хwэзи, хwэзыл,
Мэ ль нэвдө щэмкьра,
Сэр нэв щида т'эв зьл бь зьл,
Һелуна хwэ чекьра.

У бьбуна хwэйе к'эде,
Хwэйе н'өкм у қәләме,
Хwэйе хwэ у һәқ у сәде,
Ль нав щьһан; а'ләме.

Паше щьһан т'эв бьдита,
Мөм у Зине сэр дьк'е,
Бөк'о бь ван ч'э'ве ч'ькус,
Ль ван тек'эта р'ьк'е.

Дьбьстана к'обра к'орди
Р'ашwөйа we мадәре,
Һежа дьле мьн һеса буйа,
Жь к'эсар у к'эдәре.

Һежа мьне бэр һэйкәле
Шәһ'ида сэр харкьра,
У ә'мре хwэ т'ам у т'эмам,
Сэр доза ван п'аркьра.

Н'ЭЗАР—Н'ЭЗАР

Н'эзар-н'эзар сал у зэман,
Нат бõһõри ч'йаед мæ ман.
Н'эзар-н'эзар ав у тофан,
К'ъшйан у чун, канийед мæ ман.

Н'эзар-н'эзар қәбил у бәр,
Сәр аха мæ саз кърьн шәр',
Wәкә бәрфа синге Сип'ан,
Н'әлийан диса ч'йайед мæ ман.

Н'эзар-н'эзар шар п'ар кърьн,
Н'эзар н'эзар нав ле кърьн,
Т'офане шушт диса бърьн,
Диса навед қәдим сәр ман.

Н'эзар, н'эзар сәд сал нәр'ын,
Мәрд у нәмәрд сәр бьгәр'ын,
Тә бәрнадьн әм жь дәстан,
Wәлате мæ хwәш К'ордьстан.

«ЭЗ»—И

Эзи кола сәр кола,
Кола п'әнще нав дьла,
Мәжõ дьдә нав к'ъла,
Шьл у шә'тйа нав шьла.

Не кәс — «эз»-ийе нәчуйә пеш,
Нә буйә шамер, нә дәвреш,
«Эз»—и шужьн у дьреш,
«Эз»—и мәрәз, «эз»—и эш.

Кьнге «эз»-е мæ бу әм,
Ньнге дәме мæ бе дәм,
Ньнге әме бьвьн әм,
Бьвьн сәрбәст у бе хәм.

ЧЪМК НӘЛА НҒ

Ч'ынгин мә һат,
Зынгин мә һат,
Нөгъһиштън т'ө
Һәҗ у сәде.
Гьрмин мә һат,
Хьрмин мә һат,
Р'анәбун сәр
Җам у җәде.
Мә хвә бакьр,
Мә хвә ча кьр,
Нәбун хвәйе
К'ар у к'әде.
Ах, ах, ах, ах,
Даг'а сәр даг',
Сәд һ'әйф дьчын
Мәщал у чах.
Сәр бәхте хвә
Дьбьм тьма,
У р'ьнд заньм
Мә'на чьма.
Чьмк мә һәв'а
Нәкьр ч'ынгин,
Чьмк мә һәвр'а
Нәкьр зынгин.
Нәкьр гьрмин,
Нәкьр хьрмин.
Чьмк һе һьнәк
Щә'ш у тола,
Хвә данә бәр
Тәл'де пола.
У һьнәк жи
Бунә нок'әр,
К'әтьнә ван
Р'аст у чола,

Чьмк пышта хвә
Р'ьнд надьн һәв,
Һ'окме хвә зор
Накьн т'өв һәв.
Чьмк әм бы т'өв
Хвә к'ар накьн,
Чьмк әм һе һәв
Бавәр накьн.
Ләма һе-һе
Әм р'әбәнън.
Чьмк һәла һе
Әм нә әмьн.

ЫНА МЫН, ЛӘЛЕ

Һ'әзар йәк баве мәрйя кә һәбә,
Минани һ'әзар йәк наве хвәде:
Мәрвь жи бы хвә пьспор, занәбә,
Эт'имә, нөхсан, дәма ма бе де.

Әвләда бьһер', сәр чар п'ар у р'яа,
Минани шере бык'әвьн т'әле,
Манә бәр қәфа, вәк к'омке севийя,
К'ордьстана мын, ына мын, Ләле.

Мина we дәмә дәнгәки бангкә,
Шьвета ә'врә ә'вле быһаре,
Бәрхе хвә бинә ль мака данкә,
Бәшәре гәшкә вәк к'әскәсоре.

Бәсә бәрәдә'н һе зерә-зеркә,
Һ'оза тә гьран, бе шьван, бәрхван,
Бәрхе хвә к'искә, берийе мийа беркә,
Шир у маст бык'шә вәк аве арзан.

Бәрхе хwә межок бицә бьмежин,
У нәбане хwә бинә бьбанә,
Бьра кәлилк дьн. һ'ьнар у нежир
Һәркәсәки сәр warе хwә дайнә.

К'өрдьстана мьн, ьна мьн Ләле,
Әм к'ьнге дәрән дьлде балч'емка?
Йәктйер'а, т'әв к'ьнге бен: — бәле, —
Ала хwә вәгрьн сәркелке к'очка.

* * *

Бәр к'өбарйа К'өбаре,
Гьридаг'е сәри дани.
Мьн т'ап нәкьр бьн बारे,
Һ'өб әвине гьрани.
Һәта мьн хwә р'апеч'кьр,
У дьле хwә бәр вәкьр
Го: — Сәд йазьх дәрәгә:
— Мьн бащ хwә һьлани.

* * *

Бәжна тә бьльнд,
Газ — гәрдән мәйдан,
Ч'ә'ве р'әш, бәләк
Ч'ьра у шәмдан.

Бәшәрәкә хwәш,
Wәк тә'ва сьбе,
Т'ьм сәр деме гәш
Һавене һ'өбе.

Тә к'ән у хәбәр
Һәвдә алийанә.
Зьлфе р'әш-мәрмәр
Сәрда тәwйанә.

Заре тәйи зиз,
Дькә дил дьла,
Әш к'обра ә'зиз,
П'ър' дькә кәла.

Сәр бәдәна һ'өр,
Дө һ'наре фиғ,
Дө лал у дө дөр'
Р'агьртинә т'ик.

Әвина тә п'ър'
Бә'ра бе бьнә,
Бе дәлав, бөһөр'
Ә'сманәк шинә.

Вәк космодром
Ль Байкануре,
Бәдән тә әшқас
К'обар у мәрдә.

Жь we бәдәне
Бәндә вәк нуре,
Сьвьк у һеса,
We сәр хwә бәрдә.

Әз әв дьл ч'ьвик
Әв шайире дин,
Дькьм к'ар бькьм
Форма Гагарин.

Хwәра ч'ар бькьм
У хwә бьхөр'ьм
Нав ви ө'смани
Бе хәм бьфьр'м.

Домам дьле тә һәстәйә,
 Агре дьле мьн гөр' дьки,
 Ахьр әв дьл бона тәйә,
 Чь алаве ле п'ьр' дьки?

ДӨ ЩАРА

Дө щара иро
 Мьнр'а т'еле хьст,
 Щәмәда дьлем
 Н'әл к әте, н'әля,
 Дө щара иро
 Дьле мьн лехьст,
 Әвине фур да,
 Вөк бә'ре, к'әля.
 Дө щара иро
 Дьл кәвьр һәстә,
 Да бәр фьтила
 Әвина мәстә.
 Дө щара ани
 У бь дьл һәв хьст,
 Ч'ьра кьлч'ике
 Әвине вехьст.
 Дө щара иро
 Дьлем хвә н'әсья
 Гәло нив щаре
 Домам пе һәсья?

СӘР ҚАНИЙЕ

Хәлә-хәлә
 Қанийа сарә,
 Синге ч'ийе,

Доре говэнд
Гьртигә пежәк
У қыщийе.

Нура тә'ве,
К'әтийә нава
Ава сар.
Ве бь дәнге
Р'әнга пер'а
Гьртигә зар.

Ҷьлпә-қьлпә,
Говәк-говәк
Ав дьчә.
П'әнше тә'ве,
Вавда буйә
Халичә.

Ҷьлдайә жор,
Дав у дәльнг
Кәч'әк наз.
Дьгәр'ә нав
Пежәк, қыщийа
Вәкә саз.

— Чь дьгәр'и,
Чь онда буйә.
Физа дәнщ?
Ва же пьрси
Бәрхванәки
Тәр'и, гәнщ.

— Г'әһара мьн
Ҷежа г'өһе
Мьн дәрк'әт.
Қә нъзаньм,
К'али пәкйа
Бьрқ ле к'әт.

-- Wəpə p'une
Kəzi zəpe,
Lь щəм мьн.
Печ'ийе тəйе
Ава сарда
Бьщəмдьн.

— Н'əтə бəрхе
Мьн т'əв р'абьн,
Бьч'ерьн.
Эме бь т'əв
Gōhapa тə
Бьгəр'ьн.

— На нахəзьм,
Tō хортəки
Нəвсəки.
Те бьшкoke
Синге мьни
Gəwp вəки.

-- Дəст бавежи
Синге мьни
Бь сəдəф.
Tьрсьм бирки
Tō gōhapa
Мьнə н'əйф.

БЕ ТЭ

Э'рəб у ə'щəм,
T'ьрке бе мал, н'ал,
Ль сəр синге тə
Нəтьн нəв к'əтьн.
Хəмл у р'əwшa тə,
Бьрщ у н'əwше тə,

Т'эв э'блукьрын
У сэр р'ак'этын.
Хал у хэте тө
Данэ нав зэрга,
Көч' у көр'э тө
Жь мал дэрхьсын
Данэ пыш дэрга.
Эв әвлөде тө
Т'эв һыштын эт'им...
Ло, эт'ими һеч':
Тэвдө тиш кьрын,
Бьр' у ниш кьрын,
Һэв кьрнын хәним,
Кьрын полә һур
У кьрын чэрэз.
Көла сэр көла,
Һэв кьрын хэрэз
Бунэ п'әл у дар,
Пыштгьре қэрэз.
Wәлат, ах wәлат,
Хәрибьм даје,
Бари гьранә,
Бин мьн дәрнае,
Ве дөтирәтие
Әм шәwьтандьн,
Ве бехирәтие
Әм п'әр'ьтандьн.
Әм баскок кьрын,
Кьрын хwәй көл, тә'н,
Һыштын бе шьван,
Һыштын бәрөдә'н...
Wәлат, ах wәлат
Хәрибьм даје,
Дьле мьн тәнгө.
Ах у бәре тө,
Ва тә'в гьртьнә
Хөбар у зәнгө.

Иивїемә гәло,
К'ынге лавед тә,
We һәвдө быгрн:
Вьвн йәк дәнгә.
Тә т'өндөр'өсткн,
Хәмла тә т'амкн,
Ль сәр синге тә
Гава фьрәкн,
Тә вәгәр'иньн
Шөрәт у р'әнгә.
К'өрдьстана мьн,
Жин у бина мьн,
Дайка һәр у һәр.
Бе тә, бе к'арьм,
Мьрики сарьм,
Мьрийе бе мәг'бәр.

ЖЬ К'ӘРБА ТӘ, WӘТ'ӘН

Жь к'әрба тә wәт'ән
Ду дьле мьн к'ышйа,
Г'ьсрәта тә wәлат,
Дьле мьн зә'ф эшйа.
Дьле мьн зә'ф эшйа,
Чьм кә ньһәд әзъм,
Чьм кә жь тә дурьм,
Чьм кә һе қәрәзъм.
Ба бу, бобәлиск бу,
Мьн зу р'йа хwә шашкьр,
Г'әта ль хwә һ'ьсйам,
Ҡейра арван ашкьр.
Анин тә п'аркьрн,
Анин тә чаркьрн,
Дәсте әвләде тә
Ль сәр тә саркьрн.
У we һе, һе саркн,

Дыле һе, һе бешә,
Чъм кӧ арване мӧ
Һе, һе дора эшә.

ДОТА К'ОРДА

Дәв у дьран: э'йни дьк'ан,
Сурәт гӧле дьбьшквьн.
Ә'нинга чил, мина шәмдан,
Қоле зер'а сәр дӧшхӧльн.

Кәзинге ал мә'ре тәйар,
Бьру, бьжанг тире хәдар,
Кәсе к'әт бәр р'әва тира,
Һәвә нане хвә тьси хар.

Ч'ә'вед бәләк канийе сӧр'е,
Әвин у сӧр' те сьхкьри.
Гәрдәна чил һ'әвке дӧр'е,
Бо әвинйар қорьхкьри.

Һәбйа хортәк һежа у сах,
Бәхара ав канийа сери.
У жь маҷ'е гәрдәна чил,
Т'ер нәбйа, һәр, бьма дери.

Бьдита мьн, бе пьрс, пьрсйар,
Р'енга дьла бьчуйа дьла,
Бь һәлали у зәлали,
Әвин бьбйа п'әр' сәр мьла.

Мьне бь к'еф бангкьра хорт,
Әв кәч'а хас тә бьмбарәк,
Тә һ'әлалбә вәк шире де,
Гәрдәна чил, ч'ә'ве бәләк.

Дӧ ч'ъвике
Баск нешинӧ,
П'эр'бӧлӧк.
Һӧв ша дьбун,
Дорба дьбун
Wӧк хӧлӧк.

Ч'ив, ч'ив һа ч'ив
Иар у йарти
Дьлистьн.
Дьне дӧр бун,
Нӧ дӧнге, нӧ һ'ӧс
Дьбһһистьн.

Qиза мале,
Бӧр пешмале,
Һӧйр у һ'ӧсрӧт
Ньһер'и.
К'ӧсӧр к'ӧшанд,
Дьл пе һ'ӧсанд,
Шӧрма сор бу:
Бӧре хwӧ ле
Гӧһер'и.

Ӗз Кӧсор'а хӧбӧр дьдьм,
Наве тӧ те дӧве мьн.
Ӗз Бӧсор'а ва ша дьбьм,
Тӧ тейи бӧр ч'ӧ'ве мьн.

Wӧки ӧса ч'ӧ'внӧбари,
Wӧки ӧса дӧхӧси,
Зани ӧзи дьл ч'ӧвикьм,
Чьма qӧ'мын напьрси?

СОР'А — Н'БЗРӨТІ

Шьер у поэм

Һатьбумэ ч'ие,
Wэки бэрэвкьм зарготьна д'я'р'.
Шэв у р'о готьн:
Шьвана готьн,
У пира готьн,
У кала готьн —
Нэ сәри һәбу, нә бьни...

Мьн сәр қәйт'ане әв гьшк нвисин...

На, т'әне мәни зарготьн нибу,
Wәхте әз һатьм бьн коне спи,
Нә жи тә гөне баране бьгьр,
Ч'әвед тә бой мьн бәйт' у ч'ир'ок бун,
Мәша тә — р'әқас,
Дәнге тә — к'лам,
Бруе тәйә к'aw — тедәрхьстьнок...

Бьн барана гөр', йа кә ледьхьст
Дәфа чадре бь т'ьлие назьк,
Мә сәwранд һ'әба хwәйә дөр',
Мина сәрһатийә Мәме у Зине,
Ләйле у Мәшнун,
Хәще у Сиабәнд...

У мьн нвиси сәр қәйт'ана дьл...

Һәрр'о we бежын сәрһатийа мә —
Каниед зәнҗыл,
Знаред зәнгин,
Барана нәрмык — бь левед тәнък...

ХӘЛАЙИ

(Жь щмаә'е)

Хәлайе гот:

— Бәр мьн кәс т'ап накә!
Ч'еләке кьр мьзин:
— Ле әз чьмә?
— Те пе чь шәр' бьки?
— Пе гьреша хвә!

Хәлайе гот:

— Бәр мьн кәс т'ап накә!
Зәвие кьр хөшин:
— Ле әз чьмә?
— Те пе чь шәр' бьки?
— Пе сьмле хвә!

Хәлайе гот:

— Бәр мьн кәс т'ап накә!
Хәбатчи кьрә гази:
— Ле әз чьмә?
— Те пе чь шәр' бьки, һесир?
— Пе р'өһ'е еwә,
Пе нан у шир!...

Дьжмьне хвәр'а
Тьшткн нәвежьм,
Мақдули нинә...
Ле әз чь бежьм

Пешване һанр'а,
Е шьмә'т фьрот,
Wәт'ән жи пер'а,
Кәри-сури пәз
К'ьр'и у ... бьр дот...

МЕВАНЕ ҺАРТ'МИ

Чахе К'сенофон һат К'ордьстане —
Неч'ирване мә дьһатын
Жь нав меше сьх,
Хwәлибещара ә'рд шовдькьрын,
Wәки гәньме зер'ин бьчиньн —
Бь дәсте р'асте.

Чахе К'сенофон һат К'ордьстане —
Хwәде И'са һе нәшәндьбу
Жь жоре бәржер,
Wәки мәрвбә нава мәрьва,
Нә жи һәлә һе Мәһмәд п'еханбәр
Дин у өлме хwә һәв дьсьwьранд,
Чава һә бандьн-дине һәри зор.

Чахе К'сенофон һат К'ордьстане —
Плутарк'осе фьрштәнг жи
К'сенофонр'а нәдабу ч'ер'а
Бона дьле сах,
Бона дьле хер,
Бона дьле р'әм...

Чахе К'сенофон һат К'ордьстане —
Тә'ве шәwq дьдә сәр ч'иәе кәрда,
Кө нәк'атьбун бьн нире дьжмьн,
Бьн дәсе хәлqе
У Баба-гөр'гөр' дьшхөлин нөһ,
Чава шамдане азайе.

Бън ишқа вана
Неч'ирване мә дьчун нечире,
Хвәлибещара гәньм дьчандьн -
Бь дәсте р'асте,
Шьване мә жи пәз дьчерандьн —
Бәр п'але ч'иа...

К'сенофон т'ьме те К'ордьстане —
Те — бь дьле сах,
Те — бь дьле р'әм,
Те — бь дьле хер...
Бра сәр ч'ә'ва
У сәр сәра бе...

К'Е КО БЕЖӘ

(Жь щьмәте)

К'е ко бежә: «Һоба тә
Р'ьндьк нинә»,
We шураки йан хәншәрәке
Дьле мьн хә.

Ишьқ к'әтийә ә'рд — ә'змин,
Һьнәк дьвен: —
— Сбә сәфи бу?

Ле әз дьвем: --- Чьма навиньн,
Әвина мьн те у дьчьрусә!

Шьнгин к'әтийә ә'рд у ә'змана,
Һьнәк дьвен:

— Лейи р'абуйә?

Ле әз дьвем: — Чьма һун набһен,
Хьрминийа мори-мьрщанайә!

К'е ко бежә: «Һоба тә
Чьқас р'ьндә»,
We жь дьле мьн ава сар вәхвә.

Хwәде р öһ дайә,
Бьн дәйне Хwәде
Әзе дәрк'әвьм?

Дьне щан дайә,
Бьн дәйне Дьне
Әзе дәрк'әвьм?

Wәт'ан һöб дайә,
Бьн дәйне Wәт'ин
Әзе дәрк'әвьм?

Ә'мре хwә дьжим —
Дәйне хwә дьдьм, —
Wәкә шире хwә...

Пар ви чахи,
Гәрма нивро,
Әз бум меван ван чимана,
Мьн шә'ра хwә бой тә вәкьр
У сәр тә кьр си у чадьр...

Нһа дурьм,
Тö жи п'ала ч'йа—ч'айирада
Нһа лә'са р'ез дьки,
К'елөндийа хwә т'ьм туж хwәйкә,
Кö нәэшьн гөл у гиһа.
Нәви—нәви тö хьравки
We һелуне,
Кö дьле мьн
Пар ви чахи вьрда дани.
We бьфьр'ьн кәшед бире,
We бьфьр'ьн кәшед бире
Жь чайира шаһьлтие...

К'ЪЛАМА СОР

Эзе пьрскъм: — Қизьк,
К'ижан р'энги һ'ыздьки?

Һәрге шабе бьдә:

— Е сор!

Эзе бьхәмьлиньм

Синг у бәре қизе

Бь гөл-сосьнед сор.

Эзе пьрскъм: — Қизьк,

К'ижан р'энги һ'ыздьки?

Һәрге шабе бьдә:

— Е сор!

Эзе вәргьрьм

Бәжн у балед қизе

Бь к'ьнще сор.

Эзе пьрскъм: — Қизьк,

К'ижан р'энги һ'ыздьки?

Һәрге шабе бьдә:

— Е сор!

Эзе зинкъм һәспе к'өмәйт,

Вәки бьр'әвиньм

Бәрбь п'адшатиға сор,

К'ө бәрбанга тен у ...начьн.

КЛЕОПАТРА

Клеопатра, клеопатра,

Р'асти тә һатьм

Нә кә we бәр'йа Саһареда,

Ле орт'а ч'йае бьльндә һ'кйат,

Р'еза к'ижана дьк'шә шәв у р'о,

Минани ч'әме Нег'осе

Бәрбь ә'змана,

Һ'ата-һ'әтайе.

У тэ эз бьрм бь дэрге тэнгр'а
К'очк—сарае хвэйе бузханэ,
К'ө сөр' — зьвьстан
Дьк'отан дәри у к'өлэк,
Данин сэрма, мьж у думан..

Клеопатра, ханьма бэрфин;
Клеопатра, хорийа бэрфин,
Сэр гьрке мьле тэ дьмьлмьли
Хеликэ қэрқәш — бэрфа йәкшәви
У кәлийе һ'әве данибун назьк
Сэр бьск — бруе тә.

Бьльндайи бу т'әхте тәйи сар,
Сэр к'ижане мьн һ'шйари дит
Хәвнәкә қэрқәш
У р'амусана бэрфин жит...

Клеопатра, Клеопатра,
Тө тей бира мьн һәр сал, ви вәхти,
Кө бэрфа сөр'е дьбарә һурьк,
Р'амусана сар
У хәвна бэрфин тө мьр'а тини,
Кө қалчичәке әвине
Р'абнә жь хәве,
Бьн буза қөр'не.

Клеопатра, Клеопатра,
Зьвьстана мьн, һәвина чуйи...

Н'ОБ У ДОО

Қәвл дәстпедьбә
Жь к'әсәра дьл,
Ле хьлаз дьбә
Шайа ч'әвада.

Доа қьсәйә т'әви хвә,
Т'әви р'өһе хвә.

Н'об дэстпедьбэ
Жь шайа ч'э'ва,
Ле хьлаз дьбэ
Нав к'эсэра дьл.

Н'об жи қьсэйэ т'эви тэ,
Т'эви р'öhe тэ.

Э'мьр қьсэйэ
Т'эви хвэ,
Т'эви тэ:
Нэ дэстпедьбэ
У нэ жи — хьлаз.

Мьн һэспе хвэ
Ч'емда дьшушт,
Wэхте қизэк р'абу жь ч'ем,
Гэрдэна хвэ да р'о-тэ'ве.

Жь гэрдэне н'эвкед аве
Дьбун мьрщан
У дьк'этнэ сэр кōлилка...

Эз незик бум,
Эве хвэкьр п'эр'е кэва,
Фьр'и у чу:
Бук бьрьнэ э'рш-э'зман...

Һэспе мьни пақыши к'ав
Мьн сэре р'е-дърба дьхэ,
Ле навиньм н'эта ирө
Эвина хвэ, йа кō дэрк'эт
Жь элк'ане ч'эме wэ'дэ
У мьнабу, у мьнабу...

Орт'а мәда — ч'эмәк...

Эз ль ви бәри,

Тө ль ви бәри...

Ч'әм дьк'шә, дьк'шә шәв у р'о,

Ле зәлал накә

Орт'а мьн у тә.

Орт'а мәда — гәлик...

Эз ль ви бани,

Тө ль ви бани.

Гәли т'ъжә буйә бь дәрд у кола,

Ле гōман набә п'ъра

Орт'а мьн — тәда.

Эз ль ви али,

Тө ль ви али...

Р'ōh'е ч'ийа

Р'ез бь р'ез-конед ә'рәби...

Сизәк дьгәр'ә бса наз у нәрм.

Сөр печ'йе льнга...

Кон бь кон

У йәк-йәк ч'ъре обе ведьхә —

Р'ōh'е ван ч'ийа.

Т'әк-т'әне бәрбь коне мьн нае,

Ах, шәвәр'әше у т'әнетйе

Бона мьн тинә, —

Р'ōh'е ван ч'ийа.

Р'ез бь р'ез-коне ә'рәби...

Дурва ч'ърак хойа дькә,
Жь we дьгрым,
Дьчъм, дьчъм...

Бьн чадьре
Бук бешике дьһ'эжинә...

Ах, дйа мьн
Зар'отийә мьн дьһ'эжинә,
Ле стәйрка ... хәw же дьзинә.

БАЛЛАД ДЭРҺЭҚА КОНЕ МӘ

Калке мьн хwәст маләке чекә
Сәре зәвие,
 Бьне зәвие,
Г'име we авит,
Ле дьжмьн һьлшанд...

Жь муйе нери калке мьн һунанд
Конәки фьрә
У вәгьрт бәр сөр' у сәрме, қәзйәе...
Ле дьжмьн пәй һат, чава т ә'ристан,
Wәхте р'оа динщ п'әнщ дьк'шанд,
Чава кәла зор —

Коне мәйи зор

Бь хәwнед зар'а, бь хwәстьн-гөман
Бәр шөвәр'әша р'адьбу,
Г'әта бәрбанга хер-хwәши-дьһат,
Ишқа хwә дьда,
Чава шур-силәһ' ишқа хwә дьда —
Кал — баве мьнр'а...

... Нһа коне мэ қәт-қәт дьр'ызә
Гоше маледа,
һиме к'ижани дьжмьн һылшандйә.

К'а к'е дьзанә йане бир тинә
Ван қәте конда чька чь һәйә?

Т'ариқәкә зор ыра дьр'ызә...

Сьлав да
Ишқа пешьн,
Бәрфа пашьн...

Хәтре хвә хвәст
Жь бәрфа пешьн,
Жь ишқа пашьн...

Өса дәрбазбу
Орт'а ишқ-бәрфе
Һавина һ'өбе.

Әз бей тә һымзъм, —
Чава гәли,
Т'әви тә бьльнд, —
Чава һесу.

Әз бей тә кемъм, —
Вәкә дьләк,
Т'әви тә зедә, —
Вәкә дьләк...

ЧАВА ПЭЙАЙИ СЭР ЭРДЕ БУМ

Йэкъм, эз йэкъм.

Р'астә ч'рамә,
h'өсьлщәмалъм,
Ле зә'ф қөр'әмә, нәә'йан,
Т'әне, нәнаскъри.

Эз дъвем,
Эз дьбнем,
Йәк—йәкә...

Һәрге дьхвэзын пәйабъм
У бем сәр әрде,
Мьнр'а бышиньн йа дōда,
Дōа — дōрозгә кери к'е тен.
Мьнр'а бышиньн йа дōда:

Эз бежъм.
Әw бьбне.
Әw бежә,
Эз бьбнем.

У жь шабуне
Гәма һәспа хвә эз бәрдьм.
У ә'wра шовкъм,
Бьрқ — брускер'а бьлизъм.

Йәк — йәкә
Дōдō — һ'ьзкърьн...

Жь р'амусана орт'а мьн у we
Бьра бьбшкьвә е сьсийи
т'ьфали нэзьк,

Wәки бьльсә:
— Бона чйә ә'рд?
— Бона чйә ә'вд?

Н'эвтекеда азе нишандьм

Жь жоре—жере,

Нәр тышт, кӧ Хвәде

сецьрандьбу

Нава н'эвтеке,

Ле эз деме хвә нагӧнезьм,

Чава Хвәде кър, кӧ жер нас

нәкър,

Нә жи кӧр'е хвә эзе вәр'екъм

Жорда бәрбь жер,

Чьмки Хвәде шашикър,

Кӧ кӧр' т'әне шанд,

Хвәха ма жоре —

Т'әне, т'әк — т'әне...

Йәк — йәкә,

Дӧдӧ — н'ьзкърн,

Сьсе — ощахә...

Ле эз натърсьм

Жь чара, пенща у шәша,

Щоланг дьн'әжьн

Орт'а әрд — әрша.

Хвәдети оса сьст дьбә,

Ле қәвин дьбә мәрвати.

... Щоланг дьн'әжьн

Орт'а әрд — әрша.

Йәк — йәкә,

Дӧдӧ — н'ьзкърн,

Сьсе — ощахә,

Чар — к'омәкә,

Пенщ — т'фақә,

Ле шәш — қәватә...

Нивийа мьн бьн,

Әзе лә'де бем бона е н'эвта,

Сэва к'ижани ә'рд к'урә,
Ә'зман жи дурә,
Ле дыһ'эбинә,
Ле бавәр дькә,
У т'әмьз майә жь дәр у
һөндөр'.

Әзе пәйайи сәр ә'рде бьм,
Әзе бьгәр'ьм сәр ә'рде,
Wәки әw жь жер — бәрбь жор нае.
Mьн зува дьжмарт кәл у
һесре wi,

Хwәде... ша дьбу...
Әзе һесабым бь һ'әбандьне,
Бь баварбуне, бь пәрқьшйа
'wi,

Оса һесабым,
Wәки һ'ьшйарбым
Т'әви һ'әвтйа те,
Т'әви бәрбанга һ'әвтйа т'әзә
Инк'аркьм йәкшар
Йәкти — хwәдети,
Йәкти — т'әнети,
Йәкти — нәтьшти...

Йәк — йәкә,
Дөдө — һ'ьзкьрын,
Сьсе — ошакә,
Чар — к'омәкә,
Пенш — т'фақә,
Шәш — qәwатә,
Ле һ'әвт... һ'әвт — элә,
Мака мерьвө.

...Иди һатьмә, иди вьрамә,
Сәр ә'рде,
Әз кәр'е ә'рде
У һәқиқәтие.

Һәрге хвәйкә
 Мьхәк нәләке,
 Нал жи — һәспәке,
 Һәсп — мерхасәки,
 Мерхас — маләке,
 Мал жи — гөндәки,
 Гөнд — щмә'тәке,
 Wәлат we чебә!
 Wәлат кә чебу,
 Мьхәки бькнә
 Һ'име we мале,
 Сәршемикева
 Нә'ле дардакьн,
 Стөе һәспева
 Т'әмәзийа сор
 Т'ьме гьредьн,
 Шур — қәма дайны,
 П'әншара вәкьн
 Бәрбь чар қәлбе
 Т'опа дьнйәе.

К'ӨРДӘК

Дә к'өрд зорьн,
 К'өрдәк т'ьме
 Т'ере накә,
 Кә К'өрдьстан
 Азабә.

Т'фәқ зорә,
 К'өрдәк т'ьме
 Т'ере накә,
 Кә К'өрдьстан
 Азабә.

Әw к'орде кем
Дьвәк эзьм?
Һәр'ым, т'амкым,
Кө К'ордыстан
Азабә!

Ч'йа спи бу,
Дайка мьн пер'а,
Ле ч'йа дйса
К'әск у сор кър,
Дайик спи ма.

Бәрфа пирбуне
Бари сәр сери,
К'әсәрәкә к'ур,
Һ'әзрәтәкә дур
Дьлда қәр'ьми...

Institut kurde de Paris

ПОЭМ

ДЪНЙА МЪН

ПЕШХЭБАР

Дъне йа мьн бу
Не бәри — бәри буйине,
Паши мьрьне
Дъне we диса йа мьн бә,
Эва хәwn нинә —
Иро йа мьнә, вьр мала хwәде,
Эз жи е wемә —
Бәри мьрьне,
Паши буйине,
Чьмки те хане, кә дәwса хwәда
Оса жи майә, гловар' майә,
Ча бава дийә,
Ча бава жийә...

Эз жи дьвиньм wәкә ч'ә'ве х'wә,
Qаси шире хwә,
Wәкә ә'сле хwә,
Wәки хан-манә дьнйа хан:
Һьн чунә,
Һьн манә,

К'е майә —

Әw жи меванә...

Wәки нәрдwanә дьнйа хан:
Һьн жорьн,
Һьн жерьн.

Wәки хәзнәйә дьняа һан:
Йәк т'ерә,
Йәк бьрчи.

Wәки дәвийә дьняа һан:
Р'уви те һөнә,
Шер жи те һөнә...

Дьне һәр тыштә,
Ле мьлк'е баве кәсәки нинә,
Чәрхә, дьзвьр'ә —
һьнәкар'а р'аст,
һьнәкар'а ч'әп,
Ле чьқас дьчә
Һе мәзын дьбә,
Дьбә гловәр'...

Ньзаньм, жорьм йан жерьм,
Т'ерьм йан бьрчи,
Р'увимә йан шер,
Ле әз меваньм дьнеда:
Срйа мьн һатйә,
Дора мьн һатйә,
Әзе нане хмә бьһерьм,
Әзе ә мре хмә бьһерьм
Аше wә'дәда...

П'АРА ЙӘКЕ ЙАН НӘМА ПЕШЬН

Мьн нә'мәк стәнд жь шькьлк'ешәки:
— Шайир, дьхwәзьм шькле тә
Бьньтриньм,
Ле дури,
 Ле дурьм
У нькарьм бем,
Тә изне бьдә...

Мын шаб шанд:
— Ч'э'ве мын хэнэ—дөдөнэ,
Дэсте мын хэнэ — дөдөнэ,
Гөһе мын хэнэ — дөдөнэ,
Лынге мын хэнэ — дөдөнэ...

Дө дэст бьбын йэк, —
Дькарын ч'йа хьлшиньн,
Дө ч'э'в бьбын йэк, —
Карын э'рд—э'змин незиккьн,
Дө лынг бьбын йэк, —
Карын стэйрка бьгһиньн хэвду,
Дө гөһ бьбын йэк, —
Дькарын бьбһен дьле э'рш—э'змин,
Сөр'а э'рш—э'змин...

Лынге мын хэвр'а,
Гөһе мын хэвр'а,
Дэсте мын хэвр'а,
Ч'э'ве мын хэвр'а
Т'ьме дьк'эвьн һ'ощате,
Һ'эга дьвиньн у сафидькьн
Р'астйа дьне...

Демэк, дькари шькьл дэстпеки,
Ле бэри, бэри дэстпекьрыне
Ньрэткэ хун
У к'өлмэ хвэли т'эв р'анга лэвхвэ...
Эз жь хвэлие че бумэ,
Ньм жи жь хуне хэтмэ һунанс...
Рөһдаркьрыне, —
Мьляк'эт ниньм...

* * *

Р'абум, сәкьним,
К'әтым, сәкьним,
Льнге р'асте чу пәйи е ч'әпе,
Льнге ч'әпе чу пәйи е р'асте
У мьн п'е авит
Сәр дар — шемика т'опа дьнйае:
— Натъм, мәрвно!

Дийа мьн го:
— Льнге тә дури кәвр—кочька!

Жь хвә нар'әвьм,
Мьн гава пешьн авит бәрбь хвә,
Паше р'йа хвә дәстпекьр
Жь дьл — р'өһе де, 'вәки бона мьн
Р'е вәбьн бәрбь дьле мәрьва,
Р'өһе мәрьва,
Ле мьн нъзанбу, кә р'йа дьла.
У р'йа р'өһа

Тәнгә, чәт'ьнә.

Дә, дьне мьр'а гавнәда,
Ҡьлбәт дьнер'а мьн гавда,
Чьмки һәрдо льнг наст'рьн,
Ҡ'әта қодум бәр чоке мьн һәйә —
Ҡ'ьзрата р'енә,
Кө бә'са хере бьвьм бәндар'а,
Агре ощахе бьвьм бәндар'а.

Сәр р'йа ә'мьр гәл р'анәхстьбун,
Ав — агьрар'а дәрбазум,
Жь шәвәр'әша нәтьрсйам,
Нә жи жь бәрфе,
Сөр'е у сәрме,

Гав бь гав,
П'е бь п'е чумә бәрбь р'о-тә'ве..

Льнг р'е дьгэр'ын,
Льнг р'е вэдькын,
Р'яа хвэ, һьлбэт, дьвиньн
Минани аве.

У һ'эзар дэри бэр мьн вэбун,
Чьмки эз нэчум бь маша вэрдэке,
Нэшульким мина мэр'е р'эш,
Мьн бе дэф нэлист у нэр'эдьсим,
Нэ жи бьн дэфа хэлреда
Бе һэмди хвэ эз р'эдьсим,
Һэрдө льнга хер ньвисин,

Һэрдө льнга р'е вэкрын

Бь нетэкэ қәнщ
У т'эви э'рде к'этын мьсьлэт'е, —
Һур у к'ур...

К'ода жи дьчын, — вьра малэке

Хвэр'а чедькым, —

Кө кери мьн бе,
К'ода жи дьчын, —
Эз навэки қәнщ хвэр'а дьһельм,
К'ода жи дьчын... Һ'элалым,
Һэ'рамйе хвэр'а һьлнадьм
У нэгэр'иньм т'эви хвэ
Дора дьнйае.

Эз р'еча хвэ сэр т'опа дьне
Р'аст-р'аст дьһельм
У бь р'астие дьһельм,
Вэки пэйһати нэхальфын.

У льнг һьлнадьм жь мьск'эне хвэ,
Нэ жи дьһельм дьжмьн п'еп'эскэ

Дэшт у зозана,

Эгэр һ'ощумкэ,
Эзе өса кьм,
Кө дө льнга жи һьлдэ, бьр'эвэ,
Эгэр т'опальм...

Дьчъм, шәр' бькьм, нэ кӧ бьр'эвьм.
Wәки р'е жь р'е нәдәтһн,
Сьлсьләт һа бен
У һа жи һәр'һн.

Wәхте дьбһем к'ылама зар'а —
Льнг әрде нагрһн,
Wәхте дьвиньм һесьре зар'а —
Хwәли дьр'эwә жь бьн льнге мьн.

Бра зар' бьгрһн поч'а бае һар,
Поч'а шьwәр'е,
Wәки бьр'эвһн пәй п'ьр'п'ьр'ка,
Кӧлилка т'оп кьн,
Стәйрка т'оп кьн
У бь стәйрка,
У бь кӧлилка
Синг у бәре хwә гәш — нәхш кьн.

Льнге мьн мина гае шотанә
У жь вана йәк хофе нак'шинә,
Кӧ щот т'әк-т'әне дьк'шинә...
Т'фаьн һәвр'а,
Һәвр'а р'е дьчһн,
Вәдпәр'һн һәвр'а...
Льнге хwә wәкә бәр'а хwә даvem.

Шькьрбуна хwә дьдьм льнге хwә,
Чьмки мьн дьвһн бәрбь р'о-тә'ве,
Шӧхӧл-ә'мәла,
Бәрбь ощахед кал-бава,
Нә кӧ дьк'эвһн тәлька шәве,
Йа нәр'астие.
Qәлпие,
Тә'рие...
Чьмки нанһер'һн ль әрш у ә'змин,
Әрде дьнһер'һн,

Wi ә'рди, к'ижан һ'ыздькә
Незкайа лынга,
 Һөвалтийа лынга,
Гьранияа лынга...

Мина р'евики әзе жи һәр'ым,
Р'ече бьминә,
Чьмки дō дәрге ве дьне һәнә:
Р'оке йәкир'а һатьмә,
Е дьнр'а әзе һәр'ым р'ожәке...

Ве дьнйаеда дō тышт дьминьн:
Ҡәнщи, храви...
Әз пәй хвә
Ҡәнщие дьһельм,
 Йане хравие?
Һәр хвәде занә...

Дәст дәст дьшо,
Һәрдō дәст —
 Сәр ч'ә'ва дьшон:
— Йа сәре сьбел
Һәрдō дәсте мьн
Нан-хвә һьлтиньн:
— Р'әбе а'ләме!

Өса, һәр сьбә
Дәсте хвә давам әт'әка дьне,
Дәсте хвә давам шōхōл — а'мәла:
Чак'уч һьлтиньм,
 Мача щот дьгрьм,
 Йане жи дә'се,
Wәки ч'ә'ве мьн
Ль дәста нинбә,
Ль дәсте хәлге.

П'эр' — баске тэйра дьвэстын,
Е мьн-на, чьмки дэсте мьн
Р'аст ө'мөл дькьн,
 'һәләл жи дьхwөн.

Һәбун — т'өнәбуне
Сьвьк у гьран дькьн дэсте мьн,
Тә'ри у ишце дьдьн-дьстиньн,
Һьлдьдьн —

Датиньн

Qәнщи — хравие....

Wәхте к'әсьрин,

Бь к'әда һәләл,

Жь к'әда һ'әләл

Пьште р'аст дькьм,

Дәст жи датиньм т'әк сәр дьле хwә,

Йане сәр чока,

Ле нә кә сәр зьке йәки бьрч'и,

Сәр зьке хәлце.

Һәр бәр мьрьне

Дәсте мьн бәр мьнда тенә харе,

Ле wәхте дьбнем дәнге зар'әке,

Вәдьбьн бона һ'әмезе.

Дәсте р'асте—көр',

Дәсте ч'әпе—qиз..

Бь һәрдө дәста

Әз һ'әмез дькьм әвләда,

Бе баск дьфьр'ьм бәр п'еша ә'змин,

Бәрб һәта-һәте.

Ле wәхте дьжмьн те, даве сәр мә,

Бьдьн хатьре хwәде у мера,

Дәстәки чакуч һьлтиньм,

Бь е дьн-тире,

Кõ һым бьхэбтъм,
 Һым шәр'кьм,
Нә кõ дәсте хвә т'авәркьм,
Вәки зьнширкьн у қәйдкьн...

Т'лие дәсте һәр кәси
Бәранбәр ниньн,
К'ижан жи жебә,
 Эше бьдә дьл,
Чава бьред қәнщ, бьред т'фақдар
Т'лие мьн мина муме дьшхөльн —
Сәр р'йа вәт'ән.

Бона хравие дәсте мьн кьньн:
Һелуне тәйра әш храв накьн,
Нә жи мал у һ'ал,
Че дькьн п'әра хьйала
У нишан дькьн р'е-дьрба,
Бәрбанга ч'йа:
Бь ишқа тә'ве сәр-ч'ә'ва дьшом.

Дестда сьвькьм бона чандьне,
Бона дьруне
 У пә'тъна нен,
Кõ дәсте мьнә һ'әлал у зәлал,
Нәбьн сефил бьн дәсте хәлқе.

Дәста гьраньм бона хравие.

Һәргав у һәр дәм доста дьгәр'ьм,
Кõ дәсте мьнә дьреж кьн нәбьн,
Дәсте һәв бьгрьн,
 Бьбьн қам-қанат,
Һьлдьн бәйрақе,
 Бьк'әвьн мәшқе
Бона азайе,
 Бона ә'длае,
Һәр мәр'т'але шәмс сәр мьле мьн бә...

Дәсте хwә
Датиньм оса сәр синг-дъле хwә,
Ад-qърар дъкъм,
 Сонда qәнщ дъхӧм,
— Дәсте мьн т'ӧшар хравие накьн...

Мина пенщ т'лйа дъзаньм:
Qәнщи бьһарә,
Гӧле we-дәстьн...

Оса, һәр сбә
Дәсте хwә дадем әт'әка дьне,
Дәсте хwә дадем шӧхӧл-ә'мәла.

К'әнге бу, wәхта ч'ә'ве мьн вӧбун,
Дьне бәшьрин мина стәйрка
У фьр'ин, фьр'ин
Бәрб п'әр'е ә'змиң мина дӧ тәйра...

Һәр к'әсәк дьне
 Qаси дьле хwә,
 Qаси шире хwә,
 Qаси р'ӧһ'е хwә дьбинә.
Ч'ә'в һәнә гьрти,
Ч'ә'в һәнә нәп'ак, qәлп у нәшушти...
Бь ч'ә'вәки хwәш,
Бь ч'ә'вәки п'ак дьне дьбиньм.

Бона мьн дьне гӧләкә сорә,
Шәв р'о бин дъкъм,
Ле ч'ә'в т'ер набьн,
Бьрчинә һәрт'ьм... жь сьвра дьне.

Чьма дьлт'ерьм,
Ч'ә'вбьрчи?

К'энге бу, wәки ч'ә'ве мыл
Р'әш башqәкьрын жь р'энге спи,
h'әта иро манә wәкьри,
Бунә ә'йна р'öh,

Бунә ә'йна дьл,

Бунә п'әнщәра —
Жь к'ö нькарьм бьр'әвьм дәрва,
Жь хwә бьр'әвьм,..
Бь хwә бьр'әвьм...

У h'әта иро п'арәwәдькьм,
Дьпивьм хwәр'а
Р'асти-нәр'астие,
Qәнщи-хравие,
Тьшт у нәтьшта,
Тә'ри-р'онкайе...

Әре, ч'ә'ве мын бьрчинә,
Ле т'ерьн т'әне жь wана,
Чь кö дьвиньн,
Ле зьк тә'м нака,
Ле göh тә'м нака,
Ле дьл тә'м нака...

Жь р'ә'ма хwәде р'азимә,
h'әйф, әз дьвиньм, һәршар дьвиньм,
Wәки сәр дьне һьнәк бьрчинә
У дьшәwьшьн вьрда у weда,
Һьнәк бещинә
У дьтәwьзьн бьн п'әр'е ә'змин,
Һьнәк хьзнеда
Wәдьгәwьзьн....

Чьма ч'ә'втерьм,
Дьлбьрчи?

Һесра нар'ежьм, тиньм бәр ч'ә'ви:
— Дьне һа һатйа,
Һа жи we һәр'ә...

Т'опа дьняе не дэвса хвэйә:
Бэр тэ'ве ч'укә,
Ле бэр ч'э'ве мьн — мэзын.
У дьня р'оньк

Диса сэр зарә,
Сэр аве,
Сэр нанә,
Сэр хата шотә...

Чьма шаршара
Бэр ч'э'ве мьн дьне ч'ук дьбә,
Бэр тэ'ве — мэзын?
Чқаси р'эста мезина ч'э'ва?
Әш нәхапинә.
Ч'э'ве мьн тенә гьртые
Жь бәрфа сьбе,
Шәрда эваре,
Бә'ра бе гәми,
Хорте дьве: — Әз,
Мәрве дәм-дәми,
Мәрве бе қрар,
Р'ешие бе һәвал,
Хасйа кәт-кәто,
Бука ә'шт-ә'што,
Дьле хәм теда
Мала шә'р' теда,
Зәвийа бе ав,
Эла бе сәри,
Кәла дө дәри...
Әйд ниньн әш, стринә бежи,
Дьл — р'өһ қәл дькьн,
Кәл дьдьн,
Ле кә дьбиньн бәрбанга ч'йа,
Нане эваре,
Дөде әвиндар... Ләзәта дьне!
Оса ша дьбьм, вәки дьхвәзьм
Р'онайа ч'э'ва бьдьм һ'әмушка,
Чьмки дитьна, дитьна ч'э'ва

Р'әһ'әтийа дьла,
 Қыйата дьла...
Ч'ә'ве хwә дьшом пе нура сбе.

Жь бәр ч'ә'ве мьн онда бу р'оке
Синоре wәт'ән,
Жь ч'ә'ва дурбун,
Ле диса незик ман, бун зиарәт,
Чьqас жи wә'дә дьхwәст
Пе п'әрда ә'wра,
Пьш п'әрда ә'wра вәшерә.
Р'әш бун хәwнед мьн,
Нна хун дьгрим,
Ава р'әш те жь ч'ә'ве мьн,
Гәло р'оке бе, кō бь ч'ә'ве хwә
Ч'ә'ве тә, wәт'ән, бьбиньм
У к'ур р'амусьм, бь нур р'амусьм,
Р'онайа ч'ә'ва әз пашда биньм...

Һьм ч'ә'вбьрчимә,
Һьн жи дьлбьрчи.

Ч'ә'ве хwә дьшом пе нура сбе
У дәрман дькьм пе нура сбе...

Дьбнем, әз дьбнем бь һәрдō гōһа
Дьле дьнйае,
Кō т'әqьл-т'әqьл ледьхә,
Әз дьбнем сөр'а ә'рш у ә'змана,
Вәбуна гōла,
Тә'вйа баране...
Оса дьбнем —шәв у р'о,
Р'әһатйе тиньм... гōһар'а.

Т'әне гөһ надъм дәрәва
Дьжмьне мьнә һәрән әв,
Нә кө гөһәки, әзе һәрдө гөһе хвә
Жекъм, бавежъм бәр сәе ави,
Әгәр гөһе хвә һини дәрәвакъм.

Дәдәв дьжмьне хвәденә.

Жь вьр' — дәрәва
Гөһ гьран дьбьн,
Дьбьн шькәвта бае шьзвьзок...

Гөһәкир'а тен, е дьнр'а дәртен.

Һәрге гөһ бьдъм дәрәва
Әзе мала хвә хьравкъм,
Р'өһе хвә әзе т'аланкъм,
Дьле хвә әзе т'ьжә дәрд-көлкъм,
Хвәде эщьзкъм,
Дьжмьн жи—шакъм.

Тен ви гөһир'а, е дьнр'а дьчьн...

Дәрәв гәләкьн, ле нә кө р'асти,
На, набә гөһе гада әз р'азем,
Бәр к'иске вьр'а шәр' дькъм
Бь гьлие кал у бава,
У гьлие кал у бава,
Әз дькъм гөһар, гөһава дькъм
Чава нигара мерание,
Нә кө морийа хәва һьнгоре.

Һәrr'о сәре хвә р'әһ'әт датиным
Сәр бә'лгийә ә'рде
У дьбһем дьле дьһийәе,
Кө т'әқьл-т'әқьл ледьхә,
Дьбһем, ча незик дьбә ә'дьяйи,
Дьбһем, ча незик дьбә азайи...

ПАРА ДОДА ИАН НЭМА ДОДА

Чава дьвини, бре шькьлк'еш,
Ч'э'ве мьн һэнэ — дөдөнэ,
Льнге мьн һэнэ—дөдөнэ,
Гөһе мьн һэнэ—дөдөнэ,
Дэсте мьн һэнэ—дөдөнэ,
Ле сәри йәкә,
Ле зьман йәкә,
Дьл йәкә...

Эгәр навиньм фәнщие —
Ч'э'вәки кари тō дәрхи,
Эгәр хравийе бькьн —
Кари дәстәки тō бәрда жеки,
Эгәр бьбһем дәрәва —
Кари гөһәки бьбьр'и,
Эгәр йан һәр'ьм —
Кари льнгәки бышкени,
Ле зьман йәкә,
Дьл йәкә,
Оса жи сәри.

Дьл набә дөдө,
Зьман жи — дөдө,
Сәри жи — дөдө,
Чьмки нькарьн
Глики бежьн — һьм р'аст, һьм дәрәв,
Ниврор'а бежьн — һьм шәв, һьм жи р'о,
У мастр'а бежьн — һьм р'әш, һьм спи...
Нахвәзьм бьбьм мәрьве дөдьли,
Мәрьве дөсәри,
Мәрьве дөзьман...

Сәри, дьл, зьман йәкьн — ч'ьранә:
Р'астр'а р'аст дьвен,
Хәрр'а хар,

Шәвер'а шәв дьвен,
Р'оер'а р'о,
Р'әшр'а р'әш дьвен,
Спир'а спи...
Р'асти жи йәкә,
Дьне жи йәкә, —
Һәрйәк ч'ьракә!

Ч'әв чь дит,
Дьл го: — Е мьнә.

Гөһ чь кө быһист,
Дьл гө: — Е мьнә.

Льнг к'ө к'әт,
Дьл го: — Е мьнә.

Дәст к'ө чу,
Дьл го: — Е мьнә.

Е дьле мьньн һәр тышт у мьшт:
Әрш у ө'змана,
Т'она дьняе,
Мури у п'адша...

Дьл дәвләмәндә!
Дьл дәвләмәндә!
Дьл дәвләмәндә!

Дьл чь бьзанбә, сах'е дьле хвә,
Вәки һәнә тышт,
Жь к'ижана дьл теда дьмнә,
Тә'м накә,
Т'ер набә...

Ле диса, диса сэр дьне гэрмә,
Һәршар бәрб дьле дьне дьл дьчә,
Әгәр гөллә те бәрдане,
Бомбәк дьт'әфә,
Шьп'ук дьгһижә,
Ле бәр дьле мьн дьне қәй нае,
Һе сәрда вә'дә те-дьча,
Нә те, нә дьчә,

Хвәр'а дьлизә

Т'әви дьле мьн:

Хәм даве һөндөр', —

Р'әш дькә,

Дәрзйе ледьхә, —

Бриндар дькә...

Хәма дьнейә, хәма вә'дейә,

Вәки дьле мьн

Шушәйә, шкәст —

Әw нащәбрьә,

Гөл кө қөрчьми,

Иди бин надә...

Бәр ч'ә'ве дьне-а'ләме

Дьл к'инә-к'инә,

Дьл зарә-зарә жь жана вә'дә,

Дьл буйә хөшуш,

Дьл буйә кәвьр,

Хөф к'әтйә һөндөр',

Хәм к'әтйә һөндөр'...

Гөһт'ерьм,

Дәстт'ерьм,

Ч'ә'вт'ерьм,

Дьлбрьчи...

К'әтйә һ'але дьне, дьнә'лә,

Ле дьле мьн е ч'ьвика нинә,

Мәзьнә, бә'рә, т'әмьзә...

Вә'дә нькарә
Пе балт'е хвә әв бышкенә
У бышәвтинә пе агьре хв'ә,
Чьмки полайә.

Ль нав ви һ'али,
Ах, дьле мьн те бәр дьле
Һәр кәси:

Бәр дьле гьран,
Бәр дьле севи,
Бәр дьле софи...
Бь дьл вәдькьм
К'ьлита дьле һәр кәси,
Бь дьл жь дьла дәрдьхьм
Көл у дәрд,
Р'әш у һ'әш,
Дәвсе дьл дьдьм,
Бь р'әза, р'әза дьле хвә
Хәм т'ьжә дькьм,
Бь дьл-әшq,
Бь дьл-щан,
Бь дьл-щәд гомане дьдьм,
Агьр гөр'дькьм...

Дьл-һ'ьнаве мьн кәр бь кәр кьрын,
Ле дьл полайә,
Чьмки дьнер'а исаф ләзьмә,
Хәмхөри, қәнщи...
Дьл дьдьм бәр хвә,
Дьл дьдьмә хвә,
Чьмки дьле мьн дьминә т'әне
Бәр дәрд-көле хвә,
Мина тәйрәки п'әр'шкәсти...

Дьл дьдьм бәр хвә,
Дьл дьдьмә хвә,
Әгәр дьхвәзын қот'йе вәкьн,

Эз к'ылта дьл дьдмә wә,
Р'е жи фьрэйә,
Һәр'ын, ле әw р'е
Т'эк дьл дькарын бьвиньн,
Бь дьл дькарын бьвиньн,
Мь сөрман бә, һьнд йане хәчп'арез,
Чьмки дьле мьн дин нәһ'әбинә,
Эз дьләки на,
 Һ'әвте дө дьли.

Һ'өбе дьһәбиньм,
Сөр'е дьһәбиньм.

Дьл дәwләмандә
У дәwләмандә эша дьле мьн,
 Көла дьле мьн,
 Дәрде дьле мьн,
Ле дьл сәр дьне гәрмә у...
 Т'ьжә һ'өб...

Зьман данә мьн, wәки хәбәрдьм,
Нә кө бае сар дақөртиньм
У бькьм багәр,
У бькьм думан.

Р'абьм, тыштәки әз бежьм,
Р'унем, әз бежьм тыштәки дьне,
Бәре дьпежьм,
Паше дьр'ежьм.

Нава сиусе дьрана
Сәwта, хәбәра дьпежьм,
Гьляа әз тиньм сәр зьмане хwә,
Wан сәwта
У ван гьлияа дькьм, дьпежьм
Нав к'ура р'өһ у дьле хwә,
Паше әз wана даvem бь һ'өбе

Нава сиусе зьмана,
Р'õh дьшәwtиньм бы агьре р'õh,
Дьл дьшәwtиньм бы агьре дьл
У әз дьстьрем бы һ'әзар ләwзи,
Зьман дьвиньм
 Әз һәр кәсир'а,
Т'әви чар қõлбә дьнйәе.

Зар-зьмане мьн
Назыкә, чава канйа ч'йа,
 Гõлед гәлийа,
 Бьлбьле баг'ча,
Гьли пәй гьлийа,
Гьли сәр гьлийа дьр'ежьн.

Ле wәхта һәйә
Дьбежи — йәкә,
Набежи — йәкә.
Мәрьве ч'е-нәч'е
Тен у бәр дәве мьн дьсәкьньн,
Ча гõре дәвхун,
Хуна р'әш дькьн дәве хwә,
П'ьр'и мьн дькьн,
Гõhe хwә вьрда-веда дьһ'әжиньн,
Вәдькьн дәрә к'иске дәрәwа
У гәwра дькьн...

Зьман нагәр'ә,
Зьман назвьр'ә,
Дәве хwә т'әне дьвьм у тиньм,
Чьмки дьбежи —
 Хьраб дәртейи,
Набежи-хьраб дәртейи,
Хәбәр кем-зеде, бехве, дақләнәс,
Вьк-вала, бетә'м у нәт'е дьбьн,
Нагһижьн гõһа,
Гõһада нәчьн...

Пә'рики һ'эрам накъм дөве хвә,
Нә жи дөвежъм гълики һ'эрам,
Тә'ма дөве хвә эз занъм...

Р'о дьчә —

 Вәхт пер'а,
Нанр'а дьбен де,
 Авер'а-баво,
Чъмки хәлайи карә чоквәдә
Бәр дарә һ'әму-һ'әмуя.

Дө левьн,

 Дәв вәхта дөве,
Леве мьн пер'а дьбежън,
Гъли пәй гъля,
Гъли сәр гъля шах давежън,
Хәбәр жи дьбън кәвре кәвкәнйа,
Гъли-готън зер' дьбр'ән...

Дә, һәрге льнга

 Тө дьшьмьти,
Кари хвә бьгри,
У һәрге зьман
 Тө бьшьмьти, —

Нькари

 Хвә бьгри...

Ләма жи дьвен:

— Ширьнә зьман,
Тә'лә жи зьман,
Дьжмьн зьманә,
Дост жи зьманә...

Зьман дьбр'ә вәкә шур,
Зьман қол дькә вәкә тир,
Ле бе һәстуйә,
Нә бе һәстуйә,
Ләма жи дьвен,

Бьрине шур у тира гәнщ дьбьн,
Иа зьмен нае биркьрьне,
Дәрманкьрьне...

Зар-зьмане мьн зэнгле деранә,
Гьли у готын —
Баһара дьла...

Дө левьн,
Дәв wәки дьве,
Леве мьн пер'а дьвежьн,
Гьли пәй гьля,
Гьли сәр гьля давежьн
Нав дьле әвда,
Нав дьле бәнда...
Дь — пе — жьн!

Сәре гьля әзе һа вәкьм,
Кө дьня мада
Р'асти ма тен һәр шур'ә сәри:
Сәре бе ақьл,
Сәре дин у һар,
Сәре бе сәри...

Ле әзе иро бежьм бона ван,
К'ижан сәринә бь һәр алыава:
Жь дәр,
Жь һөндөр',
Е кө дьк'әвьн нава һ'өщәте
Т'әви дәвләте.

Дәвләт дьве: — Әз,
Сәри дьве: — Әз...

Ақыле сәри
Хwә гәньм нина, wәки чап бьки,
Нә жи пәнерә, wәки кәр бьки,
Гәрәке наски wәкә фә'ме хwә,
Wәки жь сәре хwә дәр шөхөл нәгри
У ши навежи
Нав гежгар'инге, мьж у думане,
Qәда-бәлае,
Kө р'оке
Tө пә'рие хwәр'a сәре хwә нәхви.

Гәрә ақыле хwә серида хwәйки,
Wәки нәһели һыш-ақыл бадьн,
Бьстиньн,
P'утбькьн мина даре пайизе,
Гәрә тә хwәйе ақыле хwә би,
Wәки бьғнижи гьйа, мьраза,
Нет у мәрәма,
Нә кә мә'руме у бәләнгазе
Ақыле хwә би...

Дьне дьпърсьм у дьшешьрьм,
Бь ақыле хwә р'е дьчьм,
Wәки лынге хwә навем нав эгьр.

Ақыл дькарә ч'йа һьлшинә,
Ч'йа нькарә ақыл һьлшинә
Йан 'wәлгәр'инә....
Дьнйа бь ақыл т'әк ава дьбә.

Дәwләт дьве: — Әз,
Сәри дьве: — Әз...
Ле дәwләт чьқас қәwәт у зорбә
Диса хwә даве ақыл-к'әмале...

Бе хwәли, щьмә't набә диwan,
Бе ақыл набә һьм диwan,

Һым җәһәт,
Һым дәүләт...

Аҗыл т'ащәкә,
Нә сәре һ'әму кәсийә.

Нәхш-р'әүше сери нә гөһһи,
Нә п'өр',

Нә дөв-ләв,
Нә поз—бру,

Аҗыл—к'әмалә,
Йа кә, ча дьвен, салада нинә,
Нә бәдәһиәда,

Нә жи җальбда...

Сәре бе аҗыл зьнарын,
Сәре дин-һара кәндьрын,
Сәре вьк-вала һ'әсьһи,
Сәре бе сәри, дә, бе сәринә..
Аҗыл т'ащәкә,
Нә сәре һәму кәсийә.

Ә'һиә мьн т'әме вәкьрийә,
Сәре мьн — бьһнд,
Чьмки дьк'әвә һ'өщәте
Т'әви дәүләте,
Дәүләт дьве: — Әз,
Сәри дьве: — Әз...
Сәре гһиә әзе һа бьгрьм.

ПАШХӘБӘР ЙӘНЕ ЩАБА ШЬКҢЛК'ЕШ

Ч'ә'ве тә һәнә — дөдөнә,
Дәсте тә һәнә — дөдөнә,
Льһге тә һәнә — дөдөнә,
Гөһе тә һәнә — дөдөнә,
Ле сәри йәкә,
Ле зьман йәкә,
Дьл йәкә.

Льнге тә һәвр'а,
Дәсте тә һәвр'а,
Гöһе тә һәвр'а,
Ч'ә'ве тә һәвр'а
Т'ьме дьк'әвын һ'ощате
Һ'әта дьвиньн у сафи дькып
Р'астйа дьне

У дьдын дьлр'а,
Дьдын серир'а,
Дьдын зьманр'а...

Дьл набә дөдө,
Зьман жи — дөдө.
Сәри жи — дөдө,
Чьмки нькарын
Гьликр'а бержьн һьм р'аст, һьм дәрәш,
Нивроп'а — һьм шәв, һьм жи р'о,
У мастр'а — һьм р'әш, һьм спи...
Нахвәзи бьби мәрье дөдьли,
Мәрье дөсәри,
Мәрье дөзьман...

Дәст, льнг, гөһ у ч'ә'в һәвр'а т'фақьн,
Һәвр'а бьранә,
 Һәвр'а тьм пыштын,
Чава сәри, дьл у зьман.

Тө изне дьди
Шькле тә бьвьм т'әмашәгәһе,
Вәки дардәкьм жь ишқа т'әве?

ФЪЛАНКЭС У БЕВАНКЭС

Т'ЭНЕТИ

Шайир т'эне бу р'ожа к'отасие,
Т'эне, т'эк-тэне,
Кө жь сэре хвө Фьланкэс дэрхьст,
Ле Беванкэс жи пэйр'а шьмьти
Жь сэр зьмане шайире э'йан,
Wэки дагрэн т'энетийа ви,
У чахе шайир дьфькьри мэрд,
Фьланкэс дьһат бэр дьсэкьни,
Т'эфэк'ури, чава афьлбэнд,
У һэрге шайир дьхвэст хэбэрдэ,
Беванкэс дьһат бэр дьсэкьни,
Чава глиго,
Ле шайире зор нэдьфькьри
Р'ожа к'от'асие,
Нэ жи дькарьбу к'ылам бьбһистэ, —
Жь һ'ал к'этьбу,
Тэмьрибу эw, мина к'урма гөр'...

WЭИСЭТЕ ШАИИР

Чахе шайир бэр р'өһдабу, го:
— Фькьр намьрэ...
Фьланкэс стэнд һ'эта-һэтаие,
Ле сэрихвэбун өндакьр.
— Гьли намьра!

Беванкәс стәнд һ'әта-һ'әтайе,
Ле сәрихwәбун өндакър,
Кө һәр кәс чьчах бьхwәзә
Текә қълхе хwә,
Текә дьлке хwә,
Бькә ТО-е хwә,
Бькә ӘW-е хwә
Һьше хwә бьдә,
Заре хwә бьдә,
У т'әви вана бь зар у фькър
Т'әнетие алт'кә,
Эщьзье алт'кә...

ВИАЛИ У ВИАЛИ ДЬНЕ

Виали дьне
Һәр кәс мьжулбу бь шөхөле хwә:
Шьван пәз дьбьр зозана,
Әскәр шәр' дькър,
Щотк'ар р'адькър ә'рде хам,
Ашван жи гәнъм дьһера...

Шайир жи чубу бәр р'әмә хwәде.

Оса Фьланкәс у Беванкәс бун
Мерхасед шьере вийә лап пашьн,
Кө фьр'ин у чун виали дьне —
Йәк фьлан ере,

Йәк беван ере,

Кө агър аве вьдсьинә,
Кө ч'йа дьк'шьн,
Ч'әм дьсәкьньн,
Кө бейи һавен шир дьбә мәст,
Кө бе ә'wr бараң дьбәрә,
Давса баране стайрк дьр'ьжьн...

Һәр ерек —
Щәма г'ер'әке,
У һәр йәк —
Дәве шурәки...
У Фьланкәсе беван тышт дькър,
Ле Бевакәсе фьлан тышт дькър,
Һәр йәк шур'әки,
Һәрдө шур'әйи р'екеда дьчун,
Дьчун гөндәки,
Бәрбь к'урайа виали дьне.

У к'вш нәдбун,
Нә ә'йан,
Чьмки т'о мәси нәдани бира хвә,
Нәдани сәр зар
Паши мьрьна шайире ә'йан...

Виали дьне
Диса шьван пәз дьбьр зозана,
Әскәр шәр' дькър,
Щотк'ар р'адькър ә'рде хам,
Ашван жи гәнъм дьһера...

ТӘ'РИЕДА

Оса Беванкәс, Фьланкәс
Беван ереда,
Фьлан ереда
Бь һәрдө лынга ава р'әшда чун,
Чьмки нә дьдан,
Нә жи дьстәндьн,
Нә хоф дьк'шандьн,
Нә жи дьтьрсйан,
Нә дьгьрийан,
Нә жи дьк'әнийан,
Чьмки нә г'ибун,
Нә бьрчи,

Нә е шинебун,
 Нә е шайебун,
Нә избун, нә-т'оз,
Нә дьчун,
 Нә жи дьһатьн,
Нә е дәфебун,
 Нә жи е р'әфа,
Нә хәвна шәве,
 Нә нета дьл бун...

Ба дәре вана вәдькър,
Ба дәре вана дьгьрт,
Чьмки нә хәәр'а,
Нә жи хәлдер'а п'акбун.

ГӘВИ ХВӘ

Зар'әкә мьлук алики авит
Хьшмышкед хвә:
— Нһа жи әзе бьлизьм
Г'әви хвә...
Ле де да кәр' к'әтебе шайир,
Вәки бьхунә,
 Оса бьхунә,
Ча ньвисибу к'әтебеда —
Пе һөбре,
Бь һөбе...

Чахе кәр' хвәнд — Фьланкәс,
Фьланкәс жи го,
Чахе кәр' хвәнд — Беванкәс,
Бевакәс жи го,
Жь қәлч'ке тә'ри һатьн ви али,
Дьһийа һанә р'он
Бь зора заре г'әзәвәбуйи,
Бь зора сәре г'әзәфькьри —
Мерхасед шьера к'әт'асие,

Чава ТӖ у ӘW:
Йӑк ча ақылбӑнд,
Е дьн — глиго...

(Чӑндык чӑнд дӑвра
Паши мьрьна шайире ӑйан
Һӑрдӑ бун хвӑйе варе сор,
Хвӑйе варе шин...).

ЛИСТЬК

Һӑрсек бь һӑвр'а к'ӑтын листьке
У ӧса гӧр' бу,
 У ӧса незик,
Те бежи т'ӑви р'ӧһе хвӑ,
 Т'ӑви заре хвӑ
 Т'ӑви һьше хвӑ,
Т'ӑви хвӑ дьлист Хвӑдеда,
Чьмки Фьланкӑс бубу Напалион —
Шӑр' дькьр т'ӑви Искандӑр —
Беванкӑсер'а,
Ле ... сӑр к'аг'аза...
Нав һьш у сӑйда.

У чахе де дит
Листька зар'а дьлт'ӑмьз
Т'ӑви Фьланкӑс у Беванкӑсе,
К'ижана, һьлбат,
Һьм ӧлмва зорбун,
 Һьм к'ьламава,
Һ'ӑваса we жи пер'а һат,
Чьмки ӑвана
Һьм р'аст дьбьр'ин,
 Һьм жи ч'ӑп,
Һьм дьк'ӑнйан,
 Һьм дьгрйан,
Һьм нӑ'ле,
 Һьм жи бьзмел дьхьстьн...

Ле чахе бав дит, бав, е кӧ, һылбат,
Зьманзанэки зьмандьреж бу,
Ӧса қӧлоз бу у қолыщ да хвә,
Кӧ һәвт кал у бав пе һ'әсийан,
Анин сәр сәре зар-зьмане хвә
Зэмане хвәда,

Дәврана хвәда.

Ле әм вәгар'ын, бен р'ожед... ЧЬЧАХ,
ГӦНДЕ К'ИДАРЕ,
К'ӧ фьланкәе у Беванкәс дьман.

WƏXT ƏW WƏXT NIBU

Wəxt һәбу,
Гәр йәки дьгот:
— П'ор'сорә корә...
Ч'ә'ве е готи дәрдьхст.
Гәр йәки дьгот:
— Титали гежә...
Сәре е готи дышкенанд,
Чьмки һәркәси һьм һаж дәрзйа хвә,
Һьм һаж бьжуна хәлқе һәбу,..

Wəxt əw wəxt nibu,
Нә жи мәрвь бун əw мәрвь
У Хвәдеда дит,
Чава һәркәси қӧлдькьр
Һьм бь дәрзйе,
Һьм бь бьжуне
Дьле бьналие гӧнде к'идара,
Ле дьма бе щаб,
Бе гӧнә,
Бе қәзйа,
Бе зийан...

ОЛМЕ ЗЬМАНЗАН

К'е кӧ к'эт дӑве мӑрва —
Хьлазбуи т'ӧнӧ,
Дӑв харӧ,
Гӧн жи қӧл...
К'е кӧ к'эт дӑве мӑрва —
Хьлазбун т'ӧнӧ:
Қаф һ'ышкӧ,
Һыш жи дӧр'...
Зьманзан зува ӧв фькьр дьгот,
Ле нькарьбу избат бькьрӧ,
Кӧр'е вийи чук гьлит дитьбу
Ньшкева, вӑхта листьке,
Чьмки Фьланкӧс, Беванкӧс пер'а
Бӧр дӑве ӧ'вда нӧсӧкьнин,
Р'йа х'вӧ дитьн,
Чун мала,
Жь мал — мӧһ'ӧла,
Нӧ кӧ чун,
Қӧй бежи фьр'ин нолани тӧйра,
Хӧвӧкӧ шӧва
Жь дӧсте, дӧсте Х'вӧдеда
Бь алик'арийа зьманзане бав.

Х'вӧдеда дабу пӧй вана,
Дьр'авийа, дьчу мале щинара,
Жь мал — маһала,
Кӧ быгрӧ, бинӧ,
Ле, бежи, мӧрвь һивйа вана бун,
Һ'ӧвще вана бун:
Е Фьланкӧсе,

Е. Беванкӧсе

Чӧндьк чӧнд қӧр'на,
Қӧй бежи тыштӧк жь дьне кембу

Сәре серида
У әw кемаси һата дитьне
Паши мьрьнә шәйире әйан...

ГОНДЕ К'ИДАРЕ

Һун сәр харите нәгәр'ән,
Нә жи бьк'авьн вьрда у веда,
Гондаки чукә,
Бь кьрьне хwә-әп'еша мәзьн.
Вьра жи дьжин мәрьве нандар,
Мә'рифәт, мә'рум,
Һ'әлал, дәрәвин,
Хwәшбәхт, зенди,
Гәни, әвсәнә...
Һәркәс wәкә бәхте хwә
Р'ож дәрбаз дькә
У бь аqьле хwә р'е дьч'ә,
Дьр'ә'вә бәрб нане хwә...

Чахе Фьланкәс, Беванкәс
Гондла бит'арбун,
Дә, бедәрае хwә һыштын һьнәка,
Һьнәк дор wана чун-һатын
У к'әтын, к'әтын т'әфәк'урийа --
Йәзийа һәрда,
Wәки ньшкева шунда нәминьн,
Чахе бәлабу өламе зьманзан,
К'ижан вәкьрбу кәр'е wийи чук,
Ньшкева, wәхта листьке...

У чьqас мәрьв — һаqас жи аqьл,
Һаqас жи кьрьн,
Һаqас жи готьн...
Һәркәса чапа фә'ме хwә,
Чапа заре хwә

Фьланкәсер'а, Беванкәсера'
Дькър қълхе хвә,
Дькър дьлде хвә
У фьрәдькър өлме зьманзан,
У фьрәдькър гөнде нан
Чапа дьле хвә,
Чапа р'өһе хвә
Бона фьланкәс у Беванкәсе...
К'е бә'са йәке бькьрә, —
Әван һәзърбун:
Йан сәр хени бун,
Йан жи бәр дери,
Бәр һәв р'адьбун:
Мина товье пивазе:
Йәкир'а тужбун,
 Йәкир'а ширьн,
Йәкир'а шинбун,
 Йәкир'а р'әшбун,
Йәкир'а гөлбун,
 Йәкир'а кәлбун...
Ах, чь дькарә Хвәдеда бькә,
Ви һ'али дәрхе,
Жь һена шайир Фьланкәс,
 Беванкәс
Сәрихвәбун ондакьрнә,
Нна жи һәр кәс бәрбьр'и дьбә
Чапа фә'ме хвә:
Йәк вәр'едькә,
Йәк пешье дьчә...
Йәк шайе дьдә,
Йәк шине...
Йәк р'успи,
Йәк р'ур'әш дькә...

Ә, дәв т'ер' нинә, кә лев бьдрун,
Нә жи от'ахә, кә дәри бьгри.

К'е we бәре тәвшо бьдә хwә?
К'е we ч'ә'ве кор хwәр'а бьхwәзә?
Йане жи бежә: — Дәwe мьн тьршә!..

К'ефхрав дәрде хwә
Дькьрә ч'йа,
Дәрде Фьланкәс у Беванкәс
Нәдьдит.

Р'ьсқбьр' бьн льнге вана дьк'ола,
Кө дәwса

Льнге хwә бькә.

Ч'ә'вқөл агьре вана дьтәмьранд,
Ле коч'ьке хwә гөр'дькьр.

Е хwәк'еш мала хwә шендькьр,
Мала ван-храв.

... Оса һәр кәси к'апә хwә давит
Стөе вана:

Е Фьланкәс у Беванкәс,
Хwә жи жь аве зһа дәрдьк'әт.

Һәрдө жи

Нә дьвен: — Әре,

Нә дьвен: — Бәле,

Нә дьвен: — Әмьн,

Нә дьвен: — Һуньн...

ЩАР—ЩАРА...

Чахе Зьманзан дит, кө Фьланкәс,
Беванкәс

Кәр' — лал дьк'авьи дьлкед һәркәси,
Қьлхед һәр кәси,

Агьр һе гөр'кьр,
Әw бәри һәв да,
Чьқас Хwәдеда һиви кьр,
Кө тьштед өса бав нәкә.

Фьланкәс,
Беванкәс
Щар-щара хушккыр,
Ле хушке ѓса,
Вәки мере һәв жь һәв дьстиһьн,
Ле р'у-п'ор'е хвә бона һәв вәдр'ун.

Щар-щара бра,
Ле бре ѓса, кӧ һәрт'ьм
Һьм кери һәв тен,
Һьм жи һәв дӧхвьн.

Щар-щара жьн — мер...
Ле жьне ѓса,
Вәки мере хвә
Дәфәке дькә ә'рд-хвәли,
Дәфәке дьне р'адькә,
Мер р'успи дькә.
Ле мере ѓса,
Вәки жьна хвә р'ожәке
Дькә гӧл,
Р'окә дьн-кӧл.

Щар-щара бав-кӧр'...
Ле баве ѓса,
Вәки кӧр'е хвә щара р'анакә,
Щара жи дьбә п'ире кӧр',
Ле кӧр'е ѓса,
Вәки баве хвә
Йан дькә аг'а, —
Сәри сонд дьхвә,
Йан жи дькӧжә, —
Гор'е сонд дьхвә...

Щар-щара де — қиз...
Ле қизе ѓса,
Кӧ де һьздькә,

Ле п'еп'эс дькә, һәрге лэзьмбә,
Һәрдө лынге де жь ши һьлдьдә,
Кө е хвә дайнә.
Ле декә бса,
Вәки қиза хвә дьдә мер...
У шһе дькә.

Щар-щара достьн,
Ле досте бса,
Вәки хуна һәв дьмьжьн,
Щар-щара дьжмьн,
Дьжмьне бса,
Вәки бь хере
Дәһа бав-бре бехер четьрн:
Йәк дьбә п'ьра,
Е дьн жи сәрр'а те-дәрбаз дьбә.

Щар-щара йәкьн, һәвалщевинә,
Чава зар-зьман у сәри,
Ле т'әләбахтр'а йәк дьхвә,
Йәк ле дьһер'а,
Йәк хәбәр дьдә,
Е дьне набһе,
Йәк шине дькә,
Е дьне-шайе...

ҺӘРЧАР ҚОЛБЕ ДЬНИАЕ

Чахе Фьланкәс, Беванкәс
Бубун бәниште нав дәв-дьрана,
Мьхе нав қафе һәр кәси,
Бьбун кәвчие шькәсти,
Пунга гьрара һәр кәси,
Бьбун қир у сир,
К'ор' у п'уч,
Даро-даройи,

Сэро-бынойн,
Ижар Хвәдеда шана бър
Жь гөнд-бажара,
Жь бажер — һәрчар қолбе днйае...

Фьлакәс,
Беванкәс
Иди бәрбър'и мәрвь бун.

У жь арсыза мазьнбун һьлдан,
Нә жи мьрн дан,
Чьмки шәхтада нәсәкьнибун
Пышта Фьланкәс у Беванкәсе.

Бабах зу-зука сәрк'әлә аниң,
Иәкә ши
Нәкьрн дөдө.

Е бибәхт бьрн бәр бә'ре,
Ле бә'р мьчьқи,
Чьмки к'аса ав нәдыда.

Гөр' к'өлан,
Е бе к'ом кьрн бьн хвәлие —
Бе к'әфән.

Жь мәрьве бенан дин-иман һьлдан

Т'әви бе пышта һ'әсав нәкьрн,
Чьмки бона зьк дөшбөрмиш дьбун.

Е бетьрс т'ьме пе қамчи к'өтан.

Е бьрчи т'әне нан дане...
Хәвнеда.

Нәһиштьн шәки е һерс бығһижә
Нет-мәрәме хвө.

Е нәһәҗ бьрың,
Сәр нәһәҗи вәкьрың,
Вәки т'әв бәхте хәлҗе нәлизә.

Нәһиштън п'ьр'хөр т'ер бьхвә,
Вәки шәв-р'о бькә қар'ақар':
— Бьрчина мьрьм!

Н'ЭИФЬЛДАН

Чьмки мәрьве дьне йәкнибун,
Фьланкәс хвәр'а,
Беванкәс хвәр'а
Һәҗас пешда чун,
Вәки мәрьва п'арәвәкьрың
Сәр дө имана, дө дина:
Е Фьканкәсе,

Е Беванкәсе...

Бона зоре һәв бьстиньн
Йәк Фьлан вәлат,
Е дьн жи Беван вәлат сазкьрың,
Һәрдө вәлетда
Р'о дәрдьк'әт жь р'оавае,
Дәвса баране стәйрк дьбәри,
Бе п'әнще р'оә гөла вәдьбун,
Бейи һавен шир дьбу мәст,
Ч'әм сәкьнибун,
Ле ч'йа дьк'шйан...
Қәй бежи мәрвь пашоп'е дьчун:
Шьван һиштьбу пәз ль зозана,
Әскәр һиштьбу синоре вәт'ан,
Щотк'ар щоте хвә һиштьбу бехвәйи
Ав аш бьрьбу, ашван к'әтьбу
Пәй чақмәде хвә...

Ле шайирәки нәһ хөльҗибу —
Хвәдеда...

ШЬЕРЕ ШАИИРЕ Т'ЭЗЭ

Һе дэрэнг нинэ,
Эм вэгэр'ын бь хвэ у сэр хвэ,
Йане на, мэрвь,
Фьланкэс хвэр'а,
Беванкэс хвэр'а
We жь мэ һьлдын хвэсархвэбун,
We азайе мэ жь мэ бьстиньн.
Һе дэрэнг нинэ,
Эм вэгэр'ынэ бь хвэ у сэр хвэ,
Нэ дине вана лэзьмэ,
Нэ жи лэзьмэ бьбьн мерхасе
Фьлан вэлати,
Беван вэлати...
Һе дэрэнг нинэ,
Варьн, эм һьзкьн дьня хвэйэ р'он,
Вана жи к'ьшкьн дьня **WИАЛИН**
Бе сэрбэрат'э, бе сэрбэрат'э...

ПАШХЭБАР

Жь һена бэре, жь вэхта шайир
Фьланкэс хвэр'а,
Беванкэс хвэр'а,
Щар-щара һэвр'а
Нэ кō сал бь сал,
Р'ож бь р'ож бэрбь иройин
Нэ тен, нэ дьчьн,
Һьм тен, һьм дьчьн...

Хвэде охьра ванр'абэ,
Хвэде охьра ван коркө.

Нэ жь де, нэ жи жь э'рде
Нэ буйн,
Нэ мьри,

Ле сэр зар-зымен шьмыти,
Жь сери дэр у дэрк'әти,
Жь гава пешьн һ'әта йа пашьн
Һәрдö жи öса
Кöрт дыбын, чава мэт'әлок,
К'ур дыбын, чава мәсәлок,
Кәвн дыбын, чава готьнок
У т'әзә öса,
Кö нет-хвәстьнед йәкани,
Кö нет-хвәстьнед п'ьр'ани
П'ьр' у п'ьр' дыкьн у дывәк'линьн
Нав һ'ьш у сәвда,
Дәвр-зәманада,
Ле һьм ч'ук манә, һьм мөзын бунә,
Һьм аһьл манә, һьм шаһьл бунә...

Хвәде охьра ванр'абә,
Хвәде охьра ван коркә...

Institut kurde de Paris

ДӘРСДАРА МЫН

Дем қәмәрә, сери шәрә, п'ор'и зәрә дәрсдара мын,
Дьлованә, сәвда кәнә, пыштованә дәрсдара мын,
Нә дьл сарә, к'омәкдарә, ширьнзарә дәрсдара мын,
Назык кейә, эгьн-чейә, мәр'а дейә дәрсдара мын,
Һафизәйә, п'ър занәйә, сәвде мәйә дәрсдара мын.

ҚИЗА К'ОРДА

Қиза к'орда, тәйә дем нури,
П'ър' бәдәви, бе қөсури,
Сурәте тә севе сорьн,
Чәнд хал зил ль сәр морьн,
Р'әвшә хал у хәте тә зил
Тәлә ләвьк кьрьнә дил,
Жь 'ван хорта йәк жи әзьм
Бой һ'обә тә дьлмәрәзьм.
Тө гөне хвә бь мын бинә,
Бәдәви тәр'ә наминә,
Бьдә мында қәвле амын, —
Р'амусана тө бьдә мын.

БЕ ИТ'БАРИ

Нә тә дабу қәвл у қьрар, нә тә дабу созе дьл,
Чьр'ә қәвле хвә дьр'әви, сурәтсора ч'ә'в бь кьл.
Кб жь қәвле хвә нар'әви, ле әв чь тә'л у ньчьн,

Бежә — тире мӧһ'бәта тә дәртен к'и али дьчын.
Чьр'а әв тир наен, ль щан у щәсәтем нак'әвын.
Чьр'а әв тир наен, хәм у хийал жь дьл дәрк'әвын
Бой чь әв тир наен, ль дьл п'ьр'бә мӧһ'вәта кем,
Жь мӧһ'бәте аве вәхвә, бьпәсьрә жь дьле дем...

Эз у Дилбәр р'уньшьтбун нава баг'чә, ль сәр т'әхт,
Мә дьда һәв қәвл—қьрар, соз у гьлие тә'ләбәхт,
Мьн ч'ә'ве бәнги дьнһер'и сурәте we сорә хал,
Эз к'әсиббум, мьн т'өнәбу нә дәвләт у нә жи мал,
Ле мьн дьхвәст дьлк'әтйа хмә бьхвәзым бь ә'дәти,
Эз дьтьрсйам — баве қизе мьнр'а бькә гәдәти,
Мьн бьхвәзә гәләк қәлән у гәләк хәлате баш,
Қайл нәбә бь һәврмуш, қайл нәбә бь қәмаш.
Чь фькрибум, нетам чьбу, һәма мьн өса жи кьр,
Баве қизе зә'ф қәлән хвәст, хвә р'өса кьр,
Ви хвәстьбу мале дьне, зер' — хьшьре п'ьр' қимәт,
Гәло һәбә, жь нав к'өрда бе һьлдәне әв ә'дәт.
Әв ә'дәте байскари п'ьр'хәдәри инәдуз,
Мӧһ'бәта дьле бәнги һәвсар дькә, дькә буз...
Һәв дур дьхә әвиндара, хөдане дьле бәнги,
Дьлк'әти жи, бона һәвдө зә'ф дьк'шинә дьлтәнги.
Гәли хорта, гәли қиза у т'әмамйа щаһьла.
Һун шәр'к'арйе бькьн һәрт'ьм ль пешйа бе ақьла.
Бе ақьла һун ақьлкьн, бьра әв р'аст бьмәшьн,
Бона жь вьр һада қиза нәкьн һ'әйван, нәфрошьн...

WЭРЕН, QӨЛЫНГНО

Qөлынг хайидин жь гэр'стана,
 Бәре хwә данә ә'рше ә'смана,
 Дәнг — аwазе wан чьqас шьринә,
 К'әw у мәлһ'әме дьле бьрина,
 Һатьна wана шабун, мьзгина,
 Бина баһаре бәндар'а тинә...
 Бәр истана гәрм тенә зозана,
 Наминьн қьжла, дәшт у арана.
 Wәрен, қөлынгно, wәрен, әз һ'әйран!
 Ч'йа — зозане мә һун бьбьн меван,
 һелуна чекьн һ'әфе зьнара,
 Әшq дәрбазбькьн һавин-баһара.
 Т'әр'лан қөлынгно, тәйре ә'смана,
 Бәржервьн, wәрнә чайре-чимана,
 Тәр'азьне мә бь гөл, р'ьһ'аньн,
 Мөһ'бәта дьле ә'вин йараньн,
 Wәрен, қөлынгно, wәрен, әз һ'әйран,
 Ль вьр дәрбазкьн қөр'нә у дәwран.
 Һелуна чекьн сәр сьпьндара,
 Әшq у ша бьжин һавин, баһара.
 Бежьн, қөлынгно, әв чь һ'әwалә,
 Ле ә'смане жор we галә-галә,
 Заньм, қөлынгно, һунә зәлульн,
 Ә'рде һун же тен ә'вдә мәлульн,
 Т'әвә бьндәстьн, һесир у қульн,
 Wәлате к'өрда щәнгә у қалә,

Бәнде щәфак'еш жь дьл дьналә.
Дьбә шәвьтин қьжлә у аран,
Ле бунә шьпук тәйрок у баран.
Дьбә мьч'ьқин кание ав к'әвсәр,
Дьбе шелубун кани, ч'әм у бә'р.
Вәрен, қөльнгно, тәйре ә'виндар,
Ль ван ер-вәра баһарә, баһар!
Һелуна чекьн һ'афе бәйара,
Бәхтәвар бьжин һавин-баһара.
Шәвьрстана мә баһарьстанә,
Вьра баг'чәйи гөл-гөльстанә,
Вар у мьск'әне бәдәв щьндйанә,
Мьразе дьле бәхте бәнданә.
Дәшт-зозан һ әму бәдәв, дәлальн,
Аве канйа жи шьрин, зәлальн,
Вәрен, қөльнгно, тәйре бе зәвал,
Әз һ'әйрана ви сәвте мәй дәлал.

Сурәт сора қәшәнги,
Баһара ал һ'әвтр'әнги,
Деме тәйи бе қөсур,
Же дьбарә гөл у нур,
Р'әш бәләкьн ч'ә'ве тә,
Мәмке тә — мехьк, гөлав,
Һ'әба тә — агьр алав,
Тә әз бьрмә бәр бәнде,
Дьлем кьрә к'әмәнде,
Әз дьнальм шәв у р'ож,
Бәр ч'ә'ве мьн думан- дож,
Қиза к'әрдә гөлбаһар
Тә әз кьрмә дин у һар.

К'ОРДЬСТАН

Жь дэрдэ тэ бь барбумэ,
Бе мал, бе һ'ал, бе шарбумэ,
К'ордьстане, тō бьндэсти,
Ах, эша дьл дин-һарбумэ!
 Ль мьн һ'эляа шан у шэсэд,
 Дэрд у к'ола шөгөрам пэ'т,
 П'ьр' дьнальм гав у сьһ'эт,
 Эв эш у жан мьн дурнэк'эт.
Дин-һар бумэ, дьло, йэман,
We дэрбазбун сал у зэман,
Дьмрьм бона тэ, К'ордьстан,
Мьда нэма т'ō р'өһ' у шан.
 К'ордьстан ах, баг' у р'эзэ,
 Эмиш, феки у чэрэзэ,
 Qиза назьк, гōла т'эзэ,
 Азайа тэ мэр'а фэрзэ.
Ч'йа у банье тэ дэлальн,
Мерг у чиман гōле альн,
Аве каные тэ зэлальн,
Бона к'орда дэрд мэнальн.
 Йэман, йэман, дьло, йэман,
 Тō һелуна кōл у хэман,
 Бэсрэ, Баг'дад, Р'ом у Иран,
 К'ордьстане бунэ хōдан.
К'орд мерхас, к'орде э'нгал,
Дэсте ванда шур у мэртал,
Бона К'ордьстана дэлал,
П'еше ванэ эв щэнг и қал.
 Жь дэрде тэ бь барбумэ,
 Бе мал, бе һ'ал, бе шарбумэ,
 К'ордьстане, тō бьндэсти.
 Ах, эша дьл дин һарбумэ!

ГӨЛИЕ ДИА МЫН

Корбьм...

Қорай, һ'эзар корай...

Wэхта ве дэме ван гьляа ле дькьм, дйа мын к'елэка мын нинэ... Дйа мын ида т'өнэ... Ч'э'ве мын т'ьжи һесьр дьбьн.

На хер! Дйа мын жи һэйэ, эw к'елэка мынэ, бэр ч'э'ве мынэ, сьфэте we р'оһ'е мыданэ. Бе де т'ө к'эс нэһатйэ р'уйе дьне. Дейэ қолба дьне. Бе де т'ө к'эс нэһатйэ ве дьне...

Гөлийе дйа мын... Ах, дйа мын. Дйа мынэ дэлал. Тө р'ойи. П'энще тэ дьне гэрм дькьн, дьне. Төида т'онэйи. Пэй... Дэве мын бьра бышке, зьмане мын бьра бэрда бе бьр'ине. Тө һэйи, ьна мынэ дэлал, ьна мынэ э'зиз. Чь? Шэ'дэти? Эw жи һэйэ. Эре, һэйэ. Эw щотэ гөлийе тэйэ зер'инэ вэгьртинэ у к'ьнще тэйэ р'энгр'энгинэ, кө от'аха мынэ хэбатеда, пешбэри мын, сэр әмәнда дардәкьринэ.

Һэр гав, wэхта кө әз жь хэбате wэстйаи вэдгэр'ьм, дэре от'аха хwэйэ хэбате вэдкьм ч'э'вед мын гөлийе дйа мын у к'ьнще we дьк'эвьн, әз бэрбьр'и we дьчьм у дьвежьм:

— Ыне, р'ожа тэ хер! — We дэме сьфэт у ч'э'вед вейэ назьк тен бэр ч'э'ве мын. Эw нолани һэрт'ьм бэрбь мын те у дьве:

— Wэй тө сэр ч'э'ве дйа хwэр'а һати, көр'е мын, әз қөрба.

— Дэ wэрэ, р'уне, тō wэстйаи, бър'чий, дайка тэ тэр'а нен бинэ.

Эз дэqэке дор у бэре хwэ дьнһер'ьм. К'эс т'өнэ. Шаркэ дьн к'ьнш, гōлье дйа хwэ дьнһер'ьм... Мал к'ьмк'ь-мийэ, шабун к'этийэ мале, нэ дйа мьн малдайэ, эw бэр мьн дери вэдкэ, бэрбър'и мьн те у дьвежэ:

— Эз qөрба, тō һати?...

Гōлье дйа мьн... Гōли. Эw бэдэwйа мэрвьн, кō т'э-бйэте дайе.

Бэдwти... Чьqа башэ эw, чьqа к'awэ эw. Һэму тышт нава бэдэwтиеданэ. Бэдэwти башэ, бэдэwти хwэшэ. Эw гōлэ, гōла бинхwэшэ. Ле к'е дькарэ wан гōлийа мэрйа бьстинэ? Бь аqьле мьн — т'эне йэк. Эw щэгэрэ, эw эw-лэдэ, кō р'уйе ве дьне дьчэ.

Ле чь тэһари?...

Эм мала хwэда бун, мала хwэйэ дэнгьзи, мала хwэй-йэ т'ьжи, мала хwэйэ шенэ ша...

Ле йазьх. Р'оке жи, р'ожэкэ һавинейэ хwэш жь Бер'-лине щэ'усуc һатнэ Щамушвана Мэзын, к'этноэ мала мэ. Wана мала мэ т'эw-һэw кьрн, бьранге мьни мэзын — Миша (нōхрйе дйа мьн), һьлдан у чун...

Чэндьк чэнд сал дэрбаз бун, у нава чэнд салада Миша мэр'а дьнвиси: «Де у баве мьнэ дэлал у э'зиз, эwлэ-де wа ида офисерэ, бой һ'обба wэт'эн у wэ эз ньһа наем, һ'эта ван агьр у алаве гөр' нэтэмьриньм...»

Бэдэwти... Чьqа башэ эw, чьqа хwэшэ эw. Һ'эму тышт нава бэдэwтиеданэ. Бэдэwти башэ, бэдэwти хwэшэ. Эw гōлэ, гōла нур у бинхwэшэ.

Сала 1944-а. Һавин. Щамушвана Мэзын. Эwьре р'э-шэ гьран сэр гōндр'а дэрбаз дьбун. Гōнд хали бьбу... Т'эне чэнд зар'оке тэ'зи, т'и у бър'чи дор-бэре мала, нав чимганда дьлистьн.

... Сала 1944-а. Һавин. К'аг'аза р'эш һатьбу гōнд, мале... Т'эмэзйа р'эш сэре дйа мьн бу. П'ор' у гōлье wейэ зер'ин т'өнэбун, нолани бэре һэрт'ьм нэ дьмьлмь-лин...

У ньшкева ч'э'ве мьн щотэ гөлье we к'этын, кō сэр стер', дора к'ынщед Миша данибун. Ле феза ван жи шыкле чи бу, кō бь қәйт'ане р'эш хәмьландьбун.

Мьн ван гөлья дьнһер'и, у эз дōшөрмиш дьбум. Гәло чьр'а өw гөли нолани бәре намьльмьльн?... Эз дьфькрим. Дьфькрим у мьн т'ө тьшт фә'м нәдькьр...

Сал пәйһәв, нолани базьргана, дьһатын у дәрбаз дьбун. Эз мәзын дьбум, мьн ида қәнщи у хьрабйа дьне бәрә-бәрә фә'м дькьр, қәнщи у хьраби жь һәвдō башқә дькьр...

Мьн қөтйа дйа хвәда һ'әму тьшт дьдит. Ле гьшка баштьр әw шыкле нōхрйе we у әw щотэ гөлье we, нолани р'онайа ч'э'ве хвә хвәйдькьр, һ'ызрәта кор' же һьлдья.

Сал дәрбаз дьбун... Дәдбаз дьбун, ле бьрина дьле дйа мьн һәла һе қәнщ нә дьбу.

Сал пәй һәв дьһатын у дьчун... Әм мәзын дьбун, фьр'а дьк'этын...

Дйа мьн у нәфәре мале ида бәрә-бәрә дәрд у кōле хвә бир дькьрын. Ле чәнд сала шунда баве мьн шәфат бу. Шин у гьри дйса һатьбу — к'этьбу мала мә. Дйса ә'wре р'эш, нолани базьргана, сәр гөндр'а дьк'шйан, дьчун... Мал шьмә'тева к'ьмк'ьми бу.

Кōла дōда к'этьбу дьле дйа мьн... Баве мьни р'әмәти ч'э'ве хвәйә бәдәw гьртьбун. Һәр дәстәки вида щотэ гөлье дйа мьн бун. Дйа мьн дйса гөлье хвә бьр'ибун.

Гөли... Гөлийед зер'ин...

Гава кō мәрва ле дьнһер'и, вана т'ьре дйа мьнә дәлал к'этьбу ч'йа у банйа, дō дәст кōлилке ч'йайә р'әнгр'әнгийә бинхвәш чьнибу, кьрьбу бақ, дабу дәсте һ'әлалә хвә у бь ви тәһәри һ'ōба хвә же һьлдани.

Мьн шарна дйа хвә дьнһер'и, шарна — баве хвәйи т'абутеда, кō нава шә'ра, т'әмәзйа, гөлья у кōлилкада хәмьландйбу, у дьле мьн дьч'ьльмьси, эз к'әлогьри дьбум у дьфькрим: «Чьр'а дьне өса беисафә, чьр'а әw һ'әму тьшти дьдә, паше өса һеса пашда һьлтинә?»...

... Баве мьн һәд кьрын. Нәфәрәк жи жь мале кем бу.
Һәй дьне, вәй дьне...

Сал тьлол дьбун, әм мәзын дьбун. Ч'ә'ве дйа мьн
к'урда чубун, дө кәл сәр дьле 'ве һәбун... Кәлед дьле 'ве
к'урбун, әв қәнщ нәдьбун...

Ван ахьрйа дәрда әв авитә нав щи — нывина, у т'ә
һәкймәки әв қәнщ нәдькьр. Мьн, кәр'е вейи дохтьр жи,
һькарьбу бьринед дайка хвәйә дәлал қәнщкьра. Дә,
дьежи дьне. Дьне... К'е дитйә, вәки әвләде дохтьр жи
һькарбә бьрине дайка хвә қәнщкә... Чьра дьчу, бьрин
к'ур дьбун. Р'оке жи дйа мьн ида т'өнәбу...

У һәрғав, гава әз вәстйаи жь хәбате вәдгәр'ьмә
мале, дьчмә от'аха хвә, бәр әмәнйа гәлйе дйа хвә у
к'ьнще 'ве дьсәкьнъм, дәнгә дйа мьн дьк'әвә гәһе мьн:
«Әз қәрба, тә һати, тә бьрчи нини?...»

Әз к'әлогьри дьбьм, р'әһ'е мьн т'әв-һәв дьбә, бәр
ч'ә'ве мьн р'а шькьлед шур'ә-шур'ә тен у дьчьн...

Де намьрә. Дайк нәмьринә... Шә дәти? Бьһер? гә-
лйе дйа мьнһн!

Тәйр бәриһәһә һелуне ченакә
Сәр қәйә бьльнд,
У бадихәһә һәр дәрнахә
Щушукә хвәй р'ьнд.

Тәйр занеда
Һәрге шушук
К'урайә гели у қәйе бьтърсын
Әһ т'ощар, т'ощар
Бәдәһйә әрша ә'змин наһ'әсын.

Зар'е пьрски:
— К'е бәдәһә р'у дьне.
We бежә тә:
— Т'әне ьне.

Щаһьл пьрски:
— К'е һ'ыз дьки р'у дьне.
Әһе бежа;
— Т'әне ьне.

Кале пьрски:
Бежә дьлхастьна
Бәри мьрьне.
Әһе жи бежә:
— Мьн ч'ә'лкьн р'әх ьне.

Мьн бэдэна се дайика
Тə'м кьрийə у метийə,
Се дайика сэр бешика
Мьда лури готийə.

Се дайика қəшат, қəдум
Р'əн' бэр мьда бэр'данə,
Н'əб алава се дайика
Һэрщар дьле мьданə.

Һəрсе де жи зйарəтинə
Дйа мьн, тə'в у хвəли,
Əз щурк'еше се дайик, —
Əвə соз у гьли.

БƏРЭВАР

Тə'ва эваре р'амуса бэрп'ал,
Р'амуса пышта зьнар у зэнга,
Зар' бьр'е бэрха дажон бэрбь мал,
Си дышулькə бэржер сэр р'энга.

У диһар дьбə һенкайа нэрмьк,
Дайик зар'а хвə нə'с дькə гази,
Тирьнжа пашьн һ'афе т'ик we һьшт
Пəй тə'ва сьфəт нурани бəзи.

Н'ЬКЙАТ'А СЕ ГА

(Жь шьмə'те)

Һəбун се га-се бьра,
Се стун у се ч'ьра,
Йəки сор бу, йəки р'əш

Йәк жи бәләк, ә'ни бәш.
Дә бьрабун жь деке,
Һәв паш нәдман гавәке.
Т'әв дьк'шандьн нир, к'отан,
Т'әв р'адькьрьн баг' — бостан,
Т'әв дьчунә мерге гөл,
Бьрап'ар бун шабун, кӧл.

Ле р'ожәке фелбази
Р'уви бәрбь гӧр бәзи:
— Сәлам, гӧро, гӧре ч'йа,
Тӧ қачахе сәре р'йа,
Чьма тӧ вьр буйи кӧнд,
Ч'ә'ве тә сә-к'әлбе гӧнд.
А тӧ бьне нав мерге,
Се га к'әтьнә щерге.
Р'абә бькә т'ьвдире,
Әме һәр'нә неч'ире.

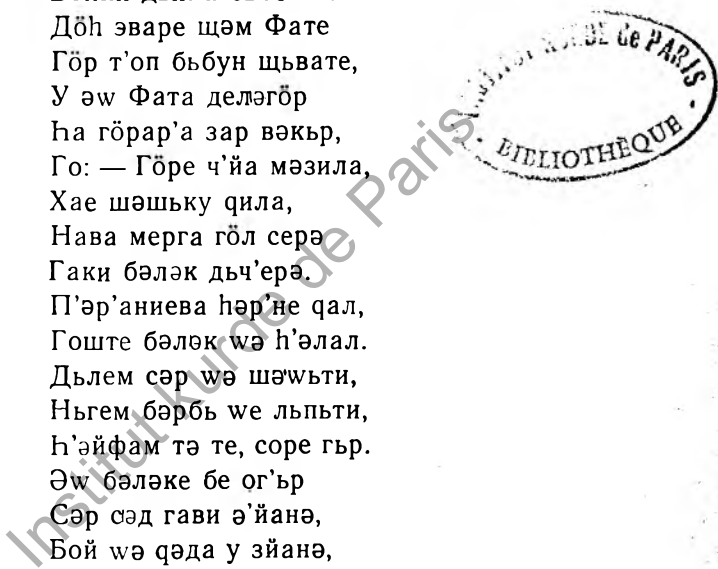
Гӧр го: — Р'увиe делгези,
Дьлем нәхә тӧ дәр'зи.
Әз заньм әван бьра
Қә натьрсьн жь гӧра.
Һәр йәк хае дӧ қьма,
Һәр йәк хае һ'әйшт р'ьма,
Дахе дела агьрә,
Бьра к'әси нәгьрә.
У вьр р'уви п'ьр' к'әни
Го: — Бег'ьше бәйани,
Тӧ т'әк пышта мьн бьгьр
Те бьбини һ'ьш, һ'ӧньр.
Һьм те т'ерби, һьн жи әз,
Бер'ьсқ начә жь мә к'әс.
У гӧр соз да р'увиe дәлк'
Жер'а бьбә пышт-к'омәк.

Р'абун чунэ бэрбь бьра.
Гөрк'этэ н ав кэвьра,
Р'уви бэрб е р'эш бэзи,
Qэст гьрйа у лэрэзи.
Го: — Р'эшо, чь зэманэ,
Хёде т'өнэ э'зманэ,
Нэ хоф һэйэ, нэ исаф,
Бэлки дьнйа бьбэ ав.
Дõн эваре щэм Фате
Гөр т'оп бьбун щьвате,
У эw Фата делэгөр
Һа гөрар'а зар вэкър,
Го: — Гөре ч'йа мэзила,
Хае шэшьку қила,
Нава мерга гөл серэ
Гаки бэлэк дьч'ерэ.
П'эр'аниева һэр'не қал,
Гоште бэлэк wэ һ'элал.
Дьлем сэр wэ шэwьти,
Ньгем бэрбь we льпьти,
Һ'эйфам тэ те, core гьр.
Эw бэлэке бе ог'ьр
Сэр сэд гави э'йанэ,
Бой wэ қэда у зйанэ,
Зу бьбиньн хwэр'а р'е,
Бэлэке бьбэ wэ гор'е
У вьр, р'уви гьзгьзи.
Хwэ жь р'эшо вэдьзи.

Дьле гае р'эш қөсья,
Саw к'этэ сэр у тьрсья,
Го: — Wэй, core мьни жар,

Qə набежи чь һəвар.
А эw бьре мэйи бəш
Р'ожа мə we бькə р'əш,
Гӧр дор бəшо дьгəр'ьн,
We бен мə жи вəч'ьр'ьн,
Кӧ нə иро, we сьбе
Qəда мə жь бəлэк бе.
У һəрд бьре дьлфəр'əш
Ледан кӧштьн гае баш.

Феле р'уви кӧ дит гӧр,
Ша бу, э'нйа wi пач' кьр.
Тав чу ава, кӧ һат шəв
Га чунə гӧнд р'əвə-р'əв.
Гӧр р'уви жи бь к'омəк
К'аш кьрьнə əw щəндəк,
Бьрнə заг'а кəвьр бан,
К'əф нəдгьһиштə к'əфа ван.

Чəнд р'о сəр ван дəрбаз бу,
Wəхтəке гошт хьлаз бу,
Р'уви диса фелбаз
Бəрбь гае р'əш бəзи.
Го: — Чь дəврə, йа р'əби,
Чь фəвл у бе шаби,
Чь э'мрəки фəр'əшə,
Бьра дьнйа мə һ'ьлшə,
Нə фəдр һəйə, нə қимəт,
Нə нав һəйə, нə һӧрмəт,
Əван гӧре бəйани
Т'оп кьрьнə п'əр'ани.

Дьбен мерга гӱлсерэ,
Гаки сор ле дьч'ерэ,
Йане иро, йан сьбе
We qэзйаке wэр'а бе.
Ах эw соре бе ог'ър
Ча авити нав агър.
Диса р'уви гьзгьзи
Хwэ жь р'эшо вэдьзи.

Дӱшърмиш бу гае р'эш,
Ч'эв ле сор сун wэк зэбэш,
Гӱн муч' кърйӱ, стрӱ хьшт,
Леда бьре сор жи кӱшт.
Гӱр у р'увиe р'эшӱмӱл,
Гоште Сор жи кърьн н'эл.

Р'ожӱке жи бе сав-търс
н'але Р'эшо кърьн пьрс.
Гӱр туж кърйӱ қиле жӱр.
Р'уви кърйӱ т'оз, багӱр,
У гае р'эш ча пышти
Бӱржер нол бу нивкӱшти.
Ле тӱ бьнер'нӱма вьр,
Р'эшо р'етйӱ дӱ несър.
Р'увиe фелбаз гьзгьзи
У жь гае р'эш пьрси:
— нӱла бежӱ, гае п'ет,
Дӱ несър тӱ чьма р'ет?
Га го: — Р'уви, хwэш кӱр'и.
Бен'шйа мьн тӱ к'ър'и.
Бь дӱсте хwэ мьн бьра кӱшт,

Нна мамә бе к'ом-пъшт.
Щот несър бой бьрайә,
Нә кӧ жь сава гӧрайә.

У р'астие жи ӧсанә, —
Бьра нәр кәс заньбә,
К'е кӧ к'ома хвә нӧгрә,
Р'уви р'әх ви назьрә.

Institut kurde de Paris

«Р'ОНАЙИ ПЭЙ ТАРИЕЙЭ»

Нава т'эрицеда дэгмэ дьдэвхмэ, кō мөрвэки т'эне р'олэкэ мэзын бьлизэ нава бөхт у йазийа шьмаэ'та хвэ-да. Илаһи чахе эв шмаэ'т бей дэвлэт у т'эхтэ. Шэгэрхун жь ван мөрийанэ. Нэ һэвщэйэ эм иро дур у дьреж дэрһэда э'мьр у э'франдьнед вида хэбэрдьн. Нава т'эрица литература к'ордада к'эмала дэнге ви к'эвшэ, у шөхөле п'ешэкзанайэ-чимэткьрына we к'эмалейэ һ'эм-цаб р'абэри сьлсьлэтакьн.

Гава эм шьерэкэ баш дьхуньн, шарна ньзаньн жи хōдане we шьере сахэ, йан мьрийэ. Эгэр эв шьер башэ, эм же лэзэте дьбиньн у дьлда р'азидуна хвэ дьднэ шайир. Эм ви шайири қэ нас жи накьн. Демэк, шайир һэбэ жи, т'өнэбэ жи, шьера ви һэйэ, у эв шьере бьжи, тек'эвэ нав э'мре сьлсьлэта т'эзэ. Бь сэри we шьере эм ви чимэт дькьн. У гава эм пе дьһ'эсын, кō шайир сахэ, эм ша дьбьн, чьмки хōдане ван хэта we дуса шьеред баш бьньвисэ. Ле эгэр шайир иди т'өнэ, һэр кэс һьнда-ва хвэда бэр хвэ дьк'эвэ, кō сэр шьеред ви иди ед т'эзэ we зедэ нэбьн.

Ле эгэр тō бь хвэ ви шайири нас дьки у зани-эв хэта чава хōльцинэ, кō эви чьқас хэбат кьрийэ бона шмаэ'те у пешдачуйина литературае, мөрвэки чьқас п'ақьж, мадул, щомэрд у интернационалист, ширһ'элал буйэ, бона мьрына ви дōбарэ бэр хвэ дьк'эви. Бона мьрына Шэгэрхун, чава дьбежьн, «һ'этани кэвэр-кōч'ьк жи дь-

гьрийан». Демэк, шина ви бу шина щмаэ'те, лэма жи готьна: «Сэрхвэши щмаэ'та ви дьк'эвэ».

Бэле, сэр шьеред Щэгэрхун иди ед т'эзэ ве зедэ нэбьн. Ле чь кō эви пэй хвэ һиштийэ, эв жи бэсэ, кō мэрвь һэрт'о бьхунэ у же т'ер нэбэ.

У чава кō эм дькарын дэмэкэ дьреж ве шьерева р'оһ'дарбьн, эв жи һақас вэхт сэр ве фькьрийэ, пева мьжул буйэ, к'эвгьрийэ, фьр'нахбуйэ...

Бэле, сэрхвэши щмаэ'та ви дьк'эвэ, чьмки эв эвлэ-де щмаэ'та хвэйи ширһ'өлал бу у һ'этани к'отасийа э'мре хвэ жи бона щмаэ'та хвэ хэбьти, йазийа щмаэ'та хвэ кьрэ йа хвэ, гьрия, эшйа, п'эр'ьти. У эв жь нэхвэ-шийа дьльк жи чу. Иди зэде дьле ви к'этыбу у эви заньбу, кō эгэр бона мьлэт һьнэки кем бьхэбьтэ, дьбэ һь-нэки дьреж бьжи. Заньбу, кō хэбатаке жи дькарэ нэко, ле нава р'ожада дьқашқыши, у эв хэбата дани сери. Заньбу, кō кэсэке бона ве йэке вирт'а тыштэки нэбежэ, ле эви йа хвэ дькьр, заньбу, кō дьбэ тыштэки пер'а нэ-гьһинэ, жь ве дьне һэр'э у дэқа к'отасне хвэ жь хвэ пьрска: «Эз фьлан р'оже чьма дō сәһ'эта кем хэбьтим».

Гава шаба мьрна Щэгэрхуне мэзын мьнр'а һат, ве шаба нэбьхерне, шаба р'эш дьле мьн һьнгавт у минани ве шабе дьле мьн жи р'эш бу у ч'ьлмьси. Эз кэр'—лал бэр т'эхте хвэйи нвисаре р'уньштым. Хвэбэр эв нэма һатэ нвисаре, кō мьн сэр наве р'едакторе ковара «Бэр-банг»-е шандэ п'айт'эхте Шведиае-Стокһолме. (Щэгэр-хун салед э'мре хвэйэ ахьрие вьра-ль шарьстана дьма).

... Эв бу дō сәһ'эт мьн пеньвис һьлдайэ дэсте хвэ, дьхвэзым готьна хвэйэ сэрхвэшие бь дьлэки кован у хэмгин бьньвисьм сэр мэсэла мьрна Щэгэрхуне мэзын, ле қөлэма мьн нагэр'э, дэсте мьн начэ, кō эз сэр ве мэ-сэле вэр'а бьньвисьм. Ве дэме, кō эз вэр'а дьньвисьм, ль мала хвэмэ, нава зар'ока, ле мэрвь т'ьре дэр-доре мьн валайэ, хали буйэ. Һэр т'эне дэнге Щэгэрхун гөһе мьнданэ. (Мьн сала 1982-а, ль бажаре Ленинграде һэв-пэйвин-интервьукэ 75 дэқа бь Щэгэрхунр'а че кьр у

һһа гһндар дькьм). Сурәт у деме ыи бәр ч'ә'ве мьнә (мә әв шыкл вәхте һәвдитьна мә т'әвайи к'ьшанд), нәма ыийә бона мьрна баве мьн сәр т'әхте мьни нвисарейә, әыи бь дәсте хвәйи назьк, бь дәстед шыерньвис хәбәрәд сәрхвәшиә дәрһәқа баве мьнда ньвисибу.

Дьһа иро бона мьн тәнг буйә, буйә дожәһ. Мьрна Щәгәрхун минани мьрна баве мьн әз һынгавтьм. Мьн жи минани һ'әму к'өрда наве ыи бьһистьбу, шыер у пәэмед ыи хвәндьбун, һьнәк әзбәр кьрьбун, ле хвәзыл мьн бь ч'ә'ва әв нәдита, кә иро т'әнгәзар, р'әбән у беч'арә нәмама. Һәвдитьна мә әз анимә сәр ые бир у бәшәриә, кә бь р'әсти, бәри һәр тышти әв мәрвьәки бь дьле мәзын у фьрә бу, паше шайирәки мәзын у һ'ышаркьре мьләте к'өрд бу.

Әз мәрики бьч'укьм, кә Щәгәрхун қимәт бькьм. Щмаә'та мә бь хвә әв қимәте мәзын дайә ыи. Әз жи әвләдәки щмаә'та хвәмә. Ле тыштәк ә'йанә, кә пәй мьрна һьнәк мәрийар'а маләк, йанә гөндәк сөыи у стөхар дьминә, ле иро бь мьрна Щәгәрхун вәлатәк — К'өрдьстан, у щмаә'тәк-щмаә'та к'өрда, зыан у зьрәре к'әт.

Әм дьле хвәда дьфькьрин, кә әме һе гәләк щара дь шайи у шайнәтиһада р'әсти Щәгәрхуне мәзын бьн, ле иро әм щина ыи дькьн. Бәле, әме жи бьмьрн, ле хвәзи ыи мери, кә мивани ыи бьжи, бьхәбьтә, кә мьләтәк һ'әйра ыида бә, һ'әвшәйи дәнге ыи, нур-нәдәра ыи у қәләма ыийә адан бә.

Сала 1982-а, гава әз р'әдактәре п'ара р'адиоа Ереванейә к'өрди бум, мьн щара пешьн мьқаләкә п'әр' мәзын сәр Щәгәрхун нвиси, п'арәкә дәнге ыийи ль интервьйуа мә кьрә наве у бь р'адиоә ә'лам кьр. П'әрч'әки жь ые интервьйуә, кә Щәгәрхун гөтиһә, мәрвь т'ьре қәй бона р'ожа иро һатийә гөтьне:

— Бь бәшәрийа мьн, жийана ыи мьрови, кә жь гәле хвәр'а бь п'ақьжи, бь дьлп'әки хәбьтиһә, бьмьрә жи сахә, нәмьрийә, ые жиндар бьминә. Те бира мьн, вәхте Бекәс мьрьбу, буржуазә к'өрде Ирақә п'әрә ль сәр т'ьрба ыи бәла дькьрн. Ижар, кәч'әке р'әһьштә п'әре ыан, қәтанд

у гот: — Вэхте Бекэс сах бу, кәси wə қыр'ушәк нә даие, жь бьрчина мьр. Иро Бекэс мьрийә, нә моһт'аше динар у дәрһәме вәйә. Бекэс ньһа дьле хорт у мерада, дьле кәч' у жьнада щики бльнд гьртийә, ижар бьзаньбьн, кә әве бьминә у намьрә.

— Әгәр әз жи лайиқ бьм, әгәр әз жи һежа бьм, — Щәгәрхун думайи кьр, — wәкә Бекэс дь дьле хорт у кәч'ада, мер у жьнада бьминьм, әз т'ьм жиндарьм, әз т'ьм сахьм. Әз бьмрьм жи, әв һәстә у гошт у ч'әрьм һ'әму һәр'ьн, қимәте wана т'өнәйә, бьра һәр'ьн, ле әзе дь дьле мьләте хвәда бьминьм.

Щмаә'та к'орда се әвләдед хвәйә п'ьр'һежа онда кьрын: Щәгәрхун, Йьлмаз Гйуней у Т'офиқ Wәһ'би. Әм бәр мәзьнайа wана у хәбата wан т'әмөнә дьбьн...

Щәгәрхун жь нава мә чу, кә һ'әта-һ'әтайе дь нав мәда бьминә. We бьминә бь зен у шөрәта хвә, бь дәнг у р'әнг, бин-бокса шьеред хвәва. Жь хәбата дь коvara к'ордийә дәләл «Нәвар»-е гьрти һ'әтани һазьрбуна щьват у митингед к'ордава, бь п'ақьжайи у мерания хвәйә мәрдва. Шьеред wи we минани бәре дь нава щмаә'теда нот'лани агьр бәла бьбьн, өса, чава кә агьр лодәке к'әвә у пеши ле нае гьртьн, минани агьре Нәврозе әвана нава дьле щмаә'та мәда чьқас дьчә п'ел дьдьн у гәш дьбьн.

Щмаә'та к'орда т'ө щара бавәрийа хвәйә бона р'ожед аза онда нә кьрийә. У чава кә пәй звьстанер'а бьһар те у чава кә шайире мәзьн—Щәгәрхун дьбежә, пәй шәве т'ьме дьбә р'онайи, чьқаси жи шәвәр'әш бә, диса сьбә сафи дьбә, өса жи щмаә'та к'орда we жь бьндәстие азабә, чава дьбежьн, дьжмьн we нава хуна хвәда бе мәwьщандьн, чава кә мәсәла к'орда дьбежә, we бәхте бәбәхта ле wәлгәр'ә. У we йәкеда we р'ола Щәгәр-

хуна жи һэбэ, шьеред ви ве гылие хвэ бежын, чьмки
эв шьер жи ве бьбьнэ ч'э'вканикэ хвэһ'эсандьн-хвэна-
скьрын у бавэрийа щмаэ'та к'ордэ сэрбэст.

Сала 1987-а эз ве мөһе ль Суриае фэсьдим, чахе
э'мьр, т'эбийэт һ'ышйар дьбэ, дар кэлилк дьдьн, кэлилк
дьбьшкьвьн, хвэли хвэ т'эвдьдэ. У эз чумэ К'ордстана
Суриае жи, ве р'эфэмеда бажаре Камьшлуе, мала Щэ-
гэрхун, ль к'э эви п'ае э'мьре хвэһи п'ьр'е дэрбаз кьр-
бу. Гор'ьстана (мэзэле) ви һ'эйтата мала вида бу. Сэр
мэзэле ви жи кэлилк шин бубун, у тэ т'ьре бин-бокса
ван дьгһижэ дьльке ви, кэ т'эмаһийэ. Э'мьрда бона
щмаэ'те лехьст, алава, шэвьти у һагаси назьк, тэньк бу,
кэ бэр зэһм у нэһэһийа дьжмьн у хернэхвэзе к'орд у
К'ордстане тэһах нэ кьр...

Institut kurde de Paris

ОЧ'ОЕ БЕСӘБЫР

Һ'әлә-бәлә Оч'ойә,
We һивиа К'оч'ойә,
Дькә банздә һ'әүше,
Бне дәрте пешие.
— Лао, тә нәхвәши,
П'алдә, к'әда дьчи?
Ва сәрмакә чанә,
Дәвра зьвьстанә,
Оса сарә, сарә,
Р'аст агьр дьбарә.
Уьр Оч'о дьк'әнә,
(Чьр'а йәки чанә):
— Кә агьр дьбарә,
Иди чьма сарә?

Һ'ӘСРӘТА ГӨНД

Р'оке жь бажер' чумә гөнд,
Оса һ'әүас бу, өса р'ьнд...
Бәрха дькьр к'алә-к'ал,
Жь холе дьһатьнә мал,
Челәка дькьр бор'ә-бор',
Хвәзма хв ч'еләка сор.
Сәе һ'әмьс ә'үтинә,
Ле зьнширә қәвинә.

Әли дайә шьвдаре,
Һ'окә-Һ'окә ведәре.
Дик we р'абйә сәр хени,
К'еф нағнижә к'ефа ви.
Wәлие быч'ук харйә маст,
К'ыцца хьстйә ч'әп у р'аст.
We жь дәште трактор
Тен у дьчн дор бь дор.
К'ән сәр лева, мәр' мьла
Һатьнә гонд к'оме п'ала.
А, we ль һ'әwша һан
Гьртьнә говәнда гьран.
Дә'ватә, хwәш дә'ватә,
Зар'а ч'әпч һьлданә,
Гонде хwәйе нәхше wa,
Карьм биркьм ә'мрада?

МОЗА ЁНГЬВ

Моза ёнгьв,
Моза ёнгьв,
Бәсә быки
Тө гьвә-гьв.
Сьбе зуда,
Һ'әта дәрәнг
Дьхәбьти,
Чапк, чәләнг,
Дьчәрчьри,
Әмәке тә
Сәва к'ейә,
У к'ара тә
Теда чьйә?
— Әз нахәбтьм
Сәва к'аре,
К'әрәмкә сәр
ёнгьв, ч'аре!

Ә'ЛИ ДЪХWӘЗӘ Р'АЗЕ

Хәwа Ә'ли те,
Дъхwәзә р'азе,
Хушка wi мәзын,
Наза ақыл,
Бь әшқ у дьл,
Мина һәрщар,
Р'әх р'уныштйә
Wa дьбежә:
«Әзе ньһа
Бьре хwәр'а
Чәнд һ'ьк'йате
Хwәш бежым».
Назе һ'ьк'йата
Дьбежә йәк-йәк,
Йа «Щанполат»
«Ә'ләнәwerәк».
Һ'ьк'йата «Шьван»,
«Аһ'мәде неч'ирван»,
Ло йа «Сәр бире»,
Йа «Көр'е пире».
Фькра we йәкә,
Кө кәс һ'ьк'йате
К'өрди бир нәкә.

Ә'WR У БАЕ ДИНЬК

П'ьлте ә'wpa
Һ'әзар щур'а
Тен гөнәстьн,
Һәw дьнһер'и
Бунә кәри,
Бәрх, кар у бьзын.
Һәw дьнһер'и
Хар-мар дьбьн

Дьбнэ дэвэ,
Нөрмьк дьчын
У кодке хвэ
Дьднэ пэй хвэ.
Һэв дьһер'и
Сэ у п'ышик,
Дьчын бь дьл,
Һэвр'а өса
Һ'эйф у башын,
Эса ақьл.
Иан нышкева
П'ьлте э'вра
Т'эв һэвдө бун,
Бунэ һ'уте
Быне бә'ре
У бэзин чун.
Эвр сьвькө,
Эв т'ав накө,
Бөр бае диньк,
Ба бьхвэзө
We э'вьр бькө
Һьм мьшк, һьм пьльнг.

К'ЭЛЭШ ЧУ К'ЬТЕБХАНЕ

К'элэш чу к'ьтебхане,
Го: «К'ьтебед баш бьдын»
Вьра кьрә һ'элэбәл,
Т'эмам ман шаш у мэт'әл.
— Бьднэ мьн чәнд к'ьтеба,
Кө һьн ч'укбьн, һьн зьрав.
Зине пьрси: «Бьра щан,
Чьма ч'укбьн у зьрав»?
Сәри кьрә бәр хвәда,
Щаба қизьке ва да:
— Пирка мә соз дайә мә,

К'е жь мэ зэ'ф бьхунэ,
Әве бьбә гөһдаре
чэрэз-ч'ир'оке пире...

ШЬКЛА БЬК'ШИН, КӨР'Е МЬН

Шькла бьк'шин көр'е мьн —
Р'энге сорэ, к'әск у шин, —
Шькла бьк'шин тө бь дьл,
Лахе мьни р'ьнд, ақьл.
Шькле ләшкәр бьк'шини,
Бьра әв йәк ә'сәбә —
Т'өшар, т'өшар бир нәки,
Бьра ч'әк р'әх т'өнәбә.
Шькле ьне бьк'шини,
Ле р'әш сери т'өнәбә...
Чь бәндә жи кө һәбә,
Гәр шькле ван дьк'шини,
Бьра сәр левә вана
Бәшәра хвәш ә'сәбә.
Кө бьк'шини шькле ве
Дьня мәйә к'әв-дәләл,
Бьра п'әнше шәмсбә ле
У бәйрақа сорә ал...

ҚӘЛӘМЕД Р'ӘНГ-Р'АНГИ

Де ва сәва көр'е хвә
Қәләмед р'әнг к'ьр'инә,
У дьпьрсә: «Көр'е мьн,
Бь қәләме р'әнг-р'әнги
Те шькле чь бьк'шини?».
— Бь қәләма сор өзә
Бьк'шиньм шькле бәйрақе,

Ле бь йа қич'ьк эзе
Бьк'шиньм бэлге паизе,
Ғөрмиа, сева, шьвт'әла,
Ғ'әлиа, бьйа, мәнделйа,
У бь ве қәләма шин
Р'әнгкьм ә'смане саи,
Паше дайньм ль жоре
Кәвана к'әскәсоре.

Һопла, һопла,
Һопла, һопла,
Ғөла мала,
Р'ьнда хала,
Тө қиза мьн,
Әзиза мьн,
К'е к'әтә к'ьр',
К'е «ә'ч'е» кьр,
Диса Мьсто,
«Позбөһьсто»?
Һәрке дьгрьм
Е пьж п'әрде,
Әзе бса
Бавмә ә'рде.
Әз нас дькьм
Ви Мьсте нә'с,
Әви «дәхәс».
Ча Ғөла мьн
«Ә'ч'е» кьрйә,
Т'ьлиа р'ьнде
«Пач'е» кьрйә...

ЛЬ ТЭРӘШЬЛХАНЕ

Р'оке аз, ьне у Хане
Т'эв чунэ тэрәшьялхане.
Мэ чь дитьн, чь нэдитьн,
Дэ, бьбнен эзе гьликьм.
Ль шьр, һэбун
Дэвэ у һ'ьрч',
Гае гөнпърч',
Эш тэйре баз,
Р'увие фелбаз.
Бэрхе вьр'ни,
У бьр'э ми
Гөре бьрчи
Бьбун щинаре
Ле қаз-шәрдэка,
Мьришк, лэглэга,
Бэр дэре р'уви
К'этьбун һ'энэка...
Һ'уте бьн бэ'ре
Һэма шедэре
Бубу һэвалэ
Бьзьне, к'эре.
Мөймунед р'утьк
Т'эв зар'е бьч'ук
Шьра дьлистьн...
... Гэла һьнэк жи
Р'адвьн дьбежьн —
Тэрәшьял нэ'сьн!

МЬСТО У Э'ЛИЕ Т'ЕШАК'ЭЛ

Баранэ, хшэш баранэ,
Ше те, дьлилинэ,
Шьр Мьсто у Э'ли
Жь баране пьрсин:

— Тә чь кьр, чь нәкьр?
— Нәр тышт башә, шькьр, —
Мьн шушт ч'ьр у бәлге дара,
Ньрйа бәрха, мөйе кара,
Ав да әв баг' у бостан,
Мерг, тәр'азьн, зәвие нан.
Р'екә дьрежә не пешиа мьнә,
Ч'иа, зозан ч'ә'вньһер'инә,
Ле бәри чуина хвә
Пьрсәкә һа бьдмә вә, —
Мьн весьбе шәбагда
Бостане вә ав дьда,
П'әнщәра ве дьк'өта,
Кө нөминьн хәвәда.

ПАИЗА ШАБУНЕ

Әва паица т'әв к'ьламе те,
Хвәр'а тинә хер-бөрәк'әте,
Те бь ч'ьре мөвава гьран,
Те т'әв п'әнще тә'ва һан.
Тә дьк'әвә нав баг'-баг'ча,
У бәшәре хвәш дькә,
Һ'әму вәхта, һ'әму чаха
Дьле бәнда гәш дькә.

Ә'ДЛАЙИ

Дәрсдәре пьрси:
— Ә'ли дькари
Щаба мьн бьди:
Чьйә ә'длайи?
Ә'ли фькьри,
Го: «Мала ә'дли,
Дьле вәкьри,

Бэйрага сор,
Эк'не бол,
Тендура гэш
У к'эне хвэш,
Дайка дьлован,
Т'эхте бы хвэ-нан,
Р'яа һешин,
Э'смане шин,
Гышк т'эвайи
Дьбө ө'длайи.

Institut kurde de Paris

ЭЗ НЭ ПОЭТЫМ

Эз нэ поэтым, эз баһарым,
 баһар,
 Бь дьле хвәли тәмьз у
 назык,
 П'әнщәра вәдькым бь һ'оба
 зәлал,
 Бь к'әне ширьн т'ьжи дькым
 һәр мал.
 Эз нэ поэтым, эз баһарым,
 баһар,
 Wара һ'об у мьразамә һәр
 эз,
 Мьруз, мәлултиә һ'ьзнакым
 эз,
 К'ән у әшқым у гөла
 т'әрәз.
 Эз нэ поэтым, эз баһарым,
 баһар,
 Дәрд у көле хвә һун һәр
 бьднә мьн,
 Натьрсьм вәлә, эзьм бәхтәвар,
 Бь дьле хвә саг' вәр'а шадьбьм.

ЛИСТЬКА ПИРҚА МЫН

Ғеке, дүке,
Ғеке, дүке...
Пирка мын һа
Ғәр щарәке
Әва листька
К'өрдайә кәви
Т'ым дьһуна
Минани т'әвн.

Ах, пирка мын,
Ах, пирка мын
Зуда т'өнә,
Пиркәкә дьн
Нәбие мыр'а
Һа дьлизз:
Ғеке, дүке,
Ғеке, дүке...

We листька
К'өрдайә кәви,
Хут нолани
We пирьке.

Сэрэщэм

НОЭЗИА

80-салйа буйина щасьме Щэлил	3
Эм вэр'а саг'лэмие дьхвэзын	3
Ч'йаед К'өрдьстане	4
Ч'йаед Загросе	5
Эй к'өрд	6

Карлене Чачани

Н'ьрч' у р'уви	7
Гөр у карьк	11
Баг'ванчи у хөде	15
Бьрати ширьнэ	18

Ферике Усьв

Бьнар к'ьмк'мйэ	23
Весиньн н'эму	24
Лйудмилаер'а	25
Этйуд	26
Ньзаньм	27
Щаһьлтйа мьн	27
Мбстэфа Барзанир'а	28
Ве шэве қөльнг	29
Мэтн'е диндара тэ	30
Дэнгебеже млэт	31

Сэһ'иде Ибо

Сьбэхери	33
Пайиз	34
Ч'э'ве мэ р'он	34
Мэри	35
Н'бща дйа мьн	35
К'и дьбеже	36

Әскәре Бойик

Р'еквиём	37
Ә'wpa барә хwә дагьртйә	47
Мә'рәки р'әш	48
Кәлилк у к'әрд	48
Әз	48

Чәркәзе Р'әш

Ль катакобме бәлгһ'әwесе	51
--------------------------	----

Ә'гитә Шәмси

Һесьре баһаре	58
---------------	----

Тосьне Р'әшит

Т'әви Хани	63
Т'әви тә, wәлат	66
Ль фр'әгәһа Ташк'енте	67
Даре мешәйә бьльнд	68

Шәрәфе Әшү

Зьмане мьн	70
Ләwзе шайирәки	71
Р'уви р'увийә	71
Дьле де	74

Аһмәде Гоге

Кани	75
Р'о чу ава	75
Ширәте баве мьн	75
Баве мьн	76

Корда Мад

Бәйт — бьһйат	77
---------------	----

ПРОЗА

Надо Махмудов

Сийаре һәспе боз	83
------------------	----

Вәзирә Әшо

Р'астһатын т'әви Ә'рәб Шамилов	93
--------------------------------	----

	Сима Сэмэнд	
Тэмийа эскэр	105
	Титале Эфо	
Сэйран	109
	Э'мэрике Сэрдар	
Дб қәwmандын жь э'мре мэк'т'эбе	118
	Э'гиге Хбдо	
Жэ'ре	128
	Бабае К'элэш	
Сэрпати дәрһақа амьнтийа се у сәтийа мерьвда	133
	Э'зизе Гәрдәизари	
Қәwandын жь э'мре ч'вике	141
Һ'брч'о у Чало	144
	Р'залие Р'әшит	
	«Һ'ӘИР У ГОМАН» к'т'еб	
Бһнарә	148
Сьбә ль зоме	149
Дагер'	150
Зьвстан	151
Дьле мьн дьмашә	152
Шайир	153
Һ'әвсуд	153
Чьма дае	154
Әзе нәбума шайир	156
Хәwнеда	156
Сала т'әзә	159
Хаса мьн	161
Дәма дәнге т'вьнге те	162
Т'әке һ'өрһ'опани	164
Бона баве мьн	166
Чь кб хwәр'а дьхwәзи	166
Т'әми	167
Ах дае, дае	168
Гбман	168
Қани	169

«Нарзан»	170
Ль Кисловодске	171
Хwэзыл	172
h'эзар-h эзар	174
«Эз»-и	174
Чъмк нэла he	175
ьна мын, лэле	176
Бэр к'обарйа К'обаре	177
Бэжна тэ бьльнд	177
Домам дьле тэ	179
Дө щара	179
Сэр канийэ	179
Бе тэ	182
Жь к'эрба тэ, wэт'эн	183
Дота к'өрда	184
Дө ч'ьвике	185
Эз Кэсор'а	185

Э'лихане Мэме

«СОР'А НЬЗРӨТӨ» к'т'өб

Шьер

натьбум ч'ие	186
Хэлайи	187
Джьмьне хwэр'а	187
Меване парт'ми	188
Ке кб бежэ	189
Хwэде р'өһ дайэ	190
Пар wи чахи	190
К'ылама сор	191
Клеопатра	191
һөб у дба	192
Мын һэспе хwэ	193
Орт'а мада — ч'эмэк	194
Дурва ч'ьрак хбйа дькэ	194
Р'өһ'е ч'ийа	195
Баллад дэрһаца коне ма	195
Сьлав да	196
Эз бей тэ	196
Чава пэйдийи сэр э'рде бум	197
һэрге хwэйкэ	200
К'өрдэк	200
Ч'йа спи бу	201

Поэм

Дыйа мьн	202
Фьланкэс у Веванкэс	203
Мәцитте Сьлеман	
Дәрсдара мьн	243
Qиза к'брда	243
Бе ит'бари	243
Әз у Дилбәр	244
Ә'гите Qадьри	
Wәрен, qблынгно	245
Сурәт сора qшәнги	246
К'брдьстан	247
Сутое Щьнди	
Гөлие дйамьн	248
Т'ор'ьне Озман	
Тәйр бәриһәwa	252
Зар'е прски	252
Мьн бәдәна	253
Бәрәвар	253
Һ'ыйат'а се га	253
Т'емуре Хәлил	
«Р'омайи пәй тариейә»	259
Щәмале Усьб	
Оч'ое бесәбьр	264
Һ'ьсрәта гбнд	264
Моза һыгьв	265
Ә'ли дьхwәзә р'азе	266
Ә'wr у Бае диньк	266
К'әләш чу к'ьт'ебхане	267
Шькла бьк'шин, к'бр'е мьн	268
Qаләмед р'әнг-р'әнги	268
Һопла, һопла	269
Ль тәрәwьлхане	270
Мьсто у Ә'лие т'әwакәл	270
Панеза шабуне	271
Ә'длайи	271
Светика Сьлеман	
Әз нә потьм	273
Зина Ә'мәр	
Листька пирка мьн	274

Ձճբիյէտա ծէճէտիւտիւ
Յաիար—8
Նաշրկրիւն Կարլուու Կաչանի, Կէրկէզու Ք'էշիւ Եսկարու Եօյիկ

Գրակաիւն-գեղարվեստական գրակաիւնութիւն
Գարուն — 8
Կաղճեցիի Կարլենն Չաղաիւնի, Չարկաղն Ռաղը և Ասկյարն Քոյիկը
«Նորհրդայիւն գրող» հրատարակչութիւն,
Երևան — 1990
Քրդերեն լեզվով

Խսղոյեստեննա լիտերատուրա
Յեսնա—8
Տօստաիւն Կարլուու Կաչանի, Կէրկէզու Քաի և Եսկարու Եօյիկ
Նա կուրսկօմ յազուկու
Իզատելստու «Խօրսրճան ցրօղ»
Երևան — 1990

Տարարու Ք'արու — Դ. Ատրյան
Ք'ուստօր — Կէրկէզու Ք'էշիւ Եսկարու Եօյիկ
Շիկլկ'էի — Տ. Տափյան
Ք'ուստօրու տեխնիկու — Ե'լիխանու Մամու
Կօրկտօրու կօնտրօլ — Ե'լիխանու Մամու

ԻԵ Նօ 6267

Շանդնու Ք'էզկրիւնու 28.09. 1989 ց. Եօնա շափկրիւնու, զօլկրիւնու ՅՓ 09184, Կաղ 84X1/32, Կաղ'էզու շափկրիւնու Նօ 2, Ն'արփու:շսր'ու Ե'ճու: Յիյէտու. Նաշրկրիւնա Յիլնճ. Եաղցու շափկրիւնու զաղի 14,7. Եաղցու Նաշրրէտու 11,6. Տիրաղ 500. Տ'լմՅու 3073. Քիմատ 1 ց. 10 կօղ.
Նաշրրէտա «Խօրհրճան ցրօղ», Երևան — 9, Տերյան 91.

Կափախանա յիւկու, յի Կօմիտուա յօճօղու Նաշրրէտա Քօլիցրափիւ և կ'ր'ինփրօտանա կ'տեղաիւնու ճաղլէտիւնու Ք'էսսսղիկա Երմանիստանիւնու Տօղետիւնու Տօսալիստիւնու. Երևան, Աղաղերճիյան, 65.

Institut kurde de Paris

1 p. 10 κ.

Institut kurde de Paris

κ